Analiza zmian
kluczowych danych diagnostycznych na potrzeby aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Lublin, październik 2026

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW 3

1. WPROWADZENIE 5
1.1. PRZESŁANKI AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO DO 2030 ROKU 5
1.2. PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE PRAC AKTUALIZACYJNYCH 5
1.3. PODEJŚCIE PRZYJĘTE PRZY AKTUALIZACJI DIAGNOZY 5

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE 7
2.1. PROCESY GLOBALNE 7
2.2. POLITYKI ZEWNĘTRZNE 8
2.2.1. Globalna polityka rozwoju 8
2.2.2. Podejście strategiczne i przyszłościowa wizja UE 9
2.2.3. Uwarunkowania krajowe 12

3. SYTUACJA WEWNĘTRZNA 20
3.1. SPOŁECZEŃSTWO, EDUKACJA, KULTURA 20
3.1.1. Procesy i zjawiska demograficzne 20
3.1.2. Kapitał ludzki i społeczny 24
3.1.3. Społeczeństwo obywatelskie 30
3.1.4. Zdrowie publiczne 32
3.1.5. Pomoc społeczna 35
3.1.6. Mieszkalnictwo 39
3.1.7. Kultura, dziedzictwo kulturowe i krajobraz kulturowy 40
3.2. GOSPODARKA 44
3.2.1. Przedsiębiorczość 47
3.2.2. Rynek pracy 50
3.2.3. Rolnictwo 53
3.2.4. Górnictwo i wydobywanie 56
3.2.5. Przetwórstwo przemysłowe 57
3.2.6. Transport i gospodarka magazynowa 58
3.2.7. Turystyka 59
3.2.8. Usługi profesjonalne i naukowo techniczne 63
3.2.9. Działalność badawczo-rozwojowa, innowacyjność przedsiębiorstw 64
3.2.10. Sztuczna inteligencja 66
3.2.11. Finanse samorządów 68
3.3. INFRASTRUKTURA 70
3.3.1. Transport 70
3.3.2. Infrastruktura graniczna 87
3.3.3. Gospodarka wodno-ściekowa 91
3.3.4. Infrastruktura energetyczna 94
3.3.5. Infrastruktura ciepłownicza 98
3.3.6. Infrastruktura gazowa 100
3.3.7. Infrastruktura telekomunikacyjna, wykorzystanie ICT 102
3.4. ŚRODOWISKO 108
3.4.1. Zasoby wodne 108
3.4.2. Zasoby kopalin 109
3.4.3. Zasoby glebowe 111

3.4.4. Zasoby leśne ... 111
3.4.5. Zasoby przyrodniczo-krajobrazowe ... 112
3.4.6. Powietrze atmosferyczne ... 113
3.4.7. Klimat akustyczny ... 114
3.4.8. Gospodarka odpadami ... 116
3.4.9. Zagrożenia naturalne i związane ze zmianami klimatycznymi ... 119
3.5. BEZPIECZEŃSTWO I OBRONNOŚĆ ... 120
3.5.1. Bezpieczeństwo państwa ... 120
3.5.2. Ochrona ludności i obrona cywilna ... 121
3.5.3. Cyberbezpieczeństwo ... 123

4. WYMIAR TERYTORIALNY ... 126
4.1. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE ... 126
4.2. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI ... 127
4.2.1. Miejskie Obszary Funkcjonalne ... 129
4.2.2. Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji ... 130
4.3. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNEJ ... 130

5. MONITORING SRWL 2030 ... 133

WYKAZ ŹRÓDEŁ ... 145

WYKAZ SKRÓTÓW

AI	– Sztuczna Inteligencja (ang. Artificial Intelligence)
ARiMR	– Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
B+R	– działalność badawczo-rozwojowa
BAEL	– Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności
BCU	– Branżowe Centra Umiejętności
BDL	– Bank Danych Lokalnych
BDOT	– Baza danych obiektów topograficznych
CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
CEEB	– Centralna Ewidencja Emisyjności Budynków
CUS	– Centra Usług Społecznych
DSiR UMWL	– Departament Strategii i Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego
ERP	– Planowanie Zasobów Przedsiębiorstwa (ang. Enterprise Resource Planning)
EUROSTAT	– Urząd Statystyczny Unii Europejskiej (ang. European Statistical Office)
EZŁ	– Europejski Zielony Ład
GenAI	– Generatywna Sztuczna Inteligencja
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
HLY	– Healthy Life Years
HoReCa	– Hotele, Restauracje, Catering
IJHARS	– Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych
ILO	– Międzynarodowa Organizacja Pracy (ang. International Labour Organization)
IPI	– indywidualny program integracji
JCWP	– Jednolite Części Wód Powierzchniowych
JST	– Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	– Komisja Europejska
KGW	– Koło Gospodyń Wiejskich
KPO	– Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
KRK 2050	– Koncepcja Rozwoju Kraju 2050
KSRR 2030	– Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
LGD	– Lokalne Grupy Działania
LHS	– Linia Hutnicza Szerokotorowa
LROT	– Lubelska Regionalna Organizacja Turystyczna
LSU	– sztuki przeliczeniowe inwentarza żywego LSU (ang. Livestock Unit)
LZW	– Lubelskie Zagłębie Węglowe
MEN	– Ministerstwo Edukacji Narodowej
MOF	– Miejskie Obszary Funkcjonalne
MPZP	– Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MRG	– Mały Ruch Graniczny
NASK	– Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa (państwowy instytut badawczy)

NGO	– organizacje pozarządowe (ang. non-government organization)
OF	– Obszar Funkcjonalny
OSI	– Obszary Strategicznej Interwencji
OZE	– Odnawialne Źródła Energii
p. proc	– punkt procentowy
PES	– Podmioty Ekonomii Społecznej
PKB	– Produkt Krajowy Brutto
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
PKWiU	– Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług
pockm	– pociągokilometry
POZ	– Podstawowa Opieka Zdrowotna
PPKR	– Plan Partnerstwa Krajowego i Regionalnego
PPS	– parytet siły nabywczej (ang. Purchasing Power Standard)
REGON	– Rejestr Gospodarki Narodowej
SAN	– Społeczna Agencja Najmu
Sektor MICE	– Spotkania, podróże, konferencje, targi i wystawy (ang. Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions / Events)
SIM	– Społeczna Inicjatywa Mieszkaniowa
SOR	– Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
SRP 2035	– Strategia Rozwoju Polski do 2035 r.
SRWL 2030	– Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.
SSE	– Specjalna Strefa Ekonomiczna
TEN-T	– Transeuropejskie Sieci Transportowe
UE	– Unia Europejska
WDB	– Wartość Dodana Brutto
WIOŚ	– Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie

1. WPROWADZENIE

1.1. PRZESŁANKI AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO DO 2030 ROKU

Obowiązująca „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku" została przyjęta w 2021 r.[1] Dokument ten **wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań i prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju** w horyzoncie czasowym objętym Strategią.

Od momentu przyjęcia Strategii upłynęło pięć lat, w trakcie których zaszły istotne zmiany zarówno w sytuacji wewnętrznej regionu, jak i w jego otoczeniu. W szczególności:

- monitoring realizowany zgodnie z przyjętym w Strategii systemem wskazuje na zmiany w sytuacji społeczno-gospodarczej regionu oraz postępy w realizacji inicjatyw flagowych,
- pełnoskalowa wojna w Ukrainie oddziałuje na gospodarkę województwa, rynek pracy oraz systemy świadczenia usług społecznych, a także kształtuje nowe podejście do kwestii bezpieczeństwa i odporności regionu na sytuacje kryzysowe,
- część trendów globalnych uwzględnionych podczas opracowywania Strategii uległa pogłębieniu, a jednocześnie pojawiły się nowe uwarunkowania wpływające na kierunki rozwoju,
- zmiany w politykach unijnych i krajowych, wyrażone w przyjętych oraz procedowanych dokumentach strategicznych, mogą wymagać korekty dotychczasowych zapisów Strategii, w tym ich uzupełnienia lub zmiany priorytetyzacji działań.

1.2. PODSTAWY FORMALNO-PRAWNE PRAC AKTUALIZACYJNYCH

Podstawę do prowadzenia prac aktualizacyjnych stanowi Uchwała Sejmiku Województwa Lubelskiego[2], która określa zasady, tryb oraz harmonogram podejmowanych działań. Zgodnie z przyjętymi założeniami pierwszy etap prac – o charakterze diagnostycznym – został zaplanowany na rok 2026. Jednak w związku z rozpoczęciem prac programowych nad nową perspektywą finansową 2028-2034, pierwotnie zakładane podejście do realizacji diagnozy wymagało modyfikacji i dostosowania do nowych uwarunkowań.

1.3. PODEJŚCIE PRZYJĘTE PRZY AKTUALIZACJI DIAGNOZY

W harmonogramie przyjętym Uchwałą Sejmiku Województwa Lubelskiego wskazano, że do końca 2026 r. przeprowadzone zostaną następujące działania:

- przeprowadzenie ewaluacji mid-term obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku;
- przygotowanie założeń aktualizacji;
- analiza aktualnej sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej województwa;

[1] Uchwała Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.
[2] Uchwała Nr XVII/261/2025 z dnia 1 grudnia 2025 r. w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu aktualizacji „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku".

- analiza uwarunkowań zewnętrznych.

Jednakże równolegle prowadzone prace nad Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego oraz Planem Partnerstwa Krajowego i Regionalnego spowodowały konieczność uspójnienia procesów diagnostycznych i skrócenia tego etapu w ramach aktualizacji Strategii. W związku z tym:

- zrezygnowano ze zlecenia ewaluacji mid-term niezależnemu wykonawcy zewnętrznemu. Ocena aktualności przyjętych celów i kierunków działań będzie elementem bieżącej refleksji w trakcie prac diagnostycznych oraz dyskusji z partnerami społeczno-gospodarczymi,
- analizę sytuacji przeprowadzono z wykorzystaniem dostępnych analiz i opracowań. Aktualizację danych statystycznych przeprowadzono dla kluczowych zjawisk, dla których punktem wyjścia była synteza diagnozy prospektywnej, zawarta w Strategii.

Niniejszy dokument odnosi się zarówno do sytuacji wewnętrznej regionu, jak i otoczenia (w tym trendów globalnych oraz uwarunkowań wynikających z polityk UE i krajowych dokumentów rządowych). Stanowi on jednocześnie podstawę do prowadzenia dyskusji z partnerami społeczno-gospodarczymi celem pogłębienia wyników analizy i uzupełnienia o elementy jakościowe.

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

2.1. PROCESY GLOBALNE

Procesy globalne w istotny sposób determinują współczesne warunki rozwojowe regionów. Województwo lubelskie, funkcjonujące na obrzeżach głównych europejskich centrów wzrostu, pozostaje jednocześnie podatne na oddziaływanie globalnych trendów, które generują zarówno nowe możliwości, jak i zagrożenia dla jego długofalowej konkurencyjności. Analiza wpływu tych procesów stanowi ważny element oceny potencjału rozwojowego regionu oraz jego zdolności adaptacyjnych w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu międzynarodowym.

Do najważniejszych procesów o znaczeniu globalnym wpływających na województwo lubelskie należą:

- **Zmiany klimatyczne**: postępujące zmiany klimatyczne będą coraz silniej oddziaływać na społeczeństwa i gospodarki, m.in. poprzez ograniczony dostęp do zasobów wodnych, częstsze występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych, konieczność modyfikacji struktury upraw czy zmianę sezonowości ruchu turystycznego. W związku z polityką klimatyczną – obejmującą zarówno działania na rzecz redukcji emisji, jak i wzmacniania odporności na zjawiska kryzysowe – rośnie presja na przyspieszenie transformacji energetycznej, modernizację rolnictwa oraz zwiększenie inwestycji w zielone technologie, promowanie dekarbonizacji i gospodarki o obiegu zamkniętym.
- **Konkurencja międzynarodowa i zmiany w handlu globalnym**: wzrost konkurencyjności międzynarodowej premiuje regiony dysponujące wysokim poziomem innowacyjności, kapitału ludzkiego oraz nowoczesnej infrastruktury. Nowe trendy w handlu międzynarodowym – w tym umowy o wolnym handlu z państwami MERCOSUR[3] i Kanadą, reorganizacja łańcuchów dostaw – otwierają nowe rynki, ale równolegle zwiększają presję konkurencyjną na sektory tradycyjne, takie jak rolnictwo i przetwórstwo spożywcze. Jednocześnie, tendencje protekcjonistyczne w handlu międzynarodowym skłaniają do poszukiwania nowych rynków zbytu, a także wzmacniania procesów nearshoringu[4]. Powyższe uwarunkowania wymagają mobilizacji zasobów regionu, podnoszenia produktywności, zmiany modeli biznesowych oraz dywersyfikacji eksportu, aby zwiększać odporność gospodarki na zewnętrzne szoki.
- **Przyspieszenie zmian technologicznych i transformacja rynku pracy**: dynamiczny rozwój technologii oraz szybki przyrost zasobów wiedzy prowadzą do zmian postaw społecznych, struktury gospodarki oraz rynku pracy. Wzrost znaczenia badań i rozwoju, cyfryzacji, automatyzacji, sztucznej inteligencji i specjalizacji sektorowej powoduje stopniowe zanikanie części tradycyjnych branż i powstawanie nowych. Odpowiedzią na te procesy musi być nie tylko modernizacja infrastruktury, lecz przede wszystkim intensyfikacja współpracy nauki z biznesem, inwestycje w kapitał ludzki oraz skuteczne przyciąganie talentów.
- **Transformacja energetyczna**: wyczerpywanie się zasobów naturalnych, zwłaszcza surowców energetycznych, w połączeniu z niestabilnością polityczną w kluczowych regionach surowcowych, wywołuje wzrost cen energii i kosztów produkcji. Jednocześnie

[3] Argentyna, Boliwia, Brazylia, Paragwaj, Urugwaj oraz Wenezuela (zawieszona od 2016 r.).

[4] Strategia biznesowa polegająca na przenoszeniu procesów operacyjnych, produkcji lub usług do bliskich geograficznie i kulturowo krajów.

regulacje środowiskowe oraz konieczność redukcji emisji gazów cieplarnianych wymuszają przyspieszenie procesów dywersyfikacji źródeł energii oraz zwiększania efektywności energetycznej. Odpowiednio prowadzona transformacja energetyczna może stać się impulsem do modernizacji struktur gospodarczych i wzrostu konkurencyjności regionu.

- **Niestabilność geopolityczna**: rosyjska agresja na Ukrainę, rozpoczęta w lutym 2022 r., stanowi poważne zagrożenie dla porządku międzynarodowego oraz systemu bezpieczeństwa Polski i Europy. Konflikt ten wywiera bezpośredni wpływ na system gospodarczy i społeczny Lubelszczyzny, zmieniając kierunki transportu, handel i współpracę transgraniczną, warunki bezpieczeństwa żywnościowego, zwiększając presję migracyjną oraz zagrożenia cybernetyczne. W związku z tym kwestie bezpieczeństwa militarnego, publicznego i odporności na zewnętrzne zagrożenia stają się kluczowymi zagadnieniami w planowaniu strategicznym. Jednocześnie położenie regionu przy granicy z Ukrainą zwiększa jego strategiczne znaczenie w perspektywie powojennej odbudowy. Inwestycje w infrastrukturę krytyczną, sektor rolno-spożywczy, logistykę oraz magazynowanie mogą stać się ważnymi impulsami rozwojowymi.

Wszystkie powyższe procesy skłaniają do silniejszego ukierunkowania strategii rozwoju na wykorzystanie endogenicznych zasobów i przewag regionu. Ich efektywne uruchomienie powinno prowadzić do powstawania nowych produktów i innowacyjnych usług, które będą w stanie konkurować na rynkach globalnych.

2.2. POLITYKI ZEWNĘTRZNE

2.2.1. Globalna polityka rozwoju

Przyjęty przez Organizację Narodów Zjednoczonych dokument pn. **Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju**[5] nadal stanowi istotny punkt odniesienia dla kształtowania strategii rozwojowej województwa lubelskiego. Wskazane w nim 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz powiązane z nimi 169 zadań oddają trzy wymiary zrównoważonego rozwoju – gospodarczy, społeczny i środowiskowy.

[5] Ang. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.

Rysunek 1 Długofalowa wizja rozwoju dla świata

Źródło: Ministerstwo Rozwoju i Technologii, https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologia/cele-zrownowazonego-rozwoju, dostęp z 1.09.2026 r.

Wdrożenie założeń Agendy 2030 na poziomie regionalnym będzie wymagało zastosowania narzędzi zarządczych, m.in. w zakresie kierunkowania wydatkowania środków finansowych, czy inkubowania ponadlokalnych inicjatyw na rzecz realizacji wspólnych celów.

2.2.2. Podejście strategiczne i przyszłościowa wizja UE

Unia Europejska stoi w obliczu trwałych wyzwań związanych z systemowymi zmianami geopolitycznymi, gospodarczymi i klimatycznymi, które wymagają strategicznego podejścia.

W odpowiedzi Komisja Europejska proponuje kompleksową reformę finansowania wspólnych polityk UE. Zmiana ta ma zwiększyć zdolność Unii do realizacji kluczowych polityk oraz reagowania na nowe priorytety, przy jednoczesnym utrzymaniu wsparcia dla obywateli, przedsiębiorstw, państw członkowskich i partnerów UE.

Nowe Wieloletnie Ramy Finansowe UE mają na celu zapewnić **stabilny, długoterminowy budżet** inwestycyjny wspierający strategiczne priorytety Unii w zakresie **niezależności, bezpieczeństwa i konkurencyjności**[6].

⇒ Priorytety projektu nowego budżetu UE

W projekcie wskazano **sześć strategicznych priorytetów**, które nadają kształt przyszłemu długoterminowemu budżetowi[7]:

[6] Komisja Europejska: Ambitny budżet z myślą o silniejszej Europie: lata 2028-2034 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_25_1847.
[7] https://commission.europa.eu/topics/budget/eu-budget-2028-2034-explained_pl.

- **Inwestycje w ludzi, państwa członkowskie i regiony –** budżet połączy fundusze UE wdrażane przez państwa członkowskie i regiony w ramach jednej spójnej strategii, której centralnym elementem będzie polityka spójności i polityka rolna.
- **Wydatki na edukację oraz promowanie praw socjalnych i demokracji –** inwestycje w ludzi poprzez wysokiej jakości miejsca pracy, włączenie społeczne, edukację, umiejętności, zdrowie, mieszkalnictwo i infrastrukturę społeczną.
- **Konkurencyjność, badania naukowe i innowacje jako czynniki dobrobytu –** budżet ma zapewnić silny bodziec europejskiej konkurencyjności, aby zabezpieczyć łańcuchy dostaw, zwiększyć skalę innowacyjności oraz utrzymać pozycję w dziedzinie czystych i inteligentnych technologii.

Rysunek 2 Długofalowa wizja rozwoju Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie Programu strategicznego na lata 2024–2029, RE 2024.

- **Ochrona ludności oraz budowanie gotowości i odporności –** budżet wyposaży Europę w szybsze, wydajniejsze i elastyczniejsze narzędzia umożliwiające przetrwanie sytuacji kryzysowych i reagowanie na nowe wyzwania.
- **Bezpieczna Europa –** budżet ma na celu zbudowanie europejskiej unii obrony, która będzie gotowa w razie potrzeby bronić, jednoczyć i reagować.
- **Budowanie partnerstw na rzecz silniejszej pozycji Europy na świecie –** budżet zakłada wzmocnione działania w zakresie wsparcia krajów, które chcą przystąpić do UE, trwałe inwestycje w pokój, bezpieczeństwo i globalne partnerstwa.

⇒ Zmiany w programowaniu

Nowe podejście polityki spójności opiera się na silniejszym ukierunkowaniu inwestycji na rezultaty oraz zwiększenie elastyczności w kontekście zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych i geopolitycznych. Nowe podejście ma na celu zwiększenie nacisku na efektywność i rzeczywiste wdrożenie działań, zwiększających odporność i konkurencyjność gospodarki.[8]

[8]Na podstawie „Założenia nowej polityki regionalnej i krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035", Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2026.

W nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej następuje istotna zmiana modelu programowania środków, polegająca na odejściu od wielu programów na rzecz **Planów Partnerstwa Krajowego i Regionalnego** przygotowywanych przez poszczególne państwa członkowskie. Dokument zakłada finansowanie z Europejskiego Funduszu na rzecz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Gospodarki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa na lata 2028-2034[9]. PPKR będzie integrował różne polityki UE i będzie ściśle powiązany ze średniookresową strategią rozwoju kraju[10], która określi kluczowe cele w wymiarze demograficznym, gospodarczym i bezpieczeństwa, uzupełnione silnym podejściem terytorialnym.

Europejski Zielony Ład[11] pozostaje kluczowym planem, którego celem jest przekształcenie UE w sprawiedliwe i prosperujące społeczeństwo żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto, w tym również gazów pochodzących od zwierząt (CO_2 i metan) i w ramach której wzrost gospodarczy będzie niezależny od eksploatowania zasobów naturalnych.

Obszary EZŁ obejmują:

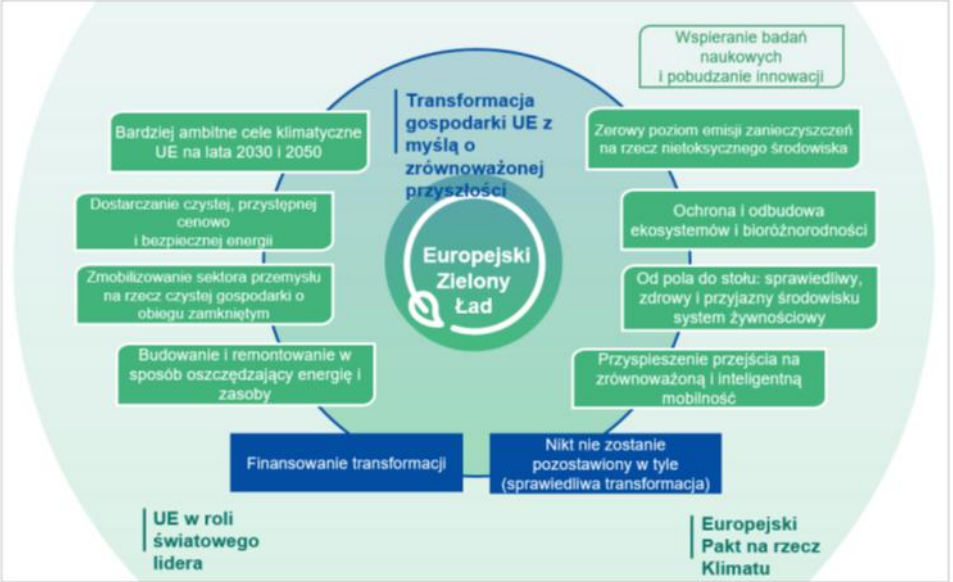
- Klimat – Europa pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu do 2050 r.;
- Energia – czysta i efektywna transformacja energetyczna;
- Środowisko i oceany – ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów;
- Rolnictwo – zdrowy system żywnościowy dla ludzi i dla planety;
- Transport – wydajny, bezpieczny i przyjazny dla środowiska;
- Przemysł – strategia przemysłowa na rzecz konkurencyjnej, ekologicznej i cyfrowej Europy;
- Badania naukowe i innowacje – stymulowanie zmian transformacyjnych;
- Finanse i rozwój regionalny – zrównoważone inwestycje przyczyniające się do realizacji Europejskiego Zielonego Ładu;
- Nowy europejski Bauhaus – kreatywna i interdyscyplinarna inicjatywa łącząca Europejski Zielony Ład z przestrzeniami i doświadczeniami życiowymi.

[9] projekt Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Europejski Fundusz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Polityki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa na lata 2028–2034 oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2023/955 i rozporządzenie (UE, Euratom) 2024/2509.

[10] Jej funkcje będzie pełnił dokument Strategii Rozwoju Polski do 2035 roku.

[11] https://eur-lex.europa.eu

Rysunek 3 Założenia Europejskiego Zielonego Ładu

Źródło: Europejski Zielony Ład, COM (2019) 640 final, Bruksela, 2019.

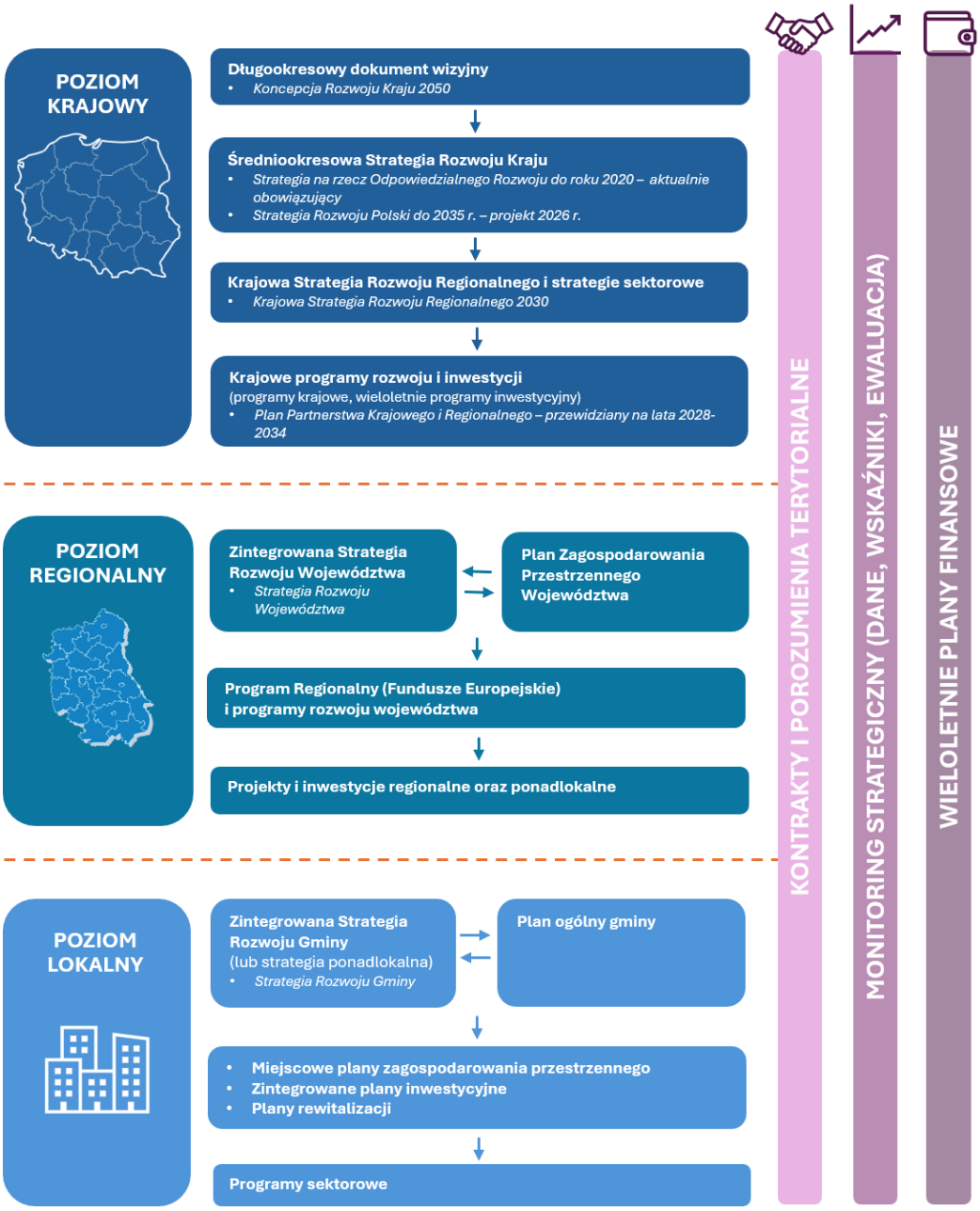
W kontekście aktualnych wyzwań geopolitycznych, dostrzegana jest szczególna rola i sytuacja regionów przygranicznych UE, w tym obszarów graniczących z Ukrainą, jako kluczowych dla zapewnienia bezpieczeństwa i odporności całej Europy. KE przyjęła **Komunikat w sprawie wschodnich regionów UE graniczących z Rosją, Białorusią i Ukrainą** – kompleksową strategię mającą na celu zwiększenie wsparcia dla wschodnich regionów UE. Dokument koncentruje się na wyzwaniach przed którymi stoją obszary przygraniczne, wynikające z sytuacji geopolitycznej, takie jak zagrożenia hybrydowe, presja migracyjna, skutki wojny na Ukrainie, a w związku z tym problemy demograficzne i gospodarcze. Celem strategii jest wzmocnienie wsparcia dla regionów przygranicznych poprzez inwestycje w infrastrukturę, bezpieczeństwo, mobilność, rozwój technologii dual-use i przeciwdziałanie depopulacji, podnoszenie kwalifikacji kadr oraz stabilizację lokalnego rynku pracy i usług publicznych. Podejście to może przełożyć się na zwiększenie roli i wsparcia dla województwa lubelskiego jako regionu o strategicznym znaczeniu dla stabilności i bezpieczeństwa Unii Europejskiej[12].

2.2.3. Uwarunkowania krajowe

Konsekwencją założeń zmian systemu zarządzania strategicznego, zawartych w dokumencie **System Zarządzania Rozwojem Polski**[13], były m.in. zmiany prawne odnoszące się do architektury dokumentów strategicznych na poszczególnych szczeblach.

[12]Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komunikat w sprawie wschodnich regionów UE graniczących z Rosją, Białorusią i Ukrainą Bruksela, COM(2026) 82 final.
[13]Uchwała Nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030" (M.P. z 2019 r. poz. 1060).

Rysunek 4 Model integracji planowania przestrzennego i społeczno-gospodarczego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie obowiązujących aktów prawnych, 2026[14].

⇒ Koncepcja Rozwoju Kraju

KRK 2050 to dalekosiężna strategia wyznaczająca kierunek rozwoju Polski aż do połowy obecnego stulecia. Dokument ten zawiera zestaw prognoz i ścieżek, które mają pomóc

[14]Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. 2025 poz. 198, ze zm.); ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2026 r. poz. 720); ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2026 r. poz. 662); ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. 2026 poz. 538, ze zm.).

elastycznie reagować na globalne zmiany, tj. m.in. geopolityczne, klimatyczne oraz społeczne. KRK 2050 zawiera:

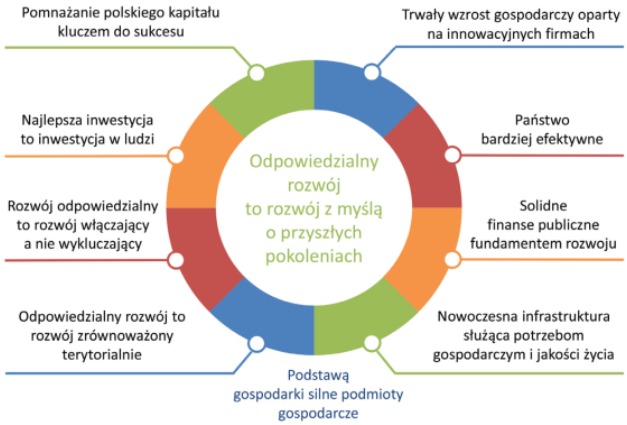
- analizę trendów - spojrzenie na to, jak światowe i europejskie przemiany wpłyną na nasz rozwój,
- wizję przyszłości - obraz Polski jako kraju nowoczesnego, odpornego, zielonego, solidarnego i żyjącego w zgodzie z naturą,
- warianty rozwoju - cztery różne scenariusze, które pozwalają przygotować się na niepewne jutro,
- priorytety - skupienie na demografii, nowoczesnej e-gospodarce, bezpieczeństwie oraz mądrym zarządzaniu przestrzenią.

⇒ Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju

Obowiązującym dokumentem o charakterze średniookresowym jest **Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)**[15]. SOR oparto na założeniu **rozwoju zrównoważonego** co oznacza rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być realizowane bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. W dokumencie określona jest doktryna polityki regionalnej państwa, oparta o funkcjonalne rozumienie spójności. Zgodnie z założeniami przyjętego w dokumencie modelu, uzasadnieniem dla przeznaczenia środków pomocowych nie będzie już jedynie niski poziom rozwoju i występowanie określonych problemów, ale określenie sposobu **wykorzystania endogenicznych potencjałów**, które w długim horyzoncie czasu będą zdolne generować wartość dodaną i budować samofinansujące źródła rozwoju. Takie ujęcie należy stosować także w odniesieniu do polityki rozwoju regionu, prowadzonej przez samorząd województwa.

Określony w tym dokumencie model rozwoju (Rys. 5) zwiększa udział instytucji państwa w kształtowaniu procesów gospodarczych, społecznych i terytorialnych. Odpowiedzialna interwencja państwa widząca zarówno efekty ilościowe (przyrost wskaźników makroekonomicznych) jak i elementy jakościowe (jakość kapitału ludzkiego i społecznego) wymaga stosowania **podejścia zintegrowanego** w realizacji polityki rozwojowej.

Rysunek 5 Podstawowe założenia modelu zarządzania rozwojem zawarte w SOR

Źródło: Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Streszczenie, s. 24.

[15] Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), M.P. z 2017 poz. 260.

Obecnie toczą się prace nad kolejnym dokumentem[16], który w perspektywie zastąpi SOR. **Strategia Rozwoju Polski do 2035 roku** będzie kluczowym dokumentem strategicznym polskiego państwa. Zawiera ona operacjonalizację wizji rozwoju Polski, określoną w Koncepcji Rozwoju Kraju 2050 i jest odpowiedzią państwa na zmieniające się otoczenie. Wydarzenia ostatniej dekady – kryzys migracyjny, pandemia COVID-19 czy pełnoskalowa agresja Rosji na Ukrainę – naruszyły poczucie stabilności i przekonanie o możliwości długofalowego planowania rozwoju.

Wiodącym motywem SRP 2035 jest potrzeba zbudowania nowej równowagi opartej o odpowiedni balans pomiędzy:

- konkurencyjnością gospodarki, wyrażającą się w jej zdolności do utrzymania wysokiego wzrostu gospodarczego;
- spójnością społeczną i terytorialną, rozumianą jako dbanie o dobrą jakość życia wszystkich obywateli niezależnie od ich miejsca zamieszkania, co staje się istotnym wyzwaniem zwłaszcza w obliczu szybkich zmian demograficznych;
- bezpieczeństwem kraju, mającym odzwierciedlenie nie tylko w jego sile militarnej, lecz także odporności społeczeństwa i instytucji państwa na sytuacje kryzysowe.

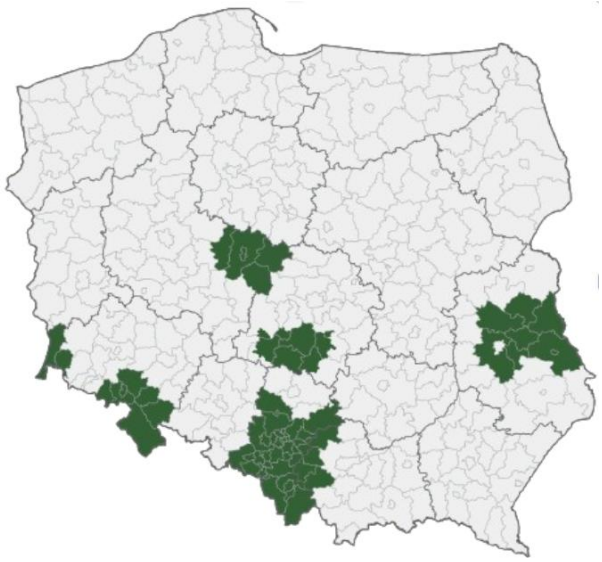
Nowa strategia zakłada ukierunkowane wsparcie dla obszarów o szczególnych uwarunkowaniach rozwojowych, w tym zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego. Wyznaczone obszary strategicznej interwencji (OSI), w które wpisuje się region, obejmują:

- obszary transformacji energetycznej (Rys. 6),
- odporności i rozwoju obszarów przy zewnętrznej granicy UE (Rys. 7),
- wsparcie dla policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych (Rys. 8),
- wsparcie dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe (Rys. 9).

Włączenie województwa lubelskiego we wskazane obszary, ukazuje możliwość objęcia dedykowanymi instrumentami wsparcia, odpowiadającymi na problemy miast, ich obszarów funkcjonalnych i obszarów wiejskich, a także na wyzwania transformacyjne i na specyfikę położenia przy wschodniej granicy Unii Europejskiej.

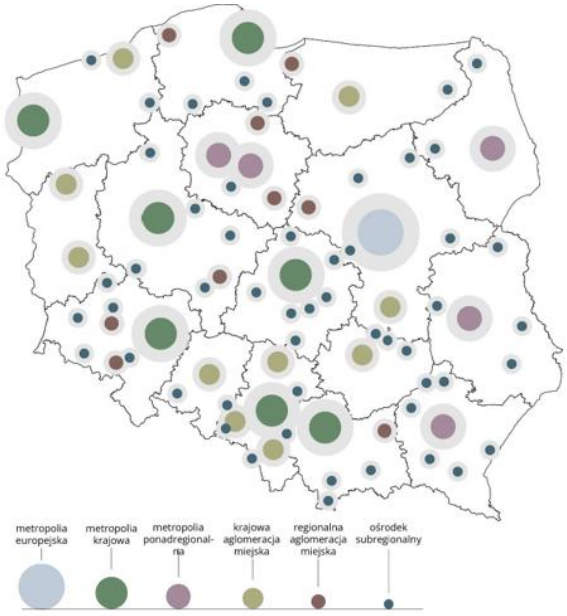
[16] Dokument jest w fazie projektu (projekt z 5 marca 2026 r.), po konsultacjach publicznych; https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/strategia-rozwoju-polski-do-2035-r-.

Rysunek 6 OSI Transformacji energetycznej

Źródło: SRP 2035 r. (projekt).

Rysunek 7 OSI Wsparcie dla policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych na terenie województwa lubelskiego

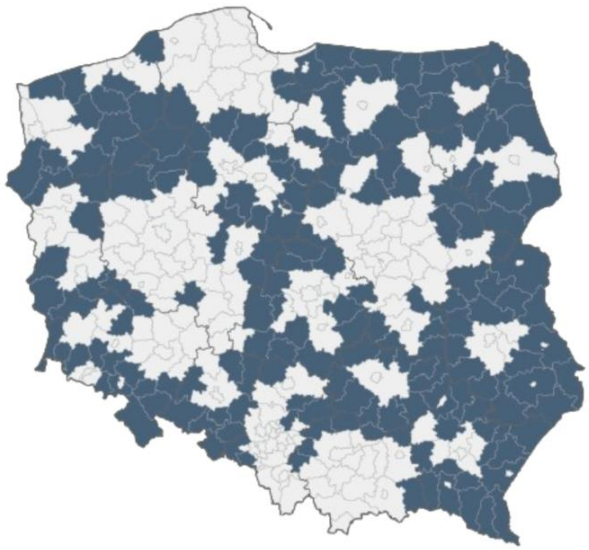
Źródło: Rekomendacje dla planowania interwencji z zakresu polityki regionalnej w strategiach rozwoju - do stosowania do czasu przyjęcia przez Radę Ministrów Strategii Rozwoju Polski do 2035 r.

Rysunek 8 OSI Odporności i rozwoju obszarów przy zewnętrznej granicy UE

Źródło: SRP 2035 r. (projekt).

Rysunek 9 OSI wsparcia dla obszarów wiejskich wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe

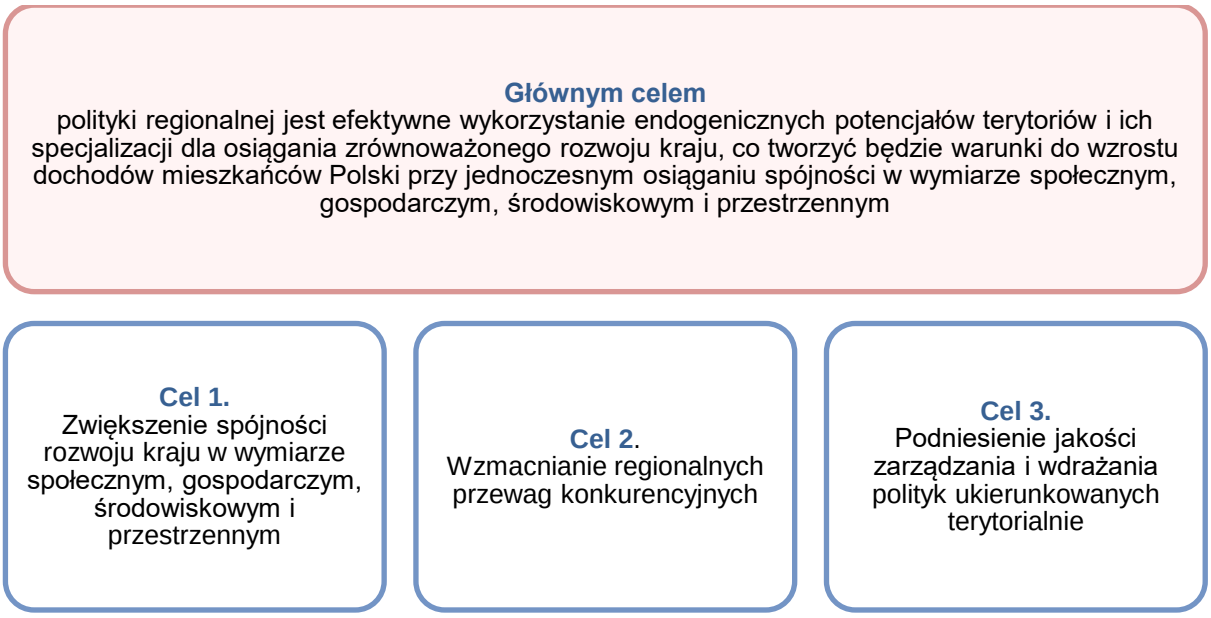

Źródło: SRP do 2035 r. (projekt).

⇒ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

Obowiązująca **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**[17] rozwija ustalenia przyjęte w SOR, określone w filarze rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Kierując się zaproponowanym przez SOR modelem odpowiedzialnego rozwoju, KSRR 2030 identyfikuje cele polityki regionalnej rozumianej jako „skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów”[18].

Rysunek 10 Cel główny i cele szczegółowe KSRR 2030

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie KSRR 2030, 2026.

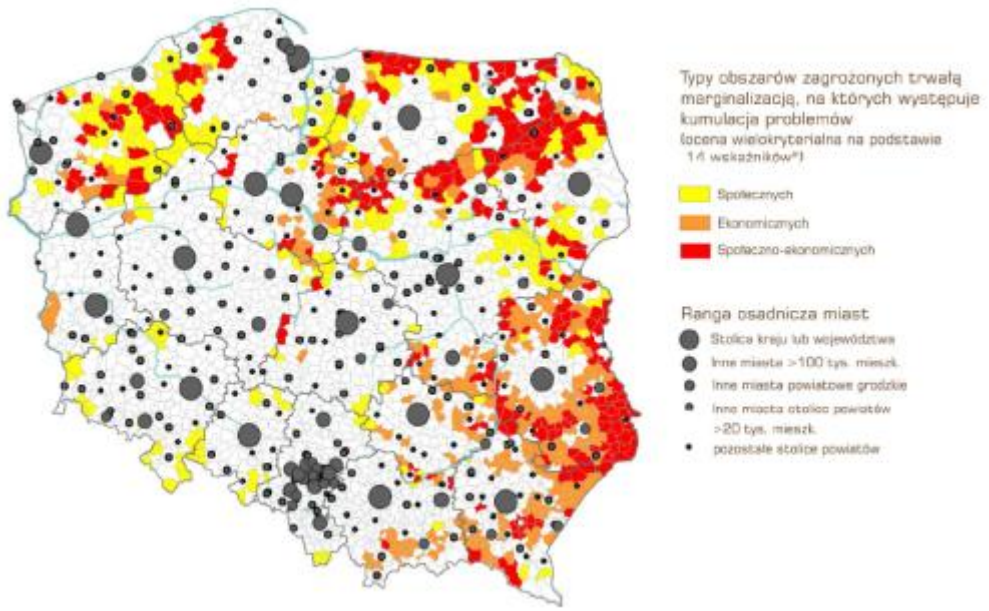
Zgodnie **z zasadą koncentracji terytorialnej,** na poziomie krajowym zostały zdefiniowane następujące Obszary Strategicznej Interwencji[19]:

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją (Rys. 11),
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (Rys. 12),
- **Polska Wschodnia**, obejmujący województwa: lubelskie, mazowieckie (z wyłączeniem obszaru metropolitalnego Warszawy), podlaskie, podkarpackie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie,
- Śląsk.

W polityce regionalnej państwa KSRR zakłada **odejście od koncepcji konkurencyjności i efektywności w kierunku równości i sprawiedliwości** (czyli przykładania takiej samej uwagi do obszarów rozwiniętych jak i zmarginalizowanych) oraz koncentracji uwagi na przewagach konkurencyjnych, lokalnych zasobach i walorach wewnętrznych.

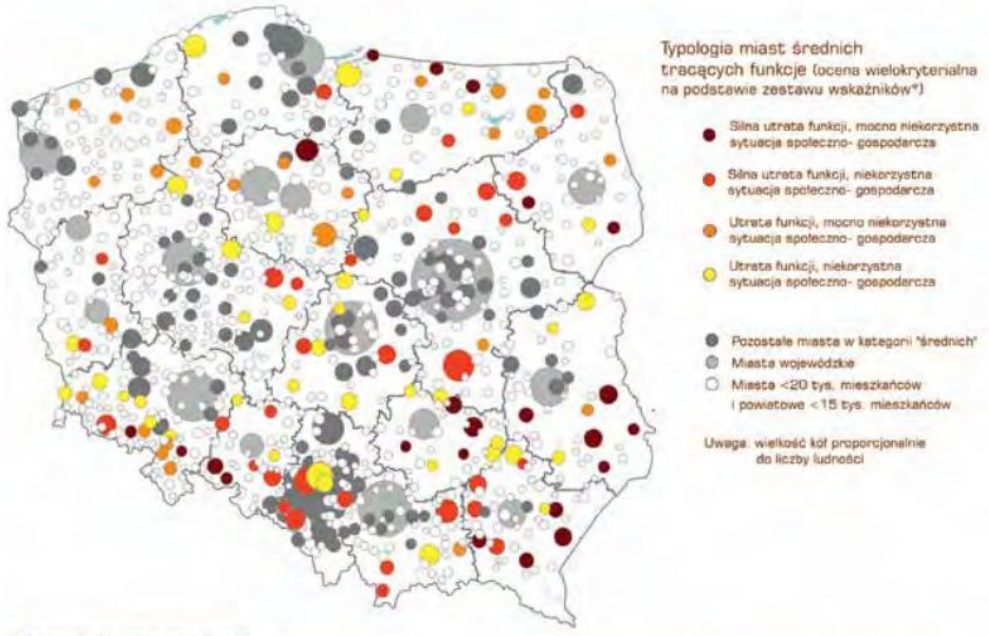
[17]Uchwała Nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030.
[18]KSRR 2030, s.7.
[19]Obszary szczególnego zainteresowania państwa zostały zidentyfikowane w SOR.

Rysunek 11 Obszary zagrożone trwałą marginalizacją

Źródło: SOR, s. 179, 2017 r.

Rysunek 12 Miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: SOR, s. 177, 2017 r.

Obecnie trwają prace nad kolejną edycją KSRR. Jej założenia zostały zawarte w dokumencie **„Założenia nowej polityki regionalnej i krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035”**[20]. Dokument ten stanowi punkt wyjścia do przeprowadzenia głębokiej modernizacji obecnego modelu prowadzenia polityki regionalnej. Konieczność zmiany podejścia wynika z narastających wyzwań geopolitycznych, klimatycznych, technologicznych i demograficznych,

[20]Uchwała Podkomitetu ds. wymiaru terytorialnego z dnia 7 kwietnia 2026 r.

a także z pogłębiających się zróżnicowań terytorialnych (m.in. rosnących dysproporcji wewnątrz regionów, stagnacji obszarów depopulacyjnych i słabego rozprzestrzeniania się wzrostu z metropolii do innych części regionów) oraz z nadchodzącej po 2027 r. nowej architektury wsparcia unijnego.

Ważną rolę i wpływ na zapisy zaktualizowanej SRWL 2030 oraz działania implementacyjne mają **strategie horyzontalne**[21], których rozstrzygnięcia stanowią istotne uwarunkowanie dla realizacji celów i kierunków rozwojowych regionu. Są to następujące dokumenty:

- Strategia Produktywności 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030,
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030,
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku,
- Polityka Energetyczna Polski do 2040,
- Polityka Ekologiczna Państwa 2030,
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej,
- Strategia Cyfryzacji Państwa,
- Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej.

⇒ Wpływ sąsiedztwa

Istotne dla planowania rozwoju województwa są także **strategiczne zamierzenia innych regionów** kraju (szczególnie regionów sąsiednich) oraz regionów położonych w państwach bezpośrednio graniczących z województwem lubelskim[22]. Wojna w Ukrainie wywarła silny wpływ w regionie ze względu na jego **przygraniczne położenie**. Województwo lubelskie zmaga się z napływem uchodźców, zwiększonym obciążeniem szkół, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, administracji i budżetów samorządowych, a także z rosnącym zapotrzebowaniem na mieszkania i działania integracyjne.

Region odczuwa również **problemy gospodarcze**, które obejmują wzrost cen energii, paliw i transportu, znaczny spadek w handlu i łańcuchach dostaw, pogorszenie sytuacji rolników wskutek napływu ukraińskich produktów, ograniczenie ruchu turystycznego i wzrost ryzyka inwestycyjnego. Prowadzone działania wojenne w bliskim sąsiedztwie stwarzają poczucie zagrożenia i napięcia społecznego co realnie wpływa na spadek atrakcyjności regionu, zmniejszoną produktywność i konkurencyjność gospodarczą[23].

Należy zwrócić także uwagę na diametralnie różne sytuacje obszarów graniczących z Ukrainą (gdzie współpraca – co prawda w zmodyfikowanym zakresie – wciąż ma miejsce) oraz Białorusią (gdzie współpraca transgraniczna w zasadzie zamarła, a pojawiły się dodatkowe wyzwania związane z nielegalną imigracją oraz stagnacją gospodarczą).

---

[21] Na podstawie dokumentu „Aktualizacja strategii rozwoju wynikająca z przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 14 lutego 2017 r. Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – zakres oraz sposób organizacji prac".

[22] Cele i kierunki rozwoju zawarte w tych dokumentach będą uwzględnione w pracach nad częścią kierunkową SRWL 2030.

[23] „Perspektywy stabilizacji sytuacji państwa ukraińskiego do 2030 roku a rynek pracy województwa lubelskiego" Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Lublin 2024 r.

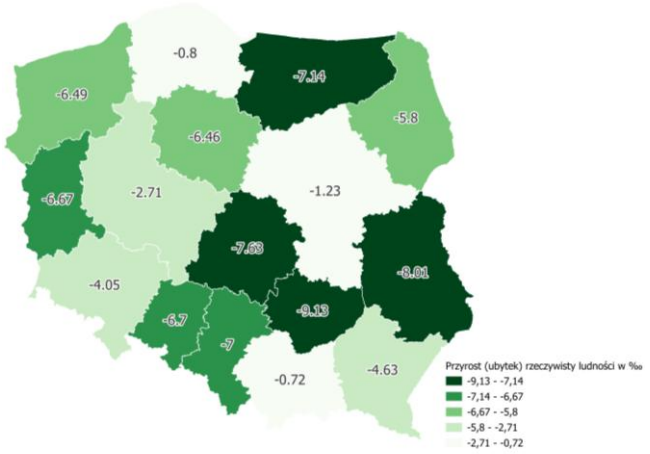
3. SYTUACJA WEWNĘTRZNA

3.1. SPOŁECZEŃSTWO, EDUKACJA, KULTURA

3.1.1. Procesy i zjawiska demograficzne

Potencjał ludnościowy decyduje o żywotności lokalnej gospodarki, a trendy demograficzne odzwierciedlają atrakcyjność ekonomiczną i osiedleńczą regionu. Jednocześnie struktura wiekowa mieszkańców stanowi wypadkową rosnącej długości życia, zmian kulturowych oraz ewolucji modelu rodziny.

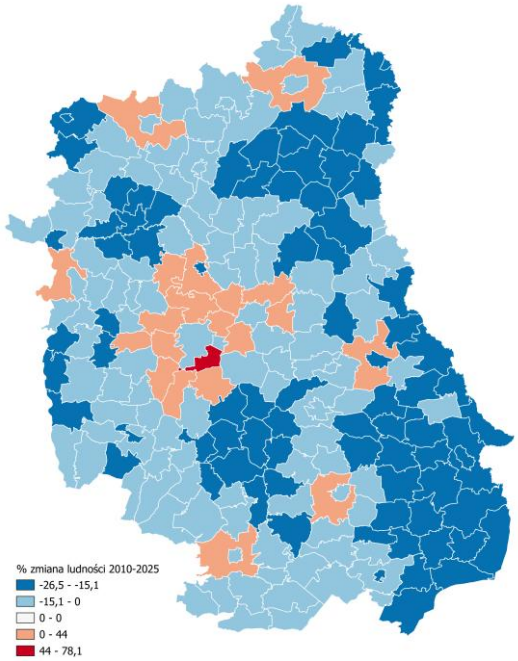
Rysunek 13 Przyrost rzeczywisty w 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Województwo lubelskie w 2025 r. zamieszkiwało 1 980,8 tys. osób (5,3% ogółu ludności Polski, 9 miejsce w kraju). W latach 2010-2025 **liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 197,8 tys. osób**, czyli o 9,1% (w Polsce o 3,1%). Województwo lubelskie zajmuje jedno z trzech miejsc wśród polskich regionów, gdzie ubytek ludności jest największy.

Rysunek 14 Zmiana liczby ludności w latach 2010-2025

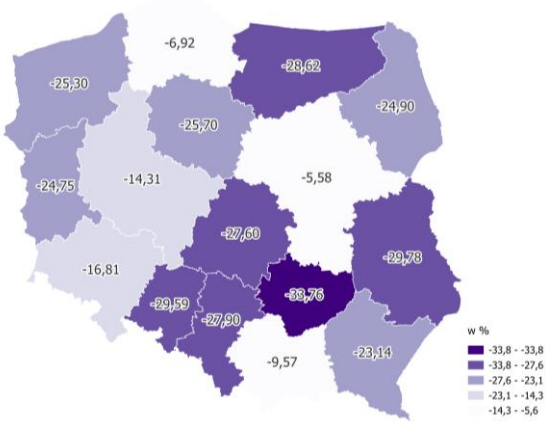

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Ubytek rzeczywisty liczby ludności województwa w 2025 roku wynikający z ubytku naturalnego (wynoszącego -5,5‰), osiągnął wartość **-8,01‰** (druga najwyższa wartość w Polsce). **Współczynnik salda migracji** ogółem w 2025 roku w województwie osiągnął wartość **-2,5‰,** co dało regionowi ostatnie miejsce w kraju (w 2010 r. -2,23‰), z czego saldo migracji wewnętrznych na pobyt stały wyniosło -2,60‰, a migracji zagranicznych 0,18‰. W wyniku ujemnego salda migracji stałych liczba mieszkańców województwa zmniejszyła się o 4 694 osób (względem roku poprzedniego). W odniesieniu do 2010 r. wzrosło jedynie saldo migracji zagranicznych na pobyt stały i osiągając wartość 0,18‰ od 2016 roku utrzymuje wartości dodatnie. Współczynnik **salda migracji osób w wieku produkcyjnym wynosił -37,3‰** (jeden z dwóch najgorszych wyników w kraju). Niska

wartość wskaźnika świadczy o ograniczonej atrakcyjności migracyjnej lokalnego rynku pracy, który nie generuje bodźców ekonomicznych zdolnych do przyciągania młodych pracowników. Dane przedstawiają głęboką polaryzację demograficzną regionu. Obszary wiejskie i regiony przygraniczne ulegają drastycznemu wyludnieniu. Następuje silny trend suburbanizacji wokół stolicy województwa oraz postępujące starzenie się mieszkańców, szczególnie na obszarach przygranicznych.

Rysunek 15 Prognoza zmiany liczby ludności w Polsce w 2060 r. w stosunku do 2019 r.

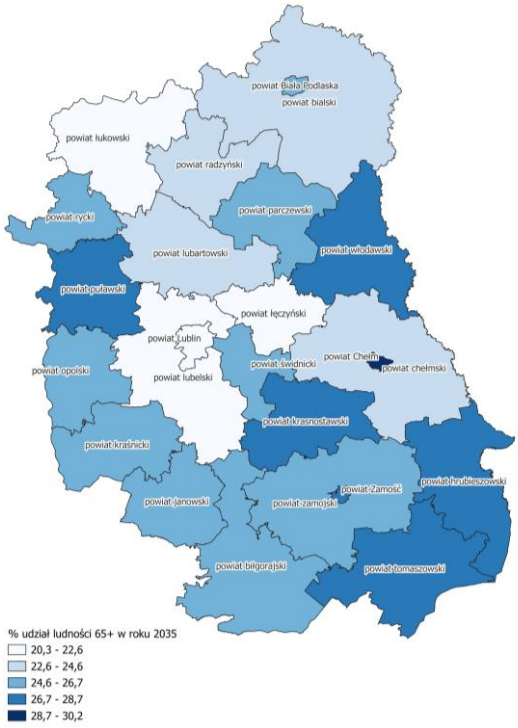
Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Średnia gęstość zaludnienia w 2025 r. wynosiła 79 os/km² i była znacznie niższa niż w kraju (119 os/km^2). Pod tym względem region zajmuje 12. pozycję w kraju.

Wskaźnik urbanizacji kształtował się na poziomie niższym niż średnia w kraju – w miastach województwa lubelskiego mieszkało 46,4% (w 2010 r. 46,5%) ogółu ludności (w Polsce 59,3 %). Pod tym względem województwo było na 14. miejscu w kraju przed województwami świętokrzyskim i podkarpackim. Liczba miast od 2010 zwiększyła się o 16 ośrodków, mimo to wskaźnik urbanizacji pozostawał na mniej więcej podobnym poziomie. Wpływ na to miała suburbanizacja, powodująca zmniejszanie się ludności miast.

Struktura ludności według płci nie ulega zasadniczej zmianie. Kobiety stanowiły 51,6% ogółu ludności. Średnio na 100 mężczyzn przypada 107 kobiet (tak jak w Polsce). W miastach przewaga liczebna kobiet jest większa niż na wsi, na 100 mężczyzn przypada 114 kobiet wobec 101 na terenach wiejskich.

Rysunek 16 Prognozowany udział ludności 65+ w 2035 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

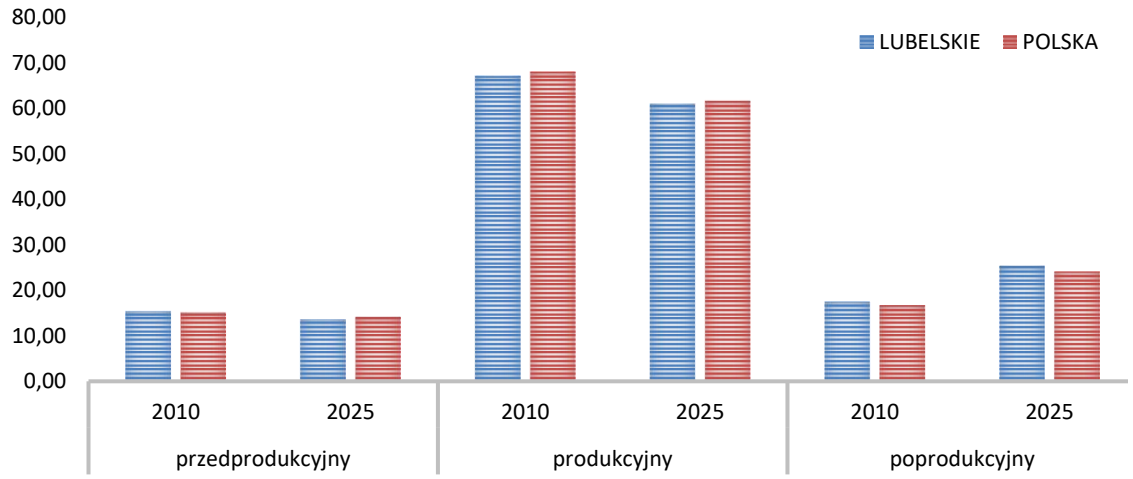
Podobnie jak w całym kraju, w województwie lubelskim obserwowany jest **proces starzenia się ludności**. Główną przyczyną tych zmian jest tzw. przesuwanie się w czasie „roczników wyżów i niżów demograficznych", a także występujący od początku lat 90. XX wieku spadek współczynnika dzietności oraz wydłużanie się przeciętnego czasu trwania życia. Jest to przede wszystkim **wynik zmian kulturowych i kształtowania się nowego modelu rodziny**. Wzrosły również aspiracje zawodowe kobiet i zmieniła się ich rola w rodzinie i społeczeństwie. **Spadek dzietności oraz migracje zewnętrzne**

powodują trwały ubytek liczby mieszkańców regionu. Prognoza ludności do 2060 r. przewiduje kontynuację istniejącej tendencji.

Spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, a wzrasta w wieku poprodukcyjnym:

- udział osób w wieku przedprodukcyjnym stanowił w województwie lubelskim 13,6% ogółu ludności (w Polsce 14,2%),
- udział osób w wieku produkcyjnym stanowił 60,9% ogółu ludności (w Polsce 61,6%),
- udział osób w wieku poprodukcyjnym stanowił 25,4% ogółu ludności (w Polsce 24,1%).

Wykres 1 Udział osób w grupach wiekowych w 2010 r. i 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Województwo charakteryzuje się wyższym obciążeniem demograficznym[24] (44,2) niż średnia dla całej Polski (41,5), a dynamika procesu starzenia się społeczeństwa na przestrzeni lat 2018-2025 jest wyraźnie większa niż średnio w kraju. W 2025 r. region zajmował 5. miejsce w Polsce pod względem najwyższego współczynnika obciążenia demograficznego.

Prognoza demograficzna w perspektywie 2060 r. dla województwa lubelskiego przewiduje, że[25]:

- spadnie ogólna liczba ludności – do ok. 1,5 mln (o 29,8%, tj. 0,6 mln mieszkańców w porównaniu z 2019 r.),
- notowany będzie jeden z najwyższych w kraju (4. miejsce) odsetek osób w wieku 65 lat i więcej (34%),
- obserwowane będą dalsze niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności oraz zmniejszanie się liczebności kobiet w wieku rozrodczym.

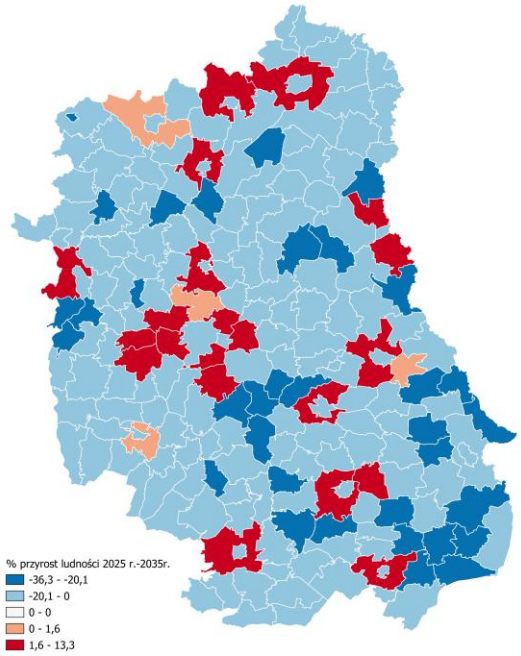
Natomiast w perspektywie do 2035 roku:

- spośród 213 gmin w województwie spadek ludności będzie obejmował 189 jednostek, w tym w 34 gminach ubytek ludności wyniesie powyżej 20%,
- tylko w 5 gminach wzrost liczby ludności przekroczy 10%,

[24] Współczynnik obciążenia demograficznego – ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2025 r.
[25] Dane na podstawie: Prognoza ludności na lata 2023-2060, GUS, Warszawa 2023.

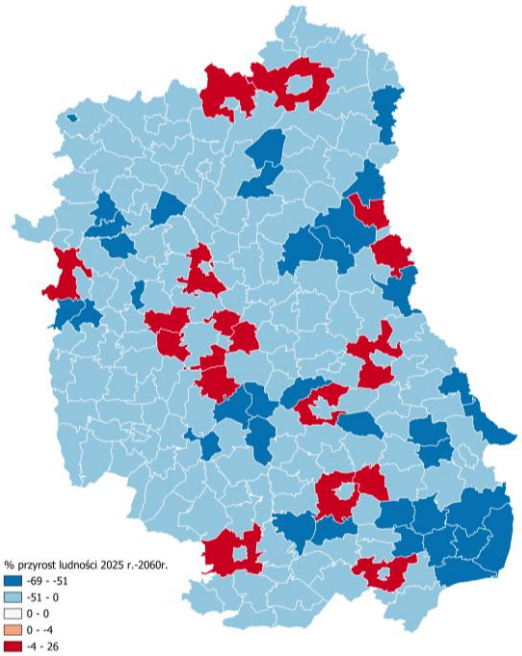
- największą prognozowaną dodatnią zmianą liczby ludności będą charakteryzowały się gminy podlubelskie, a także gminy wiejskie: Lubartów, Włodawa, Chełm, Biała Podlaska[26].

Rysunek 18 Prognoza zmiany ludności w województwie lubelskim w 2035 r. w stosunku do 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie: Prognoza ludności na lata 2023-2060, GUS, Warszawa 2023.

Rysunek 17 Prognoza zmiany ludności w województwie lubelskim w 2060 r. w stosunku do 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie: Prognoza ludności na lata 2023-2060, GUS, Warszawa 2023.

W A Ż N E

- Województwo lubelskie dotknięte jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi, które od lat ulegają pogłębieniu.
- Wysoki ubytek ludności wynika zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak i znaczącej emigracji, co może wynikać z przyczyn ekonomicznych i społecznych.
- Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem pozostaje odpływ osób w wieku produkcyjnym, w tym absolwentów szkół wyższych, co przyczynia się do zmniejszania potencjału rozwojowego regionu oraz pogłębia proces starzenia się ludności.
- Konsekwencją powyższych tendencji, wydłużania się przeciętnej długości trwania życia, jak również uwarunkowań kulturowych, są obserwowane od lat zmiany struktury demograficznej z rosnącym udziałem grupy osób starszych.
- Poziom urbanizacji nie zmienia się i pozostaje na relatywnie niskim poziomie. Widoczna jest tendencja koncentracji ludności w Lubelskim Obszarze Metropolitalnym oraz wokół ośrodków subregionalnych. W 2025 roku liczba ludności koncentrująca się w wymienionych miejskich obszarach funkcjonalnych stanowiła 43% ogółu ludności w województwie lubelskim.

[26] Na podstawie: Prognoza ludności na lata 2023-2060, GUS, Warszawa 2023.

- Równolegle obserwowany jest postępujący spadek liczby ludności na obszarach peryferyjnych, zwłaszcza w gminach przygranicznych oraz gminach typowo rolniczych, co prowadzi do pogłębiania zróżnicowań wewnątrzregionalnych oraz zwiększa koszty zapewnienia dostępności usług publicznych.

3.1.2. Kapitał ludzki i społeczny

Posiadanie przez mieszkańców kwalifikacji[27] i kompetencji[28] umożliwiających dostosowanie do potrzeb rynku pracy zapewnia regionalnej gospodarce możliwość wykorzystania nowych szans rozwojowych. Podstawą dla budowania zasobów ludzkich o takich kwalifikacjach jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości edukacji od najmłodszych lat, a także zapewnienie warunków do podnoszenia lub zmian kwalifikacji w ciągu całego życia - zgodnie z ideą Life Long Learning[29]. Jednocześnie proces ten musi być wspierany przez intensywny rozwój kapitału społecznego, który w dobie współczesnych wyzwań geopolitycznych stanowi kluczowy filar bezpieczeństwa i stabilności regionu. Budowanie odpornego na kryzysy społeczeństwa wymaga systemowego wzmacniania wzajemnego zaufania, gotowości do samoorganizacji oraz umiejętności partnerskiej współpracy, które pozwalają lokalnym wspólnotom elastycznie i skutecznie reagować na dynamiczne zmiany w otoczeniu.

Wraz z postępującą cyfryzacją gospodarki, usług publicznych oraz procesów edukacyjnych rośnie znaczenie kompetencji cyfrowych mieszkańców jako jednego z kluczowych elementów kapitału ludzkiego. Kompetencje te obejmują nie tylko umiejętność korzystania z technologii informacyjno-komunikacyjnych, ale również zdolność bezpiecznego funkcjonowania w środowisku cyfrowym, krytycznej oceny informacji oraz efektywnego wykorzystywania narzędzi cyfrowych w życiu zawodowym i społecznym. Jednocześnie utrzymują się zjawiska wykluczenia cyfrowego, których przyczyną są zarówno ograniczenia infrastrukturalne, jak i niedostateczny poziom kompetencji cyfrowych części mieszkańców. Problem ten dotyczy szczególnie osób starszych, mieszkańców obszarów wiejskich i peryferyjnych, osób z niepełnosprawnościami oraz grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. W warunkach postępującej cyfryzacji dostęp do kompetencji cyfrowych staje się jednym z czynników determinujących możliwości uczestnictwa w rynku pracy, edukacji, życiu społecznym oraz korzystania z usług publicznych.

W 2025 roku **odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym** wyniósł 97,1% i nastąpił wzrost względem roku 2019 o 9,4 p. proc. Wciąż jednak województwo lubelskie plasuje się na 13. miejscu w kraju. W latach 2018–2025 zarówno w Polsce, jak i w

[27] Kwalifikacja – zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji).

[28] Kompetencja - oznacza szeroko rozumianą zdolność podejmowania określonych działań i wykonywania zadań z wykorzystaniem efektów uczenia się (wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych) oraz własnych doświadczeń. Kompetencje społeczne – rozwinięta w toku uczenia się zdolność kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym, z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania (Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji).

[29] Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. Załącznik do uchwały nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. Perspektywa uczenia się przez całe życie.

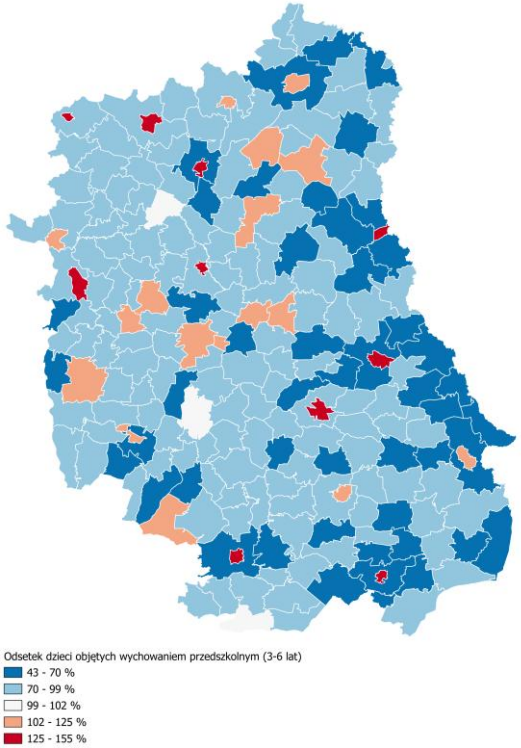
województwie lubelskim obserwowany był systematyczny spadek liczby dzieci przypadających na jedną placówkę wychowania przedszkolnego, co bezpośrednio powiązane jest m.in. ze spadkiem liczby urodzeń.

Dzięki zwiększeniu się liczby żłobków ze 116 (2018 r.) do 230 (2025 r.) wzrósł **odsetek dzieci objętych opieką żłobkową** z 7,7% (2018 r.) do 21,6% (2025 r.). Warto pamiętać, że potrzeby rodziców w tym zakresie zaspokajają także alternatywne formy opieki, takie jak kluby dziecięce i dzienni opiekunowie, których rozwój wspierają programy rządowe, m.in. „Aktywny Rodzic". Są to formy szczególnie pomocne w obszarach, gdzie potencjał demograficzny i rachunek ekonomiczny nie stanowią uzasadnienia dla tworzenia stacjonarnych form opieki nad najmłodszymi.

W roku szkolnym 2024/2025 na różnych poziomach kształcenia uczyło się ok. 263,5 tys. uczniów (w tym 4,5 tys. w szkołach dla dorosłych). **W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/2011 odnotowano spadek liczby uczniów o 50,8 tys.** Skala zmian jest różna w zależności od typów szkół[30]:

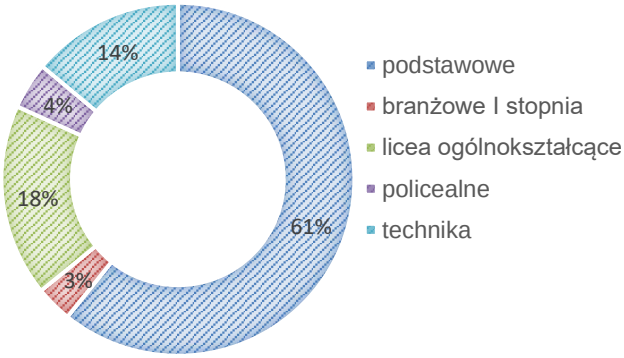
- w technikach - spadek o 2%,
- w szkołach zawodowych – spadek o 7%,
- w liceach - spadek o 15,1%,
- w szkołach policealnych – spadek o 45,6%,
- w szkołach podstawowych – wzrost o 26,8%.

Rysunek 19 Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym (3-6 lat) w 2024 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Wykres 2 Struktura uczniów w poszczególnych typach szkół w województwie lubelskim w roku szkolnym 2024/2025

Źródło: Opracowanie własne DSiR na podstawie BDL GUS, 2026.

W roku 2017 miała miejsce **reforma edukacyjna**, wskutek której powstała nowa struktura szkół, obejmująca obecnie 8-letnią szkołę podstawową, a następnie (do wyboru): 4-letnie liceum ogólnokształcące, 5-letnie technikum, oraz szkoły branżowe (3-letnią I stopnia oraz 2-letnią II stopnia), które w znacznym stopniu przejęły funkcję wcześniejszych zasadniczych

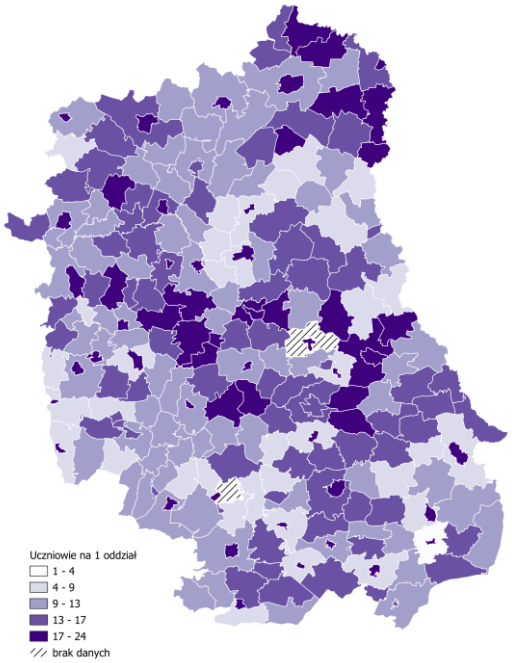
[30] Ze względu na wprowadzenie w 2017 r. reformy oświaty, liczba uczniów szkół podstawowych zwiększyła się kosztem liczby uczących się w gimnazjach, które ulegały stopniowemu wygaszaniu.

szkół zawodowych. Nowa struktura szkół, reorganizująca m.in. w znaczny sposób kształcenie zawodowe, odpowiada na widoczne zapotrzebowanie rynku pracy na fachową kadrę pracowników. Dodatkowo, rozwijająca się sieć Branżowych Centrów Umiejętności (8 uruchomionych BCU w województwie lubelskim[31]) może być istotnym czynnikiem profesjonalizacji szkół zawodowych oraz magnesem przyciągającym młodzież.

Przedstawione dane wskazują na zainteresowanie kształceniem zawodowym wśród osób młodych, co świadczy o potrzebie jego rozwoju. Jednocześnie uwidoczniony został problem jakości kształcenia, na który składa się wiedza i umiejętności pedagogów oraz infrastruktura placówek. W przypadku zasobów ludzkich wyzwanie w najbliższych latach może stanowić zastąpienie obecnie uczącej kadry, której mediana wieku mieści się w przedziale wiekowym 41-50 lat[32].

Istniejąca sieć szkół zapewnia dobre warunki do nauczania. Średnie wskaźniki dotyczące liczby uczniów przypadających na 1 oddział wahały się w granicach 15-25 osób, w zależności od typu szkoły (przy czym najniższy wskaźnik jest w szkołach podstawowych, a najwyższy w szkołach ogólnokształcących). Wartości te są zbliżone do średnich w kraju dla każdego poziomu edukacji. Widać natomiast znaczącą **różnicę między szkołami na wsi a szkołami w mieście, gdzie liczba uczniów w mieście jest znacznie wyższa**.

Rysunek 20 Uczniowie przypadający na jeden oddział w szkołach podstawowych w 2024 r.

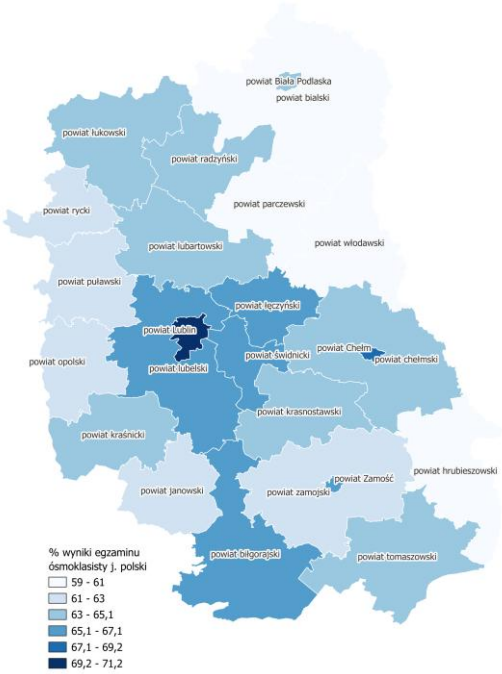
Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Na terenie województwa funkcjonuje około 900 szkół podstawowych. Zjawisko tzw. „małych szkół" (często definiowanych jako placówki do 100 lub nawet do 50 uczniów) dotyczy w przeważającej mierze terenów wiejskich i peryferyjnych (np. powiaty hrubieszowski, tomaszowski, krasnostawski, bialski) objętych silnymi procesami depopulacji. Charakterystykę poruszanego zjawiska obrazuje również liczba uczniów przypadająca na oddział w szkołach podstawowych (Rys. 20). Sytuacja, w której na jeden oddział przypada poniżej 17 uczniów przy dużej liczbie szkół niesie za sobą wysokie koszty utrzymania, problemy z efektywnością oraz zagrożenie likwidacją placówki. W odpowiedzi na te wyzwania, nowe przepisy[33] mają ułatwiać przekształcanie małych szkół w centra lokalnej aktywności, łączące funkcje edukacyjne z kulturalnymi czy opiekuńczymi (np. biblioteka, żłobek, dzienny dom opieki).

[31] https://www.frse.org.pl/kpo-bcu-mapa, data dostępu: 13.07.2026 r.
[32] Zoperacjonalizowany Program Wdrożenia Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 dla Województwa Lubelskiego, grudzień 2025 r.
[33] Ustawa z dnia 13 marca 2026 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw

Średnie wyniki z egzaminu ósmoklasisty (Rys. 21) uzyskane przez uczniów szkół **podstawowych** województwa lubelskiego w 2025 r. (j. polski 65%, matematyka 50%, j. angielski 68%) były **zbliżone do tych uzyskiwanych w kraju** (j. polski 64%, matematyka 50%, j. angielski 70%). Jednakże największe zróżnicowanie w wynikach występuje wewnątrz regionu, różnice w wynikach sięgają 12,23 p. proc.[34]

Rysunek 21 Wyniki z egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego w województwie lubelskim w 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych MEN, 2026.

Wskaźnik **zdawalności egzaminów maturalnych** w województwie lubelskim w porównaniu do roku 2010 poprawił się, podobnie jak w skali całego kraju. W 2010 r. maturę w województwie lubelskim zdało 80% przystępujących do egzaminu (przy czym był to najniższy poziom w kraju, przy średniej dla Polski 81%), w 2024 r. było to 83,1% (8 miejsce w kraju).

W roku szkolnym 2024/2025 na Lubelszczyźnie kształciło się w szkołach policealnych 11,3 tys. osób. Większość tych placówek kształciło osoby dorosłe, głównie kobiety. Wskaźnik **osób dorosłych w wieku 25-64 lata uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu z roku na rok sukcesywnie maleje**, jednak generalnie w województwie lubelskim wciąż jest wyższy niż średnio w kraju. W 2024 r. wskaźnik ten wynosił 5,3%, a w kraju 1,7%[35]. W roku akademickim 2024/2025 z możliwości podnoszenia kwalifikacji na studiach podyplomowych skorzystało 11,4 tys. osób (w roku 2010/2011 było to 8,8 tys. osób). Pod względem liczby słuchaczy studiów podyplomowych województwo lubelskie uplasowało się na 4 miejscu w kraju.

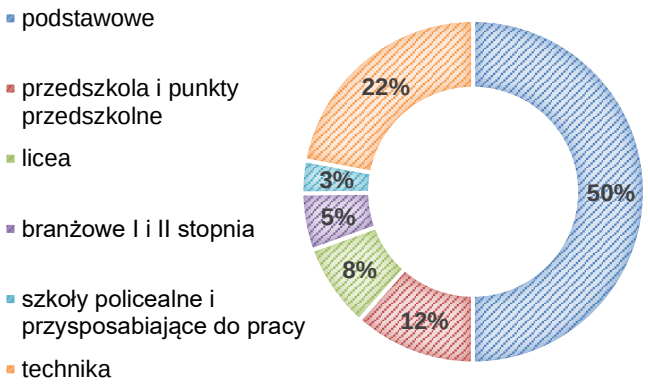
Średni wiek nauczyciela w Polsce wynosi 46–48 lat (w zależności od etapu edukacyjnego), a zaledwie kilka procent kadry stanowią osoby poniżej 30. roku życia. W roku szkolnym 2024/2025 liczba nauczycieli w szkołach[36] wynosiła 41 554 osób, w tym 67% stanowiły osoby w przedziale wiekowym 41 lat i więcej[37]. Zaawansowany wiek kadry i przechodzenie na emerytury generują luki kadrowe (szczególnie w przedmiotach ścisłych, językowych i zawodowych), co w rejonach wiejskich województwa lubelskiego może ograniczać stały dostęp do specjalistów. Wysoki staż oznacza ogromne doświadczenie metodyczne, jednak

[34] https://mapa.wyniki.edu.pl, data dostępu 22.07.2026.
[35] GUS, BDL: Rynek pracy/aktywność ekonomiczna ludności w wieku 15-89 lat, wg BAEL, 2026.
[36] Szkoły: podstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, szkoła policealna, przysposabiająca do pracy, ogólnokształcąca szkoła muzyczna I i II stopnia, liceum sztuk plastycznych, placówka ustawicznego ze szkołami, szkoła muzyczna I i II stopnia, Centrum Kształcenia Zawodowego.
[37] Nauczyciele wg wieku, płci, typu podmiotu i województw w roku szkolnym 2024/2025: https://dane.gov.pl/pl/dataset/811/resource/65516,nauczyciele-wg-wieku-pci-typu-podmiotu-i-wojewodztw-w-roku-szkolnym-20242025, data dostępu: 17.08.2026.

rodzi wyzwania w obszarze kompetencji cyfrowych oraz wykorzystania nowoczesnych narzędzi technologicznych.

Na koniec 2025 roku w województwie lubelskim uczyło się 6 072 **uczniów pochodzenia ukraińskiego**, dla porównania liczba ta w marcu 2022 roku wynosiła 6 847 uczniów. Połowę stanowili uczniowie szkół podstawowych (Wykres 3).

Wykres 3 Struktura uczniów pochodzenia ukraińskiego w poszczególnych typach szkół w województwie lubelskim na koniec 2025 r.

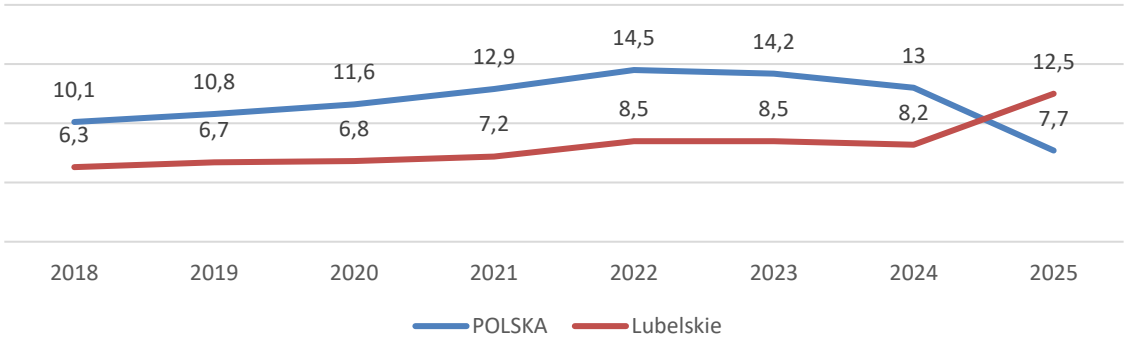

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

W roku akademickim 2025/2026 w województwie lubelskim funkcjonowało **15 uczelni wyższych.** Głównym ośrodkiem akademickim jest miasto Lublin, gdzie funkcjonuje 11 uczelni wyższych, w których kształciło się 88,7% ogółu studentów województwa. W szkolnictwie wyższym odnotowano:

- **spadek liczby studentów** o ok. 3,4 tys., tj. z 69,8 tys. w roku akademickim 2017/2018 do 68,9 tys. w roku 2025/2026 (tj. spadek o 4,9%, a w Polsce o 0,9%). Jedną z przyczyn jest mniejsza liczba ludności w wieku 19-24 lata, a także większa dostępność i popularność studiów w innych miastach Polski oraz poza granicami kraju,
- wyraźną tendencję **wzrostową w zakresie umiędzynarodowienia** lubelskich szkół wyższych – nastąpił wzrost odsetka studentów cudzoziemców z 10,1% (2018 r.) do 12,5% (2025 r.). Wzrost liczby studentów cudzoziemców następuje w szybszym tempie niż średnio w kraju (Wykres 4)[38].

Wykres 4 Odsetek studentów cudzoziemców w woj. lubelskim i w Polsce w latach 2018-2025

Źródło: Oprac. własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

[38] Raport o stanie województwa lubelskiego za 2025 r. Załącznik do uchwały nr CCXLI/4808/2026 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 12 maja 2026 r.

W 2024 r. po ukończeniu studiów I stopnia, 53,6% studentów zdecydowało się wyjechać z województwa lubelskiego[39]. Jest to niekorzystne zjawisko nie tylko dla samego środowiska akademickiego (spadek liczby studentów), ale i dla całej gospodarki, ponieważ często wiąże się z decyzją o opuszczeniu regionu na stałe.

Biorąc pod uwagę strukturę uczestników **szkół doktorskich** według dziedzin kształcenia i przyrównując ją do całego państwa (w roku akademickim 2023/2024), wyróżnia się nadreprezentacja dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu (33,5% wobec 13,9% w Polsce). Wyjątkowo dużo uczestników szkół doktorskich kształci się również w dziedzinie nauk rolniczych (8,5% wobec 3,8% w Polsce), co jest spójne z rolniczym charakterem województwa. Nauki humanistyczne oraz nauki społeczne są reprezentowane przez zbliżony odsetek doktorantów (15,7% i 17,7% w Lubelskim wobec 11,6% i 17,6% w Polsce). Niekorzystny dla gospodarki jest niedobór doktorantów w dyscyplinach nauk inżynieryjno-technicznych oraz nauk ścisłych i przyrodniczych (11,1% i 8,9% w Lubelskim wobec 24,1% i 25,4% w kraju)[40].

Na koniec 2025 r. **w województwie lubelskim wykształceniem wyższym legitymowało się 32,2% mieszkańców**, nieco mniej niż średnio w kraju (34,4%). Województwo zajmowało pod tym względem 7 miejsce w kraju – zarówno w 2019 r. jak i w 2010 r.

W A Ż N E

- W ostatnich latach zauważalne są korzystne zmiany w wychowaniu przedszkolnym. Poprawa sytuacji jest efektem zwiększonej liczby miejsc oferowanych przez placówki, ale i zmniejszającej się liczby dzieci. Wskaźnik upowszechnienia edukacji przedszkolnej wśród dzieci w wieku 3-6 lat wzrósł, jednak nadal odczuwalne są braki w dostępie do przedszkoli publicznych. Pozytywny rozwój widoczny jest w obszarze opieki żłobkowej, gdzie systematyczne zwiększanie liczby miejsc w placówkach uzupełniane ofertą alternatywnych form opieki skutecznie ułatwia rodzicom powrót na rynek pracy.
- Odzwierciedleniem ogólnych trendów demograficznych jest zmniejszająca się liczba uczniów na wszystkich poziomach nauczania. Fakt ten wpływa na konieczność dostosowywania sieci szkół oraz organizacji systemu oświaty do zmieniającej się sytuacji demograficznej.
- Następuje poprawa lokalowych warunków nauczania (mniej liczne klasy). Wciąż notowane są potrzeby w zakresie wyposażenia szkół w nowoczesne pomoce dydaktyczne, sprzęt i systemy teleinformatyczne oraz dostosowania obiektów do potrzeb osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami.
- Wyniki nauczania nie odbiegają znacząco od średniej krajowej.
- Pomimo aktywności mieszkańców województwa lubelskiego w zakresie rozwijania wiedzy i umiejętności po zakończeniu kształcenia formalnego, konieczne jest dalsze wzmacnianie i dostosowywanie oferty kształcenia ustawicznego do zmieniających się potrzeb regionalnego rynku pracy, w szczególności w kontekście postępu technologicznego, transformacji cyfrowej oraz rosnącego znaczenia kompetencji praktycznych[41].

[39] Absolwenci z poszczególnych województw, Absolwenci 2024 https://ela.nauka.gov.pl , data dostępu 22.07.2026.
[40] Lubelski ośrodek akademicki w latach 2012-2024, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2025.
[41] Lubelskie na rynku pracy 1/2026, Life Long Learning Lubelskie, WUP w Lublinie, 31.03.2026.

- Pomimo rozwiniętej sieci szkół, mieszkańcy obszarów wiejskich mają trudniejszy dostęp do oświaty. Problem ten występuje na każdym poziomie nauczania i wynika głównie z konieczności dojazdów do szkół oraz placówek kształcenia dla dorosłych, co wiąże się z ponoszeniem zwiększonych wydatków.
- Coraz większego znaczenia nabiera rozwój kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli, wykorzystanie nowoczesnych technologii w procesie dydaktycznym oraz rozwijanie kompetencji przyszłości, w tym analitycznych, społecznych i związanych z wykorzystaniem narzędzi opartych na sztucznej inteligencji.
- Wyzwaniem rozwojowym pozostaje ograniczanie zjawiska wykluczenia cyfrowego, które obok barier infrastrukturalnych związane jest również ze zróżnicowanym poziomem kompetencji cyfrowych mieszkańców. Zjawisko to może ograniczać dostęp do edukacji, rynku pracy, usług publicznych oraz możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

3.1.3. Społeczeństwo obywatelskie

We współczesnych społeczeństwach wyróżnia się trzy podstawowe sektory, które funkcjonują autonomicznie, a jednocześnie uzupełniają się nawzajem w zakresie prowadzonej działalności. Trzeci sektor jest tzw. sektorem obywatelskim. Skupia on zarówno instytucjonalne, jak i nieformalne aktywności działaczy społecznych, realizujących różnorodne projekty nie nastawione na zysk, ale na polepszenie jakości życia we wspólnocie. Organizacje funkcjonujące w obrębie tego sektora nazywane są organizacjami non-profit lub organizacjami pozarządowymi, gdyż działają obok sektora publicznego, często go wspierając i uzupełniając. W ramach trzeciego sektora jednostki funkcjonują w różnych formach prawnych oraz podejmują różnorodną działalność.

Na terenie województwa lubelskiego w 2024 r. aktywną działalność prowadziło 7,4 tys. **organizacji trzeciego sektora.** Odsetek podmiotów z sektora trzeciego działających w województwie lubelskim w ogólnej liczbie takich organizacji w kraju wynosił 5,7% w 2018 r., zaś 6,6% w 2024 r. W tym samym okresie w województwie lubelskim liczba członkostw utrzymuje się na poziomie 0,3 mln osób, natomiast wskaźnik liczby podmiotów na 10 tys. mieszkańców wynosi 1,4 i jest to jeden z **najlepszych wyników,** w tym powyżej średniej dla Polski (1,1).

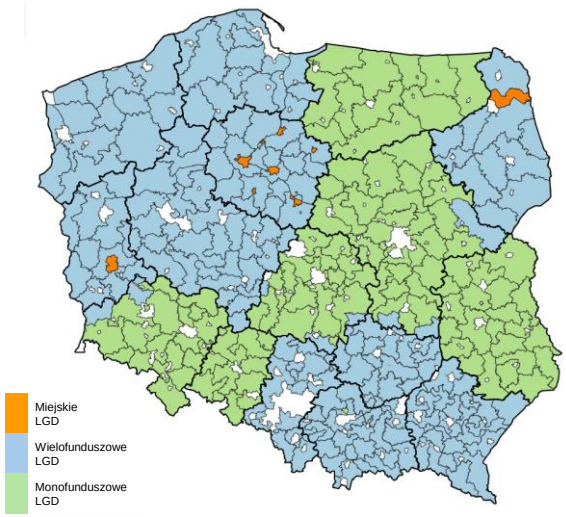
Istotnym wskaźnikiem aktywności obywatelskiej jest **frekwencja wyborcza**. W wyborach do sejmików województw frekwencja w województwie lubelskim wzrosła z 49,81% w 2014 do 54,29% w 2018 r., a następnie nieznacznie obniżyła się do 52,92% w 2024 r. Poziom ten pozostawał jednak powyżej średniej krajowej, która wyniosła odpowiednio 47,21%, 54,84% i 51,94%. Najwyższą frekwencję w wyborach samorządowych jeśli chodzi o powiaty odnotowano w powiecie łukowskim - 60,05% w 2018 r., natomiast najniższą w mieście Zamość – 38,83% w 2014 r. Wskazuje to na wyraźne zróżnicowanie aktywności wyborczej – wyższą frekwencją charakteryzują się przede wszystkim powiaty ziemskie oraz mniejsze gminy wiejskie.

Szczególnym przejawem aktywności obywatelskiej jest działalność **kół gospodyń wiejskich**. W 2025 r. na Lubelszczyźnie funkcjonowało 1 964 KGW zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich, co plasowało województwo na trzecim miejscu w kraju po województwach wielkopolskim i mazowieckim. Dane w ujęciu wieloletnim wskazują na

systematyczny rozwój tej formy aktywności społecznej, co świadczy o **rosnącym zaangażowaniu mieszkańców** w działalność społeczną na obszarach wiejskich.

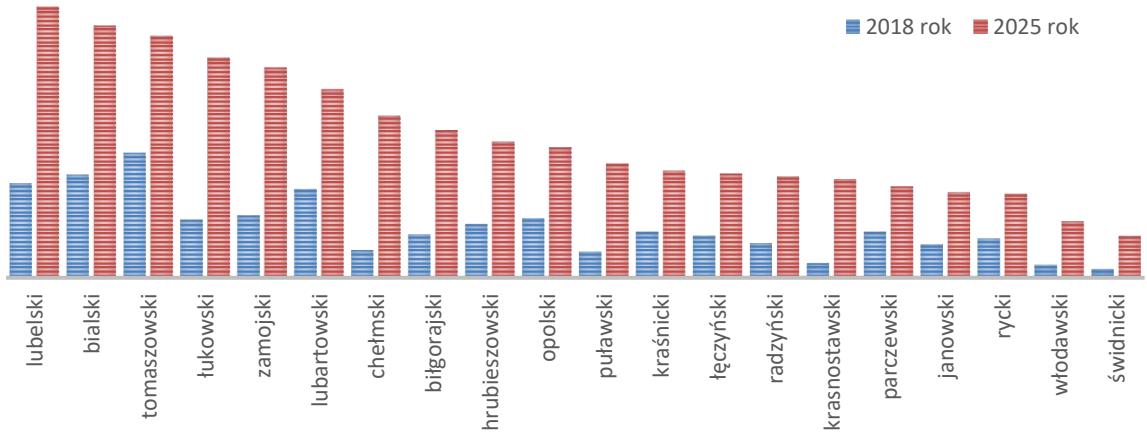
Ważną rolę w aktywizacji społeczności lokalnych odgrywają **Lokalne Grupy Działania**, funkcjonujące w ramach podejścia LEADER. LGD integrują przedstawicieli sektora publicznego, społecznego i gospodarczego, wdrażając lokalne strategie rozwoju oraz wspierając oddolne inicjatywy na obszarach wiejskich. W województwie lubelskim w PROW 2014-2020 powstały 22 LGD aktywnie funkcjonujące, które zrzeszają łącznie 203 gminy.

Rysunek 22 Lokalne grupy działania w Polsce

Źródło: https://lgd.ksowplus.pl/#8.170140152837535/52.0078/22.9141, dostęp z 15.07.2026 r.

Wykres 5 Liczba kół zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze KGW w woj. lubelskim w latach 2018 i 2025

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, 2026.

W A Ż N E

- Województwo lubelskie charakteryzuje się rozwijającym się sektorem organizacji pozarządowych oraz wysoką aktywnością obywatelską, potwierdzoną frekwencją wyborczą w wyborach samorządowych utrzymującą się na poziomie powyżej średniej krajowej. Stanowi to istotny potencjał dla wzmacniania kapitału społecznego i współpracy mieszkańców z samorządem.
- Rozbudowa sieci organizacji pozarządowych, w tym kół gospodyń wiejskich oraz Lokalnych Grup Działania świadczy o wysokim potencjale społecznym województwa lubelskiego. Stanowi ona istotny zasób dla realizacji polityki rozwoju opartej na partnerstwie, aktywności mieszkańców i oddolnych inicjatywach.

3.1.4. Zdrowie publiczne

Głównym celem polityki zdrowotnej jest **zapobieganie** chorobom i przedwczesnym zgonom. Kluczem do zdrowia jako do współczesnego dobra, gwarantującego każdemu społeczeństwu rozwój na najwyższym poziomie są czynniki warunkujące zdrowie, wśród których należy wymienić skuteczną **profilaktykę** i **promocję zdrowia**. W województwie lubelskim obserwowany jest **wzrost** liczby działań profilaktycznych z 1 077 w 2018 r. do 3 358 w 2024 r., co plasuje województwo na 1 miejscu w kraju[42].

W regionie zauważalny jest również **wzrost aktywności fizycznej** wśród mieszkańców, co jest kluczowe dla poprawy zdrowia publicznego. W 2024 r. w województwie lubelskim ok. 69 tys. osób ćwiczyło w klubach sportowych (wzrost o 11,1 tys. osób w porównaniu z 2018 r.). Polityka rozwoju województwa lubelskiego w coraz większym stopniu integruje kulturę fizyczną i sport jako kluczowe narzędzia stymulowania kapitału społecznego, przeciwdziałania wykluczeniu oraz poprawy zdrowia publicznego. Odpowiedzią samorządu na potrzeby są ukierunkowane programy wsparcia, jak np. Program rozwoju infrastruktury sportowej, realizacja inicjatywy LEADER, Lubelskie Team Sport czy dotacje celowe dla NGO i klubów sportowych.

Przeciętne dalsze trwanie życia dla noworodka płci męskiej urodzonego w 2024 r. wyniosło 74,7 roku, co daje 8. wynik wśród województw (73,5 w 2018 r.). Analogiczny wskaźnik dla noworodka płci żeńskiej wyniósł 82,9 roku (82,3 w 2018 r.), pod tym względem województwo uplasowało się na 4. miejscu w kraju.

W województwie lubelskim **współczynnik zgonów osób w wieku do 65 lat** na 1 tys. mieszkańców wyniósł 2,7 (w Polsce 2,6) i jest mniejszy o 0,4 p. proc. w stosunku do 2018 r. (w Polsce mniejszy o 0,6 p. proc.).

Główną przyczyną zgonów mieszkańców woj. lubelskiego są choroby układu krążenia. Udział tej przyczyny w ogólnej liczbie zgonów od 2019 r. utrzymuje się na podobnym poziomie (43,7%), jest natomiast wyższy niż średnia w kraju (36,58%). Drugim poważnym problemem zdrowotnym mieszkańców Lubelszczyzny są choroby **nowotworowe**. W 2024 r. 25,2% zgonów spowodowanych było nowotworami (w Polsce 27,0%). Zaobserwowano wzrost zgonów na nowotwory złośliwe z 234,6 na 100 tys. ludności w 2019 r. do 253,6 na 100 tys. ludności w 2024 r.

Wydłużenie trwania życia w zdrowiu jest jednym z głównych celów polityki zdrowotnej. **Oczekiwane lata przeżyte w zdrowiu**[43] to wskaźnik obrazujący sytuację zdrowotną ludności[44]. W 2024 r. w województwie lubelskim wskaźnik ten dla kobiet wyniósł 63,6 a dla mężczyzn 60,1 (w Polsce dla kobiet - 65,3, dla mężczyzn - 61,6).

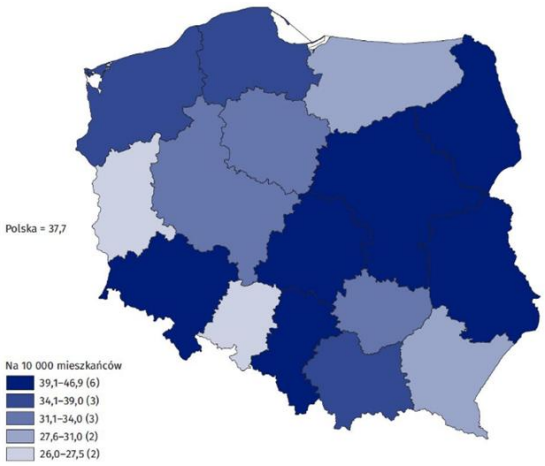
[42] Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, https://basiw.mz.gov.pl/

[43] Ang. Healthy Life Years (HLY)

[44] obliczany na podstawie tablic trwania życia oraz indywidualnie i subiektywnie postrzeganej niepełnosprawności. Wartość HLYx interpretuje się jako przewidywaną średnią liczbę lat jaką ma do przeżycia bez niepełnosprawności osoba w wieku x ukończonych lat, pod warunkiem, że aktualne warunki umieralności i utraty zdrowia populacji nie ulegną zmianie do końca trwania życia tej osoby.

W województwie lubelskim obserwuje się stopniową **poprawę zasobów kadrowych** w większości zawodów medycznych, tj.: systematyczny wzrost liczby lekarzy z 7,4 tys. w 2021 r. do 8 tys. w 2024 r.[45], wyższy niż średni w kraju (37,7) wskaźnik liczby lekarzy pracujących bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. mieszkańców wynoszący 40,2 (4 pozycja w Polsce), czy wyższy niż średni w kraju (58,7) wskaźnik liczby pielęgniarek pracujących bezpośrednio z pacjentem na 10 tys. mieszkańców wynoszący 69,8 (2 pozycja w Polsce).

Rysunek 23 Lekarze pracujący bezpośrednio z pacjentem według wojew. w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2024 r.

Źródło: Zasoby kadrowe w wybranych zawodach medycznych na podst. źródeł administracyjnych w 2024 r., GUS, 2025 r.

Istnieje natomiast **poważne zagrożenie deficytem kadrowym z uwagi na wiek lekarzy,** który przeciętnie wynosi 49 lat, z czego ponad 25% stanowią lekarze specjaliści w wieku emerytalnym. Szczególnie zauważalny jest brak lekarzy specjalistów w zakresie medycyny paliatywnej, chorób kardiologicznych, onkologicznych oraz chorób płuc.

W województwie lubelskim w 2024 r. funkcjonowały **44 szpitale ogólne** (w 2019 r. 46 szpitali) które dysponowały łącznie **9,5 tys. łóżek** (w 2019 r. ok. 10 tys. łóżek). Wskaźnik liczby łóżek przypadających na 10 tys. mieszkańców wynosił w 2024 r. 47,8 co dawało regionowi trzeci wynik w kraju. W całym województwie zauważalna jest **niewystarczająca dostępność** opieki długoterminowej (w szczególności nad osobami starszymi), opieki psychiatrycznej oraz uzdrowisk i sanatoriów, co wynika z dużego zapotrzebowania na tego typu usługi. W sytuacjach kryzysowych (w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i wojny, a także kataklizmów pogodowych) konieczne jest zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury krytycznej oraz usług o kluczowym znaczeniu dla bezpieczeństwa mieszkańców. Szczególną rolę odgrywają tu podmioty lecznicze, zwłaszcza szpitale wojewódzkie.

Z uwagi na występujące zarówno w kraju, jak i w województwie lubelskim zjawisko starzenia się społeczeństwa system wsparcia i pomocy społecznej ulega dostosowaniu do zmieniających się potrzeb. Istotną rolę w systemie opieki zdrowotnej nad osobami starszymi pełnią **zakłady opieki długoterminowej**, zapewniające pacjentom całodobowe świadczenia pielęgnacyjne, opiekuńcze i rehabilitacyjne, kontynuację leczenia w dłuższym okresie, a także

[45] W związku ze zmianą metodologii liczenia wskaźnika od 2021 r. aktualne dane nie mogą być porównywane z danymi historycznymi.

zakłady zapewniające opiekę hospicyjno-paliatywną. Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje 17 hospicjów, w tym 7 oddziałów medycyny paliatywnej (Opole Lubelskie, Łęczna, Ryki, Lublin, Zamość, Chełm i Kraśnik) oraz 10 hospicjów stacjonarnych: w Dęblinie (2 placówki), Łabuńkach (powiat zamojski), Lubartowie, Lublinie (2 placówki), Puławach, miejscowości Curyn (gmina Wisznice), w Białej Podlaskiej i Włodawie. W 2024 r. opieką hospicyjną domową objęto 2,8 tys. dorosłych oraz 101 dzieci, natomiast długoterminową opieką pielęgniarską domową objęto 4,1 tys. osób.

W 2024 r. **w 1,3 tys. przychodniach udzielono ponad 20 mln porad lekarskich**. Większość z tych porad (ok. 11,7 mln) dotyczyła POZ. W formie teleporad zrealizowano ok. 983 tys. porad lekarskich w podstawowej opiece zdrowotnej oraz 169,8 tys. w opiece specjalistycznej. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba przychodni wynosi 7 i jest porównywalna ze średnią w kraju (6 przychodni na 10 tys. ludności). Mimo relatywnie wysokiego wskaźnika zapewnienie dostępu do placówek POZ jest poważnym wyzwaniem dla regionu ze względu na rosnącą liczbę osób starszych oraz często znaczne odległości jakie należy pokonać do miejscowości gminnej/miasta gdzie funkcjonuje placówka ochrony zdrowia. Notowana jest **stopniowa poprawa wyposażenia placówek opieki zdrowotnej** w nowoczesny sprzęt i aparaturę, jednakże nie jest ono jeszcze wystarczające dla większości placówek w regionie.

Zdrowie psychiczne jest kluczowym, integralnym komponentem zdrowia publicznego. W województwie lubelskim w 2024 r. udzielono łącznie ponad 605,8 tys. porad psychiatrycznych (435,2 tys. w 2018 r.), z których skorzystało 94,6 tys. pacjentów (81,1 tys. w 2018 r.). Podstawą programów oparcia społecznego dla osób chorujących psychicznie jest środowiskowy model pomocy, realizowany m.in. przez centra zdrowia psychicznego (CZP), których w województwie lubelskim funkcjonuje 7. Zauważalny jest także **wzrost zapotrzebowania na porady psychiatryczne wśród dzieci i młodzieży**. W ciągu ostatnich 6 lat liczba pacjentów, w przypadku dzieci i młodzieży, wzrosła ponad dwukrotnie[46].W 2024 r. w regionie udzielono 255,7 tys. takich porad (62,2 tys. w 2018 r.), którymi objęto 19,8 tys. pacjentów (7,3 tys. w 2018 r.).

Wskaźnik **liczby łóżek na oddziałach psychiatrycznych na 10 tys. mieszkańców** województwa lubelskiego w 2024 r. wyniósł 2,03 (w Polsce 1,41) i utrzymuje się na podobnym poziomie w porównaniu do roku 2018 – 2,13 (w Polsce 1,48).

Od 2017 roku[47] **liczba aptek i punktów aptecznych** w województwie lubelskim, podobnie jak i w całej Polsce, spada, przy czym likwidacja placówek aptecznych w największym stopniu dotyka obszary wiejskie, gdzie dostęp do usług farmaceutycznych jest i tak utrudniony. Należy jednak zaznaczyć, iż w województwie lubelskim poziom dostępności jest stosunkowo wysoki. W 2024 r. w regionie funkcjonowały 752 apteki i punkty apteczne, 2,9 tys. osób przypadło na jedną aptekę ogólnodostępną.

Dostępność przestrzenna do usług opieki zdrowotnej jest na poziomie przeciętnym. Najbardziej **utrudniony jest indywidualny dostęp** do Szpitalnych Oddziałów Ratunkowych oraz placówek ochrony zdrowia dla mieszkańców terenów peryferyjnych bądź wiejskich, gdzie

[46] Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026, https://basiw.mz.gov.pl/
[47] Od wejścia w życie nowelizacji ustawy Prawo Farmaceutyczne tzw. "Apteki dla aptekarza"

czas dojazdu do najbliższego szpitala wynosi powyżej 26 minut[48]. Szybką pomoc medyczną w nagłych przypadkach w 2024 r. świadczyło 116 jednostek systemu ratownictwa medycznego. Na jedną jednostkę przypadało przeciętnie 17,3 tys. mieszkańców (w Polsce 20 tys.).

W A Ż N E

- Długość życia w regionie wzrosła.
- Od wielu lat najczęstszą przyczyną zgonów są choroby układu krążenia oraz nowotworowe.
- W ostatnich latach notowana jest zwiększona zachorowalność na choroby psychiczne. Szczególnego znaczenia nabiera pogarszający się stan zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz rosnące zapotrzebowanie na świadczenia psychiatryczne i psychologiczne, przy utrzymujących się ograniczeniach kadrowych w tym obszarze.
- W związku z obserwowanymi zmianami demograficznymi coraz większy popyt generowany jest na usługi dedykowane seniorom oraz osobom niesamodzielnym. Dotyczy to zarówno świadczeń zdrowotnych jak i usług opieki długoterminowej (szczególnie opieki domowej i opartej na społeczności) czy opieki paliatywnej, a także hospicyjnej.
- Pomimo relatywnie korzystnych wskaźników liczby personelu medycznego na tle kraju zauważalne są niedobory specjalistów w wielu dziedzinach medycyny. Ponadto, znaczna grupa lekarzy specjalistów to osoby w wieku emerytalnym, co stanowi poważne wyzwanie dla zapewnienia dostępu do leczenia w najbliższych latach.
- Problem z następstwem kadr jest coraz bardziej widoczny również wśród personelu pielęgniarskiego i położniczego. Są to przesłanki dla podjęcia intensywnych działań na rzecz zwiększenia liczebności kadr medycznych, w tym w szczególności w dziedzinach priorytetowych dla województwa.
- Istnieje problem z geograficzną nierównością w dostępie do usług medycznych. Najlepszy dostęp do usług zdrowotnych występuje w dużych ośrodkach miejskich, natomiast wiele obszarów wiejskich obsługiwanych jest jedynie przez POZ, gdzie oferowane są tylko podstawowe usługi zdrowotne.
- Notowana jest stopniowa poprawa wyposażenia placówek opieki zdrowotnej w nowoczesny sprzęt i aparaturę, jednakże nie jest ona jeszcze wystarczająca dla większości placówek w regionie.

3.1.5. Pomoc społeczna

Pomimo poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływ na tę sytuację ma kilka czynników tj. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, czy niepełnosprawność.

W województwie lubelskim w 2024 r. wskaźnik **zasięgu ubóstwem** po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych wynosił 16,7% i był wyższy o 2,9% od średniej wartości dla Polski. Obserwowany jest spadek wskaźnika w porównaniu z 2019 r. o 9,8%.

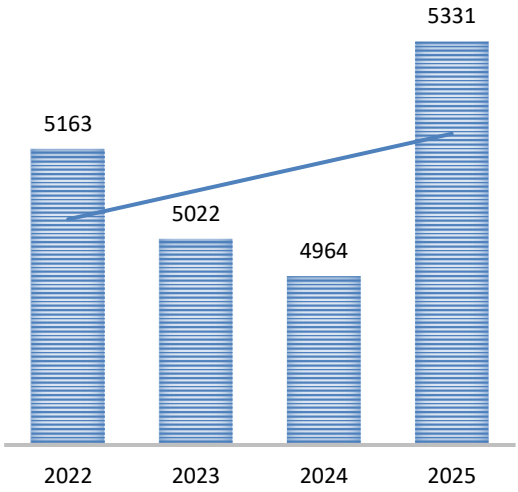
[48] Mapa dostępności usług, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/geographic-accessibility)

Liczba osób, którym decyzją **przyznano świadczenia** według głównych form **pomocy** wyniosła w 2025 r. ok. 44,4 tys., co stanowi **2,2% mieszkańców województwa** (taki sam odsetek odnotowano w skali całego kraju). Główne powody przyznania pomocy i wsparcia rodzin w województwie lubelskim w 2025 r. to długotrwała lub ciężka choroba – 17,1 tys. rodzin (więcej o 527 niż w 2024 r.) oraz ubóstwo – 16,8 tys. rodzin (mniej o 747 rodzin w porównaniu do 2024 r.). Warto zauważyć, że do 2024 r. odnotowywany był spadek liczby osób otrzymujących świadczenia pomocy społecznej, natomiast w 2025 r. trend się odwrócił (2,5 tys. więcej osób skorzystało ze świadczeń pomocy społecznej niż w roku poprzednim), a prognozy na nadchodzące lata wskazują na możliwy wzrost liczby beneficjentów tej formy wsparcia[49].

Wspieranie rodzin odbywa się poprzez pracę z rodzinami lub pomoc w opiece i wychowaniu dzieci. Kluczową formą wsparcia jest praca **asystenta rodziny**, który udziela wsparcia psychicznego, emocjonalnego, diagnostycznego, opiekuńczego, doradczego, mediacyjnego, wychowawczego i motywacyjnego, koordynując działania na rzecz rodziny. Asystenci pomagają rodzinom dysfunkcyjnym w rozwiązywaniu problemów i dbaniu o codzienne funkcjonowanie. W 2025 r. w województwie lubelskim pracowało 280 asystentów, ze wsparcia których korzystały 2 483 rodziny. Liczba asystentów w regionie systematycznie wzrasta (252 w 2018 r.). Na przestrzeni kilku ostatnich lat w regionie zauważalny jest **spadek liczby placówek wsparcia dziennego.** W 2025 r. funkcjonowało 50 takich placówek (o 17 mniej w stosunku do 2018 r.), w których ze wsparcia skorzystało 1 297 osób. Zjawiskiem niepokojącym jest fakt dysproporcji pomiędzy obszarami wiejskimi a miejskimi, ponieważ placówki powyższe funkcjonują głównie w miastach[50].

W regionie, podobnie jak w kraju, rośnie liczba osób w podeszłym wieku, które z uwagi na pogarszający się stan zdrowia wymagają wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Z **usług opiekuńczych** w 2025 r. w województwie lubelskim skorzystało 5 331 osób, co wskazuje na wzrost w stosunku do 2024 r. (w 2024 – 4 964 os., 2023 r. – 5 022 os., 2022 r. – 5 163 osoby). Spadek ten może wynikać zarówno z niskiego poziomu kryterium dochodowego, ograniczającego dostęp do świadczeń, jak i z rozwoju nowych instrumentów polityki społecznej, które częściowo zastępują tradycyjne formy pomocy. Równolegle rośnie znaczenie placówek wsparcia dziennego, takich jak dzienne domy pomocy oraz kluby seniora.

Wykres 6 Liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w województwie lubelskim w latach 2022-2025

Źródło: Opracowanie własne DSiR na podstawie danych ROPS w Lublinie, 2026.

[49] Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2025 rok, ROPS w Lublinie, Lublin 2026 r.
[50] Diagnoza usług społecznych województwa lubelskiego, ROPS w Lublinie, Lublin 2025 r.

W 2025 r. działało 29 dziennych domów pomocy oraz aż 286 klubów seniora w 133 gminach, co pokazuje dynamiczny rozwój tej formy aktywizacji i integracji społecznej osób starszych[51].

Formą wsparcia władz lokalnych dla osób w trudnej sytuacji finansowej jest zapewnienie mieszkania komunalnego lub lokalu socjalnego. W regionie w 2024 r. odnotowano **liczbę mieszkań komunalnych** na poziomie 19,3 tys., liczba ta zmniejszyła się znacząco w ciągu 30 lat o ponad połowę (tendencja ta jest taka sama w całym kraju). Obserwowana jest **tendencja spadkowa** jeśli chodzi o liczbę mieszkań z zasobu gmin. W latach 2018-2022 zarówno jeśli chodzi o lokale mieszkalne, jak i lokale socjalne (będące w zasobie gminnym) spadek wyniósł ok. 43%. Aktualnie w regionie jest 1,4 tys. lokali mieszkalnych i 1,3 tys. lokali socjalnych, którym dysponują gminy.

W 2025 r. w województwie lubelskim funkcjonowały 102 zakłady **stacjonarnej pomocy społecznej**, w tym 45 domów pomocy społecznej. Placówki te dysponowały łącznie ponad 5,9 tys. miejsc, a liczba ich pensjonariuszy wynosiła 5,6 tys. Na terenie województwa lubelskiego w 2025 r. ze wsparcia w postaci usług opiekuńczych świadczonych w miejscu zamieszkania skorzystało ogółem 5,3 tys. osób, zaś z usług specjalistycznych 91 osób.

W regionie kontynuowane były działania związane z promowaniem i wspieraniem podmiotów realizujących usługi społeczne w środowisku lokalnym m.in. poprzez popularyzację idei **Centrów Usług Społecznych.** Na terenie woj. lubelskiego w 2025 r. funkcjonowało 9 CUS (Bełżyce, Opole Lubelskie, Wojcieszków, Świdnik, Łuków, Sułów, Krzywda, Strzyżewice oraz Józefów)[52].

Województwo lubelskie jest liderem w Polsce w zakresie organizacji i funkcjonowania **Podmiotów Ekonomii Społecznej**, których jest zarejestrowanych ok. 8 tys. Wśród licznej grupy PES szczególną kategorię stanowią podmioty realizujące działania z zakresu reintegracji społeczno-zawodowej, w szczególności: Warsztaty Terapii Zajęciowej – 59, Zakłady Aktywności Zawodowej – 9, Kluby Integracji Społecznej – 30, Centra Integracji Społecznej – 10, których łączna liczba w 2025 r. wyniosła 108. Na koniec 2025 r. w województwie lubelskim było zarejestrowanych 128 przedsiębiorstw społecznych.

W województwie lubelskim notowany jest stosunkowo wysoki wskaźnik **osób z orzeczeniem o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy** przypadających na 1 tys. mieszkańców (w 2024 r. wskaźnik ten wynosił 115). Dla porównania najkorzystniejszy wskaźnik (dla woj. mazowieckiego) wynosił 74, a najmniej korzystny (w woj. lubuskim) – 160,7[53]. **Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 lat** (według BAEL) wyniósł 25,9% (2024 r.), przy średniej dla kraju 30,5%, co oznacza, że województwo lubelskie należy pod tym względem do regionów o mniej korzystnej sytuacji.

Województwo lubelskie charakteryzuje się **dynamicznym wzrostem liczby imigrantów**, co było szczególnie widoczne po 2022 r. Liczba osób, które posiadają ważne dokumenty

[51] Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2026 – 2030, ROPS w Lublinie, Lublin 2025 r.
[52] Na dzień sporządzenia Oceny Zasobów Pomocy Społecznej liczba CUS wzrosła do 14, a kolejne 7 jednostek samorządu terytorialnego było w trakcie przekształcania ośrodków pomocy społecznej w CUS. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2025 rok w województwie lubelskim, ROPS, 2026.
[53] Osoby niepełnosprawne w 2024 r., informacja sygnalna GUS, Lublin 2025 r.

potwierdzające prawo pobytu na terytorium RP wydane przez Wojewodę Lubelskiego wzrosła w latach 2017-2024 o 288% (26,6 tys. osób w 2025 r.). Największą grupę stanowią obywatele Ukrainy (52,9%) oraz Białorusi (18,8%)[54]. Agresja Rosji na Ukrainę w 2022 r. spowodowała napływ do regionu uciekających przed wojną obywateli Ukrainy. Osoby przybyłe do Polski po 24 lutego 2022 r. w związku z wojną, korzystają z ochrony czasowej, która legalizuje ich pobyt do 4 marca 2027 r. Uprawnienia te, wynikające ze specustawy[55], gwarantują m.in. dostęp do polskiego rynku pracy, edukacji oraz opieki zdrowotnej. Według danych na 2025 r., na podstawie specustawy **status cudzoziemca** otrzymało 37 tys. cudzoziemców, wśród których przeważają kobiety (58%). Mogą oni uzyskać pomoc w **8 lokalizacjach** na terenie województwa lubelskiego (najwięcej w Polsce), są to: Ośrodki dla Cudzoziemców w Łukowie, w Bezwoli (pow. radzyński), w Białej Podlaskiej – ośrodek recepcyjny (ośrodek strzeżony i otwarty), w Kolonii Horbów (pow. bialski), Lubelski Urząd Wojewódzki Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców, Nadbużański Oddział Straży Granicznej w Chełmie, Placówki Straży Granicznej (Biała Podlaska, Dorohusk, Hrebenne, Hrubieszów, Lublin) oraz Punkt Obsługi Cudzoziemców w Lublinie. Wsparcie to obejmuje m.in. zakwaterowanie i wyżywienie, opiekę zdrowotną, wsparcie socjalne, edukację i kursy językowe, wsparcie psychologiczne, aktywności integracyjne. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej pomoc dla cudzoziemców realizowana jest w ramach **indywidualnego programu integracji**, uzgodnionego między powiatowym centrum pomocy rodzinie a cudzoziemcem. W 2025 r. z IPI w województwie lubelskim korzystało 111 osób, które otrzymały wsparcie w łącznej kwocie 803,8 tys. zł (większość środków została przeznaczona na utrzymanie bytowe). W woj. lubelskim w 2025 r. funkcjonowały **4 Centra Integracji dla Obywateli Państw Trzecich** w miastach: Lublin, Zamość, Chełm, Biała Podlaska, w których wsparcie o łącznej kwocie 2,04 mln zł otrzymały 634 osoby.

W A Ż N E

- Zasięg ubóstwa ekonomicznego w województwie lubelskim sukcesywnie maleje, ale wciąż utrzymuje się powyżej średniej w kraju.
- Region charakteryzuje się ograniczonym zasobem mieszkań komunalnych i socjalnych, który to zasób uległ znacznemu uszczupleniu na przestrzeni lat.
- W województwie lubelskim obserwuje się stosunkowo niski poziom aktywności zawodowej wśród osób z niepełnosprawnością w porównaniu z poziomem w kraju.
- Działania z zakresu integracji społecznej realizowane są zarówno przez samorządy jak i organizacje pozarządowe.
- Dobrze rozwija się sektor ekonomii społecznej, co warto wykorzystać do rozwoju środowiskowych usług społecznych. Jest to ważne w kontekście wyzwań demograficznych.
- Obserwowane w regionie niekorzystne trendy demograficzne przekładają się na prognozy, według których województwo lubelskie należeć będzie do grupy regionów, w których proces starzenia się społeczeństwa przebiegać będzie najszybciej. Stwarza to określone

[54] Sytuacja cudzoziemców w województwie lubelskim, ROPS w Lublinie, Lublin 2025 r.

[55] Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz.U. 2022 poz. 583 z późn. zm.).

wyzwania w zakresie pomocy społecznej, której celem jest rozwój usług społecznych świadczonych w społeczności lokalnej w formach zdeinstytucjonalizowanych.

- Wzrost liczby cudzoziemców osiedlających się w województwie lubelskim lub przebywających tu czasowo stawia przed regionem dodatkowe wyzwania związane z integracją społeczną i włączeniem na rynek pracy osób wybierających region do zamieszkania.

3.1.6. Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe regionu sukcesywnie się zwiększają. Liczba mieszkań wzrosła z 786,5 tys. w 2020 r. do 824,1 tys. w 2025 r., a wskaźnik liczby mieszkań na 1 tys. mieszkańców zwiększył się z 382,4 do 416,1 (wskaźnik dla Polski w 2025 r. wyniósł 432,9). Równocześnie przeciętna powierzchnia użytkowa przypadająca na jedną osobę wzrosła do 33 m², natomiast zagęszczenie mieszkań zmniejszyło się do 2,40 osoby na mieszkanie.

W 2025 r. **oddano do użytkowania 8,2 tys. mieszkań**, co stanowiło 3,9% wartości krajowej i dawało 9. miejsce wśród województw. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do eksploatacji w województwie lubelskim w 2025 r. wyniosła 92,1 m^2 (w kraju – 87,0 m^2), w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła o 5,1 m^2, co związane było z większym udziałem mieszkań realizowanych w budownictwie indywidualnym. Średnia powierzchnia mieszkania oddanego do użytkowania w budynkach jednorodzinnych wyniosła 132,5 m^2, a w budynkach wielorodzinnych 50,7 m^2 (w Polsce odpowiednio 126,3 m^2 i 51,3 m^2). Budownictwo spółdzielcze i społeczne czynszowe nadal odgrywa marginalną rolę, odpowiadając jedynie za 1,3% nowych mieszkań. W 2025 r. oddano do użytkowania 104 takie lokale, podczas gdy w 2020 r. było ich 28, a w 2015 r. – 189. Najwięcej mieszkań powstało w Lublinie (35,6% ogółu) oraz w powiecie lubelskim (14,4%).

Pomimo poprawy wskaźników mieszkaniowych mieszkańcy województwa lubelskiego nadal mierzą się z **problemami dotyczącymi dostępności cenowej mieszkań**. Udział dochodów przeznaczanych na wydatki mieszkaniowe wynosi około 20%, co jest wynikiem nieco niższym od średniej krajowej (22%) i unijnej (25%). Średnia cena mieszkań w województwie lubelskim wyniosła w 2024 r. 8 205 zł za 1 m², co plasowało region na piątym miejscu w kraju pod względem wysokości cen. Jednocześnie przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 7 771,05 zł, co dawało województwu dopiero 11. miejsce w Polsce. Zestawienie wysokich cen mieszkań z relatywnie niższymi dochodami mieszkańców wskazuje na utrzymujące się trudności w dostępie do własnego mieszkania. W latach 2020–2024 w województwie lubelskim odnotowano wyraźny wzrost nominalnych dochodów oraz wydatków mieszkaniowych gospodarstw domowych. Dochód rozporządzalny na jedną osobę zwiększył się o ponad 73%, osiągając w 2024 r. poziom 2 905,42 zł. Jednocześnie przeciętne miesięczne wydatki mieszkaniowe wzrosły z 1 132,57 zł w 2020 r. do 1 754,47 zł w roku 2024. W analizowanym okresie zmniejszyła się również liczba osób przypadających na jedno gospodarstwo domowe, tj. z 2,71 do 2,56, co wskazuje na postępujące zmiany demograficzne i społeczne.

Istotnym elementem współczesnej polityki mieszkaniowej stają się **Społeczne Agencje Najmu**, rozwijane jako odpowiedź na narastające problemy związane z dostępnością mieszkań. SAN pełnią funkcję pośredników pomiędzy właścicielami lokali a osobami wskazanymi przez samorządy, których sytuacja dochodowa uniemożliwia wynajem

mieszkania na warunkach rynkowych lub uzyskanie lokalu komunalnego. Ich działalność ma na celu przede wszystkim ograniczanie tzw. luki czynszowej oraz zwiększanie bezpieczeństwa najmu. Agencje oferują właścicielom mieszkań gwarancję terminowych płatności, zarządzanie lokalem oraz preferencje podatkowe, przejmując jednocześnie część ryzyka związanego z najmem. Według danych na koniec 2025 r. w Polsce funkcjonowało 14 takich podmiotów, prowadzonych głównie przez organizacje pozarządowe lub spółki gminne. Funkcjonują one w dwóch profilach: bazowym (skupionym na samym pośrednictwie) oraz rozszerzonym (łączącym najem z usługami społecznymi, np. wsparciem psychologicznym czy doradztwem zawodowym). W 2026 r. miasto Zamość zostało zakwalifikowane do programu prowadzonego przez Ośrodek Rozwoju Najmu Społecznego. Wśród gmin z województwa lubelskiego, które podjęły uchwały intencyjne dotyczące utworzenia SAN, znajduje się również Bychawa.

Obok SAN-ów prowadzony jest także program budowania mieszkań w ramach **Społecznych Inicjatyw Mieszkaniowych**. Są to mieszkania docelowo własnościowe, na długookresowe mieszkanie dla osób, których nie stać na zakup mieszkania w systemie komercyjnym. W ramach SIM Lubelskie[56] planowanych jest 17 inwestycji m.in.: Chełmie, Hrubieszowie, Janowie Lubelskim, Łukowie, Krasnymstawie.

W A Ż N E

- Zasoby mieszkaniowe w regionie wyraźnie rosną: więcej mieszkań, większa powierzchnia na osobę i mniejsze zagęszczenie mieszkań. Oznacza to stopniową poprawę jakości życia mieszkańców.
- Jednocześnie poprawa wskaźników ilościowych nie oznacza pełnej dostępności mieszkaniowej. Obok wciąż niższych niż średnio w kraju parametrów ilościowych istotnym wyzwaniem pozostaje dostępność cenowa mieszkań, rozwój rynku najmu oraz społecznych i komunalnych form mieszkalnictwa.
- Mimo wzrostu dochodów mieszkańców, wysokie ceny mieszkań przy relatywnie niskich wynagrodzeniach powodują, że dostęp do własnego lokum nadal jest ograniczony. Wydatki mieszkaniowe rosną szybciej niż możliwości finansowe wielu gospodarstw. Pewnym antidotum mogą okazać się nowe formy wsparcia: Społeczne Agencje Najmu, Społeczne Inicjatywy Mieszkaniowe oraz programy subsydiów czynszowych. Mają one łagodzić problemy z dostępnością mieszkań, zwłaszcza dla osób o umiarkowanych dochodach.

3.1.7. Kultura, dziedzictwo kulturowe i krajobraz kulturowy

Kultura i dziedzictwo kulturowe stanowią podstawowy element budowy tożsamości regionalnej i lokalnej. Kultura zwiększa także atrakcyjność regionu, zarówno dla mieszkańców, jak i inwestorów oraz przyciąga turystów. Kultura w połączeniu z nowoczesnymi technologiami to również baza do rozwijania tzw. przemysłów kultury (w tym sztuki wizualne, muzyka, film, design, architektura, gry komputerowe), które mogą stanowić istotny wkład w rozwój gospodarczy zwiększając jednocześnie dostępność oferty kulturalnej. W województwie lubelskim działalność kulturalna prowadzona jest głównie przez instytucje finansowane z budżetów JST lub budżetu państwa oraz organizacje pozarządowe.

[56] https://www.simlubelskie.pl/

Mieszkańcy województwa korzystają z najpopularniejszych form rozrywki, jakimi są kino i teatr, gdzie liczba widzów tych instytucji stale rośnie. W 2025 r. w województwie funkcjonowały 32 kina, w tym 3 multipleksy z 25 salami projekcyjnymi[57]. Wszystkie kina dysponowały 12,12 tys. miejsc na widowni. Liczba widzów na 1 tys. mieszkańców wyniosła 909, co oznacza spadek w stosunku do roku 2019, o 14,89% (1 068). Pod tym względem województwo zajmuje 14 miejsce. W 5 teatrach i instytucjach muzycznych województwa, dysponujących łącznie 1,5 tys. miejsc na widowni, w spektaklach i koncertach wzięło udział w 2025 r. niespełna 172,9 tys. osób.

W mieście Lublin funkcjonuje **kilka scen teatralnych**: największy i najstarszy po prawej stronie Wisły – teatr dramatyczny (im. J. Osterwy), teatr lalkowy (im. H. Ch. Andersena) oraz jedyny we wschodniej Polsce teatr muzyczny, działający od 2023 r. jako Opera Lubelska. W regionie działają grupy teatrów alternatywnych – np. Ośrodek Praktyk Teatralnych "Gardzienice". Znaczącą samorządową instytucją kultury w regionie jest Centrum Spotkania Kultur w Lublinie, dysponujące m.in. salą operową liczącą 917 miejsc, a także zmodernizowana Filharmonia im. Henryka Wieniawskiego oraz Muzeum Wsi Lubelskiej w Lublinie.

Na terenie województwa **odbywa się szereg ważnych, cyklicznych imprez kulturalnych o długiej tradycji i międzynarodowym znaczeniu**[58]. W 2025 r. odbyły się 354 imprezy masowe, w których uczestniczyło ponad 1,1 mln osób. Coraz chętniej **odwiedzane są muzea**. W 2025 r. w województwie lubelskim działały 52 muzea, a liczba zwiedzających wyniosła 1,46 mln osób.

Obszar woj. lubelskiego charakteryzuje się zróżnicowanym i atrakcyjnym krajobrazem kulturowym, bogatym w liczne zabytki architektury oraz obiekty o dużej wartości artystyczno-historycznej. W rejestrze zabytków nieruchomych województwa lubelskiego figuruje około 4,3 tys. obiektów (2024 r.)[59].

Przestrzeń kulturową województwa można podzielić na następujące obszary wyznaczone w ramach Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego[60]:

- **o znaczeniu międzynarodowym**, obejmujący obiekt wpisany na listę dziedzictwa światowego UNESCO (staromiejski układ Zamościa);
- **o znaczeniu krajowym**, obejmujący miasta i miejscowości uznane za pomnik historii (Kazimierz Dolny, Zamość - historyczny zespół miasta w zasięgu obwarowań XIX wieku, Kozłówka - zespół pałacowo-parkowy, Lublin - historyczny zespół architektoniczno-urbanistyczny, Janów Podlaski - Stadnina Koni, Puławy - zespół pałacowo-parkowy, Jabłeczna - prawosławny klasztor św. Onufrego);
- **o znaczeniu ponadregionalnym** (przygraniczny, zamojski, nadwiślański), obejmujący obszary, które są wynikiem działania i interakcji czynników przyrodniczych i kulturowych;
- **o znaczeniu regionalnym**, obejmujący 3 rekomendowane parki kulturowe (Janowiec, Kazimierz Dolny i Stare Miasto w Łęcznej) oraz 38 krajobrazów priorytetowych w grupie

[57] Raport o stanie województwa za 2025 rok
[58] Raport o stanie województwa za 2025 rok
[59] Raport o stanie województwa za 2025 rok
[60] Uchwała Nr XXIII/380/2026 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 25 czerwca 2026 r. w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego

krajobrazów kulturowych i 58 krajobrazów priorytetowych w grupie krajobrazów przyrodniczo-kulturowych.

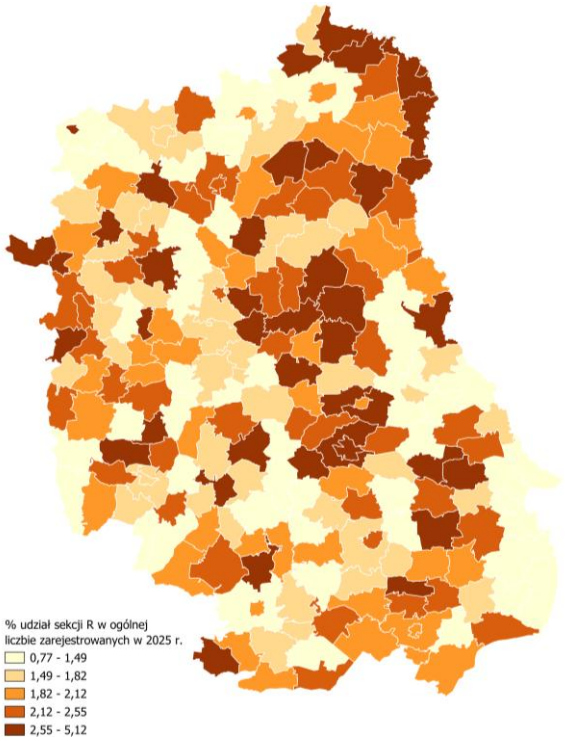
Na terenie województwa lubelskiego funkcjonują **turystyczne szlaki dziedzictwa kulturowego,** do których należą m.in. szlak: Ordynacji Zamojskiej, Nadwiślański, Renesansu Lubelskiego, Partyzancki, Przenikania Kultur, Pamiątek Kultury Żydowskiej, Rezydencji Magnackich, Architektury Sakralnej, Szlak Nitką Kolejki Wąskotorowej, Podziemia Kredowe w Chełmie, Szlak Frontu Wschodniego I Wojny Światowej.

W 2025 r. w regionie działało 546 **bibliotek publicznych** i ich filii oraz 112 punktów bibliotecznych. W latach 2010-2025 w województwie wystąpił spadek liczby użytkowników bibliotek publicznych ze 175 osób na 1 tys. ludności do 144 osób. Taka sytuacja jest efektem spadku atrakcyjności oferty bibliotek wiejskich oraz powszechnego dostępu do sieci internetowej. Działalność bibliotek i instytucji prezentujących działalność kulturalną uzupełniają **domy i ośrodki kultury oraz kluby i świetlice**. Działalność kulturalną w 2025 r. prowadziło 236 ośrodków kultury, w tym 155 na wsi i 81 w ośrodkach miejskich. Ogółem uczestników imprez organizowanych przez centra, domy, ośrodki kultury i świetlice w 2025 r. było 2 063 tys. Województwo lubelskie posiada drugi, najwyższy w skali kraju, wskaźnik członków grup artystycznych, w tym dzieci i młodzieży szkolnej na 1 tys. ludności wynoszący 6,34 (w Polsce 4,43).

W latach **2018-2024 liczba pracujących w sekcji R** (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) w Polsce wzrosła z 126,7 tys. do 138,1 tys. osób (tj. o ok. 9%). W 2020 r. odnotowano przejściowy spadek zatrudnienia, po którym nastąpiła stopniowa odbudowa i dalszy wzrost. W województwie lubelskim zatrudnienie w tej sekcji utrzymało się na stabilnym poziomie, wzrastając nieznacznie z 5 638 do 5 667 osób (o ok. 0,5%), co oznacza, że rozwój sektora kultury, rozrywki i rekreacji w regionie rósł znacznie wolniej niż średnio w kraju. W 2025 r. w sekcji R działalność prowadziło 4 047 podmiotów gospodarki narodowej (ok. 1,8% ogółu podmiotów).

W województwie lubelskim funkcjonuje 15 Zagród Edukacyjnych (w Polsce 391)[61], oraz dwie wioski tematyczne, które łączą działalność rolniczą z profesjonalnymi usługami

Rysunek 24 Udział przedsiębiorstw prowadzących działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją w województwie lubelskim 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

[61] https://zagrodaedukacyjna.pl/, data dostępu 23.07.2026 r.

edukacyjnymi, wzbogacając program nauczania przedszkoli oraz szkół podstawowych i średnich.

Rozwój **sektora kultury i przemysłów kreatywnych**[62] z użyciem nowych technologii stanowi jeden z kluczowych kierunków wzmacniania konkurencyjności regionów oraz budowania nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy. „Sektor kreatywny to płaszczyzna, na której stykają się kreatywność, kultura, ekonomia i technologia, charakteryzująca się zdolnością tworzenia i rozpowszechniania kapitału intelektualnego oraz możliwością generowania zysku, nowych miejsc pracy i dochodów z eksportu, a jednocześnie działająca na rzecz włączenia społecznego, różnorodności kulturowej i rozwoju człowieka”[63]. Potencjał sektora kreatywnego w województwie lubelskim potwierdzają dane dotyczące aktywności przedsiębiorców. Według danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, na terenie województwa lubelskiego zarejestrowanych jest 124 168 przedsiębiorców[64]. Spośród nich, 38 110 prowadzi działalność zaliczaną do przemysłów kreatywnych[65]. Oznacza to, że podmioty sektora kreatywnego stanowią około 30,7% wszystkich przedsiębiorców w regionie, co wskazuje na istotne znaczenie tego sektora dla rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

W A Ż N E

- W latach 2010-2024 zmniejszyła się liczba osób biorąca udział w spektaklach i koncertach, nieznacznie zmniejszyła się liczba widzów kin i teatrów, notowany jest natomiast stały wzrost liczby osób odwiedzających muzea.
- Województwo lubelskie znacznie odbiega in minus od średniej krajowej pod względem osób przypadających na 1 miejsce na widowni w stałych salach teatrów i instytucji muzycznych.
- Dziedzictwo kulturowe oraz walory przyrodnicze województwa lubelskiego stwarzają możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszarów i źródła dochodu mieszkańców. Bogactwo zasobów turystycznych województwa lubelskiego stanowią: dobrze zachowane, atrakcyjne środowisko przyrodnicze oraz spuścizna kulturowa będąca wynikiem styku cywilizacji.
- Znaczącym celem ruchu turystycznego są obiekty i zespoły dziedzictwa kulturowego oraz instytucje kultury, miejsca pielgrzymkowe, a także kultywowane w wielu obszarach przejawy tradycyjnej kultury ludowej (wioski tematyczne). Wzrasta również rola imprez kulturalnych, np. festiwali w rozwoju turystyki. Coraz częściej w świadomości mieszkańców pojawia się potrzeba aktywizacji działań w aspektach rewitalizacji i konserwacji zabytków, ochrony środowiska, promocji terenu, a także zrzeszania się w ponadlokalnych organizacjach społecznych.
- Region cechuje się dużą koncentracją instytucji kultury elitarnej w Lublinie.

[62] Ang. Cultural and Creative Industries (CCI)

[63] Strategia rozwoju sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie i Lubelskim Obszarze Funkcjonalnym na lata 2020-2030

[64] https://aplikacja.ceidg.gov.pl/ceidg/ceidg.public.ui/search.aspx data dostępu 18.08.2026

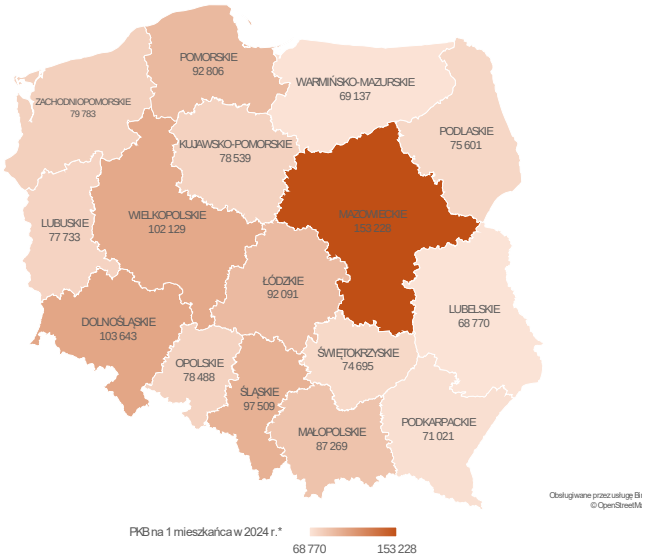
[65] Wg. kodów PKD 2007 włączone jako przemysł kreatywny są: 71.11.Z, 58.11.Z, 58.13.Z, 58.14.Z, 18.12.Z, 90.03.Z, 74.10.Z, 74.20.Z, 59.11.Z, 59.12.Z, 59.13.Z, 59.14.Z, 90.01.Z, 90.02.Z, 90.04.Z, 90.01.Z, 90.03.Z, 59.20.Z, 59.11.Z, 59.12.Z, 60.10.Z, 60.20.Z, 58.21.Z, 58.29.Z, 62.01.Z, 62.02.Z, 58.19.Z, 59.11.Z, 73.11.Z, 91.01.A, 91.01.B, 91.02.Z, 91.03.Z, 91.04.Z

❖ Sektor kultury, rozrywki i rekreacji charakteryzuje się stabilnym poziomem zatrudnienia, jednak tempo jego rozwoju jest niższe niż w skali kraju.

3.2. GOSPODARKA

Lubelszczyzna jest jednym ze słabiej rozwiniętych regionów Polski. Poziom i dynamika rozwoju, mierzona wzrostem PKB, jest silnie i bezpośrednio powiązana ze specyficzną strukturą gospodarczą regionu. Główny wpływ na to ma dominujący udział rolnictwa w strukturze pracujących w gospodarce i oraz jego relatywnie niski wkład w tworzenie regionalnego produktu krajowego brutto.

Rysunek 25 PKB na 1 mieszkańca wg regionów w 2024 r.*

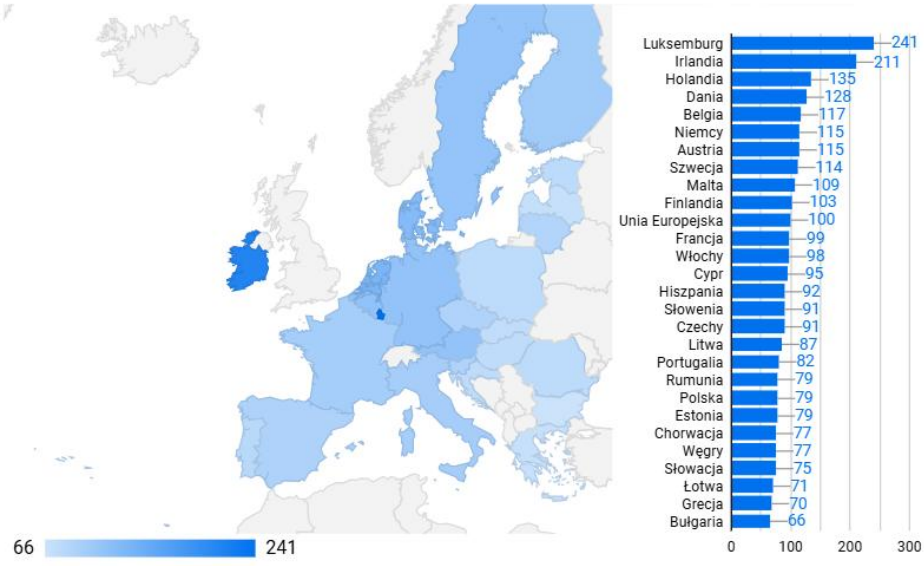

* Wg wstępnych szacunków GUS (kwiecień 2026 r.)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

W 2024 r. zaobserwowano znaczące różnice w **PKB na mieszkańca wyrażonym w standardach siły nabywczej pomiędzy krajami UE**. Z danych Europejskiego Urzędu Statystycznego (Eurostat) wynika, że zaledwie 10 państw, które reprezentują około 34% ludności Wspólnoty, osiągnęło poziom PKB per capita powyżej średniej UE, podczas gdy pozostałe 17 (w tym Polska), znalazły się poniżej średniego poziomu. W 2024 r. PKB na jednego Polaka w PPS było na poziomie 79% średniej UE (Rys. 26). Najwyższy poziom PKB na mieszkańca wyrażony w standardach siły nabywczej w Polce osiągnięto w latach: 2021 i 2024 – z wynikiem 79%.

Rysunek 26 PKB na mieszkańca wyrażony w standardach siły nabywczej w 2024 r.

Źródło: Eurostat, 2026.

W 2024 r.[66] województwo lubelskie, z wartością **PKB na 1 mieszkańca wynoszącą 68 770 zł zajęło ostatnie miejsce w kraju** (70,6% wartości średniej krajowej). Jego udział w tworzeniu krajowego PKB wyniósł 3,7% (10. miejsce).

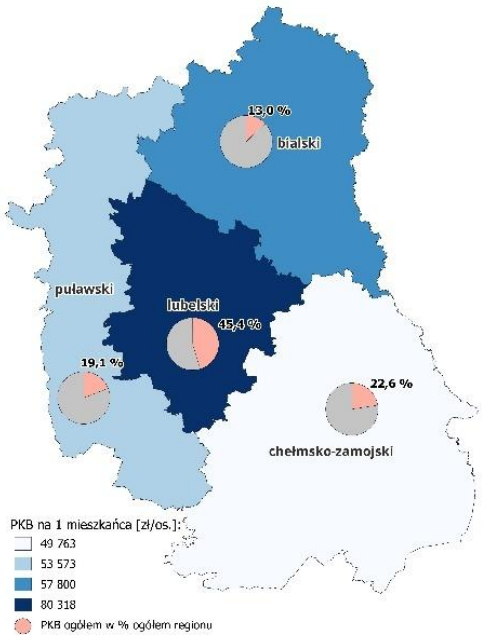
Tworzenie PKB jest zróżnicowane wewnątrzregionalnie: najwyższą wartość zarówno PKB, jak i PKB na 1 mieszkańca zanotowano w podregionie lubelskim.

Wartość dodana brutto w województwie lubelskim w 2023 r. wyniosła 111 706 mln zł, co stanowiło 3,6% wielkości krajowej. W przeliczeniu na 1 pracującego WDB w województwie lubelskim wyniosła 154 329 zł. Wskaźnik ten systematycznie wzrasta i w 2023 r. stanowił 75% średniej krajowej.

W strukturze WDB województwo lubelskie wyróżnia się wyższym udziałem od średniego dla kraju w następujących dziedzinach:

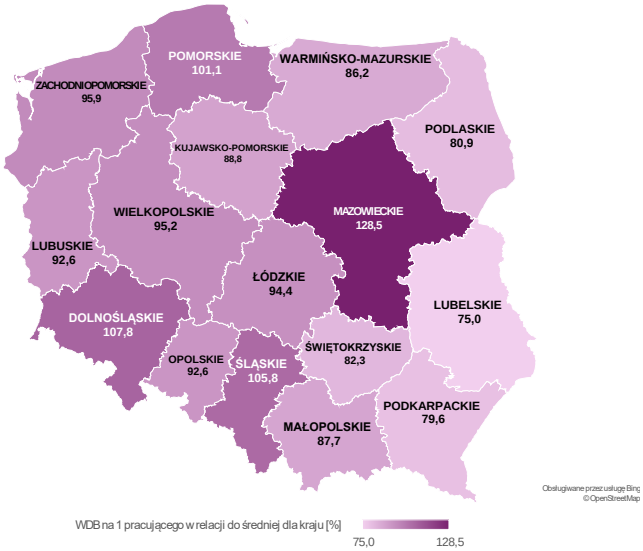
- sektorze rolniczym, przemyśle wydobywczym oraz niektórych branżach przetwórstwa przemysłowego, w tym przede wszystkim ze względu na:
    - **udział podmiotów i zatrudnienia** – w sektorze spożywczym, drzewnym, chemicznym, farmaceutycznym, mineralnym i produkcji mebli,
    - wyższą niż w kraju dynamikę rozwoju,

Rysunek 27 PKB województwa lubelskiego w roku 2024 wg podregionów

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Rysunek 28 WDB na 1 pracującego w 2023 r. w relacji do średniej dla kraju [%]

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

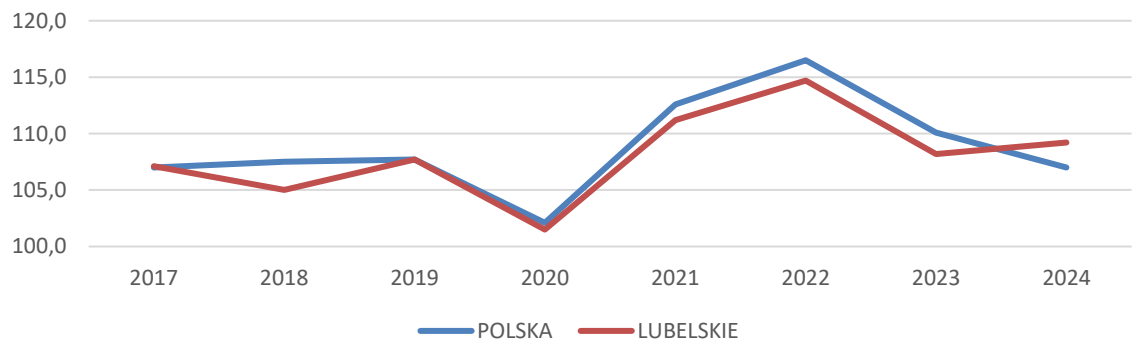
[66] Wg wstępnych szacunków GUS (kwiecień 2026 r.)

- **funkcjonowanie dużych flagowych** przedsiębiorstw – w branży maszynowej, samochodowej oraz produkcji pozostałego sprzętu transportowego, w tym głównie przemysłu lotniczego;

- **sektorze usług rynkowych,** w tym przede wszystkim: w handlu oraz usługach transportowych i gospodarce magazynowej;
- **sektorze usług nierynkowych** – w usługach administracji i bezpieczeństwa publicznego, edukacji (w tym szkolnictwa wyższego) oraz usługach ochrony zdrowia.

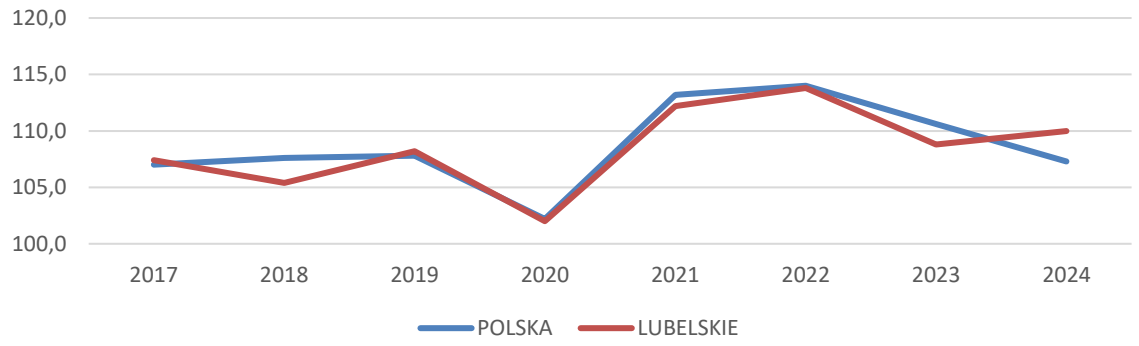
Procesy i sytuacja społeczno-gospodarcza w ostatnich latach były w znacznym stopniu zdominowane przez pandemię oraz skutki wojny w Ukrainie. Sytuacje kryzysowe wpłynęły na ograniczenie działalności zdecydowanej większości podmiotów gospodarki narodowej w dotychczasowej postaci i dotknęły negatywnymi skutkami znaczną część mieszkańców regionu. Przemodelowaniu uległy dotychczas funkcjonujące systemy gospodarcze, a łańcuchy społeczno-gospodarczych powiązań zostały w znacznym stopniu zaburzone. Świadczą o tym także wskaźniki makroekonomiczne, w których obserwowane było spowolnienie w latach 2021-2023[67].

Wykres 7 Dynamika PKB (w cenach bieżących) w latach 2017-2024, rok poprzedni=100

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Wykres 8 Dynamika PKB na 1 mieszkańca (w cenach bieżących) w latach 2017-2024, rok poprzedni=100

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

[67] Nominalnie PKB województwa rósł każdego roku (w 2023 r. wynosił 123,6 mld zł), nastąpiło natomiast wyhamowanie dynamiki wzrostu. W 2023 roku nominalny wzrost PKB spowolnił do 8,2% r/r, a PKB/cap do 8,8% r/r.

Kryzys związany z koronawirusem oraz agresja Rosji na Ukrainę były wstrząsami dla gospodarek europejskich. Państwa członkowskie UE, w tym także Polska, w różnym stopniu decydowały o zaangażowaniu środków budżetowych, w celu wspierania płynności i zdolności systemów odpowiedzialnych za krytyczną sferę funkcjonowania obywateli jak i całych sektorów gospodarek. Oprócz wsparcia krajowego znaczna część środków została uruchomiona w ramach realizowanych programów z udziałem środków pochodzących z budżetu UE, a także uruchomione zostały specjalne, dedykowane instrumenty wsparcia walki ze skutkami tych zjawisk kryzysowych. Środki te pozwoliły w znacznym stopniu ograniczyć lub zniwelować negatywny wpływ tych wydarzeń.

3.2.1. Przedsiębiorczość

Rozwój przedsiębiorstw jest podstawą poprawy warunków życia w regionie, dając mieszkańcom możliwość zarobkowania oraz zwiększając bazę dochodową województwa. Szczególnie istotne są mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, które są zdolne do bardziej elastycznego dostosowywania się do zmian zachodzących w ich otoczeniu. Ponadto, lokalne deficyty usługowe tworzą potencjał dla rozwoju mikrofirm zwłaszcza w usługach opiekuńczych i senioralnych, rzemieślniczych i technicznych, zdrowotnych i psychologicznych, rekreacyjnych, turystyce, gastronomii zdrowotnej i lokalnych produktach spożywczych[68]. Problemem jest natomiast **brak wystarczającej ilości dużych przedsiębiorstw, zwłaszcza powiązanych z naturalną bazą surowcową regionu.**

Od 2010 r. wzrosła liczba przedsiębiorstw ze 164,1 tys. do 221,1 tys. podmiotów w 2025 r. (o 35%, w kraju o 39%). W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON wzrosła z 75 w 2010 r. do 111,2 w 2025 r. (w kraju wyniosła w 2025 r. 143,5).

Województwo lubelskie cechuje duża stabilność w zakresie struktury wielkościowej przedsiębiorstw. Charakteryzuje ją dominujący udział sektora mikro przedsiębiorstw (zatrudniających do 9 osób) – na poziomie 97,2%, przy udziale małych i średnich przedsiębiorstw (zatrudniających 10-249 osób) – na poziomie 2,8% i bardzo znikomym udziale dużych przedsiębiorstw (zatrudniających >250 osób) – na poziomie 0,1% (według stanu na koniec 2025 r.).

Pod względem **liczby pracujących** istotnym wciąż **sektorem jest rolnictwo,** w którym w 2025 r. **pracowało 17,3% ogółu pracujących** (ponad dwukrotnie więcej niż przeciętnie w kraju – 7,5%). Odsetek **pracujących w przemyśle** w 2025 r. wynosił **15,5%** (w kraju 20,8%), **w usługach – 60,6%** (w kraju 64,8%), a **w budownictwie 6,6%** (w kraju 7%).

Analizy długookresowych zmian struktury zatrudnienia wskazują, że kierunki rozwoju gospodarki województwa są zgodne z obszarami inteligentnych specjalizacji regionu. Spadek znaczenia zatrudnienia w rolnictwie przy jednoczesnym wzroście udziału przetwórstwa przemysłowego, budownictwa, ochrony zdrowia, usług informacyjno-komunikacyjnych oraz działalności logistycznej potwierdza wzmacnianie potencjału specjalizacji związanych z żywnością wysokiej jakości, zieloną gospodarką, zdrowym społeczeństwem, cyfrowym

[68] Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Raport z badania „Badanie nisz rynkowych stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej", Lublin 2026.

społeczeństwem oraz technologiami materiałowymi, procesami produkcyjnymi i logistycznymi[69].

Poziom nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach woj. lubelskiego w latach 2010-2024 był **niestabilny** i wykazywał znaczące wahania pod względem ich wartości. Należy przy tym odnotować **blisko dwukrotny wzrost** nakładów w tym okresie, które w 2024 r. wyniosły 7,4 mld zł (z udziałem 2,8% w kraju, plasując region na 11 miejscu wśród regionów).

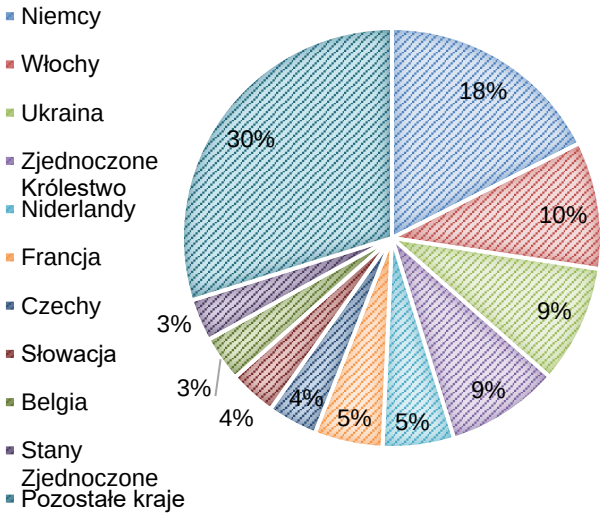
Udział sektora małych i średnich przedsiębiorstw w produkcji sprzedanej przemysłu w województwie lubelskim **wyniósł w 2024 r. 35,6%** (przy średniej dla Polski 37,5%). W odniesieniu do 2010 r. w skali województwa lubelskiego udział ten spadł o 5,7 p. proc, natomiast w kraju wzrósł o 1,8 p. proc.

Wzrosła wartość inwestycji w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego. W latach 2010-2024 wartość kapitału podstawowego zwiększyła się o 146% (w Polsce o 76%), a liczba pracujących w tej grupie firm podwoiła swoją wartość do ponad 42 tys. osób (wzrost o 103%, w Polsce wzrost o 47%).

Zarówno pod względem liczby podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego przypadającego na 10 tys. mieszkańców, jak również wartości zaangażowanego kapitału zagranicznego, województwo lubelskie **osiąga wskaźniki znacznie poniżej średniej dla Polski**. Udział kapitału zagranicznego ulokowanego w podmiotach w województwie lubelskim w całkowitej wartości tego kapitału w Polsce w 2024 r. stanowił zaledwie 0,9%, natomiast liczba podmiotów z kapitałem zagranicznym przypadających na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym w 2024 r. w województwie lubelskim wyniosła – 2 194, a w Polsce – 12 860. Z funkcjonujących w Polsce blisko 27 tys. spółek, w których jednym z udziałowców jest ukraińska firma lub osoba fizyczna posiadająca ukraińskie obywatelstwo, w województwie lubelskim zarejestrowane są 1 384 podmioty (5,13%)[70].

Udział województwa w wymianie handlowej kraju pozostaje na bardzo niskim poziomie. Wartość statystyczna eksportu podmiotów z województwa lubelskiego w 2025 r. stanowiła 1,54% (tj. ok. 23,8 mld zł) ogólnej wartości eksportu (Mazowieckie – 13,5%, Śląskie – 10,4%, niesklasyfikowane – 29,3%). Blisko 70% wartości eksportu z

Wykres 9 Wartość statystyczna eksportu województwa lubelskiego ze wskazaniem kraju przeznaczenia w 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych Izby Administracji Skarbowej, 2026

[69] Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Prognozowanie zapotrzebowania na kwalifikacje i umiejętności w perspektywie roku 2035", Lublin 2026.
[70] Źródło: www.coig.pl, dane wg stanu na 08.01.2026 r. (dostęp z dn. 23.04.2026 r.)

województwa lubelskiego odbywa się do 10 krajów, z czego najwięcej do Niemiec (17,55%), Włoch (9,8%), Ukrainy (9,1%), Zjednoczonego Królestwa (8,7%). W strukturze sektorowej przeważa sprzęt transportowy (15,6%), maszyny i urządzenia, sprzęt elektryczny i elektrotechniczny (15,2%), przetwory spożywcze (11,4%), produkty przemysłu chemicznego (9,9%), produkty pochodzenia roślinnego (9,5%) oraz zwierzęta i produkty pochodzenia zwierzęcego (9,1%). Pod względem liczby eksporterów, pomioty z województwa lubelskiego stanowią 4,2% eksporterów ogółem w kraju. Województwa Polski Wschodniej (bez Mazowieckiego) odpowiadały za ok. 8,6% wartości eksportu Polski, a liczbowy udział eksporterów w kraju wynosił ponad 25%.

Samorząd województwa od 2007 r. realizuje projekt pn. Marketing Gospodarczy (edycje: I, II, III), który stanowi kluczową inicjatywę samorządu, mającą na celu umiędzynarodowienie oraz poprawę konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw z regionu. Projekt ma na celu również wzmocnienie potencjału eksportowego firm z Lubelszczyzny, m.in. poprzez przygotowanie, w ramach III edycji projektu, strategii wejścia MŚP na rynki zagraniczne.

Przedsiębiorstwa z województwa lubelskiego wykazują wysoki poziom podstawowego **ucyfrowienia** (98,7% firm posiada dostęp do internetu szerokopasmowego, w kraju 99,1%), jednak wskaźniki wykorzystania zaawansowanych technologii cyfrowych plasują region poniżej średniej krajowej. Zgodnie z badaniami GUS dotyczącymi społeczeństwa informacyjnego, województwo lubelskie **nadrabia dystans infrastrukturalny**, ale wciąż boryka się z **niższą dynamiką wdrażania** systemów ERP[71], chmury obliczeniowej czy zaawansowanej analityki danych na tle liderów rynkowych, co może negatywnie wpływać na konkurencyjność regionalnych przedsiębiorstw[72].

Atrakcyjność inwestycyjna regionu pozostaje na relatywnie niskim poziomie, a województwo lubelskie od lat[73] należy do grupy regionów o najniższym wskaźniku atrakcyjności inwestycyjnej. Analizy pokazują, że podregion lubelski, w porównaniu do pozostałych podregionów z woj. lubelskiego, posiada najbardziej atrakcyjne warunki inwestycyjne, które w skali kraju zostały określone jako przeciętne[74]. Obecnie na atrakcyjność regionu dodatkowo silnie oddziałuje fakt toczącego się konfliktu zbrojnego w Ukrainie. Należy jednocześnie odnotować, że zachodzi szereg korzystnych procesów wpływających na poprawę atrakcyjności regionu, jak np. zwiększenie dostępności zewnętrznej dzięki realizacji inwestycji na kluczowych ciągach drogowych i kolejowych, wysoka aktywność w zakresie promocji inwestycyjnej województwa, a także zwiększona chłonność lokalnego rynku oraz poprawa poziomu bezpieczeństwa powszechnego.

Istotną cechą przestrzeni gospodarczej województwa lubelskiego są **duże zasoby terenów inwestycyjnych**. Jako **główne ogniwa organizacji przestrzeni gospodarczej** należy uznać: **strefy o specjalnych warunkach inwestowania** (istniejące podstrefy SSE, planowane

[71] ERP – (ang. Enterprise Resource Planning) Planowanie Zasobów Przedsiębiorstwa.
[72] Źródło: Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych w 2025 r., GUS.
[73] Cykliczne raporty Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski, IBnGR.
[74] Wśród 72 podregionów w Polsce, pod względem wartości wskaźnika syntetycznego dla poszczególnych polskich podregionów, podregion Lubelski zajmuje 37 pozycję w kraju, Puławski – 54, Chełmsko-Zamojski – 57, Bialski – 61. Źródło: Barometr Nowoczesnego Przemysłu Pomorza. Analizy cząstkowe i syntetyczne, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową 2024 r.

podstrefy SSE, parki przemysłowe, Wolny Obszar Celny w Małaszewiczach), **główne strefy przedsiębiorczości** (tereny przeznaczone do lokalizacji branż przemysłu i usług uwarunkowanych sąsiedztwem infrastruktury transportowej i logistycznej, o dużej koncentracji własności komunalnej i Skarbu Państwa, inne o powierzchni przekraczającej 100 ha i 50 ha). Jako **ogniwa uzupełniające przestrzeń gospodarczą** traktuje się **wielofunkcyjne obszary śródmiejskie** predysponowane do rozwoju nieuciążliwych, zróżnicowanych form aktywności gospodarczej o małej skali, w tym aktywności rzemieślniczej, skierowanej na zaspokajanie potrzeb mieszkańców[75].

W A Ż N E

- Wskaźnik liczby zarejestrowanych podmiotów w woj. lubelskim na 1 tys. mieszkańców z roku na rok wzrasta, ale jest istotnie niższy niż średnia w kraju.
- Dominującą grupę (około 97%) stanowią, podobnie jak w kraju, przedsiębiorstwa mikro, zatrudniające do 9 osób.
- Pod względem nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach, udziału w krajowym kapitale podstawowym w spółkach z kapitałem zagranicznym oraz udziału w krajowych nakładach ponoszonych przez przedsiębiorstwa na działalność badawczo-rozwojową województwo lubelskie znajduje się w dolnej części rankingu regionów.
- Region charakteryzuje relatywnie niewielkie znaczenie w zakresie handlu zagranicznego. Mimo wzrostu wartości wymiany handlowej udział Lubelszczyzny w wymianie handlowej kraju pozostaje na niskim poziomie, a sytuacja w Ukrainie wpływa negatywnie na perspektywy rozwoju.
- Zjawiska kryzysowe osłabiły obserwowane w ostatnich latach (tj. do 2020 r.) pozytywne zjawiska wzrostu zainteresowania inwestorów zagranicznych regionem oraz wzrostu poziomu technologicznego produkcji przemysłowej w zakresie wartości sprzedaży produktów innowacyjnych (udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem 2018 – 4,9%, 2021 – 5,5%, 2024 – 3,8%).
- Zapoczątkowany nowy model światowej gospodarki może zwiększyć możliwości rozwojowe regionu związane z powrotem produkcji do Europy.

3.2.2. Rynek pracy

Zgodnie z wynikami Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w województwie lubelskim w IV kwartale 2025 r. liczba osób pracujących wynosiła 875 tys., tj. 95,2% wszystkich aktywnych zawodowo. Zbiorowość biernych zawodowo obejmowała 42,9% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. W sektorze prywatnym zatrudnionych było 71,5% pracujących[76]. Wśród wszystkich pracujących największa była grupa pracowników najemnych (ok. ¾ pracujących).

[75] Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r.

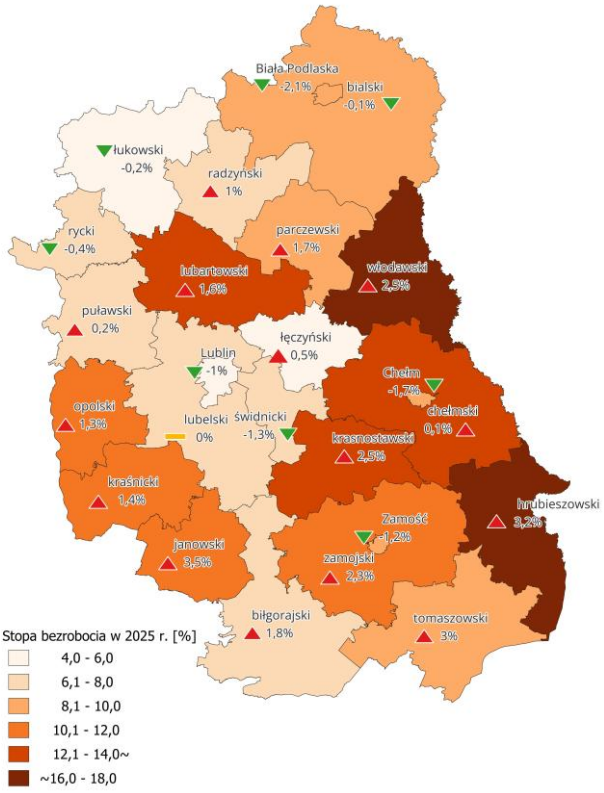
[76] Aktywność ekonomiczna ludności w województwie lubelskim. Wstępne wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności w 4 kwartale 2025 r., US w Lublinie (30.03.2026 r.).

Najwięcej zatrudnionych było w usługach (60,6%), a następnie w rolnictwie (17,3%), sektorze przemysłowym (15,5%) i budownictwie (6,6%)[77].

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw na koniec 2025 r. wyniosło w województwie niespełna 8 385 zł i **było niższe** o 1 198 zł od średniego wynagrodzenia dla kraju.

W latach 2007-2025 **stopa bezrobocia rejestrowanego** województwa lubelskiego miała podobne tendencje zmian jak w Polsce, przy czym w każdym roku przewyższała średnią krajową. Na koniec 2025 r. stopa bezrobocia w regionie **wyniosła 8,1%** (w Polsce 5,7%).

Rysunek 29 Stopa bezrobocia w powiatach województwa lubelskiego w 2025 r. [%]

Jak pokazują badania[78], problemem regionalnego rynku pracy nie jest wyłącznie stopa bezrobocia, ale również **niedopasowanie kwalifikacji i terytorialna dostępność pracowników**. Niedobory kadrowe mają charakter strukturalny i obejmują szczególnie ochronę zdrowia i opiekę, budownictwo, transport/logistykę/spedycję, rzemiosło i techników, energetykę oraz rolnictwo sezonowe.

Status osoby bezrobotnej posiadało w 2025 r. 61,5 tys. osób (46,7% stanowiły kobiety). Stopa bezrobocia rejestrowanego była najniższa w powiecie łukowskim (4,2%), a najwyższa w powiecie włodawskim (17,8%) (Rys. 29). Na koniec 2025 r. największą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 35-44, stanowiąc 25,3% bezrobotnych oraz 25-34 lata, które stanowiły 24,6%. W porównaniu do 2024 r. największy przyrost bezrobotnych nastąpił w grupach wiekowych 45-54 lata (wzrost o 14,2%) oraz do 24 lat (wzrost o 12%). Udział osób długotrwale bezrobotnych w województwie lubelskim jest **wyższy niż w kraju** i w grudniu 2025 r. wyniósł 33 075, tj. 53,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych (w kraju 47,7%).

[77] Usługi - sekcje: G-N, R-U i O-G, rolnictwo – sekcja A, przemysł – sekcja B-E, budownictwo – sekcja F, Źródło: BGL GUS - Rynek pracy / Pracujący, zatrudnieni i przeciętne zatrudnienie wg PKD (dostęp: 1.09.2026 r.).

[78] Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Raport z badania „Zmiany demograficzne w ewolucji regionalnego rynku pracy w perspektywie roku 2040 – wyzwania dla powiatowych i regionalnego rynku pracy", Lublin 2026; Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Raport z badania „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa", Lublin 2026; Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Raport z badania „Transformacje energetyczne. Perspektywa przedsiębiorców, pracodawców, pracowników i instytucji rynku pracy w województwie lubelskim", Lublin 2026; Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Raport z badania „Analiza potencjałów branżowych w zakresie zielonych miejsc pracy", Lublin 2026.

Według stanu na koniec 2025 r. zarejestrowanych było 2 845 **osób z niepełnosprawnością** (4,6% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych), z czego 39,1% stanowiły kobiety. Spośród zarejestrowanych osób z niepełnosprawnością 87,3% bezrobotnych nie posiadało prawa do zasiłku. Wśród nich najliczniejszą grupę stanowiły osoby długotrwale bezrobotne. Dla osób z niepełnosprawnością przygotowano 29 ofert pracy, co oznacza, że na 1 wolne miejsce pracy przypadało 98 osób z niepełnosprawnościami. To wskaźnik znacznie odbiegający od średniej w kraju (32 osoby na 1 ofertę pracy).

Ogólnoświatowa pandemia COVID-19, a następnie wojna w Ukrainie przerwały pozytywny efekt zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na lubelskim rynku pracy. Analizy WUP wskazują, że osłabienie sytuacji na rynku pracy spowodowane było głównie ograniczeniem nowych ofert pracy, a nie napływem nowych osób bezrobotnych. W 2025 r. liczba ofert pracy w województwie lubelskim zmniejszyła się o 33% w stosunku do 2024 r.

Rozwój generatywnej sztucznej inteligencji (GenAI) stanowi rosnący czynnik przekształcający strukturę zatrudnienia. Z analiz Polskiego Instytutu Ekonomicznego wynika, że w Polsce ok. 3,7 mln osób pracuje w zawodach najbardziej narażonych na wpływ AI — głównie w obszarze administracji, księgowości, finansów i obsługi klienta, przy czym większość w tej grupie (ok. 60%) stanowią kobiety. Badanie NASK i Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO) wskazuje, że nawet 5 mln stanowisk pracy w Polsce (ok. 30% zatrudnionych) może zostać częściowo zautomatyzowanych z wykorzystaniem GenAI, a ok. 800 tys. osób pracuje w zawodach o najwyższej podatności na automatyzację. Z uwagi na strukturę zatrudnienia w województwie lubelskim, w której istotną rolę odgrywają usługi (60,6% pracujących) oraz sektor publiczny (28,5%), zjawisko to będzie wymagało uwzględnienia w regionalnej polityce rynku pracy — w tym w zakresie przekwalifikowania kadr, rozwoju kompetencji cyfrowych oraz dostosowania oferty kształcenia zawodowego i ustawicznego[79].

W A Ż N E

- Tendencje zmian bezrobocia rejestrowanego w regionie odzwierciedlają sytuację krajową, ale stopa bezrobocia przewyższa średnią krajową.
- Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymywanie się wysokiego udziału osób biernych zawodowo. Częściowo jest to efekt rosnącej liczby osób w wieku emerytalnym, relatywnie niskiego zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami oraz ukrytego bezrobocia w rolnictwie, a także występującego braku zainteresowania pracą.
- Wśród osób bezrobotnych wysoki jest udział osób młodych do 30 roku życia oraz długotrwale bezrobotnych.
- Konieczne są działania zachęcające i stymulujące ludzi do podejmowania pracy, podnoszenia, uzupełnienia oraz zmiany kwalifikacji zawodowych oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych.
- Pogorszenie sytuacji na rynku pracy jest silnie powiązane ze zjawiskami kryzysowymi, tj. pandemią oraz wojną w Ukrainie.

[79] Polski Instytut Ekonomiczny, raport „AI na polskim rynku pracy", cyt. za: rp.pl (29.10.2024, aktual. 05.06.2026), Forsal.pl (13.03.2026) oraz NASK, International Labour Organization (ILO), raport „Generatywna sztuczna inteligencja a polski rynek pracy".

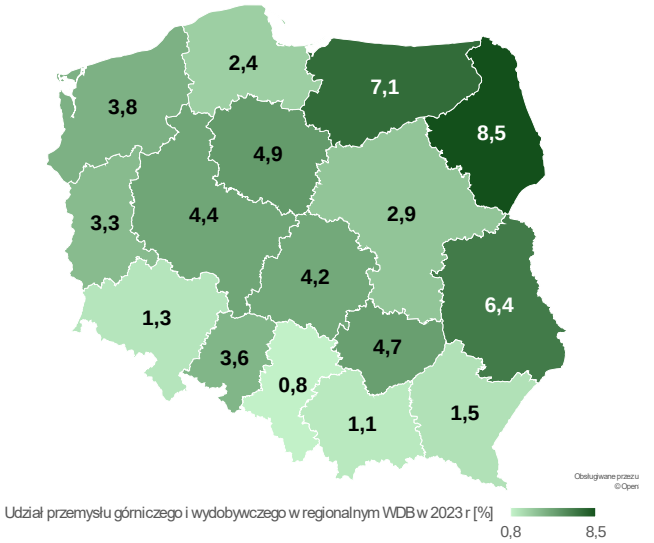
- Rosnący wpływ sztucznej inteligencji na strukturę zatrudnienia, w szczególności w usługach i administracji, wymaga uwzględnienia w regionalnej polityce rynku pracy oraz w systemie kształcenia zawodowego i ustawicznego.
- Długookresowym wyzwaniem dla rynku pracy pozostają niekorzystne trendy demograficzne, w tym spadek liczby osób w wieku produkcyjnym oraz migracje ludzi młodych i wykwalifikowanych do innych regionów kraju i za granicę, ograniczające dostępność zasobów pracy i potencjał rozwojowy województwa.

3.2.3. Rolnictwo

Relatywnie **wysoki udział rolnictwa w tworzeniu WDB** województwa w porównaniu do średniej dla kraju warunkują z jednej strony dobre warunki glebowo-klimatyczne, z drugiej zaś relatywnie małe znaczenie innych sektorów gospodarki, co przekłada się na stopień koncentracji zatrudnienia w tym sektorze.

Udział pracujących w rolnictwie w 2024 r. wynosił **18%** ogółu pracujących w województwie lubelskim, przy czym wskaźnik ten dla Polski wynosił 7,8%. W województwie lubelskim w rolnictwie w 2024 r. pracowało 136,6 tys. osób, co stanowiło 13,3% zatrudnienia krajowego w tym sektorze.

Rysunek 30 Udział rolnictwa w regionalnym WDB w 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026

Udział rolnictwa (sekcja A) **w tworzeniu regionalnego WDB w 2023 r.** wynosił **6,4%** i pod tym względem województwo lubelskie zajęło 3. miejsce w kraju po województwach: podlaskim i warmińsko-mazurskim. Udział województwa lubelskiego w WDB wytworzonej w kraju w 2023 r. wynosił 7,6%, co przełożyło się na 4. miejsce w kraju po województwach: mazowieckim, wielkopolskim i łódzkim. **Wydajność pracy** mierzona WDB na 1 pracującego stanowiła **w rolnictwie w 2023 r. 66% wartości przeciętnej dla kraju** (13. miejsce w Polsce), ale charakteryzuje ją wzrost.

Nakłady inwestycyjne w sektorze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo wyniosły w 2024 r. 589,4 mln zł, co stanowiło 7,38% wartości nakładów krajowych w tym sektorze i 3,41% nakładów we wszystkich sektorach gospodarki województwa.

Struktura wielkościowa gospodarstw podlegała powolnym zmianom. Udział gospodarstw wielkopowierzchniowych w ogólnej liczbie gospodarstw (wg nowej definicji gospodarstwa rolnego) wzrósł z 0,21% w roku 2010 do 0,5% w 2023 r. Zmalała liczba gospodarstw karłowatych (do 2 ha) oraz ich udział w liczbie gospodarstw ogółem (w województwie lubelskim w 2010 r. wynosił 18,4%, a w 2023 r. 16,6%, natomiast w kraju w 2010 r. – 21,6% a w 2023 r. – 18,9%). Najliczniejsze są gospodarstwa małe o powierzchni 2-5 ha (35,2% ogólnej liczby gospodarstw w województwie lubelskim) i w stosunku do 2010 r. ich udział zmniejszył się o 0,2 p. proc. Gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha stanowią 24,9%, co oznacza również spadek

o 3 p. proc. Zwiększył się natomiast udział gospodarstw średnich (od 10 do 20 ha) z 13,3% w 2010 r. do 14,6% w 2023 r.

Gospodarstwa do 20 ha w 2023 r. stanowiły 91,3% wszystkich gospodarstw w województwie lubelskim (w kraju 87,8%). W 2010 r. gospodarstwa do 20 ha stanowiły 95% ogółu gospodarstw w województwie lubelskim (w kraju 91,8%).

Historycznie ukształtowany **nieprawidłowy rozłóg gospodarstw i rozproszenie przestrzenne działek rolnych** powodują zmniejszenie efektywności gospodarowania. W związku z tym zgłaszane są znaczące potrzeby w zakresie prac scaleniowych. W ramach Programu Prac Scaleniowych na lata 2024–2027 prace w województwie lubelskim obejmują łączną powierzchnię ok. 14,4 tys. ha. Wartość realizowanych zadań wynosi ok.117 mln zł, co stanowi blisko 20% alokacji całego Programu. Ponadto, ok. 190 tys. ha znajduje się na liście rezerwowej do dofinansowania, z czego największa powierzchnia dotyczy powiatów włodawskiego i chełmskiego.

W województwie lubelskim **dominuje produkcja roślinna**, której udział w 2024 r. wyniósł 59,6% (spadek o 11,7% w stosunku do roku poprzedniego), co plasuje region na 3 miejscu (po woj. dolnośląskim i małopolskim). W strukturze produkcji towarowej w kraju w 2024 r. przeważała produkcja zwierzęca, która stanowiła 64,5%. Największy udział w strukturze zasiewów miały zboża, których zbiory w 2024 r. stanowiły 12% zbiorów zbóż w Polsce (2 miejsce). Wśród zbóż 44,2% powierzchni zajmują zasiewy pszenicy (305,9 tys. ha), co daje Lubelszczyźnie 1 miejsce w kraju (12,8% zasiewów krajowych). Ponadto 16,3% powierzchni stanowią zasiewy pszenżyta, 10,7% owsa i 9,3% jęczmienia. Najmniejszy udział mają zasiewy żyta (4,4%) i mieszanek zbożowych (2,4%). W 2024 r. Lubelszczyzna dostarczyła m.in.: 14,9% krajowej produkcji mięsa wołowego (w 2018 r. – 7,2%) i 4,7% wieprzowiny (w 2018 r. – 5,5%).

Województwo lubelskie od wielu lat jest krajowym liderem w zbiorach **owoców z krzewów owocowych i plantacji jagodowych** (głównie maliny, porzeczki i truskawki), w 2024 r. odpowiadało za 32,2% ich zbiorów krajowych. Udział województwa lubelskiego w zbiorach owoców z drzew i z sadów w 2024 r. wyniósł 8%, co dało 4. miejsce w kraju. Na terenie Lubelszczyzny uprawia się znaczącą w skali kraju ilość tytoniu (2024 r. 60,6% produkcji w Polsce – 1. miejsce w kraju), chmielu (90,1% krajowej produkcji), a także rzepaku, buraków cukrowych i ziół.

Generalnie pogłowie zwierząt systematycznie **zmniejsza się**, natomiast w 2024 r. **odnotowano wzrost** liczby drobiu (o 51,6% w stosunku 2018 r.) i kóz (o 34% w stosunku 2018 r.), a także niewielki wzrost dotyczący **trzody chlewnej** (o 2,6% w stosunku do 2018 r.). Udział w krajowym pogłowiu zwierząt w szt. przeliczeniowych LSU w 2024 r. wyniósł 5,4%, co dało 7. miejsce w Polsce.

Udział powierzchni ekologicznych użytków rolnych z certyfikatem w gospodarstwach ekologicznych w powierzchni użytków rolnych ogółem (wg. nowej definicji) w województwie lubelskim wyniósł w 2023 r. 1,84% (w kraju 3,1%). W 2023 r. w województwie lubelskim funkcjonowały 1 923 gospodarstwa ekologiczne, w tym 1 680 gospodarstw z certyfikatem, plasując region pod tym względem na 5 miejscu w kraju.

Województwo lubelskie zajmuje **drugą pozycję w Polsce pod względem zasobów wód pod stawami,** z powierzchnią 10,8 tys. ha (2024 r.). Największe zasoby występują w powiatach:

lubartowskim, parczewskim, ryckim i tomaszowskim. **Pod względem wielkości produkcji karpia konsumpcyjnego region od wielu lat zajmuje pierwsze miejsce w kraju**.

W A Ż N E

- Relatywnie niska pozycja konkurencyjna rolnictwa Lubelszczyzny w porównaniu do innych regionów jest konsekwencją:
  - niekorzystnej struktury agrarnej gospodarstw rolnych,
  - niskiego tempa rozwoju elementów infrastruktury koniecznych do obsługi procesów produkcyjnych,
  - dominacji produkcji surowców i niskiego poziomu ich przetwórstwa,
  - przewagi produkcji roślinnej nad bardziej dochodową produkcją zwierzęcą,
  - niższego w stosunku do innych regionów w kraju poziomu wykształcenia właścicieli gospodarstw rolnych[80],
  - niskiego poziomu rozwoju organizacji i stowarzyszeń producenckich[81].
- Powoli wzrasta udział średnich i dużych gospodarstw kosztem tych najmniejszych.
- Wzrasta liczba ekologicznych gospodarstw rolnych z certyfikatem (w roku 2010 było ich 1 386, a w roku 2023 – 1 680).
- W strukturze globalnej produkcji rolniczej regionu dominuje produkcja roślinna, której udział w 2024 r. wynosił 59,6%, z wysokim udziałem zbóż oraz owoców. Poszukiwanie innych profili produkcji, a także rozwijania sektora przetwórczego jest dla regionu koniecznością.
- Rolnictwo Lubelszczyzny cechują też rzadkie uprawy – np. chmiel, tytoń, zioła.
- Wyzwaniem rozwojowym lubelskiego rolnictwa jest utrzymanie jego konkurencyjności na rynkach zewnętrznych. Związane jest to przede wszystkim z rosnącym znaczeniem ukraińskiego sektora żywnościowego, który cechuje się niskimi kosztami oraz dużą skalą produkcji.
- Szansą rozwojową regionu jest wzrost znaczenia produkcji żywności wysokiej jakości, rozwój krótkich łańcuchów dostaw, sprzedaży bezpośredniej, produktów regionalnych i ekologicznych oraz dalsze wzmacnianie powiązań pomiędzy rolnictwem, przetwórstwem rolno-spożywczym i sektorem nauki.

[80] Według danych uzyskanych w spisie (2020 r.) 40,0% osób kierujących gospodarstwem rolnym posiadało wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy. Kursy rolnicze (jako najwyższy poziom wykształcenia rolniczego) ukończyło 15,9% ogółu osób kierujących gospodarstwami rolnymi. Natomiast udział osób kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie kierujących był niewielki i wynosił 4,5%.
W grupie gospodarstw indywidualnych, dla których głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego była działalność rolnicza odnotowano najwyższy odsetek osób kierujących gospodarstwem rolnym posiadających wykształcenie rolnicze i wynosił on 51,2% (w kraju 55,6%). Najmniej kierujących posiadało wykształcenie rolnicze w gospodarstwach, gdzie głównym źródłem utrzymania gospodarstwa domowego były niezarobkowe źródła utrzymania (28,7%, w Polsce 26,7%).

[81] W skali całego kraju funkcjonują 642 aktywne grupy producentów rolnych, z czego z województwa lubelskiego zaledwie 4 są zarejestrowane w systemie ARiMR (zgodnie z art. 9 ust. 2 ustawy o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw z dnia 15 września 2000 r.).

3.2.4. Górnictwo i wydobywanie[82]

Udział **przemysłu górniczego w WDB** regionu, jak również jego inne parametry strukturalne (udział zatrudnienia i podmiotów, wydajność pracy, udział węgla i innych kopalin w zasobach kraju), stanowią o jego znaczeniu jako jednego z istotnych czynników wpływających na kierunki rozwojowe województwa.

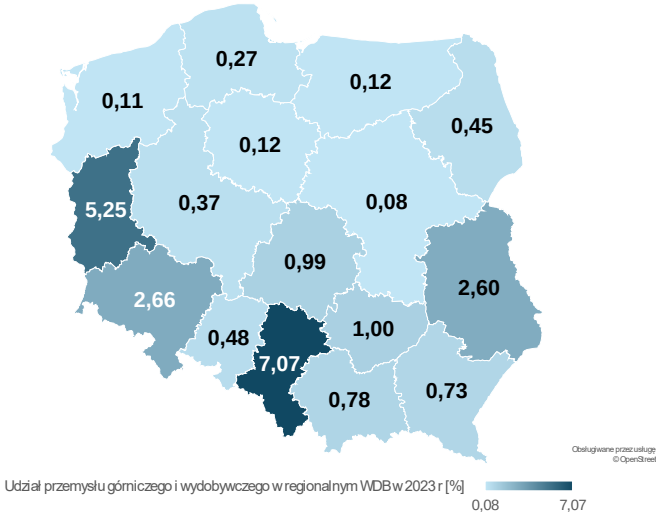
Podmioty przemysłu górniczego i wydobywczego stanowią 0,11% podmiotów gospodarczych regionu ogółem (w kraju średnio 0,08%). **Udział podmiotów w krajowym przemyśle górniczym i wydobywczym** wynosi 5,5% (8 pozycja w kraju - 2025 r.).

Pracujący w górnictwie i przemyśle wydobywczym woj. lubelskiego stanowią 0,98%[83] ogółu pracujących w gospodarce regionu, a udział województwa w zatrudnieniu krajowym w tej sekcji jest na poziomie 5,72% (4 miejsce w kraju po województwach: śląskim, dolnośląskim i małopolskim – 2024 r.).

Udział górnictwa i przemysłu wydobywczego stanowi 2,6% WDB wytworzonej w województwie (w kraju 1,5%). **Udział województwa w WDB wypracowanej przez sektor górniczy** w kraju systematycznie wzrasta i w 2023 r. wyniósł 6,1%, dając regionowi 4 pozycję w Polsce (po województwie śląskim, dolnośląskim, lubuskim). Średnia wydajność pracy[84] w sektorze wynosiła w 2023 r. 394 tys. zł, stanowiąc 110% wartości dla kraju.

Nakłady inwestycyjne poniesione we wszystkich sekcjach sektora przemysłowego, w tym w przemyśle wydobywczym, stanowiły 3,6% nakładów krajowych, co stawia region na 11 miejscu w Polsce (2024 r.).

Rysunek 31 Udział górnictwa w regionalnym WDB w 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

W A Ż N E

- Z uwagi na politykę zrównoważonego rozwoju kluczowe jest ograniczenie wpływu sektora górniczego na środowisko a także zapewnienie ewolucyjnego charakteru transformacji gospodarczej obszaru zdominowanego przez sektor górnictwa węgla kamiennego. Oznacza to konieczność wsparcia przedsiębiorstw we wprowadzeniu technologii

[82] Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD) sekcja ta obejmuje działalności gospodarcze związane z wydobywaniem podziemnym, odkrywkowym lub za pomocą odwiertów, kopalin występujących w naturze jako ciała stałe (m.in. węgiel, rudy, kamienia, piasku, gliny, soli), ciekłe (ropa naftowa) lub gazowe (gaz ziemny).
[83] Pracujący w gospodarce narodowej wg stanu na koniec grudnia 2024.
[84] Jako WDB na 1 pracującego.

przyjaznych środowisku oraz dywersyfikację lokalnej gospodarki dzięki umiejętnemu wykorzystaniu istniejącego potencjału kadrowego, infrastrukturalnego i transportowego sektora górniczego i okołogórniczego.

3.2.5. Przetwórstwo przemysłowe[85]

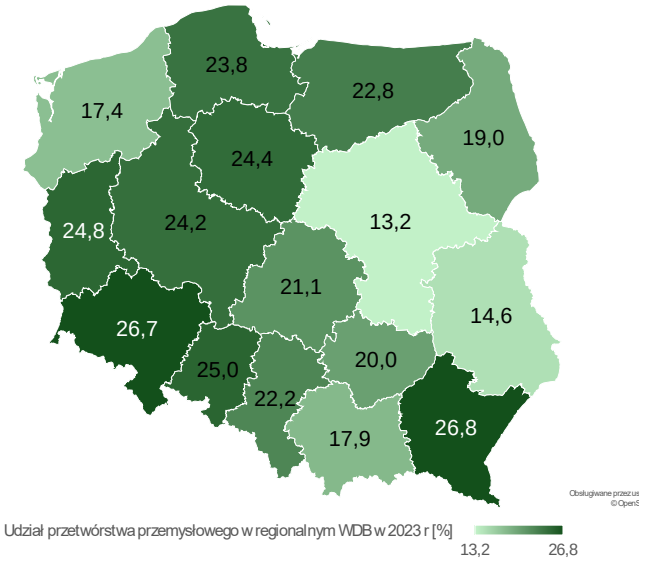
O niskim poziomie udziału **przetwórstwa przemysłowego** w wojewódzkiej i krajowej WDB wytworzonej w tym sektorze działalności, decyduje relatywnie **słaby stopień uprzemysłowienia** oraz jego cechy strukturalne.

Udział podmiotów przetwórstwa przemysłowego wynosi 7,11% ogółu firm w regionie (w 2010 r. – 8,02%), co stanowi 3,82% podmiotów przetwórstwa przemysłowego w kraju (11 pozycja w kraju - 2025 r.).

Udział przetwórstwa przemysłowego w WDB województwa wynosi 14,6% oraz stanowi 2,6% WDB wypracowanej w przetwórstwie przemysłowym kraju (12 miejsce w kraju - 2023 r.).

Pracujący w sekcji przetwórstwa przemysłowego stanowią 12,6% ogółu zatrudnionych w gospodarce regionu, a udział województwa w zatrudnieniu krajowym w tej sekcji na poziomie 3,4%, plasował je na 11 miejscu w kraju (2024 r.). **Szacunkowa wydajność pracy**[86] w sekcji przetwórstwa przemysłowego **stanowi 75% wartości średniej dla kraju** i kształtuje się na poziomie 166,7 tys. zł (w 2023 r.).

Rysunek 32 Udział przetwórstwa przemysłowego w regionalnym WDB w 2023 r.

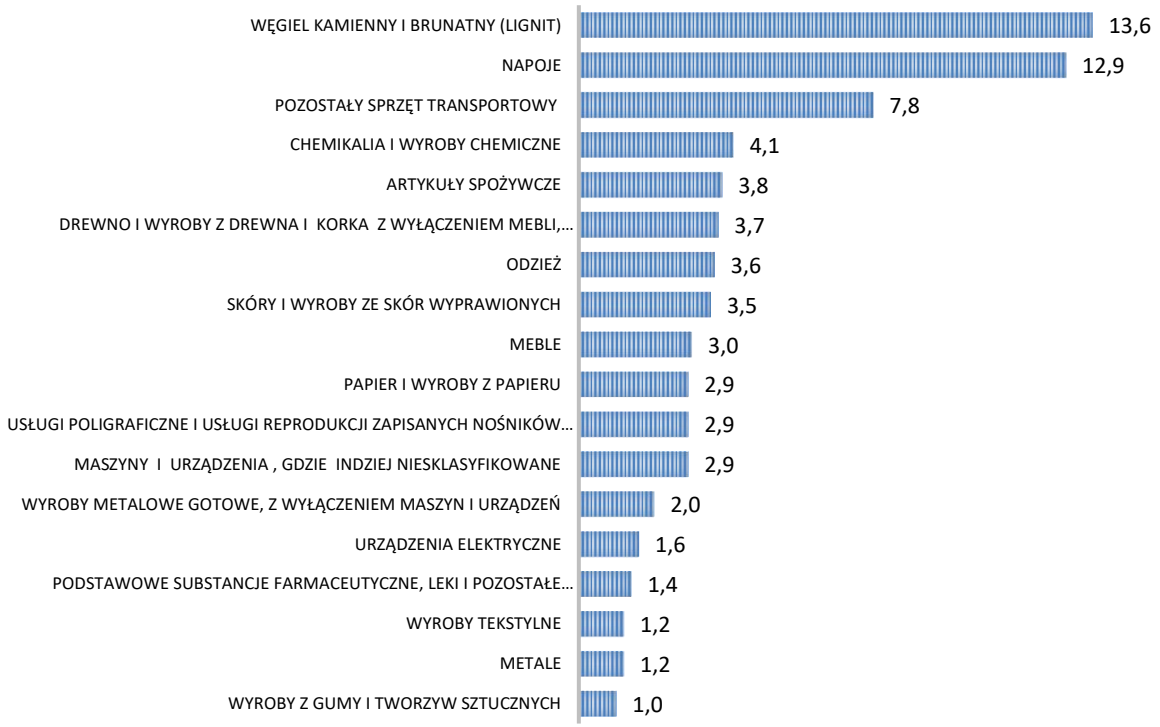

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026

W strukturze wartości sprzedanej przemysłu województwa lubelskiego dominują: węgiel kamienny, napoje, pozostały sprzęt transportowy oraz chemikalia i wyroby chemiczne. Udział produktów wysokiej i średnio-wysokiej techniki w produkcji sprzedanej przemysłu wyniósł w 2024 r. 29,9% (8 miejsce w kraju), notując od 2010 roku wzrost o 4,6%.

[85] Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD), jednostki klasyfikowane w ramach tej Sekcji obejmują zakłady przemysłowe, wytwórnie, fabryki (które w swej działalności wykorzystują maszyny i urządzenia o napędzie mechanicznym), jednostki, które przetwarzają surowce i materiały w nowy wyrób ręcznie (w sposób chałupniczy), a także jednostki wytwarzające i sprzedające wyroby w miejscu ich wytworzenia (np. piekarnie, zakłady krawieckie).
[86] Jako WDB na 1 pracującego.

Wykres 10 Udział województwa lubelskiego w wartości sprzedanej przetwórstwa przemysłowego wytworzonej w Polsce w 2024 r. wg działów PKWiU (w %)

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie Rocznika Statystycznego Przemysłu 2025, GUS 2026

W A Ż N E

- Sektor przetwórstwa przemysłowego należy obecnie uznać za mało konkurencyjny w skali kraju. Świadczy o tym głównie:
  - niewielki udział podmiotów przetwórstwa przemysłowego w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych,
  - niewielka liczba dużych przedsiębiorstw przemysłowych,
  - niewielki udział branż o wysokiej wartości dodanej,
  - niski poziom wykorzystania naturalnych zasobów regionu,
  - niska innowacyjność przedsiębiorstw w sektorze.
- Potencjał rozwojowy mają następujące branże: spożywcza, produkcji napojów, drzewna, chemiczna, farmaceutyczna, mineralna, produkcji mebli, maszynowa, samochodowa oraz produkcji pozostałego sprzętu transportowego, w tym głównie przemysłu lotniczego.

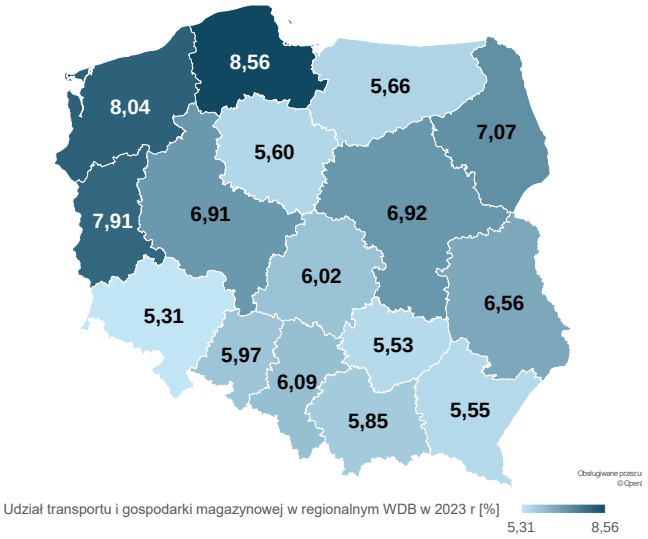
3.2.6. Transport i gospodarka magazynowa

Należy wskazać na **duże znaczenie usług transportu** i gospodarki magazynowej w strukturze gospodarczej regionu. Wynika to z położenia województwa na ważnych szlakach transportowych Polski i Europy.

Udział podmiotów z sektora usług transportu i gospodarki magazynowej stanowi 6,5% ogółu firm w regionie (przeciętnie w kraju 5,53% - 2025 r.). Udział podmiotów regionu w krajowym transporcie i gospodarce magazynowej stanowił 4,8% (9 miejsce w kraju - 2025 r.).

Udział transportu i gospodarki magazynowej w WDB województwa wynosi **6,56%** (w kraju 6,51% w 2023 r.), co plasuje region na 7 pozycji w Polsce. Transport i gospodarka magazynowa regionu lubelskiego stanowią 3,65% WDB wypracowanej w usługach transportowych i magazynowych kraju, co pozwala na zajęcie 9 miejsca w Polsce (2023 r.).

Rysunek 33 Udział transportu i gospodarki magazynowej w regionalnym WDB w 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026

Pracujący w sekcji transportu i gospodarki magazynowej stanowią 5,75% ogółu zatrudnionych w gospodarce regionu (w kraju 6,02%). Udział województwa w zatrudnieniu krajowym w tej sekcji na poziomie 4,77% daje natomiast 8 miejsce w kraju. Szacunkowa wydajność pracy[87] w regionie, w sekcji transport i gospodarka magazynowa, w 2023 roku wynosiła 165 tys. zł i stanowiła 75,6% wartości średniej dla kraju.

W A Ż N E

- Usługi transportu i gospodarki magazynowej stanowią jeden z głównych potencjałów rozwojowych województwa. Wynika to z następujących faktów:
  - położenia regionu na głównych szlakach transportowych Europy,
  - realizowanego programu inwestycyjnego służącego poprawie parametrów technicznych tranzytowych powiązań komunikacyjnych,
  - wyższego niż średni dla kraju udziału podmiotów tego sektora w ogólnej liczbie podmiotów,
  - modelu gospodarki UE, opartego o intensywną wymianę handlową.
- Na rozwój tego sektora może mieć wpływ polityka dekarbonizacji (konieczność szerszego wykorzystywania pojazdów zero- i niskoemisyjnych we flocie firm transportowych, większe wykorzystywanie transportu kolejowego) a także zwiększenie potrzeb przewozu i magazynowania po zakończeniu wojny w Ukrainie.
- Po zakończeniu działań wojennych w Ukrainie można oczekiwać wzrostu znaczenia województwa jako zaplecza logistycznego i transportowego dla procesów odbudowy oraz intensyfikacji wymiany handlowej pomiędzy Unią Europejską a Ukrainą, co może stworzyć nowe możliwości rozwoju przedsiębiorstw z tego sektora.

3.2.7. Turystyka

Walory i potencjał środowiska kulturowego i przyrodniczego województwa, a także istniejąca infrastruktura turystyczna stanowią **przesłankę dla rozwoju turystyki jako jednego z**

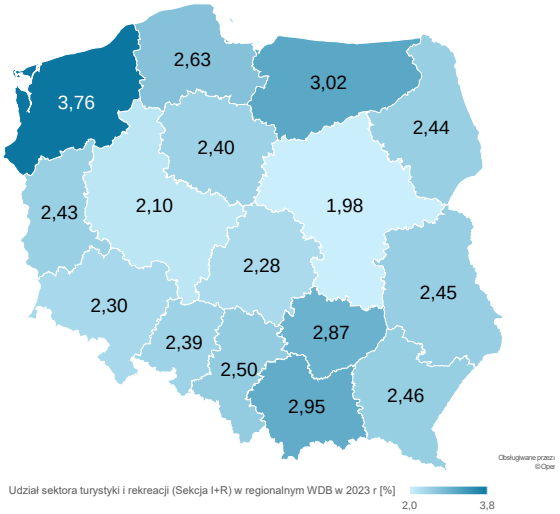
[87] Jako WDB na 1 pracującego.

istotnych sektorów gospodarki regionu. Turystyka w województwie lubelskim stanowi ważny, choć wciąż nadrabiający dystans do liderów, sektor regionalnej gospodarki. Pomimo pandemii i specyficznego położenia geopolitycznego przy granicy wschodniej, wskaźniki operacyjne turystyki (liczba udzielonych noclegów, baza hotelowa) wykazują stabilny trend wzrostowy.

Turystyka w województwie lubelskim przeszła w latach 2010–2026 ewolucję **z funkcji uzupełniającej** (głównie agroturystyka) do **funkcji samodzielnego, coraz silniejszego sektora gospodarki** (m.in. turystyka uzdrowiskowa, konferencyjna, kulturowa, city-break). Główną barierą wzrostu udziału tego sektora w regionalnej gospodarce pozostaje relatywnie krótki sezon wakacyjny oraz niski stopień umiędzynarodowienia ruchu (dominują turyści krajowi, głównie z województwa mazowieckiego)[88].

Udział sektora turystyki w tworzeniu regionalnego WDB w województwie lubelskim wyniósł **2,45%** (w kraju udział ten wynosił 2,4%). Udział województwa lubelskiego w tworzeniu krajowego WDB w sekcji I[89] oraz sekcji R[90] wyniósł **3,7%.** W województwach Polski Wschodniej, udział ten jest największy w województwie podkarpackim, natomiast lubelskie zajmuje drugie miejsce.

Rysunek 34 Udział sektora turystyki i rekreacji (Sekcja I i sekcja R) w regionalnym WDB w 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026

Podmioty związane z turystyką i rekreacją w 2025 r. stanowiły **4,3%** ogółu podmiotów w regionie (w kraju 4,9%). Udział podmiotów z lubelskiego w liczbie podmiotów związanych z tą branżą kraju w 2025 r. wynosił **5,6%** (11. miejsce w kraju).

Pracujący w podmiotach związanych z turystyką i rekreacją stanowią **2,6%** ogółu pracujących w gospodarce regionu i udział ten wykazuje niewielką tendencję wzrostową (w kraju udział stanowił 3,3% w 2024 r.). Udział województwa w krajowym zatrudnieniu w tej sekcji wynosił **3,9%** (11. miejsce w kraju). Szacunkowa wydajność pracy w tym sektorze w 2023 r. wyniosła 145 tys. zł/os. i jest poniżej średniej dla kraju (152 tys./os).

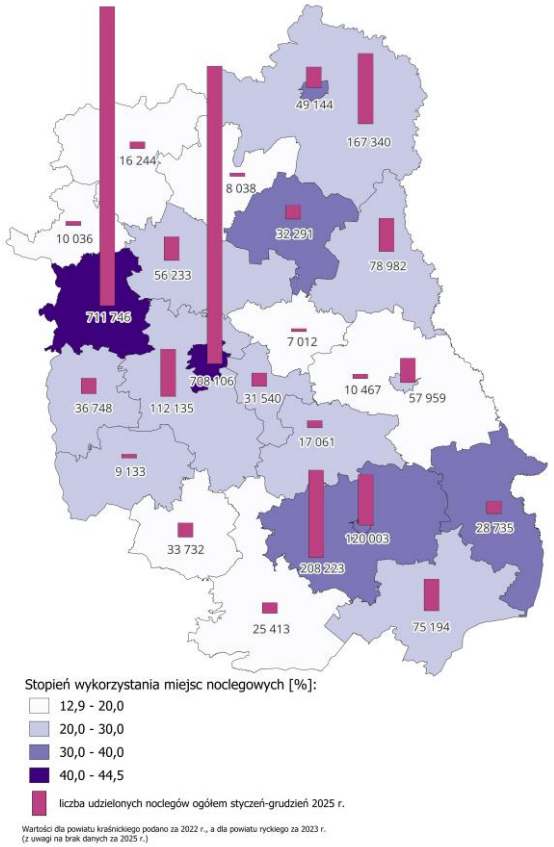
Lubelszczyzna sukcesywnie buduje swoją **bazę noclegową**, jednak jej udział w skali całego kraju pozostaje relatywnie niższy ze względu na dominację województw nadmorskich i górskich. W województwie lubelskim w 2025 r. funkcjonowało 27 540 **miejsc noclegowych**, co przekłada się na **3,1% udziału w rynku ogólnokrajowym** (w 2010 r. 20,3 tys. miejsc

[88] Stanimir, A. i Roszko-Wójtowicz, E. (2024). Sektor turystyczny w Polsce. Ocena – uwarunkowania – perspektywy. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
[89] działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
[90] działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

noclegowych, stanowiąc ok. 3,28% bazy krajowej). Na przestrzeni lat nastąpiła silna profesjonalizacja i wzrost liczby skategoryzowanych hoteli (szczególnie w Lublinie). Obiekty na Lubelszczyźnie są średnio mniejsze – w 2025 r. dysponowały przeciętnie 55 miejscami, podczas gdy średnia krajowa wynosiła 80 miejsc.

Pomimo, że efektywność zarządzania miejscami noclegowymi stale rośnie, region nadal notuje wyniki poniżej średniej dla Polski. Po tąpnięciu pandemicznym (spadek do 21,1% w 2020 r.), rynek powrócił do stabilizacji. Dane za rok 2025 wykazują **stopień wykorzystania miejsc noclegowych na poziomie 33,7%,** przy średniej krajowej 40,2%.

Rysunek 35 Stopień wykorzystania miejsc noclegowych i liczba udzielonych noclegów w woj. lubelskim w 2025 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

W 2010 r. z bazy noclegowej skorzystało ok. 665,6 tys. osób (w tym ok. 89,9 tys. turystów zagranicznych). W 2025 r. dane wykazują **wzrost do poziomu 1,3 mln turystów**. Wolumen **udzielonych noclegów** wzrósł z poziomu ok. 1,6 mln (w tym zagraniczni 129 tys. w 2010 r.) do poziomu **2,6 mln** (w tym zagraniczni 260 tys.)[91].

Występujące coraz częściej zjawisko **turystyki jednodniowej** potęguje sukces stolicy regionu. Według raportów UM Lublin, w 2024 r. sam Lublin odwiedziło ponad 1,9 mln gości (wliczając odwiedzających jednodniowych, niewykorzystujących bazy noclegowej)[92]. Województwo lubelskie charakteryzuje dynamiczny rozwój sektora MICE (spotkania, konferencje), głównie w aglomeracji lubelskiej.

Struktura narodowościowa gości przyjeżdżających na Lubelszczyznę uległa transformacji. Region jest silnie uzależniony od uwarunkowań geopolitycznych za wschodnią granicą. W 2010 r. **udział obcokrajowców** wynosił ok. 13,5%, dominował ruch przygraniczny, w tym z Ukrainy, Białorusi. W 2019 r. udział ten wyniósł ok 11,3% (w kraju 20,9%). Obok dominującego ruchu turystycznego z Ukrainy, region zaczęli coraz częściej odwiedzać turyści z Niemiec, Izraela (turystyka martyrologiczna i kulturowa) oraz Wielkiej Brytanii (efekt uruchomienia bazy połączeń Portu Lotniczego Lublin). W 2025 r. w lubelskich obiektach noclegowych **udział obcokrajowców korzystających z noclegów wyniósł 12,8%**. Z kolei na poziomie

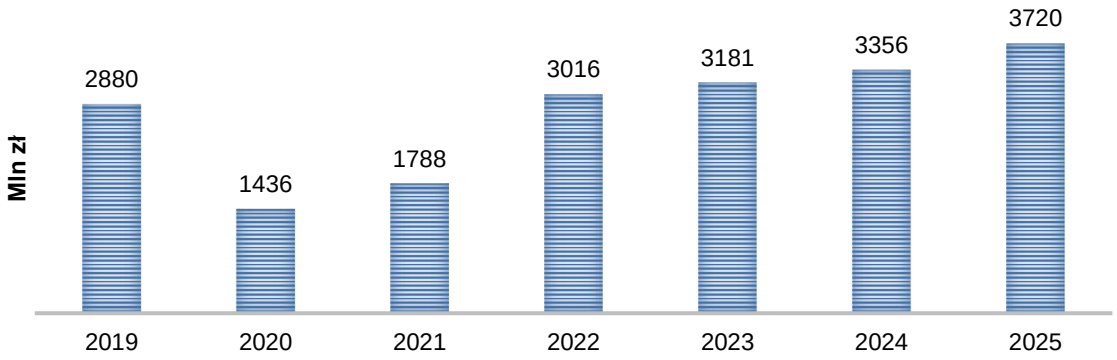
[91] Wg danych GUS
[92] Raport Turystyczny 2024, Raport o badaniu ruchu turystycznego w 2024 roku, BRT UM Lublin

ogólnokrajowym turystyka zagraniczna rozwija się bardzo dynamicznie (udział obcokrajowców korzystających z noclegów wyniósł 20,7%) generując ponad 21,4 mln przyjazdów rocznie.

Konflikt zbrojny zmusił rynek turystyki do znacznego przeorientowania. Odpływ zorganizowanych grup z Europy Zachodniej i Izraela zrekompensowano krajowym ruchem typu city-break. W strukturze cudzoziemców na Lubelszczyźnie wciąż najliczniejsi pozostają obywatele Ukrainy (ok. 29%) oraz Niemiec i Białorusi.

Dodatkowo, kryzysy występujące w ostatnich latach miały wpływ również na ekonomiczne aspekty sektora turystyki. W latach 2020 i 2021 widoczne są wyraźne spadki wydatków turystów krajowych i zagranicznych na Lubelszczyźnie. W porównaniu do roku 2019 wydatki te wzrosły o ponad 29%, osiągając w 2025 r. wartość 3,72 mld zł (Wykres 11).

Wykres 11 Wydatki turystów krajowych i zagranicznych na Lubelszczyźnie w latach 2019-2025

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS (Portal Turystyka+), stan na dzień 11.9.2026

Struktura zatrudnienia na Lubelszczyźnie w ciągu kilkunastu lat przesunęła się w stronę usług, w tym związanych z obsługą turystyki. **Branża HoReCa (Hotele, Restauracje, Catering) stała się znaczącym pracodawcą.** Rozwój przedsiębiorczości prywatnej w obszarze turystyki to jeden z najsilniejszych punktów przemian regionalnej gospodarki od 2010 roku. Sektor HoReCa na Lubelszczyźnie cechuje się wyższą odpornością na wahania sezonowe niż np. na Warmii i Mazurach. Wynika to z silnej symbiozy turystyki miejskiej i biznesowej w stolicy regionu ze stabilną strukturą bazy agroturystycznej w powiatach południowych, tj. na Roztoczu.

W A Ż N E

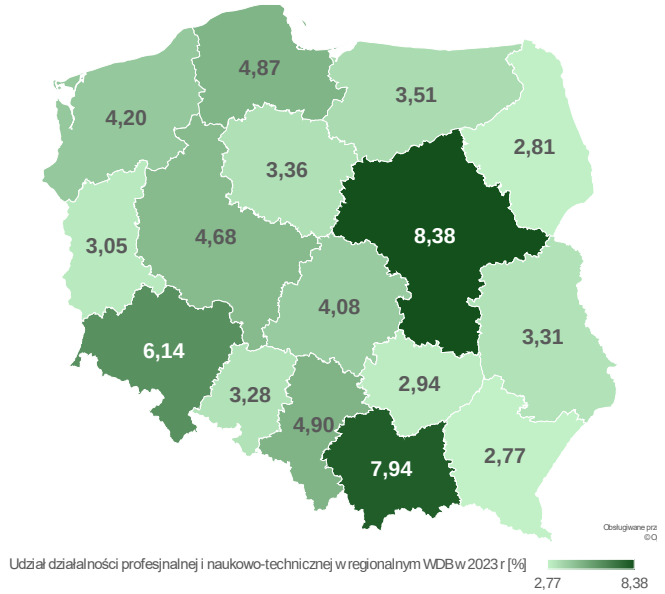
- Turystyka jest istotnym elementem struktury gospodarki województwa.
- Sektor usług turystycznych charakteryzuje się dużym (perspektywicznym) potencjałem rozwojowym, szczególnie w zakresie agroturystyki, turystyki aktywnej i turystyki medycznej.
- Usługi turystyczne koncentrują się przede wszystkim na obszarach o unikatowych zasobach przyrodniczych i kulturowych.
- Rozwój turystyki będzie stymulowany poprawą dostępności komunikacyjnej wewnątrzregionalnej i zewnętrznej (przede wszystkim z kierunku Kraków-Śląsk i Warszawa) a także wykreowaniem nowych i umocnieniem istniejących marek turystycznych i dużych produktów turystycznych.

3.2.8. Usługi profesjonalne i naukowo techniczne

Udział **usług profesjonalnych i naukowo-technicznych**[93] w tworzeniu **regionalnej WDB województwa wyniósł w 2023 r. 3,31%** (w kraju 5,58%) oraz stanowił **2,4% WDB** wypracowanej w podmiotach związanych z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną **w Polsce.**

Liczba **podmiotów usług profesjonalnych i naukowo-technicznych** wynosiła w województwie lubelskim w 2025 r. ok. 20 tys. **Stanowiły one 9,15% ogółu firm w regionie** (w kraju 11,13%). **Udział podmiotów regionu** w krajowych usługach profesjonalnych i naukowo-technicznych **wynosił 3,3%** (11. miejsce w kraju w 2025 r.).

Rysunek 36 Udział usług profesjonalnych i naukowo-technicznych w regionalnym WDB w 2023 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026

Liczba **pracujących w sektorze działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej** kształtowała się w województwie lubelskim w 2024 r. na poziomie 27 tys. osób, co stanowiło **3,59% ogółu pracujących** w regionie. Udział pracujących w tej sekcji w ogóle pracujących w tej sekcji w **kraju** wyniósł natomiast 3,23% plasując województwo na 9 miejscu w Polsce.

Szacunkowa wydajność pracy[94] w sekcji profesjonalnej, naukowej i technicznej w województwie lubelskim w 2023 r. stanowiła 67% wartości średniej dla kraju i wynosiła ok. 138 tys. zł.

W A Ż N E

- Rozwój innowacyjnej gospodarki województwa lubelskiego wymaga dostosowania charakteru usług profesjonalnych i naukowo-technicznych do potrzeb gospodarki regionalnej oraz wspierania działalności badawczo-rozwojowej o charakterze aplikacyjnym oraz transferu wiedzy.

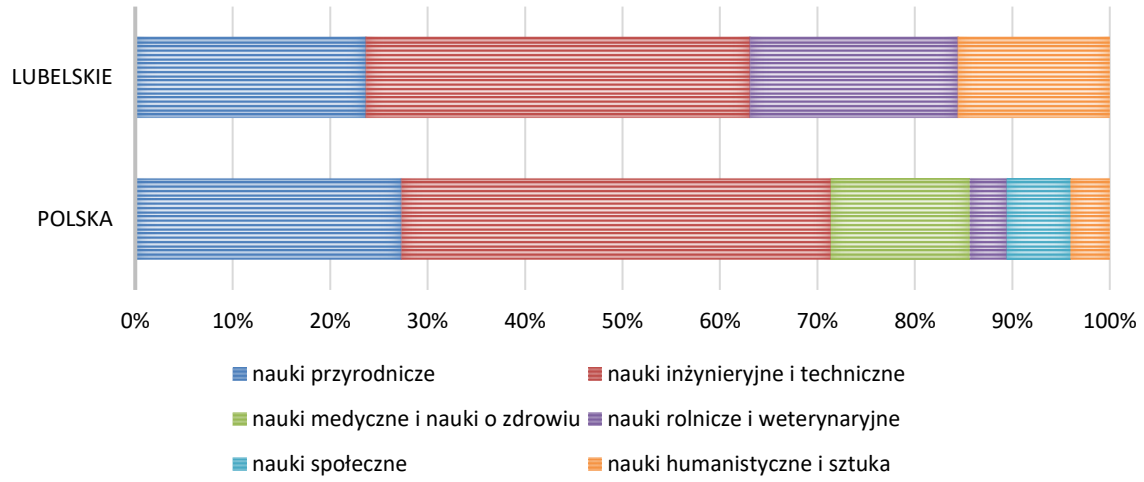
[93] Zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności (PKD), sekcja ta obejmuje działalności wymagające wiedzy specjalistycznej, w tym m.in. takie jak: działalność prawnicza, rachunkowo - księgowa i doradztwo podatkowe, działalność firm centralnych (*head offices*), doradztwo związane z zarządzaniem, działalność w zakresie architektury i inżynierii, badania i analizy techniczne badania naukowe i prace rozwojowe, reklama, badanie rynku i opinii publicznej, działalność weterynaryjna.
[94] Jako WDB na 1 pracującego.

3.2.9. Działalność badawczo-rozwojowa, innowacyjność przedsiębiorstw

Współczesne wymagania rynku skłaniają podmioty gospodarcze i przedsiębiorców do poszukiwania i wdrażania nowych rozwiązań dotyczących produktów, usług czy organizowania działalności zdolnej do konkurowania na otwartych rynkach. **Potencjał sfery badawczo-rozwojowej jest skoncentrowany głównie w Lublinie** (wraz ze Świdnikiem) **oraz w Puławach.** Szkoły wyższe w pozostałych ośrodkach regionu pełnią głównie funkcje edukacyjne. Liczba **jednostek badawczych w województwie lubelskim wzrosła** z 67 w roku 2010 do 389 w roku 2024, z czego blisko 92% stanowią jednostki z sektora przedsiębiorstw. Lubelskie jednostki badawcze stanowią 3,35% jednostek tego typu w kraju, co pozwala na zajęcie 7. miejsca wśród regionów. Jednocześnie należy zauważyć, że w stosunku do 2010 r. udział jednostek badawczych z województwa lubelskiego w ogólnej liczbie tych jednostek w kraju wzrósł o 1,56 p. proc. i region charakteryzował się największą dynamiką przyrostu jednostek w kraju.

Wartość **nakładów wewnętrznych na działalność badawczo-rozwojową** w województwie lubelskim **w 2024 r. wyniosła ok. 1,6 mld zł** (ponad czterokrotny wzrost w ciągu 15 lat) – co daje 8. miejsce w kraju. Wysokość nakładów na B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła w 2024 r. 801 zł i stanowiła 58% średniej krajowej (średnia krajowa – 1 373 zł/os.). **Struktura nakładów na działalność badawczo-rozwojową w 2024 r., w podziale na sektory, znacząco różni się od struktury krajowej**. Nakłady poniesione w sektorze szkolnictwa wyższego stanowiły 73,2%, a udział sektora przedsiębiorstw wyniósł 25,6% (w kraju odpowiednio 34,4% i 63,3%).

Wykres 12 Struktura nakładów na B+R[95] w Polsce i w województwie lubelskim w 2024 r.

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

W 2024 r. w województwie lubelskim **najwyższy udział w nakładach miały badania z dziedziny nauk inżynieryjnych i technicznych** (39,4% wobec 44,1% w kraju), **nauk przyrodniczych** (23,7% wobec 27,3% w kraju) i **nauk rolniczych i weterynaryjnych** (21,3% wobec 3,8% w kraju).

[95] Nakłady na działalność badawczą i rozwojową (B+R) obejmują wydatki sektora szkolnictwa wyższego, przedsiębiorstw, rządowego, prywatnych instytucji niekomercyjnych

W 2024 r. wskaźnik zatrudnienia w sektorze B+R mierzony personelem wewnętrznym B+R[96] w województwie lubelskim wyniósł 6 524,8, co stanowiło 3,9% udziału w kraju, a tym samym plasowało region na 8. pozycji w kraju. Pod względem **zgłoszeń wynalazków** dokonanych w Urzędzie Patentowym RP na 1 mln mieszkańców województwo zajęło w 2024 r. 2. miejsce (129,8) za woj. mazowieckim (130,7), a pod względem udzielonych patentów na 1 mln mieszkańców zajęło 1. miejsce w kraju (103,3).

Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w województwie lubelskim w 2024 r. **wyniósł 31,4%** (średnia krajowa 29,7%), przy czym wartość tego wskaźnika zarówno dla województwa lubelskiego jak i dla kraju podlega wahaniom na przestrzeni lat.

Nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach na 1 osobę aktywną zawodowo wyniosły w 2022 r. 1 235 zł, co stanowi 39% średniej krajowej (wynoszącej 3 136 zł). Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych w 2024 r. wynosił 3,8%, co stawia region na 14. miejscu w kraju.

W A Ż N E

- Potencjał sfery badawczo-rozwojowej w województwie wzrasta w stopniu przeciętnym i jest wyraźnie skoncentrowany w Lublinie i Puławach.
- Region plasuje się w połowie rankingu polskich województw pod względem nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz zatrudnienia w B+R.
- Główne inwestycje w B+R (73,2% wydatków) realizowane są przez szkoły wyższe i instytuty badawcze.
- Województwo lubelskie charakteryzuje wyższy niż przeciętnie w kraju udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw, ale deklarowana aktywność innowacyjna nie ma potwierdzenia w danych ekonomicznych (nakłady na działalność innowacyjną, przychody ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przemyśle).
- Istnieją ograniczenia we wdrażaniu i wykorzystaniu wyników badań w gospodarce regionu, co wskazuje na potrzebę usprawnienia kanałów przepływu wiedzy oraz podnoszenia świadomości przedsiębiorców o możliwych rozwiązaniach.
- Mimo stopniowego wzrostu nakładów na działalność badawczo-rozwojową oraz rozwoju współpracy przedsiębiorstw z sektorem nauki, skala komercjalizacji wyników badań oraz wdrażania innowacji pozostaje niższa niż w większości regionów kraju.
- Szansą rozwojową regionu jest rozwój B+R w obszarach związanych z rolnictwem i przetwórstwem rolno-spożywczym, bazujący zarówno na rolnictwie regionu, jak i na podmiotach zlokalizowanych w województwie (uczelniach, państwowych instytutach

[96] Personel wewnętrzny B+R - osoby pracujące (zatrudnieni, pracujący właściciele oraz nieodpłatnie pomagający członkowie ich rodzin) w jednostce statystycznej, które wnoszą wkład w wewnętrzną działalność badawczą i rozwojową tej jednostki. Dane prezentowane są w EPC - ekwiwalenty pełnego czasu pracy - jednostki przeliczeniowe służące do ustalania faktycznego zaangażowanie w działalności badawczo-rozwojowej. Jeden ekwiwalent pełnego czasu pracy oznacza jeden osoborok poświęcony wyłącznie na działalność B+R.

badawczych Polskiej Akademii Nauk) zajmujących się w różnej skali rolnictwem, żywnością, biologią, ochroną środowiska i inżynierią.

- Wśród nowych obszarów technologicznych o rosnącym znaczeniu dla rozwoju gospodarczego i naukowego wskazuje się wysokowydajne przetwarzanie danych, zaawansowane systemy obliczeniowe oraz technologie kwantowe. Rozwój kompetencji i infrastruktury w tych obszarach może wzmacniać potencjał badawczo-rozwojowy regionu, sprzyjać wykorzystaniu sztucznej inteligencji i zaawansowanej analityki danych oraz zwiększać zdolność województwa do uczestnictwa w krajowych i europejskich przedsięwzięciach badawczych i innowacyjnych.

3.2.10. Sztuczna inteligencja

Sztuczna inteligencja staje się jednym z kluczowych czynników determinujących konkurencyjność gospodarek i administracji publicznej — obok cyfryzacji i automatyzacji, wskazanych już wcześniej jako zjawiska globalne mające wpływ na województwo lubelskie. W pierwszym kompleksowym rankingu **gotowości państw Europy Środkowo-Wschodniej do wdrażania AI**[97] Polska zajęła 4. miejsce wśród 11 ocenianych krajów regionu, za Estonią, Słowenią i Litwą, uzyskując wynik 56,17 pkt. Przewagi Polski są widoczne przede wszystkim tam, gdzie liczy się skala — kraj dysponuje największymi w regionie mocami obliczeniowymi (konsorcjum PL-Grid oraz Narodowe Centrum Kompetencji Obliczeniowych EuroHPC), najliczniejszą kadrą specjalistów AI oraz najwyższym wolumenem publikacji naukowych z tego obszaru. Ranking wskazuje jednak również na bariery systemowe: niedostateczny rozwój środowisk testowych (tzw. sandboxów) dla rozwiązań AI, ograniczoną integrację AI z programami nauczania oraz niską aktywność spin-outów uczelnianych.

W kontekście rozwoju AI, którego wdrażanie w gospodarce wymaga ścisłej współpracy nauki z biznesem, kluczowe znaczenie ma również **potencjał regionalnych uczelni i przedsiębiorstw z terenu województwa lubelskiego**. W skali kraju w 2024 r. przedsiębiorstwa zainwestowały w rozwiązania AI łącznie 1,8 mld zł, a 80% z nich planuje zwiększenie budżetów na narzędzia AI w ciągu najbliższych dwóch lat — dynamika ta stanowi potencjalną szansę rozwojową również dla lubelskich uczelni i przedsiębiorstw, o ile towarzyszyć jej będzie odpowiednie wsparcie doradcze, inwestycyjne i regulacyjne na poziomie regionalnym.

Rozwój AI wymaga również **zaplecza kompetencyjnego**, którego wciąż brakuje zarówno w skali kraju, jak i regionu. Jedynie 44,3% Polaków posiada podstawowe umiejętności cyfrowe, podczas gdy cel wyznaczony w ramach unijnej Cyfrowej Dekady na 2030 r. wynosi 80%. Luka ta w największym stopniu dotyczy osób starszych oraz mieszkańców obszarów wiejskich, co — w kontekście struktury demograficznej i osadniczej województwa lubelskiego, stanowi istotne wyzwanie rozwojowe dla regionu[98].

Istotną szansą dla **administracji publicznej**, w tym samorządowej, jest rozwój i wykorzystanie modeli sztucznej inteligencji uruchamianych lokalnie, w infrastrukturze własnej lub pozostającej pod kontrolą podmiotu publicznego. Szczególne znaczenie mogą mieć modele

[97] CEE AI Index 2026, oprac. AI Chamber.

[98] Portal Interoperacyjności i Architektury (gov.pl), „Kompetencje cyfrowe, innowacje i inwestycje: Jak Polska odpowiada na wyzwania Cyfrowej Dekady UE", 27.02.2026 r.

rozwijane w Polsce oraz rozwiązania dostosowane do języka polskiego, krajowych uwarunkowań prawnych i specyfiki działania administracji publicznej, w tym polskie modele językowe, takie jak PLLuM, rozwijany z udziałem środowisk naukowych i przeznaczony m.in. do zastosowań w sektorze publicznym. Wdrażanie tego typu rozwiązań w urzędach administracji samorządowej województwa lubelskiego — np. we wspieraniu obsługi mieszkańców, automatyzacji obiegu dokumentów czy analizie danych — może zwiększyć efektywność usług publicznych, pod warunkiem zapewnienia odpowiednich zasobów kompetencyjnych, infrastrukturalnych oraz zgodności z wymogami cyberbezpieczeństwa i ochrony danych osobowych[99].

Skala i tempo wdrażania rozwiązań opartych na sztucznej inteligencji będą uzależnione od dostępu do odpowiednich zasobów danych, kompetencji specjalistycznych oraz bezpiecznej infrastruktury obliczeniowej. Szczególnego znaczenia nabiera rozwój zdolności do uruchamiania i utrzymywania modeli AI lokalnie, w infrastrukturze własnej, regionalnej lub pozostającej pod kontrolą podmiotów publicznych.

Rozwój takich zdolności może umożliwić bezpieczne wykorzystywanie modeli polskich oraz innych modeli dostosowanych do języka polskiego i potrzeb administracji, a także ograniczać zależność od pojedynczych zewnętrznych dostawców technologii. Dane, kompetencje i infrastruktura stanowią istotny element budowania przewag konkurencyjnych regionu oraz warunek efektywnego i odpowiedzialnego wykorzystania sztucznej inteligencji w gospodarce, nauce i sektorze publicznym.

W A Ż N E

- Polska zajmuje wysoką, 4. pozycję w regionalnym rankingu gotowości na AI (CEE AI Index 2026), z mocną pozycją w zakresie zaplecza naukowego i kadrowego, przy jednoczesnych słabościach w obszarze środowisk testowych, edukacji i komercjalizacji badań.
- Potencjał badawczo-rozwojowy województwa lubelskiego pozostaje skoncentrowany w Lublinie i Puławach, przy niskim udziale sektora przedsiębiorstw w nakładach na B+R, co ogranicza tempo wdrażania AI w regionalnej gospodarce.
- Luka kompetencji cyfrowych, w szczególności wśród osób starszych i mieszkańców obszarów wiejskich, stanowi barierę dla upowszechnienia korzyści z rozwoju AI w regionie.
- Wykorzystanie krajowych modeli językowych (np. PLLuM) w administracji samorządowej może zwiększyć efektywność usług publicznych, o ile towarzyszy temu odpowiednie przygotowanie kompetencyjne, organizacyjne i w zakresie cyberbezpieczeństwa.
- Rozwój zdolności do lokalnego uruchamiania modeli sztucznej inteligencji może zwiększyć kontrolę podmiotów publicznych nad przetwarzaniem danych, konfiguracją rozwiązań oraz ich integracją z systemami administracji.

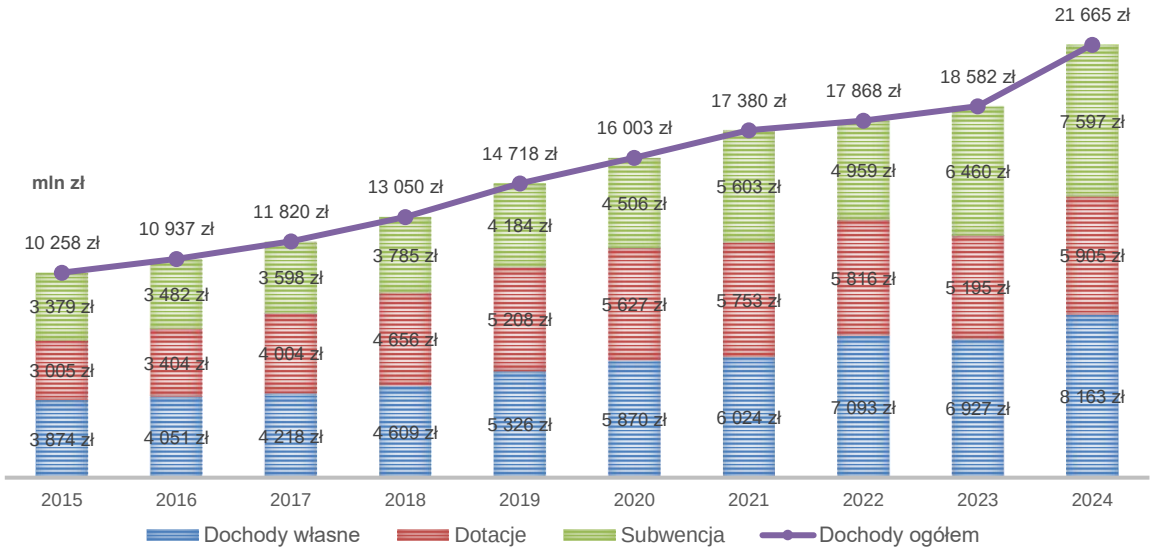
[99] My Company Polska, „Polska ma najliczniejszą kadrę specjalistów AI...", czerwiec 2026 r. (Fundusz Sztucznej Inteligencji, model językowy PLLuM).

3.2.11. Finanse samorządów

Wielkość wydatków ponoszonych przez JST w województwie lubelskim w relacji do regionalnego PKB w latach 2015-2024 wahała się w zależności od roku i w 2024 r. wyniosła 16,04%.

W 2024 r. dochody budżetów JST w województwie lubelskim wyniosły 21 665 mln zł i **w stosunku do roku 2015 zwiększyły się o 111%** (Wykres 13). **Wskaźnik dochodów JST na 1 mieszkańca w 2024 r. wyniósł 10 852 zł, co stanowiło 94,3% wskaźnika dla Polski**. W roku 2024 dochody własne, dotacje oraz subwencja ogólna JST w województwie lubelskim stanowiły odpowiednio: 37,7%, 27,3% oraz 35,1% ich dochodów ogółem, natomiast w kraju struktura jest odmienna, tj. udział dochodów własnych, dotacji ogółem oraz subwencji ogólnej w dochodach JST w Polsce kształtował się na poziomie, odpowiednio: 50,5%, 21,8% oraz 27,8%. Tendencje zmian struktury dochodów w regionie są zbliżone do kraju, tj. wzrasta udział dochodów własnych oraz subwencji, maleje udział dotacji.

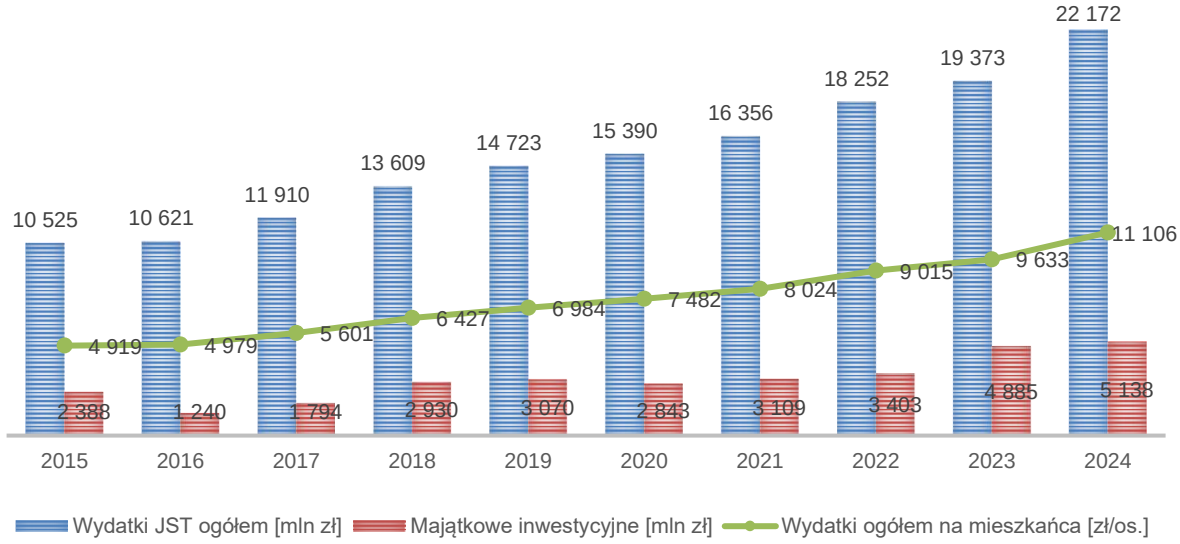
Wykres 13 Dochody budżetów JST województwa lubelskiego w latach 2015-2024 (mln zł)

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Wydatki ogółem JST z województwa lubelskiego w roku 2024 wyniosły 22 172,2 mln zł (Wykres 14), z dość wysokim udziałem na tle Polski wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem (23,2% w województwie oraz 18,9% w kraju). Największe wydatki JST z woj. lubelskiego poniesione zostały w działach: oświata i wychowanie (7 147,4 mln zł, tj. 33,5%), transport i łączność (3 902,2 mln zł, tj. 17,6%) oraz administracja publiczna (2 217,8 mln zł, tj. 10%).

Wykres 14 Wydatki bieżące i majątkowe w budżetach JST województwa lubelskiego w latach 2015-2024

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, 2026.

Wydatki JST na 1 mieszkańca wyniosły w 2024 r. 11 106 zł (96,33% wskaźnika dla kraju), a deficyt budżetów JST woj. lubelskiego, który wyniósł 506 mln zł, kształtował się na poziomie 232 zł na 1 mieszkańca.

Jednostki samorządu terytorialnego w woj. lubelskim, mimo notowanego wzrostu dochodów, mają **mniejszą samodzielność finansową** niż średnio w kraju. Przeciętna JST miała niższy udział dochodów własnych w dochodach ogółem niż analogiczna JST w kraju, a w 2024 r. wskaźnik ten był niższy o ok. 12,8 p. proc., co jest m.in. skutkiem niższych wpływów z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych.

W A Ż N E

- W latach 2020 - 2022 pojawiły się dwa bardzo istotne czynniki wpływające na gospodarkę finansową jednostek samorządu terytorialnego, tj.: wybuch pandemii COVID-19 oraz konfliktu zbrojnego w Ukrainie. W celu przeciwdziałania ich bezpośrednim skutkom oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, na poziomie kraju zostały podjęte systemowe rozwiązania prawne mające na celu wsparcie sektora finansów JST (między innymi: powołanie Funduszu Przeciwdziałania COVID-19 oraz Funduszu Pomocy dedykowanemu wsparciu zadań związanych z pomocą dla Ukrainy, zwiększenie uprawnień organów wykonawczych, udzielanie dotacji celowych z budżetu państwa na wsparcie w realizacji zadań przez samorządy)[100].
- Wielkość wydatków realizowanych przez JST podlega wahaniom, które skorelowane są z wydatkami JST w Polsce w ramach kolejnych perspektyw finansowych Polityki Spójności UE.

[100] Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2024, GUS, Warszawa 2025.

3.3. INFRASTRUKTURA

3.3.1. Transport

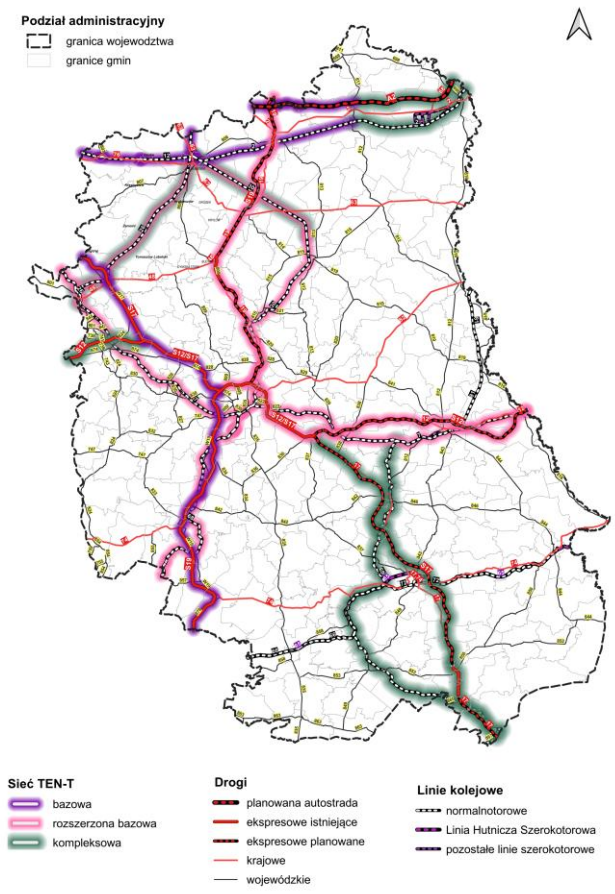
Kluczowym atutem strategicznym województwa lubelskiego jest jego położenie na przecięciu transkontynentalnych korytarzy transportowych. Przez region przebiegają najkrótsze trasy drogowe i kolejowe, łączące Europę Zachodnią, w tym Berlin i Warszawę, z kluczowymi ośrodkami na Białorusi (Mińsk), w Rosji (Moskwa) oraz w Ukrainie (Lwów, Kijów, Odessa).

W strukturze wykorzystania gruntów tereny komunikacyjne według stanu na koniec 2025 r. zajmowały w regionie 72 177 ha (4 miejsce w kraju) i **stanowiły 2,9% powierzchni ogółem** (kraj – 3,1%). Grunty pod drogami zajmowały 64 235 ha (4 miejsce w kraju), natomiast grunty pod kolej 5 799 ha (9 miejsce w kraju).

Najważniejsze powiązania transportowe w województwie lubelskim tworzą odcinki tras ujęte w **transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T**[101], w podziale na:

- **sieć bazową**, w skład której wchodzą:
  - droga krajowa nr 2/E30, przyszła autostrada A2 na odc. Świecko - Poznań - Łódź - Warszawa - Siedlce - Biała Podlaska,
  - droga krajowa nr 17/S17/E372 na odc. Warszawa - Kurów,
  - droga krajowa nr 12/17/S12/S17 na odc. Kurów - Lublin,
  - droga krajowa nr 19/S19 na odc. Lublin - Rzeszów,
  - linia kolejowa nr 2/E20/C-E20 na odc. Warszawa - Biała Podlaska,
  - linia kolejowa nr 12/C-E20 Skierniewice - Łuków,

Rysunek 37 Drogi krajowe i linie kolejowe ujęte w transeuropejskiej sieci transportowej TEN-T

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL, 2026.

[101] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1679 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej, zmieniające rozporządzenia (UE) 2021/1153 i (UE) nr 913/2010 oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1315/2013.

- **rozszerzoną sieć bazową**, w skład której wchodzą:
    - droga krajowa nr 12/S12 na odc. Piaski - Dorohusk,
    - droga krajowa nr 12/17/S12/S17 na odc. Lublin - Piaski,
    - droga krajowa nr19/S19 na odc. Białystok - Lublin,
    - linia kolejowa nr 7/C28 Warszawa - Dorohusk,
    - linia kolejowa nr 26 Łuków - Radom (towarowa),
    - linia kolejowa nr 30 Łuków - Lublin (towarowa) oraz na odc. Milanów - Lublin (pasażerska),
    - linia kolejowa nr 68 na odc. Lublin - Stalowa Wola,
    - nowoprojektowana linia kolejowa nr 631 Milanów - Biała Podlaska - Fronołów,
- **sieć kompleksową**, w skład której wchodzą:
    - autostrada A2 na odc. Biała Podlaska - gr. Państwa,
    - droga krajowa nr 12/S12/E373 na odc. Radom - Kurów,
    - droga krajowa nr 17/S17 na odc. Piaski - Hrebenne,
    - linia kolejowa nr 2 na odc. Biała Podlaska - Terespol - gr. państwa,
    - linia kolejowa nr 26 Łuków - Radom (pasażerska),
    - linia kolejowa nr 30 Łuków - Milanów (pasażerska),
    - linia kolejowa nr 69 Rejowiec - Hrebenne.

Ponadto w sieci kompleksowej znajduje się Port Lotniczy Lublin oraz terminale kolejowo-drogowe: Małaszewicze/Terespol, Chełm, Dorohusk/Okopy i Lublin.

W ramach sieci TEN-T funkcjonują też europejskie korytarze transportowe, które zostały utworzone poprzez integrację korytarzy sieci bazowej oraz kolejowych korytarzy towarowych. **Kolejowe korytarze towarowe** są niezwykle ważne w kontekście transportu kolejowego, ich celem jest zwiększenie atrakcyjności transportu kolejowego.

Funkcjonuje dziewięć europejskich korytarzy transportowych, z czego trzy biegną przez terytorium naszego kraju i przez województwo lubelskie, są to:

- Korytarz Morze Północne – Morze Bałtyckie,
- Korytarz Morze Bałtyckie – Morze Adriatyckie,
- Korytarz Morze Bałtyckie – Morze Czarne – Morze Egejskie.

⇒ Infrastruktura drogowa

Ogólna długość dróg publicznych w województwie wynosiła w 2024 r. 37 073,2 km, w tym:

- krajowych – 1 041,2 km (w tym 232,1 km dróg ekspresowych),
- wojewódzkich – 2 280,6 km (w tym 2 280,3 km o nawierzchni twardej),
- powiatowych – 10 645,5 km (w tym 9 522,0 km o nawierzchni twardej),
- gminnych – 23 105,9 km (w tym 11 686,7 km o nawierzchni twardej).

Długość dróg publicznych twardych w województwie lubelskim w 2024 r. wyniosła **24 530,2 km** co stanowiło **66,2%** całej sieci dróg (wzrost o 7,3% w stosunku do roku 2019). Wśród nawierzchni utwardzonych 95,9% stanowią nawierzchnie twarde ulepszone (wzrost o 0,8% w stosunku do roku 2019). Najmniejszy udział nawierzchni twardych ulepszonych występuje w kategorii dróg gminnych – 91,8% (wzrost o 2,1% w stosunku do roku 2019).

Ogólna gęstość dróg publicznych twardych w województwie jest niższa niż średnia dla kraju i w 2024 r. wyniosła **97,6 km/100 km²** (Polska – 101,8 km/100 km²). W 2024 r. dla poszczególnych kategorii dróg publicznych twardych gęstość wynosiła dla dróg:

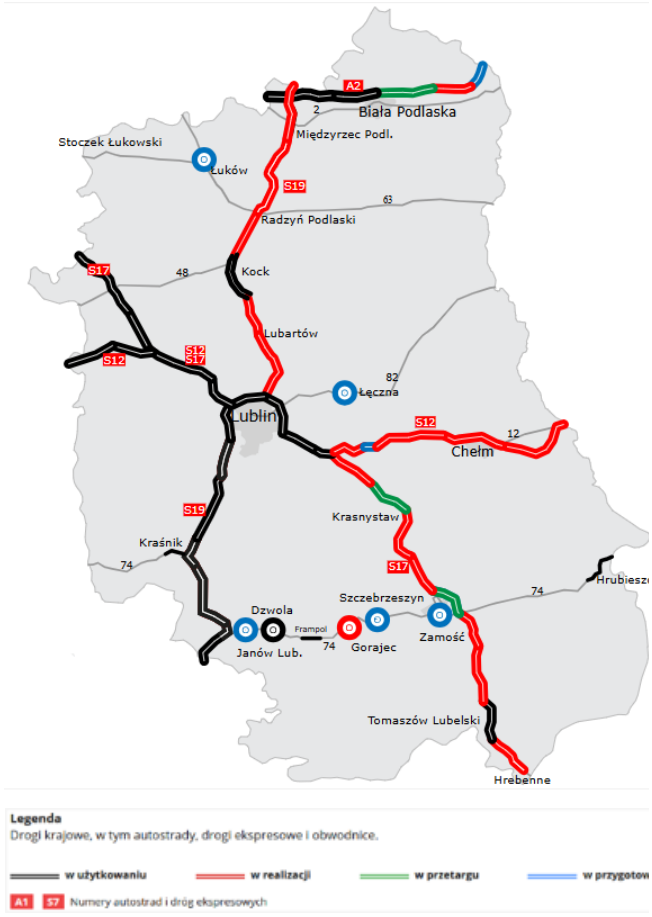
- **krajowych** – 4,1 km/100 km² (Polska – 6,2 km/100 km²),
- **wojewódzkich** – 9,1 km/100 km² (Polska – 9,4 km/100 km²),
- **powiatowych** – 37,9 km/100 km² (Polska – 37,1 km/100 km²),
- **gminnych** – 46,5 km/100 km² (Polska – 49,1 km/100 km²).

Kluczowe znaczenie dla poprawy dostępności funkcji regionalnych i ponadregionalnych ma stan rozwoju sieci dróg krajowych i wojewódzkich, a także **prowadzone w tym zakresie inwestycje drogowe**.

Do najważniejszych inwestycji **realizowanych** w ostatnich latach **na drogach krajowych** należą:

- **realizacja autostrady A2**, sprzyjająca lepszemu skomunikowaniu północnej części województwa lubelskiego z centralną Polską:
  - zrealizowano 2 odcinki o łącznej długości 26,6 km,
  - w trakcie realizacji są 2 odcinki o łącznej długości 27,3,
  - w przetargu lub przygotowaniu są 2 odcinki o łącznej długości 23 km;
- **realizacja drogi ekspresowej S12**, sprzyjająca lepszemu skomunikowaniu Lubelszczyzny z centralną Polską oraz wzmacniająca powiązanie ośrodka wojewódzkiego z powiatami: puławskim, świdnickim i chełmskim:
  - zrealizowano obwodnicę m. Puławy, m. Piaski oraz odcinek Puławy – węzeł Kurów Zachód (o łącznej długości 28,8 km),
  - w trakcie realizacji są 3 odcinki na drodze Piaski – Dorohusk (55,2 km) oraz obwodnica m. Chełm (13,8 km),
  - w przygotowaniu jest realizacja S12 na 2 odcinkach o łącznej długości 5,7 km;

Rysunek 38 Stan budowy dróg krajowych – sierpień 2026 r.

Źródło: https://www.gov.pl/web/gddkia/mapa-stanu-budowy-drog (dostęp 1.09.2026).

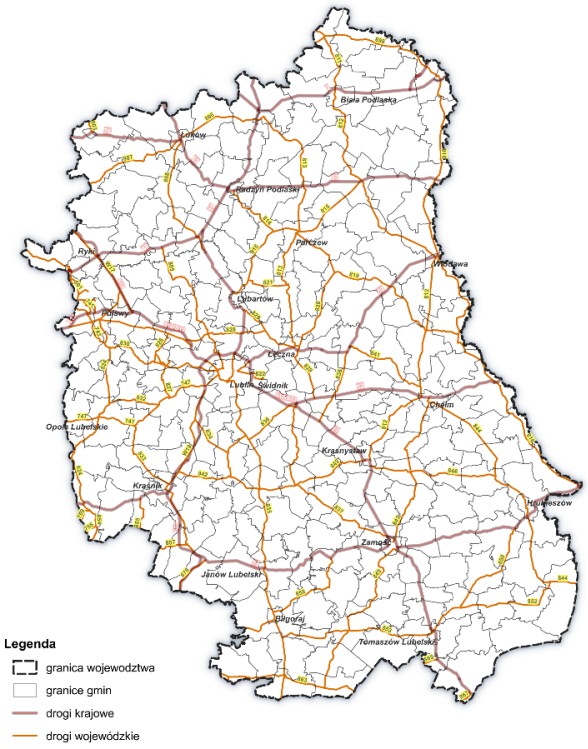
- **realizacja drogi ekspresowej S17**, sprzyjająca lepszemu skomunikowaniu Lubelszczyzny z Warszawą, a także powiatów: ryckiego, puławskiego, świdnickiego, krasnostawskiego, zamojskiego i tomaszowskiego z Lublinem:
    - zrealizowano łącznie 109,8 km dróg,
    - w trakcie realizacji jest 6 odcinków o łącznej długości 93,3 km,
    - w przetargu są 2 odcinki o łącznej długości 21,2 km;
- **realizacja drogi ekspresowej S19**, stanowiącej fragment szlaku drogowego Via Carpatia biegnącego wzdłuż wschodniej granicy UE oraz sprzyjającej lepszemu skomunikowaniu z ośrodkiem wojewódzkim powiatów: kraśnickiego, janowskiego, radzyńskiego i lubartowskiego:
    - zrealizowano obwodnice 4 miast o łącznej długości 34,2 km oraz 5 odcinków o długości 64,9 km,
    - w trakcie realizacji jest 5 odcinków dróg od granicy woj. lubelskiego, Międzyrzeca Podlaskiego do węzła Lublin Rudnik o łącznej długości 93 km;
- **rozbudowa drogi krajowej nr 74,** sprzyjająca lepszemu skomunikowaniu z Zamościem (ośrodkiem subregionalnym) powiatów: janowskiego, biłgorajskiego i hrubieszowskiego;
    - zrealizowano obwodnice 4 miast o długości 21,7 km oraz 4 odcinki dróg o długości 31,3 km,
    - w trakcie realizacji jest obwodnica m. Gorajec (6,7 km) oraz odcinek Zamość – Miączyn,
    - w przygotowaniu jest realizacja na odcinkach: Horyszów – Hrubieszów i Hrubieszów – Zosin oraz budowa obwodnic 3 miast o długości 31,9 km.

Do najważniejszych inwestycji **zrealizowanych** w ostatnich latach (2018-2025) **na drogach wojewódzkich** należą m.in. prace na drogach: DW812, DW815, DW827, DW833, DW835, DW837, DW838, budowa obwodnic m. Dęblin, m. Stężyca, m. Nałęczów, m. Kraśnik (o łącznej długości 24,3 km), budowa, rozbudowa lub przebudowa mostów przez rz. Siennica, rz. Włodawka, rz. Sierotka, rz. Wieprz i Wisłę.

Wśród inwestycji na drogach wojewódzkich, które obecnie są w trakcie realizacji znalazły się:

- **rozbudowa 5 dróg** (DW741, DW812, DW820, DW829, DW830,) o łącznej długości 53 km,
- **budowa obwodnic 3 miast**: Opola Lubelskiego, Tarnogrodu, Hrubieszowa,
- **budowa mostu** przez rz. Wieprz w m. Nielisz i m. Dęblin.

Rysunek 39 Drogi wojewódzkie na terenie województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL, 2026 r.

Wśród najważniejszych inwestycji drogowych planowanych do realizacji w kolejnych latach należy wymienić:

- Przedsięwzięcia służące **aktywizacji pogranicza, zwiększeniu dostępności obszarów nadgranicznych do ośrodków subregionalnych**: Biała Podlaska, Chełm oraz Zamość poprzez rozbudowę następujących dróg wojewódzkich (DW812, DW816, DW820, DW829, DW830, DW843, DW844, DW853, DW850, DW857).
- Przedsięwzięcia służące **poprawie spójności komunikacyjnej do sieci TEN-T** poprzez rozbudowę dróg wojewódzkich DW829, DW837, DW842, DW857, o długości 132 km.
- Przedsięwzięcia służące zwiększeniu **dostępności do uzdrowisk** w Nałęczowie i Krasnobrodzie poprzez rozbudowę dróg wojewódzkich: DW824, DW830, DW849, DW858 o łącznej długości 90 km.
- Przedsięwzięcia służące **poprawie klimatu w miastach** poprzez budowę obwodnic: Międzyrzeca Podlaskiego oraz Białej Podlaskiej (łącznie 15,7 km).

Poprawa wewnętrznej spójności transportowej warunkowana jest przede wszystkim gęstością, stanem i możliwością poprawy parametrów technicznych **sieci dróg powiatowych i gminnych**[102].

W przypadku **dróg powiatowych**:

- wskaźnik gęstości dróg twardych wyniósł **37,9 km/100 km^2** (kraj 37,1 km/100 km^2),
- drogi powiatowe twarde stanowiły **38,8%** wszystkich utwardzonych dróg publicznych w województwie (kraj 36,4%), a nawierzchnię ulepszoną posiadało **9 477,2 km** (tj. 40,2% wszystkich ulepszonych dróg publicznych w województwie).

W przypadku **dróg gminnych**:

- wskaźnik gęstości dróg twardych wyniósł **46,5 km/100 km^2** (kraj – 49,1 km/100 km^2),
- publiczne drogi gminne twarde o nawierzchni ulepszonej w województwie liczyły **10 728,0 km** i stanowiły 91,8% długości twardych dróg gminnych (kraj – 55,4%),
- odsetek twardych dróg gminnych wyniósł **47,6%** ogólnej długości dróg o nawierzchni utwardzonej w województwie (kraj – 48,2%).

⇒ Obiekty mostowe

Na rzekach zlokalizowanych w województwie lubelskim znajdują się przeprawy mostowe, które łączą region zarówno z innymi państwami (Białoruś, Ukraina) czy województwami (mazowieckie, świętokrzyskie), jak też usprawniają lokalny ruch drogowy i kolejowy. W 2024 r. na obszarze województwa **w ciągu dróg publicznych** zlokalizowanych było **2 008 obiektów mostowych**, w tym 1 997 trwałych i 11 tymczasowych. Spośród nich tylko **cztery mosty drogowe** stanowią przeprawę **przez Wisłę** i są to mosty:

- w Annopolu, w ciągu drogi krajowej nr 74,
- w Kamieniu, w ciągu drogi wojewódzkiej nr 747,
- w Puławach (2 mosty): w ciągu drogi ekspresowej S12 oraz w ciągu drogi wojewódzkiej nr 824.

[102] Dostępne dane za 2024 r.

Kluczowe przeprawy przez **rzekę Bug** to w głównej mierze mosty graniczne łączące Polskę z Białorusią i Ukrainą. Na obszarze województwa lubelskiego znajduje się **siedem mostów drogowych** zlokalizowanych w rejonie przejść granicznych:

- w Kukurykach (2 mosty: wyjazdowy i wjazdowy) na granicy z Białorusią w ciągu drogi krajowej nr 68,
- w Terespolu na granicy z Białorusią w ciągu drogi krajowej nr 2,
- w Sławatyczach na granicy z Białorusią w ciągu drogi krajowej nr 63,
- w Dorohusku (2 mosty: wyjazdowy i wjazdowy) na granicy z Ukrainą w ciągu drogi krajowej nr 12/S12 ,
- w Zosinie na granicy z Ukrainą w ciągu drogi krajowej nr 74.

Najważniejszymi obiektami zbudowanymi w ostatnich latach są 2 mosty na Wiśle:

- most stalowy im. Jana Pawła II w Puławach w ciągu drogi krajowej S12, otwarty w 2008 r., pod względem rozpiętości łukowego przęsła jest on najdłuższym mostem łukowym w Polsce,
- most im. Edwarda Wojtasa w Kamieniu w ciągu drogi wojewódzkiej nr 747 pomiędzy miejscowościami Kamień w woj. lubelskim i Solec nad Wisłą w woj. mazowieckim, otwarty w 2015 r.

Spośród **mostów kolejowych** zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego do najistotniejszych należą przeprawy mostowe:

- **przez Wisłę** w Dęblinie w ciągu linii normalnotorowej nr 26,
- **przez Bug** na przejściach granicznych:
    - w Terespolu (2 mosty) na granicy z Białorusią w ciągu linii normalnotorowej nr 2 – most południowy oraz w ciągu linii szerokotorowej nr 60 – most północny,
    - w Dorohusku (2 mosty) na granicy z Ukrainą w ciągu linii normalnotorowej nr 7 – most północny oraz w ciągu linii szerokotorowej nr 63 – most południowy,
    - w Hrubieszowie na granicy z Ukrainą w ciągu Linii Hutniczej Szerokotorowej nr 65.

⇒ Infrastruktura kolejowa

Dostępność kolejowa regionu kształtowana jest stanem ilościowym i jakościowym istniejącej infrastruktury. Sieć kolejowa na terenie województwa lubelskiego należy do najrzadszych w kraju i można ją scharakteryzować następująco[103]:

- długość linii kolejowych normalnotorowych: 1 105 km, w tym:
    - jednotorowych: 721 km (udział w ogólnej długości linii – 65,5%),
    - dwu- i więcej torowych: 384 km (34,8%),
- długość linii kolejowych szerokotorowych: 194 km[104],
- długość linii kolejowych wąskotorowych: 18,8 km,
- gęstość linii kolejowych: 4,4 km/100 km^2 (kraj – 6,3 km/100 km^2),

[103] Bank Danych Lokalnych GUS (za rok 2025).
[104] Dane Urzędu Transportu Kolejowego: https://dane.utk.gov.pl/.

- udział długości zelektryfikowanych eksploatowanych linii kolejowych w łącznej długości eksploatowanych linii: 45,2% (kraj – 62,9%).

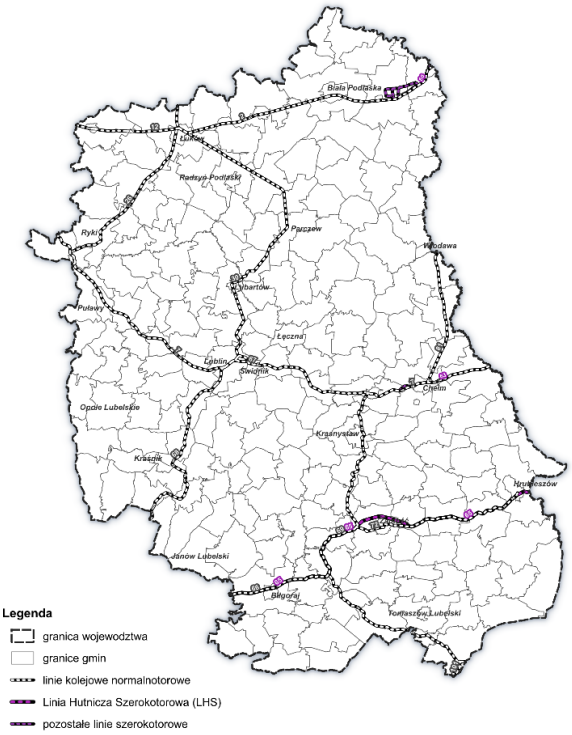
Dane te wskazują na istotne niedostatki transportu kolejowego na tle kraju. Ograniczeniem jest duży udział linii niezelektryfikowanych oraz jednotorowych.

Przez teren województwa lubelskiego przebiegają **normalnotorowe linie kolejowe** nr:

- 2: Warszawa Zachodnia – Terespol – granica państwa;
- 7: Warszawa Wschodnia Osobowa – Dorohusk – granica państwa;
- 12: Skierniewice – Łuków;
- 26: Łuków – Radom Główny;
- 30: Łuków – Lublin Północny;
- 66: Zwierzyniec Towarowy – Stalowa Wola Południe;
- 67: Lublin Główny – Świdnik;
- 68: Lublin Główny – Przeworsk;
- 69: Rejowiec – Hrebenne – granica państwa;
- 72: Zawada – Hrubieszów Miasto;
- 81: Chełm – Włodawa;
- 83: Zawada – Zamość Bortatycze;
- 101: Munina – Hrebenne;
- 581: Świdnik – Świdnik Port Lotniczy

oraz szereg łącznic pomiędzy nimi.

Rysunek 40 Przebieg linii kolejowych na terenie województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL, 2026 r.

Spośród **linii szerokotorowych** przebiegających przez teren województwa lubelskiego do najważniejszych należą linie nr:

- 65 (LHS): Most na rzece Bug – Hrubieszów – Sławków Południowy;
- 60: Kobylany – Terespol;
- 63: Dorohusk – Zawadówka Naftobaza.

W związku z dążeniem do poprawy dostępności transportu kolejowego, zrealizowanych lub prowadzonych jest szereg inwestycji kolejowych finansowanych z różnych programów. Obejmują one:

- modernizację **linii kolejowej nr 7** Warszawa Wschodnia Osobowa - Dorohusk, sprzyjającą lepszemu skomunikowaniu Lubelszczyzny z Warszawą, a także powiatów: ryckiego, puławskiego, świdnickiego i chełmskiego z Lublinem,
    - zrealizowano odcinek Pilawa - Dęblin - Lublin,

- modernizację **linii kolejowej nr 12** Skierniewice - Łuków, która jest częścią jednego z głównych korytarzy transportowych ze wschodu na zachód,
    - w przygotowaniu jest modernizacja odcinka Pilawa – Łuków, w celu zwiększenia prędkości kursowania pociągów oraz likwidacji wąskich gardeł,
- modernizację **linii kolejowej nr 26** Łuków - Radom Główny, sprzyjającą lepszemu skomunikowaniu północno-zachodniej Lubelszczyzny z Mazowszem,
    - w trakcie realizacji jest odcinek Łuków Łapiguz - Dęblin,
- modernizację **linii kolejowej nr 30** Łuków - Lublin Północny,
    - zrealizowano 3 odcinki na trasie Łuków - Lublin Północny o łącznej długości ok. 102,6 km,
    - planowana jest elektryfikacja linii na całym odcinku,
- prace na **liniach kolejowych nr 69 i 72** na odcinku Rejowiec – Zawada – Zamość Szopinek wraz z budową łącznicy omijającej stację Zawada – planowane do realizacji,
- modernizację **linii kolejowej nr 81** Chełm - Włodawa,
    - planowana jest rewitalizacja linii wraz z poprawą dostępności transportu kolejowego w mieście Włodawa,
- **poprawę bezpieczeństwa ruchu kolejowego i drogowego** poprzez centralizację i automatyzację urządzeń sterowania ruchem kolejowym,
    - zakończono zabudowę nowych urządzeń sterowania ruchem na 7 stacjach, ze sterowaniem ze stacji Zawada w ciągu linii kolejowych nr 69, 72 i 83,
- **poprawę stanu technicznego infrastruktury kolejowej w rejonach przejść granicznych**, w tym toru szerokiego, w ramach projektu realizowane są/były prace inwestycyjne na przejściach granicznych: **Terespol-Brześć** (w trakcie realizacji), **Dorohusk-Jagodin** oraz prace na linii kolejowej nr 63 **Dorohusk-Zawadówka Naftobaza** (zrealizowane),
- **prace na linii kolejowej nr 2 E20/CE20 na odcinku Siedlce - Terespol**, sprzyjające lepszemu skomunikowaniu północnej części województwa lubelskiego z centralną Polską, w tym:
    - wykonano modernizację stacji: Łuków, Międzyrzec Podlaski, Biała Podlaska, Małaszewicze i Terespol,
    - wykonano modernizację systemów sterowania ruchem kolejowym i systemów telekomunikacyjnych na odc. szlakowych od km 91,489 (Siedlce) do km 170,300 (Biała Podlaska).

W ramach **Programu Uzupełniania Lokalnej i Regionalnej Infrastruktury Kolejowej – Kolej+**, na terenie województwa lubelskiego planowana jest realizacja nowych inwestycji kolejowych, tj.:

- budowa linii kolejowej Lublin – Łęczna/LW Bogdanka,
- budowa linii kolejowej **Szastarka - Janów Lubelski - Biłgoraj** wraz z poprawą dostępności transportu kolejowego w m. Kraśnik.

W ramach **Koncepcji przygotowania i realizacji inwestycji Port Solidarność – Centralny Port Komunikacyjny dla Rzeczypospolitej Polskiej**, przyjętej przez Radę Ministrów w listopadzie 2017 r., na terenie województwa lubelskiego planowana jest budowa nowych linii kolejowych, tj.:

- **budowa linii kolejowej nr 54 Trawniki - Krasnystaw Miasto** – linia ta, wraz z innymi istniejącymi i nowoprojektowanymi odcinkami linii kolejowych, umożliwi dogodne

połączenie ważnych ośrodków osadniczych położonych w południowo-wschodniej części województwa z Lublinem i Warszawą,

- **budowa linii kolejowej nr 56 Wólka Orłowska - Bełżec** – linia ta, podobnie jak nowoprojektowana linia nr 54, będzie stanowić kolejowy ciąg komunikacyjny Lublin-Krasnystaw-Zamość-Tomaszów Lubelski-granica państwa w kierunku Lwowa,
- **budowa linii kolejowej nr 631 Milanów - Biała Podlaska - Fronołów** – linia ta, wraz z innymi istniejącymi i nowoprojektowanymi odcinkami linii kolejowych, będzie stanowić bezpośrednie połączenie stolic województw podkarpackiego, lubelskiego i podlaskiego[105].

W ramach **Programu inwestycji dworcowych na lata 2016-2023** realizowanego przez Polskie Koleje Państwowe w celu poprawy standardu obsługi podróżnych oraz likwidacji barier architektonicznych z obszaru województwa lubelskiego przewidzianych do modernizacji było **11 projektów dworcowych**. Część z nich została zrealizowana, kolejne inwestycje są na etapie prac budowlanych lub na etapie projektowania i przygotowania. Wśród modernizowanych dworców znalazły się następujące obiekty w Łukowie (w ciągu linii nr 2), Dęblinie, Nałęczowie, Sadurkach, Lublinie, Świdniku Mieście, Trawnikach, Kaniach, Chełmie (w ciągu linii nr 7), Lubartowie (w ciągu linii nr 30) i Kraśniku (w ciągu linii nr 68).

W ramach kontynuacji **Programu Inwestycji Dworcowych w perspektywie do 2030 r.** PKP S.A. zakładają realizację kolejnych inwestycji dworcowych na obszarze całej Polski. Wśród 150 projektów wskazanych do realizacji z listy podstawowej z terenu województwa lubelskiego znalazły się **3 obiekty** zlokalizowane **w Chotyłowie** (w ciągu linii nr 2), **w Parczewie** (w ciągu linii nr 30) i **w Radzyniu Podlaskim** (w ciągu linii nr 30). Ponadto na liście rezerwowej do realizacji przewidziany jest dworzec w Zwierzyńcu (w ciągu linii nr 69).

Oprócz inwestycji liniowych, w ramach których poprawia się stan peronów na stacjach i przystankach osobowych, w ramach **Rządowego programu budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021–2026** na terenie województwa zrealizowano szereg inwestycji przystankowych, w tym budowę 6 nowych przystanków (w ciągu linii nr 30 i 69) oraz modernizację 14 istniejących przystanków[106].

⇒ Infrastruktura lotnicza

Głównym elementem **infrastruktury lotniczej** w województwie lubelskim jest regionalny **Port Lotniczy Lublin**, uzupełniony przez lotniska aeroklubowe, szkoleniowe i wojskowe. Dużym atutem Portu Lotniczego Lublin jest jego centralne położenie w regionie. Zlokalizowane w podlubelskim Świdniku lotnisko regionalne w 2026 r. oferuje regularne połączenia do Warszawy, Gdańska, Londynu, Dublina, Mediolanu, Barcelony, Maastricht, Marsa Alam (loty od 23 grudnia). Ponadto w sezonie letnim uruchamiane są połączenia lotnicze do popularnych miejscowości turystycznych takich jak: Burgas (Bułgaria), Split (Chorwacja), Hurghada (Egipt), Heraklion (Grecja), Monastyr (Tunezja), Antalya (Turcja), Rijeka (Chorwacja), Trapani (Włochy).

---

[105] Obecnie toczą się prace nad aktualizacją dokumentu, w którym znajdą się ostateczne przesądzenia w zakresie inwestycji.

[106] Sprawozdanie z wykonania planu realizacji Rządowego programu budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021-2026 za rok 2025.

W 2025 r. z usług lubelskiego lotniska skorzystało **471,1 tys. osób,** wykonano przy tym **5 054 operacje lotnicze** (dla porównania w 2019 r. obsłużono 357,4 tys. osób i wykonano 4 389 operacji lotniczych).

Port Lotniczy Lublin dysponuje **terminalem cargo**, który został uruchomiony w 2024 r. Połączenie terminala z siecią dróg (S12, S17, S19, w perspektywie z A2) i z koleją oraz lokalizacja przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, w sąsiedztwie najważniejszych przejść granicznych i terminali przeładunkowych stanowi duży potencjał terminala cargo Portu Lotniczego Lublin.

Terminal pozwala na świadczenie usług w najwyższym standardzie obsługi przeładunkowej, importowej, eksportowej oraz magazynowej różnorodnych ładunków (w tym materiałów niebezpiecznych oraz towarów nietypowych) na terenie Polski, Europy oraz obszaru poza unijnego. W skład terminala wchodzi nowoczesna hala magazynowo-przeładunkowa o powierzchni blisko 2 tys. m^2 z dedykowanymi pomieszczeniami do obsługi towarów specjalnych, budynek biurowy oraz plac manewrowy wraz z drogą dojazdową i chodnikami. Magazyn terminalu wyposażony jest w zaawansowane technologie (skaner wielkogabarytowy, chłodnia) oraz w 5 ramp załadunkowo-rozładunkowych. Obiekt jest przystosowany do jednoczesnej obsługi 3 samochodów ciężarowych (do 24 ton każdy) po stronie przyjęcia towaru oraz 2 samochodów ciężarowych po stronie wydania towaru.

Od 2014 r. w ramach działalności Portu Lotniczego Lublin funkcjonuje **stałe przejście graniczne**, dzięki czemu w Lublinie można odprawiać samoloty przez całą dobę, co również usprawnia ruch lotniczy, głównie czarterowy i General Aviation.

Na terenie województwa lubelskiego oprócz Portu Lotniczego Lublin zlokalizowane są też inne lotniska i lądowiska znajdujące się w Rejestrze lotnisk cywilnych oraz Ewidencji lądowisk prowadzonych przez Urząd Lotnictwa Cywilnego. Należą do nich[107]:

- **lotniska aeroklubowe**: Radawiec k/Lublina, Zamość,
- **lotnisko przyzakładowe**: WSK „PZL" Świdnik S.A.,
- **lotnisko szkoleniowe** Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Chełmie: Depułtycze Królewskie,
- **lądowiska śmigłowcowe (przyszpitalne)**: Lublin – Szpital Wojewódzki, Lublin – Szpital (SPZOZ MSW), Lublin – Uniwersytecki Szpital Dziecięcy, Radzyń Podlaski – SP ZOZ, Włodawa - Szpital, Chełm – Szpital (Wojewódzki), Biała Podlaska – Szpital (Wojewódzki), Parczew – Szpital, Zamość – Szpital (Wojewódzki), Łęczna Szpital, SP ZOZ Kraśnik, Tomaszów Lubelski – Szpital, Janowice – Baza Lotniczego Pogotowia Ratunkowego, Lublin – Wojskowy Szpital Kliniczny z Poliklinika, Janów Lubelski – SP ZZOZ, Lublin – Szpital Kliniczny Staszica, SOR Lubartów,
- **lądowiska śmigłowcowe**: HORIZON AIR Ułęż, INBAP Biała Podlaska, Zagłoba – SOKPOL KONCENTRATY, Lublin – LUBELLA, Piaski WW, Zamość WW, ALIPORT, LOT-MAJ Lipniak,
- **lądowiska samolotowe**: Dębowa Kłoda, Majdan Nowy k/Biłgoraja, Ryki – Wrzosówka, Świdnik k/Lublina, Tuszów, Hubale, Borki.

[107] Rejestr Lotnisk Cywilnych (aktualizacja 20.04.2026 r.) oraz Wykaz lądowisk wpisanych do ewidencji lądowisk na dzień 30 kwietnia 2026 r.

Działa też **lotnisko wojskowe** w Dęblinie użytkowane przez 41 Bazę Lotnictwa Szkolnego w Dęblinie[108].

⇒ Transport publiczny

Zgodnie z zapisami prawa, organizatorem publicznego transportu zbiorowego, w zależności od zasięgu przewozów, jest gmina, związek międzygminny, powiat (miasto na prawach powiatu), związek powiatów, województwo lub minister właściwy do spraw transportu[109].

Transport publiczny w województwie lubelskim opiera się na połączeniach kolejowych, autobusowych oraz na komunikacji miejskiej funkcjonującej w kilku większych miastach regionu.

Istotne znaczenie dla regionu ma **komunikacja autobusowa**. W 2024 r. w województwie lubelskim przedsiębiorstwa zajmujące się przewozem osób przewiozły ogółem **13,6 mln pasażerów**, tj. mniej o 1,4 mln pasażerów w porównaniu z rokiem poprzednim. Średnia odległość przewozu 1 pasażera wyniosła 28,1 km wobec 26,2 km w 2023 r.

Przewozy międzynarodowe regularnej komunikacji autobusowej realizowane były przez **3 linie** o długości **280 km** (w 2019 r. były to 2 linie o długości 299 km). Przewieziono **29,2 tys. pasażerów** (o 13,7% mniej niż w 2023 r.), a średnia odległość przewozu 1 pasażera wyniosła 644,5 km (wobec 222,7 km w 2023 r.).

Sieć **regularnych krajowych linii autobusowych** w województwie jest w miarę ukształtowana i ustabilizowana, chociaż podlega naturalnym zmianom i korektom wynikającym z racjonalizacji połączeń i optymalnego dostosowania do potrzeb przewozowych ludności. Regularna komunikacja autobusowa, zarówno ogólna liczba linii, jak i ich długość ulegała w ostatnich latach zmniejszeniu. W 2024 r. funkcjonowało **565 linii** krajowej regularnej komunikacji autobusowej, tj. o 26,8% mniej niż w 2019 r. Długość tych linii wynosiła **23,5 tys. km** i zmniejszyła się o niecałe 18 tys. km w stosunku do 2019 r. Przewieziono **13,5 mln pasażerów** (o 9,2% mniej niż w 2023 r.), a średnia odległość przewozu 1 pasażera wyniosła **26,8 km** (wobec 25,7 km w 2023 r.). W strukturze tych linii najwięcej było linii podmiejskich; pod względem liczby – 86,9%, a biorąc pod uwagę długość linii – 64,8%.

W ramach organizacji **publicznego transportu autobusowego** Województwo Lubelskie, korzystając z dopłaty z Funduszu Rozwoju Przewozów Autobusowych w 2026 r. uruchomiło **7 linii o charakterze użyteczności publicznej**. Są to połączenia na trasach:

- Żółkiewka – Zamość;
- Żółkiew – Janów Lubelski;
- Międzyrzec Podlaski – Czemierniki;
- Międzyrzec Podlaski – Ostrów Lubelski;
- Międzyrzec Podlaski – Międzyrzec Podlaski;
- Ostrów Lubelski – Lublin;
- Lublin – Terespol.

[108] Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Lotnisk i Lądowisk Wojskowych 2026 r.
[109] Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2025 r. poz. 285 z późn. zm.)

Linie te realizowane są przez operatora, którym jest **PKS w Międzyrzecu Podlaskim Sp. z o.o.** Uruchomione linie zostały określone na podstawie weryfikacji wniosków składanych przed jednostki samorządu terytorialnego jak również społeczności lokalne. Wielkość pracy eksploatacyjnej wyniosła **570 262 km**.

Obecnie na terenie województwa Lubelskiego funkcjonuje **116 przedsiębiorców,** którzy posiadają **230 zezwoleń** na wykonywanie **komercyjnych regularnych przewozów osób** wydanych przez Marszałka Województwa Lubelskiego. Przedsiębiorcy, którzy realizują przewozy na terenie naszego województwa należą w większości do sektora prywatnego.

Ważne znaczenie dla mobilności mieszkańców ma również **komunikacja miejska**. Obecnie w woj. lubelskim regularna komunikacja miejska, oparta głównie na miejscowych przewoźnikach publicznych, prowadzona jest w **8 miastach**: Lublinie, Białej Podlaskiej, Chełmie, Zamościu, Puławach, Kraśniku, Lubartowie i Dęblinie. Na obszarze województwa w 2024 r. funkcjonowało **2 700,8 km linii komunikacji miejskiej**, z czego 2 500,1 km stanowiły linie autobusowe, zaś 200,7 km linie trolejbusowe (w Lublinie). W porównaniu z 2023 r. długość linii komunikacyjnych zwiększyła się o 9,7% (autobusowych zwiększyła się o 10,3%, a trolejbusowych o 2,7%). Taborem komunikacji miejskiej przewieziono **120,6 mln pasażerów**, tj. o 1,5 mln więcej niż w 2023 r., ale o 26,1 mln mniej niż w roku 2019. Komunikacja miejska dysponowała **448 autobusami** z 46,5 tys. miejsc oraz **99 trolejbusami** z 9,6 tys. miejsc. W stosunku do roku 2019 autobusowy tabor komunikacji miejskiej wzrósł o 5,4%, natomiast trolejbusowy uległ zmniejszeniu o 17,5%. Liczba autobusów komunikacji miejskiej przystosowanych do przewozu osób niepełnosprawnych wyniosła 445 i zwiększyła się o 7,0% w porównaniu z 2019 r. Ich udział w ogólnej liczbie autobusów wyniósł 99,3% w 2024 r. (97,9% w 2019 r.). Z ogólnej liczby autobusów używanych przez przedsiębiorstwa i zakłady komunikacji miejskiej **alternatywne paliwo** wykorzystywało **16,1%** (14,9% w 2023 r.). Nowo zakupione i zmodernizowane autobusy w 2024 r. stanowiły 1,8% taboru (4,8% w 2023 r.).

Liczba parkingów w systemie „Parkuj i Jedź” (Park & Ride) w 2024 r. wyniosła **12**, a węzłów przesiadkowych **18** (w 2019 r. odpowiednio 2 i 0).

Organizatorem publicznego transportu zbiorowego w zakresie regionalnych przewozów pasażerskich na liniach kolejowych oraz liniach autobusowych o charakterze użyteczności publicznej jest Województwo Lubelskie.

Pociągi, obsługujące **połączenia kolejowe o charakterze użyteczności publicznej**, kursują po sieci kolejowej województwa lubelskiego o długości ponad **680 km**. Są to odcinki linii kolejowych nr:

- 2 (Łuków – Biała Podlaska – Terespol);
- 7 (Dęblin – Lublin – Chełm);
- 26 (Łuków – Dęblin);
- 30 (Łuków – Lublin);
- 68 (Lublin – Kraśnik – gr. województwa);
- 69 (Rejowiec – Zawada – Hrebenne);
- 72 (Zawada – Zamość – Hrubieszów);
- 581 (Świdnik – Port Lotniczy Lublin).

Województwo Lubelskie konsekwentnie rozwija ofertę uruchamianych połączeń. Na przestrzeni ostatnich lat sukcesywnie została rozbudowywana oferta przewozowa, której jednym z mierników jest zaplanowana praca eksploatacyjna[110], która w 2025 r. wyniosła **3,70 mln pockm** (dla porównania w 2013 r. jej wartość wyniosła 2,76 mln pockm).

Sukcesywnie rozbudowywanie siatki połączeń na przestrzeni ostatnich lat i uruchamianie nowych połączeń, m.in. na linii kolejowej pomiędzy Łukowem, Parczewem a Lublinem, pomiędzy Hrubieszowem, Werbkowicami a Zamościem i Lublinem, pomiędzy Chełmem, Lublinem a Warszawą, czy też uruchomienie przyspieszonych połączeń pomiędzy Zamościem a Lublinem (skutkujące skróceniem czasu przejazdu), stanowi istotny krok w kierunku spełnienia oczekiwanych przez pasażerów potrzeb i zachęceniu ich do korzystania z transportu kolejowego.

Samorząd województwa, w celu poprawy standardu transportu publicznego, zakupuje niezbędny tabor szynowy. Park taborowy liczy już **27 jednostek**, w tym pojazdy z napędem spalinowym (SA103, SA107, SA134) oraz elektrycznym (EN57AL, EN98A). Aktualnie realizowany jest projekt zakupu kolejnych czterech elektrycznych zespołów trakcyjnych.

Udział przewozów pasażerów transportem kolejowym w województwie lubelskim stanowił **1,6%** przewozów pasażerów w kraju (przed rokiem podobnie).

W celu poprawy realizacji zadania w zakresie zapewnienia publicznego transportu zbiorowego, w 2026 roku Samorząd Województwa zdecydował się na utworzenie podmiotu Lubelskie Koleje Sp. z o.o. W pierwszym etapie spółka będzie pełnić funkcję tzw. poolu taborowego, przejmując zarządzanie i wynajem większość taboru należącego do Województwa Lubelskiego. W kolejnym etapie, od 2030 roku po przeprowadzonym przetargu, Lubelskie Koleje powinny zająć się działalnością przewozową w oparciu o umowę o świadczenie usług publicznych.

⇒ Dostępność komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna stanowi jeden z głównych czynników decydujących o atrakcyjności inwestycyjnej regionu, jest także ważnym wyznacznikiem jakości życia jego mieszkańców. Na tle średnich parametrów krajowych, mimo zrealizowanych inwestycji, ogólna dostępność województwa nadal jest niska.

Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej (WDDT) wyniósł w 2023 r. **23,08**, co odpowiadało 55,3% wartości dla kraju. Należy podkreślić, że znaczące inwestycje w zakresie transportu pozwoliły nieco nadrobić zaniedbania (w 2013 r. wskaźnik WDDT wynosił 18,11 – 53,1% wartości krajowej).

Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej (WKDT) w 2023 r. wyniósł **21,02** (50,8% wartości krajowej) dla porównania w 2013 r. wskaźnik ten wynosił 16,94 (56,6% wartości krajowej).

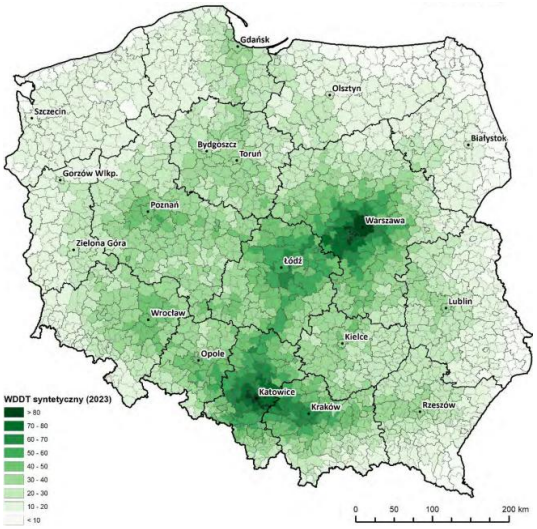
[110] Praca eksploatacyjna - mierzona w pociągokilometrach (pockm).

Wskaźnik Lotniczej Dostępności Transportowej (WLDT) wyniósł **156,78** w 2023 r. co odpowiadało 61,1% wartości dla kraju (w 2013 r. wskaźnik WLDT wynosił 67,6 – 51,6% wartości krajowej). Na znaczny wzrost wskaźnika wpływ miała budowa regionalnego portu lotniczego.

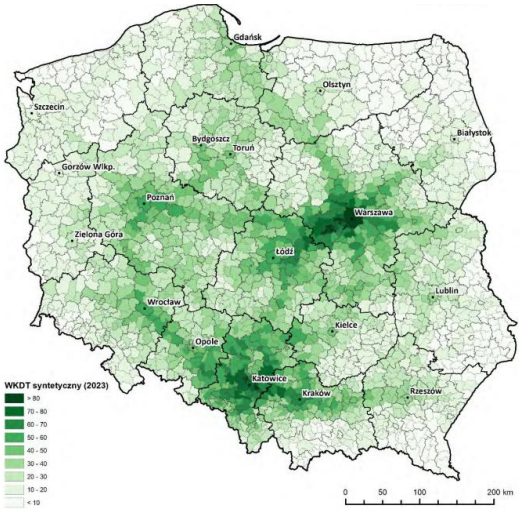
Wskaźnik Żeglugowej Dostępności Transportowej (WŻDT) w województwie lubelskim w 2023 r. był najniższy w kraju i wynosił **0,19** w 2023 r. i stanowił 0,8% wartości krajowej (w 2013 r. wskaźnik wynosił 0,10).

Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej (WMDT)[111] w 2023 r. wyniósł **22,69** (w 2013 r. – 17,78), co stanowiło 54,5% wartości krajowej, przy czym generalnie w Makroregionie Polski Wschodniej poziom ten jest niski (22,49).

Rysunek 41 Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej

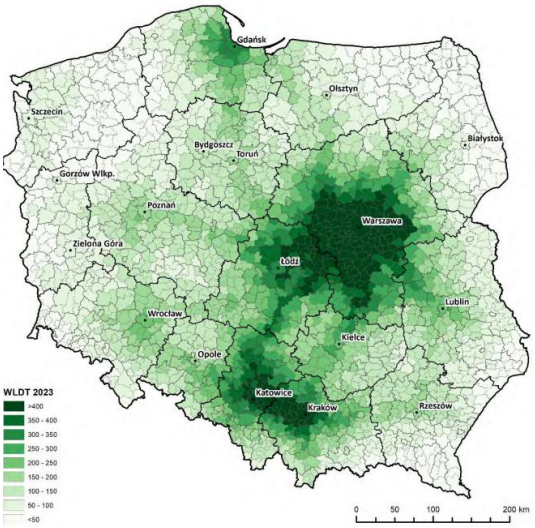

Rysunek 42 Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej

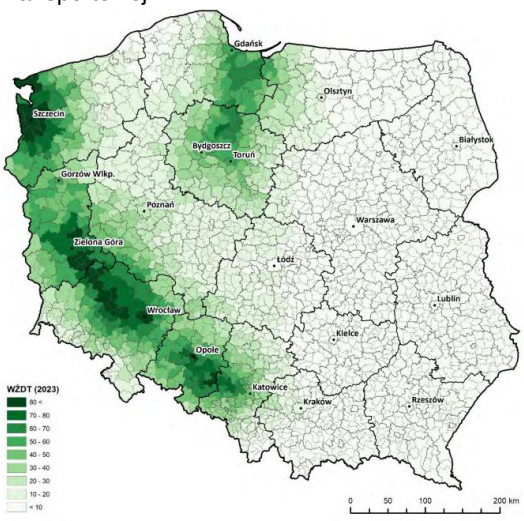

[111] Wskaźnik syntetyczny WMDT powstaje na bazie udziałów w podziale modalnym poszczególnych gałęzi w poszczególnych latach. Udział wskaźników gałęziowych na poziomie gminnym w łącznej wartości wskaźnika WMDT pasażerskiego lub towarowego jest analogiczny do udziału poszczególnych gałęzi transportu transporcie osobowym/pasażerskim lub towarowym. Tym samym o wartości wskaźnika WMDT w dużym stopniu decyduje wartość wskaźnika drogowego.

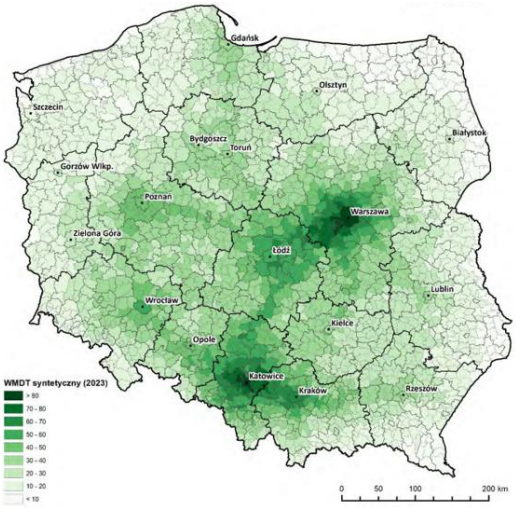
Rysunek 43 Wskaźnik Lotniczej Dostępności Transportowej

Rysunek 44 Wskaźnik Żeglugowej Dostępności Transportowej

Rysunek 45 Wskaźnik Międzygałęziowej Dostępności Transportowej

Źródło: Oszacowanie oczekiwanych rezultatów interwencji za pomocą miar dostępności transportowej dostosowanych do potrzeb dokumentów strategicznych i operacyjnych perspektyw finansowych 2014-2020 i 2021-2027 (aktualizacja 2024/2025), Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, 2025.

Województwo lubelskie położone jest między dwiema dużymi rzekami Wisłą i Bugiem, co w znaczny sposób ogranicza jego dostępność komunikacyjną. Rzeki te są w praktyce nieżeglowne, więc komunikację zapewnić mogą tylko mosty kolejowe i drogowe. Jednak na obszarze województwa lubelskiego **ilość mostów na dużych rzekach jest zbyt mała,** co stanowi barierę komunikacyjną Lubelszczyzny z sąsiednimi regionami. Brak dostatecznej liczby mostów powoduje skupienie ruchu na trasach z istniejącymi przeprawami, a to z kolei oznacza wydłużenie czasu podróżowania.

Tę sytuację widać zwłaszcza bardzo dobrze nad Wisłą, która stanowi barierę komunikacyjną. Na ponad 100 km odcinku rzeki, który jest granicą między województwami lubelskim, mazowieckim i świętokrzyskim, czynnych jest tylko pięć mostów drogowych oraz jeden most kolejowy. To zbyt mało, aby komunikacja była sprawna pomiędzy sąsiadującymi regionami.

Tym bardziej, że przepustowość dwóch z nich (mostu kolejowego w Dęblinie oraz historycznie starszego mostu drogowego w Puławach) jest niewielka[112].

Na Bugu przeprawy mostowe są jednocześnie przejściami granicznymi. Tych zaś jest niewiele na odcinku około 360 km granicy. Budowa nowych przepraw musiałaby się wiązać z wytyczaniem nowych przejść granicznych.

Kolejnym zidentyfikowanym problemem jest **deficyt obwodnic**, co utrudnia przejazd przez miejscowości, które takiego odcinka nie posiadają. Niemniej jednak należy zauważyć, że w ostatnich latach w wielu miejscowościach te obwodnice powstały, przy czym w dalszym ciągu są na tym polu braki.

Dostępność komunikacyjną województwa lubelskiego ogranicza również **brak infrastruktury kolejowej oraz taboru przystosowanego do poruszania się z prędkością do 160 km/h**. Tylko na części odcinków istniejących szlaków (np. trasy kolejowe nr 2, 7, 26, 30, 68) pociągi mogą rozwijać prędkość powyżej 100 km/h.

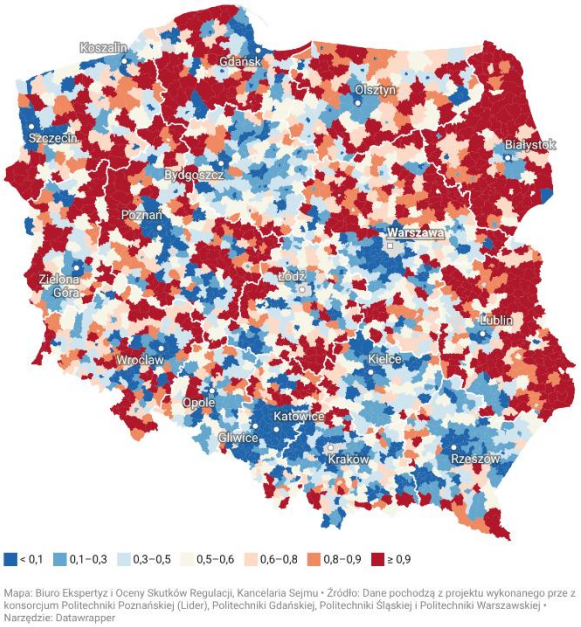
Istotnym mankamentem jest również **niedostateczne zintegrowanie sieci kolejowej z układem drogowym**. W połączeniu z brakiem odpowiedniej ilości dróg i linii kolejowych przystosowanych do prędkości 160 km/h, przekłada się to na ograniczenie mobilności mieszkańców województwa lubelskiego, a w szerszym ujęciu na obniżenie konkurencyjności i atrakcyjności całego regionu[113].

⇒ Wykluczenie komunikacyjne

Wykluczenie komunikacyjne w Polsce dotyczy głównie województwa podlaskiego, lubelskiego oraz znacznej części województw pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Tereny charakteryzujące się największym wykluczeniem transportowym są również często terenami z najwyższą średnią wieku mieszkańców (województwa podlaskie i lubelskie)[114].

[112] Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 Roku), Warszawa, 2023.
[113] Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 Roku), Warszawa, 2023.
[114] Biuro Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji Kancelarii Sejmu - Jacek Lipiec, Ziemowit Socha „Wykluczenie transportowe w Polsce", 2026.

Rysunek 46 Współczynnik wykluczenia komunikacyjnego

Źródło: Wykluczenie transportowe w Polsce, 2026.

Zjawisko wykluczenia transportowego najbardziej dotyka mieszkańców we wschodniej części województwa lubelskiego. Zjawisko to jest powiązane z niższym zagęszczeniem ludności (brak opłacalności transportu zbiorowego), dużą odległością od większych ośrodków miejskich oraz ograniczonym dostępem do transportu kolejowego.

W A Ż N E

- Tranzytowe położenie Polski powoduje, że szlaki komunikacyjne przebiegające przez jej terytorium odgrywają ważną rolę w obsłudze transportu międzynarodowego pomiędzy Dalekim Wschodem, wschodnią i zachodnią Europą, a także pomiędzy krajami nadbałtyckimi i południem Europy.
- Mimo mniejszej gęstości sieci kolejowej w regionie, Lubelskie ma unikalny atut – korytarz LHS i terminal Małaszewicze, który jest „suchym portem" UE. Modernizacja i rozbudowa kompleksu do 2030 roku może uczynić region kluczowym ogniwem transportu intermodalnego Europa–Azja–Ukraina. To największy potencjalny motor rozwoju w regionie.[115]
- Konieczne jest stworzenie sprawnego, dobrze funkcjonującego, zintegrowanego systemu transportowego poprzez realizację układu dróg o dużej przepustowości i parametrach technicznych odpowiadających standardom europejskim (w przypadku części szlaków chodzi również o umożliwienie poruszania się pojazdów służb mundurowych), a także usprawnienie połączeń kolejowych. Dodatkowym wsparciem jest możliwość obsługi towarów w ruchu lotniczym w Porcie Lotniczym Lublin S.A. do którego w ramach projektu budowy linii do Łęcznej zostanie doprowadzony tor obsługujący terminal cargo.

[115] Raport „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa", WUP w Lublinie, 2026.

- Ze względu na duży odsetek dróg powiatowych i gminnych o nieutwardzonej nawierzchni, jako priorytetowe należy traktować działania służące poprawie jakościowej istniejącej infrastruktury transportowej.
- W warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa (wojna) konieczne jest zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury krytycznej (drogi, linie kolejowe, itp.).
- Brak nowoczesnych parków logistycznych i niedostateczna infrastruktura drogowo-kolejowa ograniczają rozwój. Konieczna jest rozbudowa terminali intermodalnych i modernizacja przejść granicznych.
- Rozwój i modernizacja infrastruktury drogowej (drogi ekspresowe, obwodnice) są absolutnie kluczowe i najbardziej pożądane dla rozwoju TSL w regionie.
- Infrastruktura kolejowa i intermodalna (w tym Małaszewicze) są kluczowe dla transportu towarowego (cargo) i rozwoju regionu jako hubu przeładunkowego, ale są obecnie niedofinansowane lub zaniedbane w porównaniu do transportu drogowego.
- Wykluczenie transportowe to jeden z kluczowych problemów województwa lubelskiego, które pod tym względem wypada znacznie gorzej niż większość regionów w kraju. Problem ten dotyka szczególnie mieszkańców wschodniej części Lubelszczyzny. W kontekście szybko starzejącego się społeczeństwa, sytuacja ta wymaga podjęcia systemowych działań na szczeblu regionalnym i krajowym, aby skutecznie ograniczyć nierówności transportowe oraz wzmocnić spójność terytorialną regionu.
- Konieczny jest rozwój infrastruktury wspierającej (centra logistyczne, MOP-y, stacje ładowania), a także przystosowanie infrastruktury do geopolitycznych wyzwań (granica wschodnia) i nowoczesnych trendów (transport autonomiczny, drony)[116].

3.3.2. Infrastruktura graniczna

Ze względu na fakt, że od 2004 r. wschodnia granica Polski jest jednocześnie wschodnią granicą UE, **przejścia graniczne w województwie lubelskim pełnią istotną rolę w obsłudze transportu europejskiego**. Pomimo tego, infrastruktura graniczna w tej części Polski jest relatywnie słabiej rozwinięta. Obecnie **w woj. lubelskim na wschodniej granicy funkcjonują 4 przejścia graniczne z Białorusią oraz 7 przejść granicznych z Ukrainą**.

Na granicy z Białorusią przejścia graniczne:

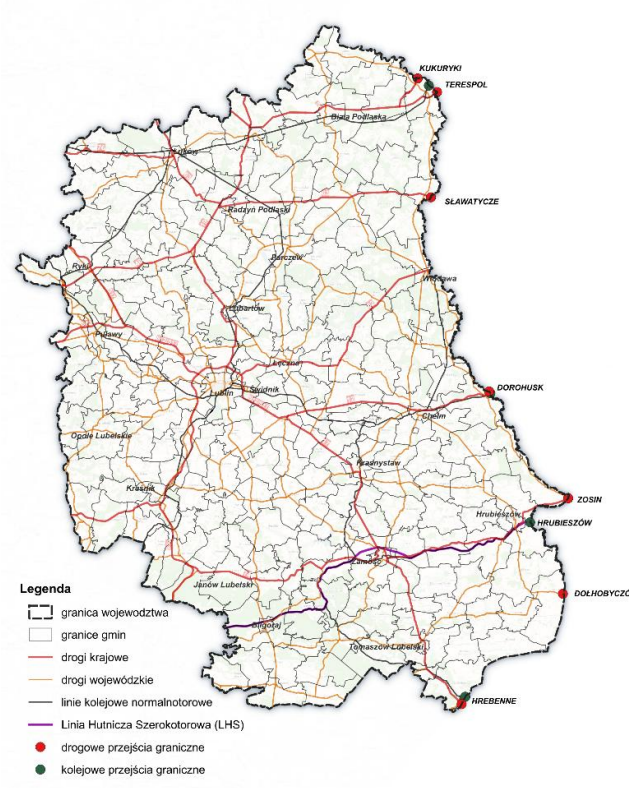
- drogowe:
  - Kukuryki-Kozłowiczy – dla ruchu towarowego, z terminalem samochodowym w Koroszczynie, połączonym drogą celną z terenem przejścia w Kukurykach,
  - Terespol-Brześć – dla ruchu osobowego i towarowego pojazdami o dopuszczalnej masie całkowitej do 3,5 tony,
  - Sławatycze-Domaczewo – dla ruchu osobowego i towarowego do 7,5 ton dopuszczalnej masy całkowitej (w 2020 r. ruch graniczny na przejściu został zawieszony do odwołania).
- kolejowe:
  - Terespol-Brześć, dla ruchu osobowego i towarowego.

[116] Raport „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa”, WUP w Lublinie, 2026.

Na granicy z Ukrainą przejścia:

- drogowe:
  - Dorohusk-Jagodzin – dla ruchu osobowego i towarowego,
  - Zosin-Ustiług – dla ruchu osobowego,
  - Dołhobyczów-Uhrynów – dla ruchu osobowego pojazdami o masie całkowitej do 3,5 t oraz autobusami,
  - Hrebenne-Rawa Ruska – dla ruchu osobowego i towarowego;
- kolejowe:
  - Dorohusk-Jagodzin – dla ruchu osobowego i towarowego,
  - Hrubieszów-Włodzimierz Wołyński – dla ruchu towarowego (Hrubieszów obsługuje Linię Hutniczą Szerokotorową (LHS), a jego infrastruktura jest w pełni dostosowana do przeładunku towarów bez konieczności zmiany wózków jezdnych pociągów).
  - Hrebenne-Rawa Ruska – dla ruchu osobowego.

Rysunek 47 Przejścia graniczne zlokalizowane na wschodniej granicy województwa lubelskiego

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL, 2026.

Istotnym elementem infrastruktury granicznej są **terminale** służące prowadzeniu kompleksowych czynności związanych z przekraczaniem granicy. Na terenie województwa lubelskiego zlokalizowanych jest **siedem** terminali intermodalnych. Cztery z nich zlokalizowane są w rejonie Małaszewicz (Adampol S.A., PUH Agrostop Sp. z o.o., PKP Cargo Terminale Sp. z o.o. i Terminal CL Europort Sp. z o.o.), a pozostałe trzy w okolicach Nałęczowa (LTK-Intermodal Sp. z o.o. w Drzewcach), Szczebrzeszyna (PKP LHS Sp. z o.o. w Brodach Małych) i Zamościa (Laude Smart Intermodal S.A. w Wysokiem)[117]. Największy z nich to **Terminal CL Europort Sp. z o.o.** w **Małaszewiczach Dużych** o powierzchni **19 ha** zlokalizowany przy granicy z Białorusią, w pobliżu przejścia granicznego Terespol-Brześć. W miejscowości **Koroszczyn** przy drodze krajowej nr 68 funkcjonuje **terminal drogowy** obsługujący odprawy graniczne i celne samochodów ciężarowych oraz odprawy: weterynaryjne, sanitarne i fitosanitarne, a także prowadzący kontrolę jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych.

Planowane są inwestycje w dwa strategiczne przejścia graniczne. Pierwsza, główna, inwestycja dotyczy budowy nowoczesnego terminala przy granicy z Ukrainą w Dorohusku,

[117] Źródło: https://dane.utk.gov.pl/sts/transport-intermodalny/mapa-terminali/23229,dane.html.

który jest najbardziej obciążonym przejściem towarowym w regionie. Obiekt powstanie w Okopach, będzie połączony z trasą S12 i zaoferuje m.in. parking buforowy. Przejmie całkowicie obsługę ciężarówek, wprowadzając parking na kilkaset miejsc oraz automatyzację odpraw. Drugim obiektem objętym planami inwestycyjnymi jest Terminal Samochodowy w Koroszczynie. Pełni on kluczową rolę w obsłudze ruchu ciężarowego na przejściu z Białorusią w Kukurykach, leżącym na ważnym szlaku tranzytowym z Berlina do Moskwy.

Dodatkowo Port Lotniczy Lublin planuje w najbliższych latach rozbudowę dedykowanej strefy frachtowej (cargo), co zwiększy możliwości odpraw celno-granicznych drogą powietrzną.

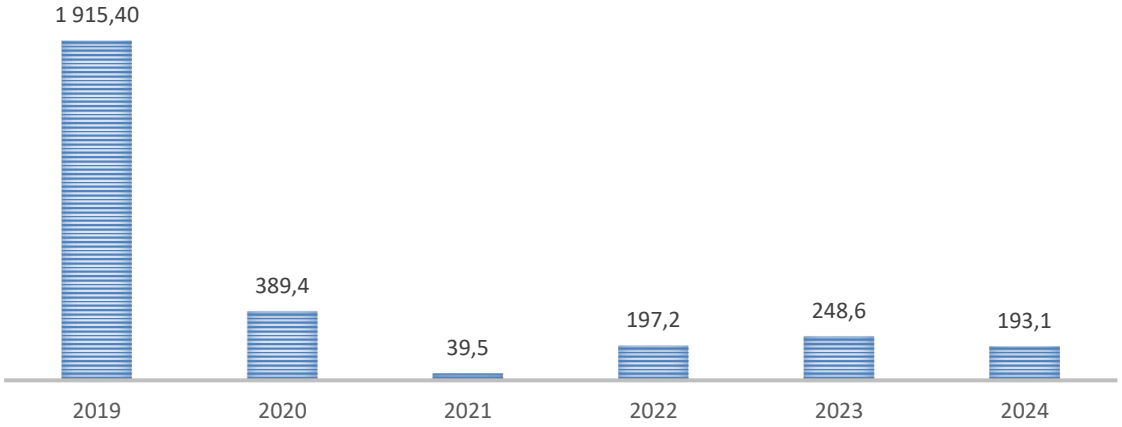
⇒ Ruch graniczny

Udział województwa lubelskiego w **ruchu osobowym na polskiej granicy wschodniej** w 2025 r. wynosił 47% (wzrost o 14,6% w stosunku do roku 2019), natomiast **w ruchu towarowym** udział województwa w ogólnej liczbie odpraw samochodów ciężarowych wyniósł 74% (wzrost o 32,1% w stosunku do roku 2019). Na wszystkich przejściach granicznych na granicy Polski z Białorusią i Ukrainą odprawiono 4 862 164 pojazdów drogowych (w województwie lubelskim – 2 622 069) oraz 36 349 pociągów (w województwie lubelskim – 22 315). Pojazdy drogowe odprawione w województwie lubelskim stanowiły 53,9% wszystkich pojazdów drogowych odprawionych na granicy Polski z Białorusią i Ukrainą (wzrost o 12,3% w stosunku do roku 2019). Pociągi odprawione w województwie lubelskim stanowiły 61,4% ilości przekroczeń granicy przez te pojazdy na granicy Polski z Białorusią i Ukrainą (spadek o 5,2% w stosunku do roku 2019). Na granicy polsko-białoruskiej w województwie lubelskim na wszystkich przejściach odprawiono 892 228 pojazdów w tym 8 833 pociągów, a udział województwa w ruchu wszystkich pojazdów Polski z Białorusią wyniósł 94,6% (wzrost o 103% w stosunku do roku 2019). Na granicy polsko-ukraińskiej w województwie lubelskim odprawiono ponad 1 752 156 pojazdów, w tym 13 482 pociągów. Udział województwa w ruchu pojazdów Polski z Ukrainą wyniósł 44,3% (spadek o 9% w stosunku do roku 2019).

W ramach małego ruchu granicznego mieszkańcy strefy przygranicznej mogą regularnie przekraczać wspólną granicę w celu pobytu w strefie przygranicznej drugiego państwa, bez konieczności posiadania wizy. 11 czerwca 2017 r. został zniesiony obowiązek posiadania wizy przez obywateli Ukrainy, posiadających paszport biometryczny, podróżujących do Polski i innych krajów strefy Schengen. Według danych Komendy Głównej Straży Granicznej, w województwie lubelskim w 2024 r. w ramach **małego ruchu granicznego** dokonano **193,1 tys. przekroczeń granicy ogółem**. Zniesienie obowiązku posiadania wiz przez obywateli Ukrainy podróżujących do UE przyczyniło się do spadku liczby podróżujących w ramach MRG. W związku z wystąpieniem zagrożenia wywołanego koronawirusem, zgodnie z obowiązującymi przepisami, od 15 marca 2020 r. został czasowo zawieszony lub ograniczony ruch na określonych przejściach granicznych, co znacząco wpłynęło na wielkość ruchu granicznego w ramach MRG. Od 9 września 2021 r., dzięki zmianom wprowadzonym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, obywatele Ukrainy ponownie uzyskali możliwość przekraczania polskiej granicy niezależnie od deklarowanego celu pobytu.

Wprowadzone ułatwienia wpłynęły istotnie na zwiększenie przekroczeń granicy w ramach MRG, np. w celu zakupów[118].

Wykres 15 MRG na granicy polsko-ukraińskiej w województwie lubelskim w latach 2019-2024

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie: Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 i 2024 r., US Rzeszów.

Poza drogowymi i kolejowymi przejściami granicznymi w województwie lubelskim funkcjonuje **lotnicze przejście graniczne** dla ruchu osobowego i towarowego obsługiwane w ramach działalności Portu Lotniczego Lublin[119].

Położenie regionu na wschodniej granicy Unii Europejskiej czyni go naturalnym hubem tranzytowym w handlu między Wschodem a Zachodem. Rozwój infrastruktury, zwłaszcza drogi ekspresowej S19 (Via Carpatia), dodatkowo wzmacnia potencjał logistyczny Lubelszczyzny. Województwo jest więc bramą Unii Europejskiej na Wschód, graniczące z Ukrainą i Białorusią. To determinuje specjalizację wielu firm w obsłudze handlu z tymi krajami. Przy czym potencjalne zaostrzenie konfliktu zbrojnego, wzrost liczby incydentów granicznych oraz zagrożenia hybrydowe mogą skutecznie zniechęcić inwestorów i partnerów handlowych do lokowania działalności w regionie, ograniczyć przepływ towarów i zahamować rozwój regionu. Lubelszczyzna jako region przygraniczny, jest szczególnie wrażliwa na eskalację konfliktów wschodnich.

Wybuch wojny spowodował zatory i chaos na przejściach granicznych. W pierwszych miesiącach wojny granica polsko-ukraińska była zablokowana przez kolejki (uchodźcy, pomoc humanitarna, transport wojskowy). Nawet po ustabilizowaniu sytuacji, procedury graniczne stały się bardziej skomplikowane, a czas oczekiwania na odprawę znacząco się wydłużył. Skutkowało to opóźnieniami w dostawach, mniejszą efektywnością taboru (pojazdy stały w kolejkach zamiast jeździć).

W obliczu nowych uwarunkowań geopolitycznych Polska jako kluczowy kraj tranzytowy dla Europy Zachodniej, stanęła przed koniecznością szybkiej reorientacji potoków towarowych. Wzrosło strategiczne znaczenie alternatywnych korytarzy transportowych, biegnących przez

[118] Ruch graniczny oraz wydatki cudzoziemców w Polsce i Polaków za granicą w 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 i 2024 r., US Rzeszów.
[119] Komenda Główna Straży Granicznej. Mapa przejść i obiektów Straży Granicznej.

Ukrainę i kraje bałtyckie. Skuteczne wykorzystanie tych tras pociągnęło za sobą potrzebę pilnej rozbudowy infrastruktury na przejściach granicznych, modernizacji przejść granicznych oraz infrastruktury logistycznej w rejonach przygranicznych[120].

W A Ż N E

- Region posiada istotne atuty rozwojowe wynikające z położenia geograficznego i roli w obsłudze handlu transgranicznego. Jednocześnie ujawniają się bariery ograniczające pełne wykorzystanie potencjału: niedobory infrastruktury intermodalnej i granicznej, brak nowoczesnych parków logistycznych i niedostateczna infrastruktura drogowo-kolejowa ograniczają rozwój. Konieczna jest rozbudowa terminali intermodalnych i modernizacja przejść granicznych.
- Na terenie województwa istnieją przejścia graniczne, które spełniają kluczową rolę w obsłudze ruchu międzynarodowego w kierunku wschodnim. Najważniejsze przejścia zostały rozbudowane i spełniają standardy UE (Hrebenne, Dorohusk, Kukuryki z terminalem w Koroszczynie, Dołhobyczów).
- Drogowe przejście graniczne w Dołhobyczowie oddane do użytku w 2014 r. jest jednym z najnowocześniejszych na wschodniej granicy.
- Pomimo tego, nadal istnieją duże niedobory w ilości przejść granicznych, a także niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna na części przejść istniejących.
- Sposób obsługi i odpraw na przejściach granicznych wymaga usprawnienia oraz zapewnienia kwestii bezpieczeństwa, szczególnie w obliczu wyzwań geopolitycznych.
- W kontekście odbudowy Ukrainy i współpracy transgranicznej przejścia graniczne, terminale intermodalne i zdolności magazynowe są nie tylko kwestią transportową, lecz także elementem odporności gospodarczej i bezpieczeństwa łańcuchów dostaw. Konieczny jest rozwój infrastruktury wspierającej (centra logistyczne, MOP-y, stacje ładowania).
- Konieczne jest przystosowanie infrastruktury do wyzwań geopolitycznych, takich jak zwiększona obecność wojskowa, potrzeba szybkiego reagowania na sytuacje kryzysowe na granicach oraz rosnące znaczenie logistyki strategicznej. W tym kontekście infrastruktura musi być projektowana z myślą o odporności i wielofunkcyjności[121].

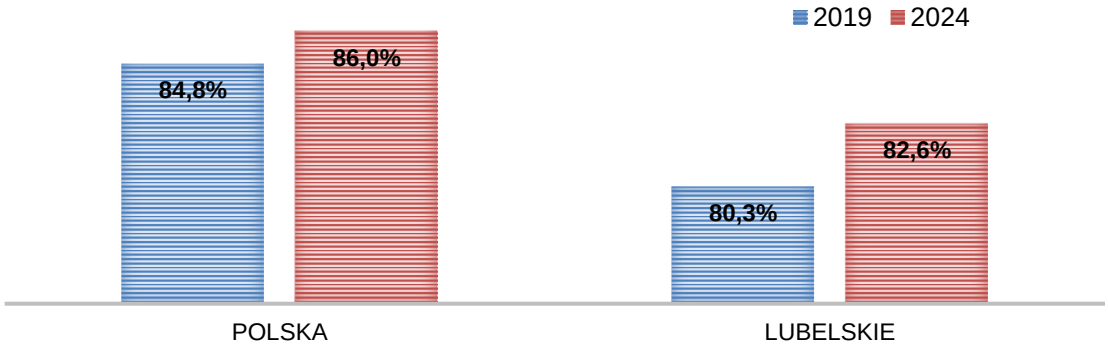
3.3.3. Gospodarka wodno-ściekowa

Sieć wodociągowa (rozdzielcza i przesyłowa) w województwie lubelskim w 2024 r. osiągnęła długość 23 032,1 km, co plasuje region na 7 miejscu w kraju pod względem długości sieci, a liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania osiągnęła wielkość 417 920. W 2024 r. na terenach wiejskich w województwie lubelskim zlokalizowanych było 85,2% długości sieci wodociągowej oraz 74,5% przyłączy do budynków mieszkalnych.

[120]Raport „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa", WUP w Lublinie, 2026.
[121]Raport „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa", WUP w Lublinie, 2026.

Pod względem **wskaźnika gęstości sieci na 100 km²**, który wyniósł **91,7 km/100 km²**, region znajdował się na 12 miejscu w kraju. Na terenach wiejskich wskaźnik gęstości sieci wodociągowej w 2024 r. wyniósł 81,5 km na 100 km². Tereny miejskie odznaczały się znacznie większym zagęszczeniem sieci wodociągowej, ze wskaźnikiem wynoszącym w 2024 r. 322,8 km na 100 km².

Wykres 16 Udział budynków mieszkalnych podłączonych do infrastruktury technicznej wodociągowej w latach 2019 i 2024

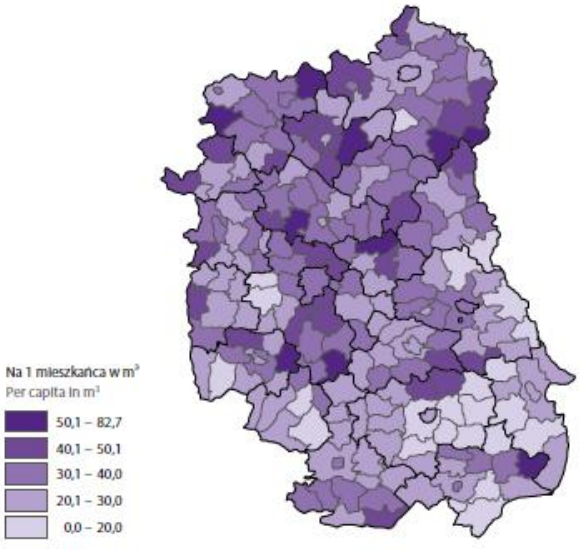

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych BDL GUS, 2026.

W latach 2019/2020[122] - 2024:

- wybudowano 739 km sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej), co oznacza wzrost o 3,3%,
- na obszarach wiejskich nastąpił wzrost długości sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) z 19 049,4 km do 19 623,8 km sieci, tj. o 3% (podczas gdy na obszarach wiejskich w kraju nastąpił spadek o 1%),
- liczba przyłączy wzrosła o 29 547 szt., tj. o 7,6%, w tym o 18 885 szt. na obszarach wiejskich, tj. o 6,5%,
- najbardziej znaczący przyrost długości sieci wodociągowej zaobserwowano: ponad dwukrotny wzrost w gminach: Kraśnik (z 44,5 km do 89,6 km) i Komarówka Podlaska (z 47,1 km do 94,7 km), a także w gminach: Sawin (o 70%), Wojciechów (o 50%) i Rossosz (o 40%).

Rysunek 48 Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2024 r.

Źródło: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2026, s. 96, US w Lublinie, 2026.

W 2024 r. zużycie wody z wodociągów przez gospodarstwa domowe wyniosło 64,3 hm³. Przeciętne zużycie wody przez gospodarstwa domowe przypadające na 1 mieszkańca wyniosło 32,1 m³. W województwie

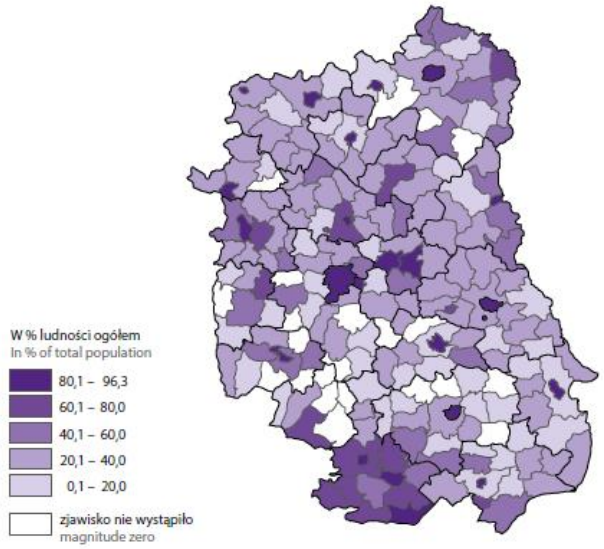
[122] Dane dotyczące długości czynnej sieci rozdzielczej dostępne tylko do roku 2021, natomiast długości eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) dostępne od roku 2020.

lubelskim w 2024 r. z **sieci wodociągowej korzystało 88% ogółu ludności**, przy czym **w miastach 95%**, a na **terenach wiejskich 82%**. W 2024 r. na 213 gmin województwa lubelskiego w 162 gminach z sieci wodociągowej korzystało więcej niż 80% mieszkańców. Natomiast udział mieszkańców korzystających z wodociągów wynoszący poniżej 20% odnotowano jedynie w 3 gminach: Łabunie (7,6%), Miączyn (3,2%) i Bełżec (0,5%).

Długość kanalizacji sanitarnej w 2024 roku wynosiła łącznie 7 892,1 km (z tego 40,5% w granicach administracyjnych miast i 59,5% na terenach wiejskich) i stanowi zaledwie 34,3% długości sieci wodociągowej w regionie. W przypadku infrastruktury kanalizacyjnej następuje **systematyczne zagęszczenie sieci**, ale wciąż jest **niewystarczające**. W 2024 r. gęstość sieci kanalizacyjnej w przeliczeniu na 100 km^2 wyniosła w województwie 31,4 km i w porównaniu z 2015 r. wzrosła o 6,4 km na 100 km^2. W miastach województwa lubelskiego w 2024 r. zagęszczenie sieci kanalizacyjnej wyniosło 302,5 km na 100 km^2, a na terenach wiejskich wyniosło 19,5 km na 100 km^2.

Liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wyniosła 174,7 tys. i w porównaniu z 2015 r. zwiększyła się o 36,4%.

Rysunek 49 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w 2024 r.

Źródło: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2026, s. 97, US w Lublinie, 2026.

Z **sieci kanalizacyjnej** w 2024 r. korzystało **55,1% mieszkańców regionu** (90,6% w miastach i 24,7% na wsi).

Wśród gmin województwa lubelskiego największy udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej odnotowano w miastach: Świdnik (96,3%), Puławy (96,2%), Lublin (94,5%), Lubartów (93,7%), Chełm (93,6%), Włodawa (93,3%), Dęblin (92,5%), natomiast w 22 gminach nie korzystano z sieci kanalizacyjnej. **Poziom uzbrojenia ośrodków miejskich w sieć kanalizacyjną jest bardzo zróżnicowany**. Najgorsza sytuacja jest w mieście Kazimierz Dolny (tylko 39,4% mieszkańców korzysta z kanalizacji zbiorowej), w mieście Kamionka (42,8%), Tyszowce (53,4%).

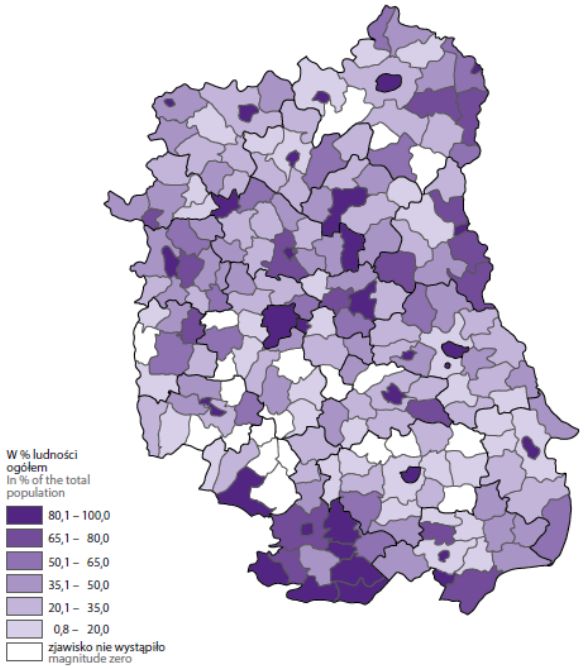
Największa ilość **ścieków komunalnych** pochodzi z terenu miasta Lublin, zaś przemysłowych odprowadzona została z powiatu puławskiego (z Zakładów Azotowych w Puławach) i łęczyńskiego (w związku z funkcjonowaniem Kopalni Lubelski Węgiel „Bogdanka").

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonowały 63 oczyszczalnie ścieków przemysłowych. Przepustowość oczyszczalni wyniosła 132,7 dam^3 na dobę. Wśród oczyszczalni przemysłowych w 2024 r. dominowały oczyszczalnie biologiczne – 69,8%.

Oprócz oczyszczalni przemysłowych w 2024 r. działały 283 oczyszczalnie komunalne. Przepustowość oczyszczalni komunalnych wyniosła 365,6 dam^3 na dobę. Wśród oczyszczalni komunalnych w 2024 r. dominowały oczyszczalnie biologiczne i stanowiły 89,8% ogółu tych oczyszczalni.

Ilość ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną w 2024 r. wyniosła 55,0 hm^3. **Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków** w województwie lubelskim w 2024 r. wyniósł 59,3% i był dużo **niższy od średniej krajowej**, która wyniosła 76,2%. Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w miastach województwa lubelskiego w 2024 r. wyniósł 94,5%, natomiast na wsi 29,0%.

Rysunek 50 Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2024 r.

Źródło: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2026, s. 97, US w Lublinie, 2026.

W 2024 r. największy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków odnotowano w mieście Tomaszów Lubelski (99,98%), w gminie wiejskiej Obsza (99,9%) oraz w gminie wiejskiej Aleksandrów (99,8%). Natomiast najmniejszy odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków odnotowano w gminach wiejskich: Wysokie (0,8%), Potok Wielki (1,1%) oraz Mełgiew (1,8%).

W A Ż N E

- Przy wysokim poziomie zwodociągowania województwa, relatywnie słabo rozwinięta sieć kanalizacyjna nie zapewnia właściwej ochrony zasobów środowiska.
- W obszarach o dużym rozproszeniu osadnictwa, alternatywą dla sieci kanalizacyjnych są przydomowe systemy odprowadzania ścieków.

3.3.4. Infrastruktura energetyczna

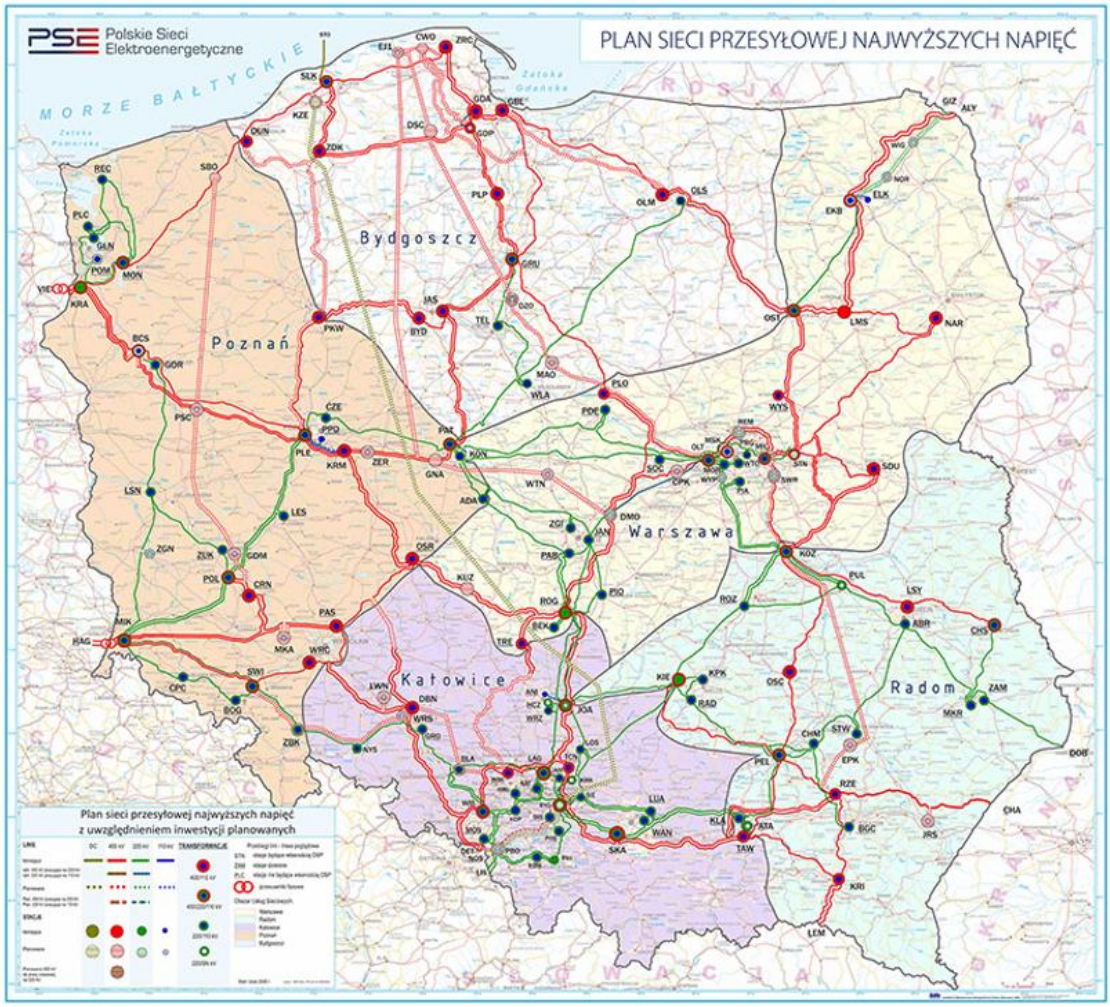
Województwo lubelskie pozostaje regionem o relatywnie niskiej samowystarczalności energetycznej. W 2024 r. produkcja energii elektrycznej pokrywała 56,9% regionalnego zapotrzebowania, co oznacza znaczącą zależność od dostaw energii z krajowego systemu elektroenergetycznego. Największym producentem energii elektrycznej w regionie jest PGE Energia Ciepła S.A. Oddział w Lublinie z produkcją w 2025 r. szacowaną na poziomie 0,81 TWh[123].

[123] Źródło: https://pgeenergiaciepla.pl/spolki-i-oddzialy/elektrocieplownie/oddzial-elektrocieplownia-w-lublinie, [dostęp 28.09.2026 r.]

Zasilanie regionu opiera się na sieci linii najwyższych napięć 400 kV i 220 kV oraz rozbudowanej sieci dystrybucyjnej wysokiego, średniego i niskiego napięcia. Zasilanie województwa w energię elektryczną z krajowego systemu elektroenergetycznego (KSE) następuje poprzez linie najwyższych napięć (NN)[124]:

- **400 kV relacji**: Kozienice – Lublin Systemowa; Kozienice – Ostrowiec; Chełm – Lublin Systemowa,
- **220 kV relacji:** Puławy – Rożki (koło Radomia); Abramowice – Puławy; Abramowice – Stalowa Wola; Abramowice – Mokre; Chełm – Mokre; Mokre – Zamość; Zamość – Dobrotwór (Ukraina, obwód lwowski); Kozienice – Puławy (linia dwutorowa).

Rysunek 51 Istniejące i projektowane sieci przesyłowe najwyższych napięć w woj. lubelskim na tle Polski

Źródło:https://www.pse.pl/obszary-dzialalnosci/krajowy-system-elektroenergetyczny/plan-sieci-elektroenergetycznej-najwyzszych-napiec/planowana.

Przesył i dystrybucja energii elektrycznej w układzie wewnątrzregionalnym odbywa się poprzez zlokalizowane w województwie linie wysokich (WN), średnich (SN) i niskich napięć (nN), których długość według stanu na koniec 2025 r. wynosiła odpowiednio[125]:

[124] Źródło: Informacja od Polskich Sieci Elektroenergetycznych z dn. 17.03.2026 r.
[125] Źródło: Informacja od PGE Dystrybucja S.A., Oddział Lublin, z dn. 23.04.2026 r.

- **WN (110 kV)** – 1 836,2 km,
- **SN (od 10 do 30 kV)** – 23 136,4 km,
- **nN (do 1 kV)** – 33 540,9 km.

Infrastruktura sieciowa najwyższych napięć (NN) zarządzana przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne (PSE) jest w stanie dobrym. Natomiast sieci dystrybucyjne napowietrzne (PGE Dystrybucja) są w znacznym stopniu wyeksploatowane.

Kluczowym programem modernizacyjnym jest zamiana tradycyjnych napowietrznych linii średniego napięcia (SN) na podziemne linie kablowe. Schowanie linii w ziemi eliminuje awarie wywołane wichurami lub oblodzeniem. Duże projekty tego typu objęły m.in. rejon GPZ Chruślina (gmina Urzędów – ponad 30 km linii kablowych), a także rejony miejscowości Zabiele, Paszki, Zawieprzyce oraz Turka. Ponadto, realizowany jest program obejmujący masową wymianę infrastruktury pomiarowej u odbiorców końcowych (Program Liczniki Zdalnego Odczytu), co pozwoli na automatyczne monitorowanie zużycia i stabilizowanie lokalnych przeciążeń sieci.

Energia dostarczana jest liniami NN do stacji systemowych. Na terenie województwa lubelskiego stacja systemowa 400/110 kV zlokalizowana jest w Lublinie, a stacje 220/110 kV zlokalizowane są w Lublinie, Puławach, Chełmie i Zamościu (2 stacje). Ze stacji tych zasilana jest sieć dystrybucyjna rozdzielcza wysokiego napięcia 110 kV poprzez Główne Punkty Zasilające (GPZ).

W latach 2018-2024 nastąpił dynamiczny rozwój sektora energetycznego. **Produkcja energii elektrycznej wzrosła o 61,8%** (z 2 066 GWh do 3 344,2 GWh)[126], a **moc zainstalowana ponad trzykrotnie**, osiągając 2 034 MW.

Głównym czynnikiem tego wzrostu był **rozwój odnawialnych źródeł energii**. Moc zainstalowana w OZE zwiększyła się ponad siedmiokrotnie, a produkcja energii z OZE wzrosła o 280%, osiągając 1 800 GWh. W 2024 r. OZE odpowiadały za 53,8% energii elektrycznej wytworzonej w regionie[127]. **Struktura OZE** województwa opiera się przede wszystkim na energetyce **słonecznej i wiatrowej**. Na koniec 2025 r. funkcjonowało 501 instalacji OZE o łącznej mocy 905,8 MW, z czego największy udział miały instalacje fotowoltaiczne (534,6 MW) i wiatrowe (315,7 MW).

Województwo lubelskie jest regionem, który obok pasa nadmorskiego uznawany jest za najlepszy do wykorzystania energii słonecznej. Suma rocznego nasłonecznienia wynosi ok. 1050-1150 kWh/m^2 (średnia dla kraju: 950-1150 kWh/m^2). Najbardziej korzystny pod tym względem jest obszar wschodni – Polesie Lubelskie i strefa nadbużańska.

Podział wg rodzajów OZE w woj. lubelskim[128]:

[126] Oprac. własne DSiR UMWL na podstawie danych GUS, BDL https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/1674, [dostęp 22.04.2026 r.]
[127] Oprac. własne DSiR UMWL na podstawie danych Agencji Rynku Energii, Statystyka Elektroenergetyki Polskiej https://www.are.waw.pl/wydawnictwa [dostęp 24.04.2026 r.]
[128] Oprac. własne DSiR UMWL na podstawie danych URE https://www.ure.gov.pl/pl/oze/potencjal-krajowy-oze/8108,Instalacje-odnawialnych-zrodel-energii-stan-na-31-grudnia-2025-r.html, stan na dzień 31.12.2025 r., [dostęp 22.04.2026 r.]

- **452 instalacje** wytwarzających energię z promieniowania **słonecznego** o łącznej mocy **534,6 MW**,
- **19 instalacji** wytwarzających energię z **wiatru** o łącznej mocy **315,7 MW**,
- **22 biogazownie**: 13 biogazowni rolniczych oraz 9 instalacji wykorzystujących biogaz inny niż rolniczy tj. z oczyszczalni ścieków (m.in. Puławy, Lublin, Zamość, Lubartów) oraz składowisk odpadów (m.in. Biała Podlaska, Wólka Rokicka) o łącznej mocy **18,6 MW**,
- **1 instalacja** na biomasę o mocy **12 MW** (Lublin),
- **1 instalacja** realizująca **współspalanie** paliwa konwencjonalnego i biomasy lub biogazu o mocy **24 MW** (Lublin)
- **6 małych elektrowni wodnych** o łącznej mocy zainstalowanej **0,91 MW**.

Dodatkowo, według danych PGE Dystrybucja S.A., na koniec 2025 r. w regionie działało 141 359 **mikroinstalacji OZE** o mocy przekraczającej 1 GW, z czego 99,9% stanowiły instalacje fotowoltaiczne.

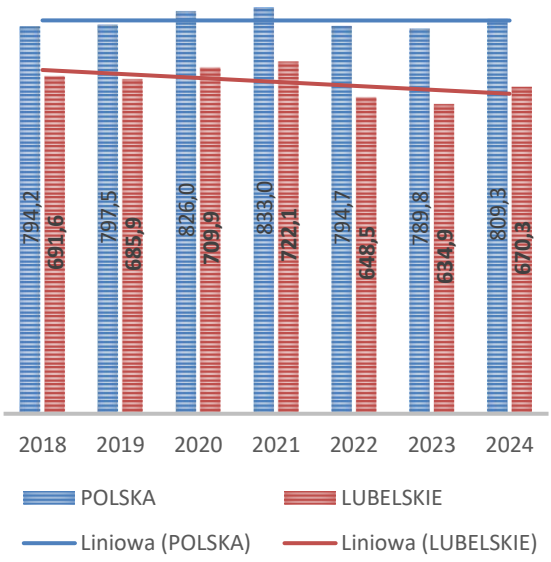
Jednocześnie istotnym ograniczeniem dalszego rozwoju OZE pozostaje stan części sieci dystrybucyjnej. W szczególności na obszarach wiejskich występują bariery związane z przepustowością sieci niskiego napięcia, utrudniające przyłączanie nowych źródeł rozproszonych. Problemem jest również niewystarczający rozwój magazynowania energii, co ogranicza możliwości efektywnego wykorzystania nadwyżek produkcji z odnawialnych źródeł energii.

Pozytywnym zjawiskiem jest rozwój **energetyki obywatelskiej**. W województwie funkcjonuje 55 spółdzielni energetycznych, które wykorzystują lokalne źródła energii i wspierają bilansowanie produkcji oraz zużycia energii na poziomie lokalnym. Równolegle realizowane są działania modernizacyjne obejmujące kablowanie sieci, wdrażanie inteligentnego opomiarowania i automatyzację infrastruktury elektroenergetycznej.

Utrudnieniem w rozwoju energetyki rozproszonej jest brak uwzględnienia stref energetycznych w MPZP wielu gmin, co przekłada się na długie i skomplikowane procedury administracyjne.

Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych w 2024 r. w województwie wyniosło 1343,0 GWh (4,4% zużycia krajowego), tj. mniej o 8,5% w stosunku do 2018 r. Zużycie energii w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie lubelskim jest znacznie niższe niż średnia w kraju oraz odnotowuje tendencję spadkową (w kraju wzrost, wykres 17). W 2024 r. w województwie w gospodarstwach domowych w miastach odnotowano spadek zużycia energii elektrycznej o 4,6% w stosunku do 2018 r., a na wsi o 11,6%.

Wykres 17 Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w latach 2018-2024 [kWh]

Źródło: opracowanie własne DSiR na podstawie BDL GUS, 2026.

W latach 2018-2024 w woj. lubelskim nastąpił wzrost liczby odbiorców energii elektrycznej do 846,7 tys. (wzrost o 34,3 tys.).

W A Ż N E

- Województwo lubelskie nadal pozostaje regionem istotnie zależnym od dostaw energii spoza własnego obszaru. W ostatnich latach nastąpił bardzo dynamiczny rozwój sektora energetycznego w regionie. Produkcja energii elektrycznej wzrosła o ok. 62%, a moc zainstalowana ponad trzykrotnie, głównie dzięki inwestycjom w odnawialne źródła energii.
- OZE stają się ważnym elementem regionalnego miksu energetycznego, przy dominującej roli energetyki słonecznej oraz szybko rosnącej liczbie instalacji prosumenckich. Potencjał dalszego rozwoju OZE ograniczają bariery infrastrukturalne, w szczególności niewystarczająca przepustowość części sieci dystrybucyjnych, brak wielkoskalowych magazynów energii oraz konieczność modernizacji sieci średnich i niskich napięć.
- Województwo dysponuje jednymi z najlepszych w kraju warunków do rozwoju energetyki słonecznej oraz znaczącym potencjałem wykorzystania biomasy i biogazu. Stwarza to możliwości dalszego zwiększania udziału OZE i wzmacniania bezpieczeństwa energetycznego regionu.
- Kluczowym wyzwaniem najbliższych lat będzie równoległa realizacja transformacji energetycznej i modernizacji infrastruktury elektroenergetycznej. Rozwój sieci inteligentnych, magazynów energii, klastrów i spółdzielni energetycznych będzie warunkiem efektywnego wykorzystania rosnącego potencjału OZE, oraz zwiększenia samowystarczalności energetycznej regionu.

3.3.5. Infrastruktura ciepłownicza

Sieć ciepłownicza w województwie lubelskim w okresie 2018–2025 charakteryzowała się stałym, stosunkowo niedużym rozwojem infrastrukturalnym, silną koncentracją wokół aglomeracji miejskich oraz dynamicznym wzrostem efektywności energetycznej.

Scentralizowane systemy ciepłownicze posiadają tylko duże miasta. W małych miastach budynki wielorodzinne i usługowe ogrzewane są z kotłowni lokalnych utrzymywanych przez administratorów obiektów. Długość sieci cieplnej przesyłowej i rozdzielczej w 2024 roku w województwie lubelskim wynosiła 836,2 km, z czego 771,6 km stanowiły miejskie sieci ciepłownicze. Działało 1 658 kotłowni (1 161 w miastach i 497 na terenach wiejskich), a ich liczba wzrosła od 2010 roku o 1 097 instalacje[129].

Długość sieci ciepłowniczej zawierającej sieci niskoparametrowe (tzw. zewnętrzne instalacje odbiorcze) wyniosła w 2024 r. ok. 1 158,4 km. Moc zainstalowana w 2024 r. to wielkość 2 398,3 MW, moc osiągalna to 2 410,6 MW, a moc wykorzystana to 1 858,0 MW. Produkcja ciepła ukształtowała się na poziomie 18 654,9 TJ, w tym w kogeneracji 8 351,9 TJ. Ciepło dostarczone do odbiorców przyłączonych do sieci to 8 251,4 TJ. Straty ciepła natomiast wyniosły 1 251,5 TJ[130].

[129] Źródło: GUS BDL https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/3542 [dostęp 24.04.2026 r.].

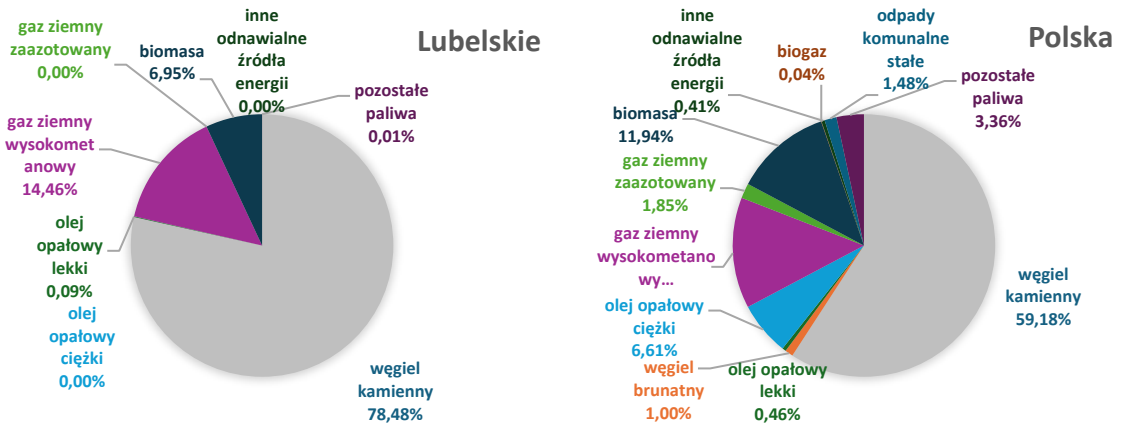
[130] Informacje z przedsiębiorstw, które podały dane. Źródło: Energetyka cieplna w liczbach 2024, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa, listopad 2025.

Sprzedaż ciepła bezpośrednio ze źródeł (bez udziału sieci) wyniosła w 2024 roku w regionie 4 977,2 TJ, w tym sprzedaż ciepła do odbiorców końcowych 241,9 TJ. Średnia cena ciepła wyniosła 109,23 zł/GJ i była wyższa od średniej dla Polski (100,71 zł/GJ).

Sprzedaż ciepła z sieci ciepłowniczej ukształtowała się na poziomie 8 669,6 TJ, w tym sprzedaż ciepła do odbiorców końcowych 8 055,9 TJ. Średnia cena jednoskładnikowa ciepła[131] wynosiła w regionie 142,24 zł/GJ i była zbliżona do średniej ceny dla Polski (142,82 zł/GJ).

Udział poszczególnych paliw w wytwarzaniu ciepła jest zróżnicowany pod względem terytorialnym. W województwie lubelskim zdecydowanie dominuje zużycie paliw węglowych (78,48 %). Najwięcej, bo 14 640 802,8 GJ ciepła z paliw pochodzi z węgla kamiennego, 2 698 259 GJ z gazu ziemnego wysokometanowego, 1 296 916 GJ z biomasy[132].

Rysunek 52 Udział poszczególnych paliw w wytwarzaniu ciepła w Polsce i w woj. lubelskim

Źródło: Oprac. własne DSiR UWML na podst. danych z *Energetyka cieplna w liczbach 2024.*

W 2024 r. 36,8% z **383,336 tys. odbiorców gazu** (gospodarstwa domowe) wykorzystało gaz do ogrzewania mieszkania[133], natomiast dominującym źródłem ciepła były **paliwa stałe**.

Większość systemów ciepłowniczych w miastach powiatowych opiera się na spalaniu miału węglowego, co wymaga kosztownej modernizacji i dostosowania do unijnych dyrektyw emisyjnych (systemy efektywne energetycznie). Największe obiekty w regionie, jak Elektrociepłownia Lublin-Wrotków (największe źródło prądu i ciepła w Lublinie należące do PGE), wykorzystują zaawansowany blok gazowo-parowy, drastycznie zmniejszając lokalną emisję CO_2 w porównaniu do tradycyjnych kotłów węglowych.

Zgodnie z danymi CEEB, miejskie i lokalne sieci ciepłownicze stanowią stabilny fundament ogrzewania wielorodzinnego, podczas gdy w sektorze domów jednorodzinnych województwa wciąż dominuje paliwo stałe oraz dynamicznie rosnąca liczba pomp ciepła.

[131] Do wyliczenia średniej ceny jednoskładnikowej ciepła pominięte zostały przychody ze świadczenia usługi przesyłowej dla odbiorców kupujących ciepło u innych dostawców.
[132] Energetyka cieplna w liczbach 2024, Urząd Regulacji Energetyki, Warszawa, listopad 2025.
[133] Oprac. własne UMWL DSiR na podst. danych GUS BDL https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/4421 [dostęp 24.04.2026 r.].

Tabela 1 Struktura źródeł ciepła w województwie lubelskim

Źródło ciepła	Liczba źródeł ciepła	Udział procentowy
Kocioł na paliwo stałe (węgiel, drewno, pellet lub inny rodzaj biomasy) z ręcznym podawaniem paliwa / zasypowy	252 278	23%
Kocioł gazowy / bojler gazowy / podgrzewacz gazowy przepływowy / kominek gazowy	224 624	21%
Ogrzewanie elektryczne / bojler elektryczny	133 105	12%
Kolektory słoneczne do ciepłej wody użytkowej lub z funkcją wspomagania ogrzewania	110 212	10%
Trzon kuchenny / piecokuchnia / kuchnia węglowa	95 913	9%
Piec kaflowy na paliwo stałe (węgiel, drewno, pellet lub inny rodzaj biomasy)	79 844	7%
Kominek / koza / ogrzewacz powietrza na paliwo stałe (drewno, pellet lub inny rodzaj biomasy, węgiel)	72 667	7%
Kocioł na paliwo stałe (węgiel, drewno, pellet lub inny rodzaj biomasy) z automatycznym podawaniem paliwa / z podajnikiem	53 481	5%
Miejska sieć ciepłownicza / ciepło systemowe / lokalna sieć ciepłownicza	31 661	3%
Pompa ciepła	21 313	2%
Kocioł olejowy	4 789	0%
Suma:	1 079 887	

Źródło: CEEB (stan na 1.07.2026 r.)

W A Ż N E

- Działania w zakresie rozwoju ciepłownictwa stanowią ważny czynnik poprawy jakości powietrza oraz obniżenia emisji gazów cieplarnianych. W tym kontekście inwestycje w rozwój i modernizację sieci ciepłowniczej powinny uwzględniać zmianę struktury produkcji ciepła z wykorzystaniem OZE, kogeneracji, ciepła odpadowego oraz budowanie magazynów ciepła.
- Istotnym elementem transformacji sektora ciepłowniczego jest rozwój magazynów ciepła, zwiększających elastyczność systemu, umożliwiających bilansowanie podaży i popytu na ciepło oraz poprawiających efektywność energetyczną, a także umożliwiających lepszą integrację źródeł odnawialnych i ciepła odpadowego, wspierając proces dekarbonizacji oraz stabilizację systemu w warunkach rosnącego udziału niestabilnych źródeł energii.

3.3.6. Infrastruktura gazowa

Województwo lubelskie zaopatrywane jest w gaz ziemny z krajowego systemu gazociągów wysokiego ciśnienia:

- magistralą DN 700 mm: Nisko – Wronów,
- magistralą DN 700 mm: Wronów – Hołowczyce,
- magistralą DN 500 mm: Wronów – Rembelszczyzna,
- gazociągiem DN 250 mm: Lubaczów – Zamość – Krasnystaw,
- gazociągiem DN 250 mm: Poniatowa – Bełżyce – Lublin,
- gazociągiem DN 400 mm: Lublin – Krasnystaw,
- gazociągiem DN 150 mm: Zaklików – Janów Lubelski – Biłgoraj,
- gazociągiem DN 500 mm: Jeziorzany – Lublin,
- gazociągiem DN 150 mm: Krasnystaw – Chełm.

Długość czynnej sieci gazowej w 2024 r. wynosiła 10,2 tys. km, w tym czynnej sieci przesyłowej 437,1 km i sieci dystrybucyjnej 9 747,8 km (bez przyłączy)[134]. Od 2021 r. długość sieci dystrybucyjnej wzrosła na obszarze województwa o 4,2%. Następuje systematyczne zagęszczenie sieci gazowej ogółem. W 2024 r. wyniosło ono 40,5 km na 100 km^2 i w porównaniu z rokiem 2015 zwiększyło się o 6,0 km na 100 km^2.

Liczba przyłączy sieci gazowej do gospodarstw domowych jak i do budynków niemieszkalnych w 2024 roku w województwie lubelskim wynosiła 185,7 tys. sztuk (zwiększyła się w porównaniu z 2015 r. o 29,6%). 65 gmin nie posiada dostępu do sieci gazowej, najwięcej w powiecie bialskim (13) i chełmskim (7). W województwie lubelskim w 2024 r. z sieci gazowej korzystało 47,7% ogółu ludności, w miastach wskaźnik ten wyniósł 73,2%, a na wsi 25,7%. Najwyższy odsetek mieszkańców korzystających z sieci gazowej był w miastach: Tomaszów Lubelski (97,0%), Kraśnik (96,4%) oraz Świdnik (94,4%). W 120 gminach korzystający z sieci gazowej stanowili poniżej 20% ogółu ludności.

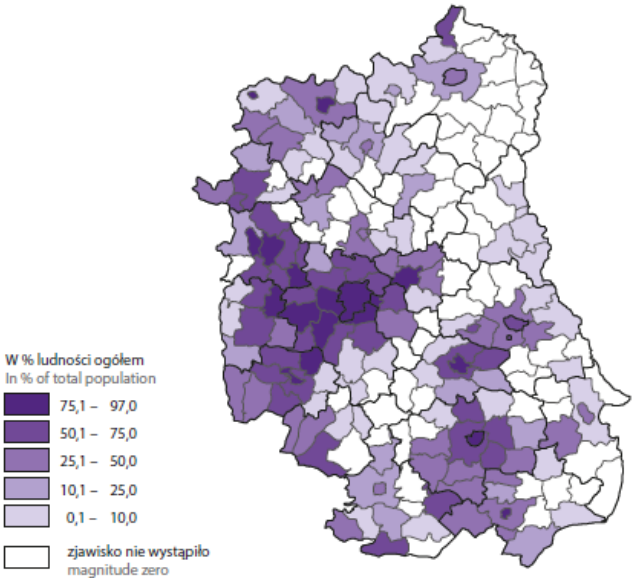
[134] BDL GUS: https://bdl.stat.gov.pl/bdl/metadane/cechy/4421, [dostęp 23.04.2026 r.]
W 2021 r. zmianie uległa metodyka klasyfikacji oraz prezentacji danych statystycznych dotyczących sieci gazowej. Do 2021 r. stosowano pojęcia:
- sieć rozdzielcza - sieć gazowa służąca do przesyłania i dystrybucji paliw gazowych o ciśnieniu nie wyższym niż 0,5 MPa,
- sieć przesyłowa - sieć gazowa służąca do przesyłania (tranzytu) i dystrybucji paliw gazowych o ciśnieniu wyższym niż 0,5 MPa.

Po 2021 r., w statystyce publicznej obowiązują pojęcia określające funkcję gazociągu, tj.:
- sieć dystrybucyjna - system infrastruktury służący do rozprowadzania gazu ziemnego od sieci przesyłowej do odbiorców końcowych (bez przyłączy),
- siec przesyłowa - infrastruktura techniczna służąca do transportu gazu ziemnego na duże odległości, od źródeł dostaw (np. terminali LNG, złóż gazowych) do sieci dystrybucyjnej oraz dużych odbiorców przemysłowych.

Największy, ponad czterokrotny przyrost odbiorców (gospodarstw) w stosunku do roku 2010 notują powiaty lubartowski, hrubieszowski oraz parczewski. W ujęciu gminnym największą dynamikę przyrostu odbiorców gazu odnotowano w Annopolu, Parczewie, Szczebrzeszynie i Stoczku Łukowskim.

Zużycie gazu w gospodarstwach domowych w 2024 r. osiągnęło wartość 2 180,8 MWh i wzrosło o 30% w stosunku do 2015 roku (1 678,2 MWh). W województwie dominującym sektorem ekonomicznym w zużyciu gazu jest przemysł i budownictwo (66,5% ogółu zużytego gazu)[135], a największym odbiorcą są Zakłady Azotowe S.A. w Puławach.

Rysunek 53 Ludność korzystająca z gazu z sieci w 2024 r.

Źródło: Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2026, s. 99, US w Lublinie, 2026.

System przesyłowy zarządzany przez Operatora Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A. przechodzi rozbudowę w ramach tzw. Korytarza Centrum-Wschód. Kluczowym węzłem przesyłowym w województwie jest Wronów (powiat puławski). Stąd rozchodzi się nowoczesna infrastruktura, m.in. gazociąg o podwyższonym ciśnieniu Wronów – Rozwadów, przechodzący przez gminy Końskowola, Wąwolnica, Poniatowa, Chodel, Bełżyce, Urzędów i Kraśnik.

Choć sieć przesyłowa GAZ-SYSTEM-u jest nowoczesna, lokalna sieć dystrybucyjna wykazuje luki. Gazyfikacja koncentruje się wokół miast i dużych zakładów przemysłowych (np. Grupa Azoty Puławy). Tereny rolnicze wciąż posiadają niski stopień dostępu do sieci, co wymusza inwestycje w alternatywne rozwiązania (np. stacje regazyfikacji LNG).

W A Ż N E

- Ze względu na słabo rozwiniętą sieć rozdzielczą, w województwie lubelskim nadal dominuje wykorzystanie gazu butlowego w gospodarstwach domowych.
- Na plany rozbudowy sieci gazowych będą wpływały: opłacalność ekonomiczna oraz polityka dotycząca dekarbonizacji, uznająca gaz ziemny za tzw. paliwo przejściowe.

3.3.7. Infrastruktura telekomunikacyjna, wykorzystanie ICT

Infrastruktura telekomunikacyjna o wysokich przepustowościach stanowi obecnie element podstawowej infrastruktury technicznej zapewniającej dostęp do usług i informacji, a coraz częściej także pracy zdalnej. Ze względu na aspekty ekonomiczne rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, szczególne **braki** w tym zakresie występują w **obszarach wiejskich** o

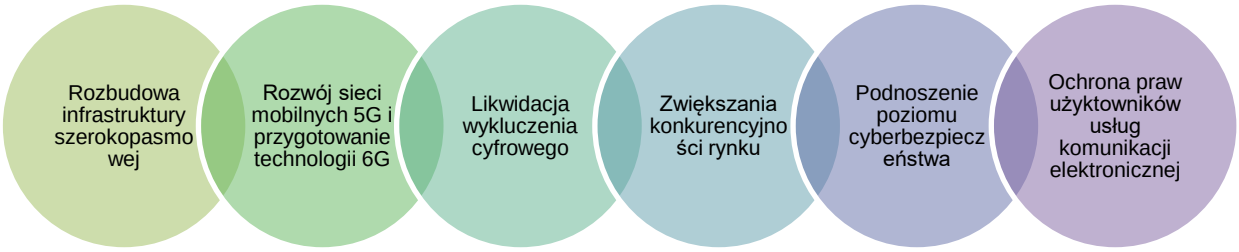
[135] Zużycie paliw i nośników energii w 2024 r., Główny Urząd Statystyczny, Warszawa-Rzeszów 2025.

niskiej gęstości zaludnienia i rozproszonej zabudowie. Brak zasięgu w przypadku tych obszarów oznacza brak oferty efektywnego dostępu stacjonarnego, realizowanego zarówno za pomocą technologii przewodowych, jak i bezprzewodowych (z wyłączeniem technologii satelitarnych).

Polska już teraz ma szeroki dostęp do nowoczesnych sieci oraz niezwykle konkurencyjny rynek, dający bardzo dobre warunki konsumentom. Pojawiają się jednak nowe wyzwania – potencjalne wykorzystanie alternatywnych technologii dostępowych (ze względu na bardzo wysokie koszty pokrycia całego kraju światłowodem), konieczność stymulacji popytu na dostęp do internetu i zapewnianie utrzymania sieci wobec rosnących kosztów, tworzenie nowych „infrastruktur" – centrów przetwarzania danych, komputerów kwantowych czy sieci prywatnych w przedsiębiorstwach.[136]

Rozwój rynku telekomunikacyjnego koncentruje się obecnie wokół sześciu strategicznych obszarów (Rys. 53).

Rysunek 54 Strategiczne obszary rozwoju rynku teleinformatycznego

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE), „Strategia Prezesa UKE na lata 2026-2030", s. 9.

Nowoczesna infrastruktura telekomunikacyjna jest podstawą funkcjonowania elektronicznej administracji, usług chmurowych, Internetu Rzeczy (IoT), sztucznej inteligencji oraz przemysłu 4.0. Istotna jest również postępująca cyfryzacja usług publicznych, która zwiększa znaczenie rozwiązań zapewniających sprawne, bezpieczne i interoperacyjne funkcjonowanie systemów teleinformatycznych administracji publicznej oraz jednostek sektora publicznego. Dotyczy to w szczególności utrzymania i rozwoju systemów teleinformatycznych, elektronicznego zarządzania dokumentacją, usług chmurowych i centrów przetwarzania danych, integracji systemów i wymiany danych, zapewnienia ciągłości działania oraz rozwoju wspólnych platform i usług cyfrowych. Rozproszenie zasobów, kompetencji i rozwiązań pomiędzy poszczególnymi jednostkami ogranicza możliwość osiągania efektu skali, standaryzacji oraz odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, co wskazuje na potrzebę rozwijania regionalnych mechanizmów współdzielenia infrastruktury, kompetencji i usług IT.

W 2025 r. w województwie lubelskim **dostęp do Internetu** posiadało 93,9% gospodarstw domowych (wobec 93,6% w 2024 r.). Dla porównania w 2025 r. w Polsce dostęp do Internetu miało 96,2% gospodarstw (w 2024 r. 95,9%). Pod względem liczby gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu w ogólnej liczbie gospodarstw domowych, województwo lubelskie w 2025 r. zajęło 14. miejsce w kraju.

[136] Strategia Cyfryzacji Państwa, Ministerstwo Cyfryzacji, Czerwiec 2026

W skali roku udział gospodarstw domowych **korzystających z Internetu poprzez szerokopasmowe** łącze internetowe zmniejszył się o 0,7 p. proc. i osiągnął poziom 92,7% (w kraju wzrost o 0,2 p. proc. do 94,9%), a przez szerokopasmowe łącze mobilne zwiększył się o 4,7 p. proc. do poziomu 81,0% (w kraju wzrost o 2,3 p. proc. do 78,2%).

Wśród mieszkańców województwa w wieku 16–74 lata odsetek osób korzystających z Internetu w 2025 r. wyniósł 88,5%, o 2,1 p. proc. mniej niż w 2024 r. Regularnie (co najmniej raz w tygodniu) korzystało z Internetu 85,8% osób w wieku 16–74 lata (wobec 85,3% w 2024 r.). W 2025 r. w kraju regularnie korzystało z Internetu 88,9% osób (więcej o 1,3 p. proc. niż w 2024 r.).

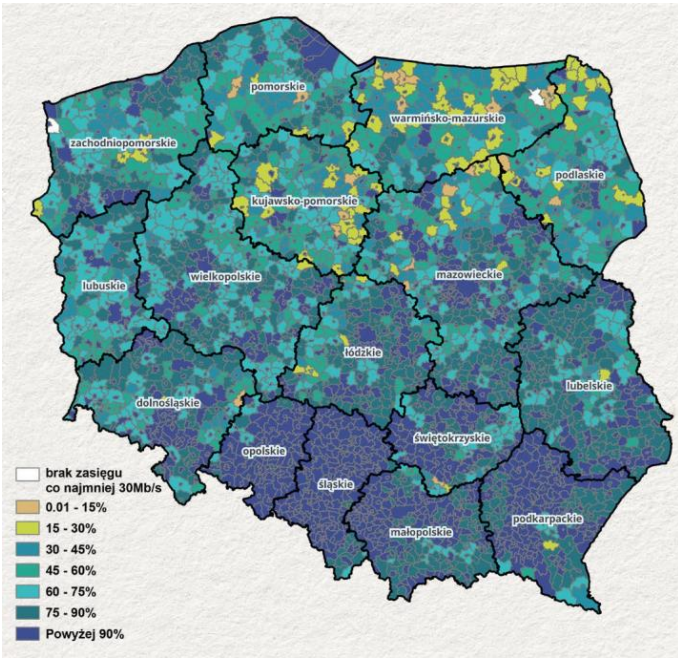
W 2025 r. zakupów przez Internet w województwie dokonywało 64,0% osób w wieku 16-74 lata. W porównaniu z 2024 r. odnotowano spadek odsetka osób zamawiających przez Internet towary lub usługi o 2,1 p. proc. i wzrost o 29,8 p. proc. w porównaniu do 2015 r. W kraju wskaźnik ten w latach 2015-2025 zwiększył się o 32,8 p. proc. do 69,7%. W ogólnej liczbie gospodarstw domowych, województwo lubelskie w 2024 r. zajęło 14. miejsce w kraju pod względem odsetka osób zamawiających przez Internet.

W 2025 r. odsetek osób w wieku 16-74 lata korzystających z usług administracji publicznej za pomocą Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy wyniósł 62,6%, tj. więcej o 6,9 p. proc. w odniesieniu do 2024 r. i o 37,5 p. proc. do 2015 r. W kraju odsetek ten wyniósł 61,1% i był wyższy o 0,1 p. proc. w stosunku do 2024 r. i o 34,5 p. proc. do 2015 r. W województwie podczas korzystania z usług e-administracji najczęściej wykonywanymi czynnościami było wyszukiwanie informacji na stronach administracji publicznej (44,5%) oraz pobieranie lub drukowanie formularzy urzędowych (29,6%).

Jak wynika z danych z „Raportu o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce z 2025 r.” **w województwie lubelskim 11% gospodarstw domowych nie pozostaje w zasięgu stacjonarnej sieci telekomunikacyjnej o przepustowości co najmniej 30 Mb/s** (na obszarach miejskich 4,1%, zaś na obszarach wiejskich 18,7%), przy czym średnio w Polsce jest to 8,8%.

W 2025 r. technologia 5G w architekturze NSA (Non-Standalone) była rozwijana z wykorzystaniem pasm częstotliwości 700MHz,2100 MHz, 2600 MHz oraz 3600 MHz. Zasięg tej technologii obejmował około 76% powierzchni kraju oraz 95% gospodarstw domowych, przy czym w ostatnim roku tempo wzrostu

Rysunek 55 Penetracja gospodarstw domowych zasięgiem stacjonarnej sieci telekomunikacyjnej o przepustowości co najmniej 30 Mb/s w 2025 r.

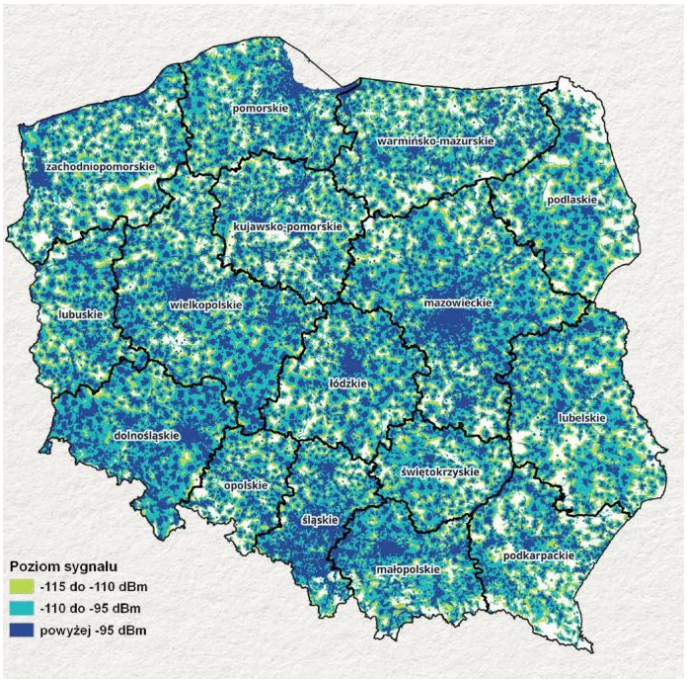

Źródło: „Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2025 roku”, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, czerwiec 2026 .

pokrycia – zarówno obszarowego, jak i w odniesieniu do liczby gospodarstw – wyraźnie spowolniło. **Zasięg 5G NSA nie jest równomierny – skoncentrowany jest głównie w aglomeracjach,** co wynika z priorytetu operatorów w zapewnieniu wysokiej jakości usług na obszarach o dużej gęstości zaludnienia.

Województwo lubelskie, z liczbą 767 punktów w 2024 r. (13,7% wszystkich w Polsce), zajmowało w kraju drugie miejsce pod względem lokalizacji samorządowych hotspotów (otwartych punktów dostępu umożliwiających połączenie z Internetem za pomocą sieci bezprzewodowej opartej na standardzie WiFi) w miejscach publicznych.

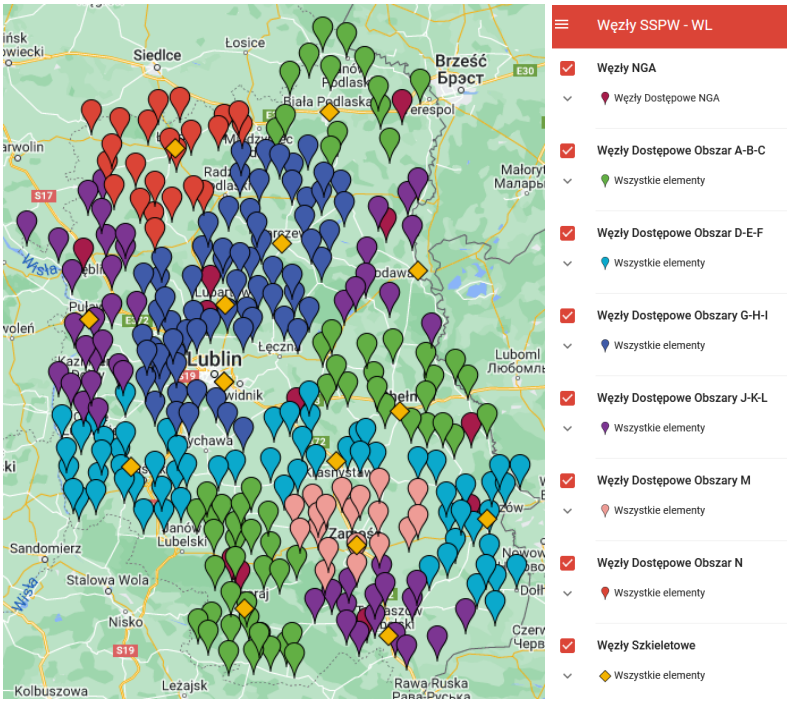
Rysunek 56 Pokrycie zasięgiem sieci komórkowych w technologii 5G (wszyscy operatorzy, wszystkie częstotliwości) w 2025 r.

Źródło: Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w 2025 roku, Urząd Komunikacji Elektronicznej, Warszawa, 2026.

Dostępność teleinformatyczna regionu uzależniona jest od poziomu rozwoju infrastruktury oraz usług telekomunikacyjnych, a także stopnia ich wykorzystania. W dalszym ciągu część gospodarstw domowych w województwie lubelskim posiada trudności z dostępem do Internetu, co wynika z utrzymującej się ilości białych plam, czyli miejsc poza zasięgiem sieci. Ze względu na odsetek miejscowości mających utrudniony dostęp do Internetu, ograniczający rozwój, niezbędny jest dalszy rozwój sieci telekomunikacyjnej, w tym przede wszystkim w zakresie: modernizacji węzłów dostępowych oraz sieci dystrybucyjnej.

Rysunek 57 Węzły szkieletowe i dystrybucyjne Lubelskiej Regionalnej Sieci Szerokopasmowej

Źródło: https://szerokopasmowe.lubelskie.pl/dla-operatorow/, 2026.

W województwie lubelskim systematycznie rozbudowywana jest infrastruktura teleinformatyczna umożliwiająca mieszkańcom dostęp do Internetu. Na terenie województwa zakończyła się budowa sieci szerokopasmowej w ramach Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014-2020. Efektywność programu pomocowego była wysoka, w ramach trzech konkursów wyłoniono do dofinansowania 52 beneficjentów, którzy realizowali inwestycje na wyznaczonych obszarach. Ze względu na ryzyko niskiej opłacalności takich przedsięwzięć ze środków własnych inwestorów, pokrycie siecią tych obszarów nie byłoby możliwe bez dofinansowania.

W perspektywie finansowej 2021-2027 w województwie lubelskim realizowane są dwa programy pomocowe na rozwój infrastruktury szerokopasmowej w ramach Funduszy Europejskich na Rozwój Cyfrowy oraz Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności. Do 2026 r. zasięg sieci stacjonarnej powinien zostać rozszerzony w skali całego kraju o około 1,6 mln gospodarstw domowych (931 tys. punktów adresowych z KPO, 695 tys. punktów adresowych z FERC). W ramach konkursów z KPO wyłoniono 16 beneficjentów, a w ramach FERC 4 beneficjentów.

Należy zaznaczyć, że w ramach KPO i FERC dofinansowanie przeznaczone jest na zapewnienie dostępu do szybkiego Internetu tym punktom adresowym, które nie posiadają takiego dostępu oraz nie zgłoszono dla nich planów inwestycyjnych, w wyniku których zostałyby one objęte infrastrukturą telekomunikacyjną ze środków prywatnych (tzw. „białe plamy”). Punkty te znajdują się m.in. na obszarach wiejskich i zmarginalizowanych, charakteryzujących się niską gęstością zaludnienia oraz rozproszoną zabudową.

Inwestycje komercyjne w rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej w takich miejscach są dla przedsiębiorców telekomunikacyjnych często nieopłacalne ze względu na wysokie koszty realizacji i utrzymania przekraczające możliwe do uzyskania przychody ze świadczonych usług.

Pomimo możliwości szerokiego oddziaływania infrastruktury sieci regionalnej (LRSS), dostęp mieszkańców województwa do szerokopasmowego Internetu warunkowany jest działalnością przedsiębiorców telekomunikacyjnych, tzw. Operatorów Sieci Dostępowych, którzy świadczą usługi detaliczne na rzecz użytkowników końcowych.

W perspektywie długookresowej infrastruktura szerokopasmowa staje się jednym z podstawowych warunków rozwoju. Jej dostępność, jakość, trwałość i bezpieczeństwo wpływają na rozwój usług publicznych, edukacji, ochrony zdrowia, działalności badawczo-rozwojowej i gospodarki cyfrowej, a także na zdolność do wykorzystania nowych technologii. Szczególnego znaczenia nabiera zatem utrzymanie i modernizacja istniejącej infrastruktury oraz dalsze ograniczanie terytorialnych różnic w dostępie do sieci o wysokich przepustowościach.

W województwie lubelskim jest 660 625 punktów adresowych. Na koniec grudnia 2025 r. w zasięgu stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych było 563 312 punktów adresowych. Na wskazanym obszarze było 157 286 białych plam NGA, w tym 97 313 pozostało bez żadnego zasięgu. Od 1 stycznia 2023 do 31 grudnia 2025 r. obywatele zgłosili

14 615 zapotrzebowań na Internet i 629 weryfikacji danych w systemie internet.gov.pl[137]. W celu identyfikacji miejsc, w których nie ma i nie jest planowana komercyjna infrastruktura NGA, umożliwiająca świadczenie usług dostępu do internetu o przepustowości co najmniej 100 Mb/s prowadzone były w 2026 roku konsultacje społeczne przez Ministerstwo Cyfryzacji[138].

Należy zwrócić uwagę, że budowa infrastruktury szerokopasmowej nie jest tworzona wyłącznie ze środków publicznych. Rynek telekomunikacyjny co najmniej równie skutecznie eliminuje „białe plamy" w ramach inwestycji komercyjnych. Działalność telekomunikacyjna prowadzona jest zarówno przez przedsiębiorców jak również przez jednostki samorządu terytorialnego. Liczba przedsiębiorców świadczących usługi telekomunikacyjne w regionie stopniowo rośnie, aczkolwiek widoczny jest też trend przejmowania małych przedsiębiorstw przez średnich i dużych przedsiębiorców telekomunikacyjnych.

Na koniec 2025 r. na terenie województwa działało 146 przedsiębiorców telekomunikacyjnych świadczących usługi stacjonarnego dostępu do usług szerokopasmowych, w tym: 100 podmiotów świadczących wyłącznie usługi detaliczne, 9 podmiotów świadczy usługi wyłącznie hurtowe, a 37 podmiotów usługi hurtowo-detaliczne.

W regionie zgłoszono plany inwestycyjne obejmujące 60 393 punkty adresowe finansowane ze środków własnych inwestora (w tym 55 441 unikalnych punktów adresowych) z wykorzystaniem strony www internet.gov.pl, na której znajduje się System Informacyjny o Dostępie do Usług Stacjonarnego Internetu Szerokopasmowego (SIDUSIS).

Województwo lubelskie odnotowuje stały wzrost parametrów sieci komórkowych:

- Zasięg LTE: Pokrycie sygnałem podstawowym wynosi ponad 99% populacji regionu.
- Rozwój 5G: Główne miasta (Lublin, Chełm, Zamość, Biała Podlaska) oraz kluczowe korytarze transportowe (wzdłuż dróg ekspresowych S17 i S19) znajdują się w zasięgu nowoczesnych stacji bazowych 5G pracujących w pasmie C (3,4-3,8 GHz). Gwarantuje to stabilne prędkości przesyłu danych rzędu kilkuset Mb/s.

W A Ż N E

- Województwo lubelskie odnotowuje stały wzrost parametrów sieci komórkowych:
  - Zasięg LTE: Pokrycie sygnałem podstawowym wynosi ponad 99% populacji regionu.
  - Rozwój 5G: Główne miasta (Lublin, Chełm, Zamość, Biała Podlaska) oraz kluczowe korytarze transportowe (wzdłuż dróg ekspresowych S17 i S19) znajdują się w zasięgu nowoczesnych stacji bazowych 5G pracujących w pasmie C (3,4-3,8 GHz). Gwarantuje to stabilne prędkości przesyłu danych rzędu kilkuset Mb/s.
- Ze względu na aspekty ekonomiczne rozwoju infrastruktury telekomunikacyjnej, szczególne braki występują w obszarach wiejskich o niskiej gęstości zaludnienia i rozproszonej zabudowie.

[137] Raport Ministerstwa Cyfryzacji i Instytutu Łączności „Polska w zasięgu stacjonarnego dostępu do internetu IV kwartał 2025".
[138] Ministerstwo Cyfryzacji w roku 2026 (do 10.03.2026 r.) prowadziło konsultacje społeczne tzw. „białych plam", czyli obszarów bez dostępu do internetu szerokopasmowego. Konsultacje pozwolą ustalić, które obszary wymagają wsparcia publicznego w budowie sieci telekomunikacyjnych. Uzyskane informacje posłużą do sporządzenia listy dodatkowych punktów adresowych, które uzupełnią obecnie realizowane inwestycje finansowane ze środków publicznych.

- Pomimo szerokiego oddziaływania wybudowanej infrastruktury, dostęp do sieci warunkowany jest działalnością operatorów sieci dostępowych.

3.4. ŚRODOWISKO

Środowisko przyrodnicze stanowi złożony układ ściśle ze sobą powiązanych ożywionych i nieożywionych składników przyrody.

Do podstawowych cech określających stan środowiska przyrodniczego oraz definiujących potencjał rozwojowy regionu należy jakość i stan zachowania jego komponentów oraz wielkość i sposób rozmieszczenia zasobów[139]. Zasoby i walory przyrodnicze w zasadniczy sposób warunkują jakość życia w regionie oraz stanowią podstawę rozwijania funkcji turystycznej i rolniczej.

3.4.1. Zasoby wodne

Lubelszczyzna należy do regionów mało zasobnych w wody powierzchniowe (udział gruntów pod wodami w powierzchni województwa jest mniejszy od 1%). Rozmieszczenie wód powierzchniowych cechuje duże zróżnicowanie przestrzenne. Rzadką siecią wód charakteryzuje się Wyżyna Lubelska i Roztocze, natomiast relatywnie gęstą Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie i Obniżenie Dorohuskie.

Sieć wodną województwa stanowi 235 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych (w tym 215 naturalnych, 18 silnie zmienionych i 2 sztuczne), 23 JCWP jeziorne oraz 1 JCWP zbiornikowa[140]. **Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych** przeprowadzana na podstawie stanu lub potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego wskazuje na **zły stan wód powierzchniowych** w województwie lubelskim[141].

Region lubelski posiada **zasoby** eksploatacyjnych **wód podziemnych** na średnim poziomie (7,17% zasobów Polski), które na koniec 2024 r. wyniosły 1 367,4 hm^3. Od lat obserwowany jest stopniowy proces **odnawiania się zasobów wód podziemnych** w regionie na poziomie 1-2% rocznie, co powoduje ich stopniowe zwiększanie. W roku 2019 było to 1 293,9 hm^3, co dokładnie obrazuje ten trend. **Zasobność poziomów wodonośnych rośnie ze wschodu w kierunku zachodnim.**

Głównym źródłem **zaopatrzenia w wodę** dla potrzeb socjalno-bytowych są wody podziemne. Od 2019 r. **pobór wody** na Lubelszczyźnie na potrzeby gospodarki narodowej i ludności zmniejszył się o ok. 2,5% i w 2024 r. wyniósł ok. 289,1 hm^3, co stanowi ok. 3,4% poboru krajowego. W 2024 r. na powyższe potrzeby w województwie lubelskim zużyto 267,7 hm^3 wody, w tym najwięcej na potrzeby napełniania i uzupełniania stawów rybnych (38%) oraz

[139] Ze względu na częstotliwość monitorowania oraz relatywnie trwały charakter informacji dotyczących zasobów środowiska w niniejszym rozdziale wykorzystano najbardziej aktualne dane (obejmujące lata 2018-2025) i przyjmuje się je jako właściwe dla prawidłowej interpretacji zachodzących zjawisk i procesów środowiskowych. Podstawowym źródłem informacji są Raporty o stanie środowiska województwa lubelskiego opracowane przez WIOŚ w Lublinie.
[140] Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, „II aktualizacja Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy", 2023.
[141] Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, www.apgw.gov.pl.

przemysłu (33,1%)[142]. Największy pobór wody na cele produkcyjne w omawianym okresie odnotowano w powiecie puławskim, łęczyńskim oraz w Lublinie, co było związane z działalnością Zakładów Azotowych w Puławach, Elektrociepłowni Lublin-Wrotków oraz Kopalni Węgla Kamiennego „Bogdanka".

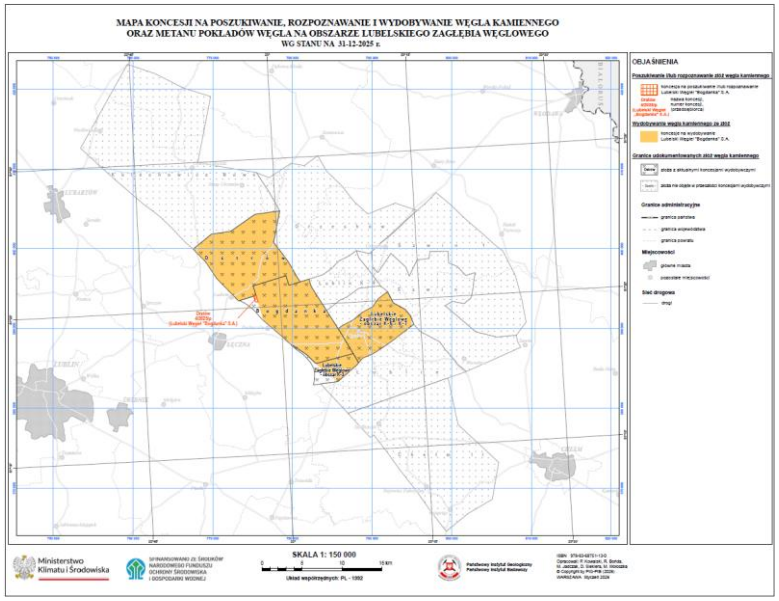
W A Ż N E

- W kontekście zasobów wód powierzchniowych kluczowym problemem jest zbyt mała retencja zlewni lokalnych. Obszarami o najwyższym stopniu zagrożenia deficytem wody powierzchniowej są gminy położone w zlewniach większości lewostronnych dopływów rzeki Bug.
- Znaczna część cieków prowadzi wody niskiej klasy czystości.
- Zasoby wód podziemnych będą jeszcze wiele lat podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę. Będzie to możliwe przy racjonalnym ich wykorzystaniu, ochronie ilościowej oraz zapobieganiu ich degradacji.

3.4.2. Zasoby kopalin

W regionie lubelskim są **1 344 udokumentowane złoża surowców naturalnych**[143]. Do kopalin o **charakterze strategicznym należą zasoby węgla kamiennego** w Lubelskim Zagłębiu Węglowym (LZW). Obecnie eksploatowane są trzy złoża: Bogdanka, Lubelskie Zagłębie Węglowe - obszar K-3 i Ostrów (od 2021 r.). Trwa przygotowanie do eksploatacji złoża Lubelskie Zagłębie Węglowe – obszar K - 6 i K - 7. Geologiczne zasoby węgla kamiennego na obszarze LZW wynoszą 12 427, 27 mln t. (zasoby przemysłowe 418,16 mln t.). Stanowią **19,3% polskich zasobów** węgla kamiennego, natomiast **przemysłowe zasoby** w LZW **stanowią 10,7% polskich zasobów węgla kamiennego.**

Rysunek 58 Mapa koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie węgla kamiennego oraz metanu pokładów węgla na obszarze Lubelskiego Zagłębia Węglowego

Źródło: Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2025.

[142] Analiza własna na podstawie BDL GUS.
[143] Bilans złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2025 r., 2026, PIG, PIB, Warszawa.

Zasoby geologiczne w 12 udokumentowanych **złożach bursztynu** wynoszą 3 649,8 ton. Pozyskany bursztyn może mieć zastosowanie w jubilerstwie, medycynie, przemyśle kosmetycznym lub chemicznym. Bursztyn występuje w formie gniazd lub wydłużonych soczew w osadach (piaski i mułki z glaukonitem).

W województwie lubelskim jako jedynym w Polsce, **udokumentowano** zasoby **osadów glaukonitowych (w 10 złożach).** Glaukonit stanowi potencjalne źródło potasu, można go stosować w rolnictwie jako nawóz, a także może być wykorzystywany w technologiach oczyszczania wody i ścieków z zanieczyszczeń metalami ciężkimi. Ponadto, na terenie województwa **znajdują się 2 z 3 w kraju złóż fosforytów**.

Duże znaczenie gospodarcze mają zasoby wód leczniczych i termalnych, które stanowią czynnik sprzyjający rozwojowi funkcji uzdrowiskowych Nałęczowa. W 2015 roku udokumentowane zostało ujęcie wód termalnych Celejów, które może stanowić podstawę rozwoju usług rekreacyjnych i uzdrowiskowych.

Lubelszczyzna należy również do jednego z **najbardziej zasobnych w torf**. Na obszarze województwa zlokalizowanych jest 36 złóż, a w 2025 r. wydobycie tego surowca stanowiło **28,2% wydobycia krajowego**.

Województwo lubelskie jest jedynym w kraju regionem eksploatacji złóż **surowców ilastych do produkcji cementu**. Surowiec eksploatowany jest na potrzeby cementowni Chełm. **W regionie jest 1 035 udokumentowanych złóż piasków i żwirów** (3 miejsce w kraju). Surowiec wykorzystywany jest głównie na potrzeby budownictwa i drogownictwa.

Z surowców węglanowych Lubelszczyzny największe znaczenie mają **wapienie i margle dla przemysłu cementowego**. Występuje 11 tego typu złóż, w tym jedno eksploatowane złoże - „Chełm” (8,22% wydobycia krajowego).

W A Ż N E

- Duże znaczenie gospodarcze mają występujące w regionie zasoby wód leczniczych i termalnych, które wraz z leczniczymi właściwościami klimatu stanowią podstawowe czynniki sprzyjające rozwijaniu funkcji uzdrowiskowych.
- Istotnym zagadnieniem strategicznym w kontekście rozwoju regionu jest poszukiwanie nowych rozwiązań dla węgla kamiennego jako surowca do produkcji energii.
- Ponadto, wyzwaniem strategicznym jest zastosowanie kopalin do różnych celów i kreowanie na tej bazie nowych gałęzi przemysłu (np. wykorzystanie glaukonitu do produkcji nawozów).

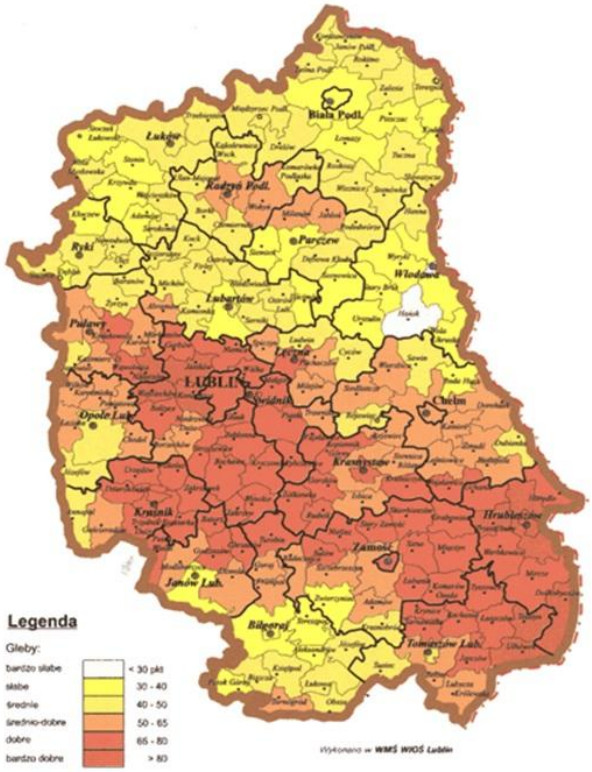
3.4.3. Zasoby glebowe

Gleby województwa wykazują znaczne zróżnicowanie typologiczne, na co największy wpływ ma budowa geologiczna powierzchniowej warstwy litosfery.

Najżyźniejsze gleby (kl. I-IIIb) występują na terenach wyżynnych, w centralnej części województwa (Wyżyna Lubelska) i południowo-wschodniej (rejon Hrubieszowa). Gleby te stanowią **39,6% powierzchni użytków rolnych** województwa.

Gleby najsłabsze (kl. V-VIz) występują głównie w obrębie terenów nizinnych, tj. w części północnej województwa (Nizina Mazowiecka, Polesie Zachodnie) i w części południowo-zachodniej (Kotlina Sandomierska), stanowiąc **24,4% powierzchni wszystkich użytków rolnych**.

Rysunek 59 Wskaźniki bonitacji jakości i przydatności rolniczej gleb w skali punktowej w województwie lubelskim

Źródło: www.wios.lublin.pl, 2026.

W A Ż N E

- Rolnictwo regionu wykorzystuje w stopniu właściwym zasoby glebowe.
- Zasoby glebowe Lubelszczyzny określają kierunki produkcji rolnej i stanowią o jej konkurencyjności w zakresie rolniczej produkcji roślinnej.
- Ochrona oraz utrzymanie jakości i żyzności gleb wymaga stosowania skutecznych działań przeciwerozyjnych.

3.4.4. Zasoby leśne

Województwo lubelskie charakteryzuje się **jednym z najniższych wskaźników lesistości w kraju – 23,4%** (Łódzkie – 21,4%, Mazowieckie – 23,4%). Sukcesywnie wzrasta powierzchnia gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych (powierzchnia lasów w województwie lubelskim w latach 2019-2025 zwiększyła się o ok. 1,9 tys. ha i w 2025 roku wynosiła 598,1 tys. ha).

Dużą lesistością cechuje się 6 powiatów: włodawski – 40,9%, janowski – 40,8%, biłgorajski – 39,2%, bialski – 28%, puławski – 25,7% oraz parczewski – 25,1%. Najniższa lesistość występuje w powiatach grodzkich: m. Zamość (1,7%), m. Chełm (7,2%), powiecie lubelskim (10,3%), m. Lublin (11,1%), powiecie świdnickim (11,4%). Najbardziej wylesioną, z uwagi na dobre gleby, są Wyżyna Lubelska i Wołyńska, gdzie w wielu gminach lesistość nie przekracza

nawet 10%. W strukturze gruntów leśnych według form własności dominuje sektor publiczny gruntów leśnych - 59,6% (w Polsce – 81,3%).[144]

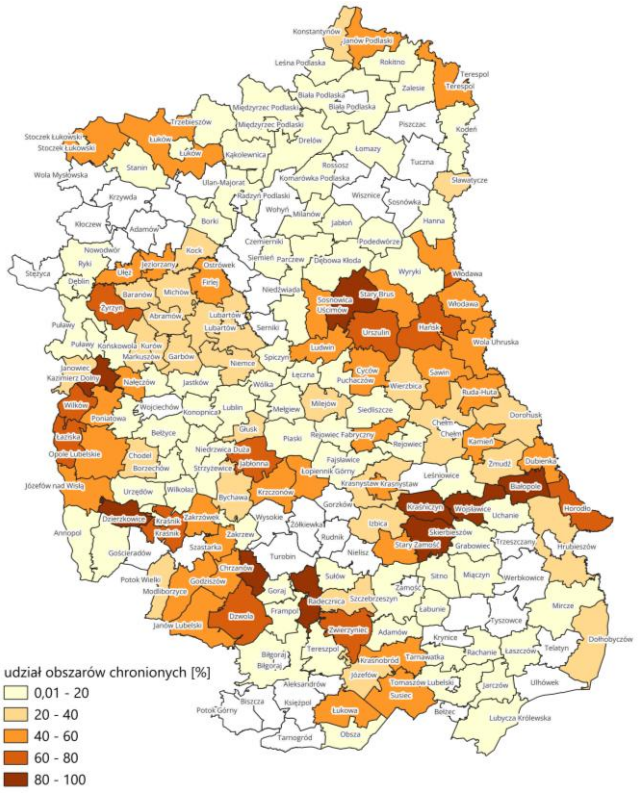
3.4.5. Zasoby przyrodniczo-krajobrazowe

Pod względem powierzchni obszarów chronionych w 2025 r. województwo lubelskie zajmowało 12. miejsce w Polsce: 22,5% powierzchni ogółem województwa, przy średniej dla kraju wynoszącej 32,2%. System obszarów chronionych w województwie obejmuje:

- **2 parki narodowe: Poleski i Roztoczański** o łącznej powierzchni 18 242,44 ha (0,7% powierzchni regionu);
- **95 rezerwatów przyrody** o łącznej powierzchni 12 815,41 ha (0,5% powierzchni regionu). W strukturze rezerwatów było: 41 rezerwatów leśnych, 15 – torfowiskowych, 12 – faunistycznych, 7 – stepowych, 8 – krajobrazowych, 8 – florystycznych, 3 – przyrody nieożywionej oraz 1 – wodny;
- **17 parków krajobrazowych** o łącznej powierzchni 235 831,66 ha (9,4% powierzchni regionu);
- **17 obszarów chronionego krajobrazu** o łącznej powierzchni 302 468,48 ha (12,04% powierzchni regionu);
- **5 817,11 ha użytków ekologicznych** (0,2% powierzchni regionu);
- **4 stanowiska dokumentacyjne** o łącznej powierzchni 4,74 ha;
- **7 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych** o łącznej powierzchni 762,68 ha,
- **1 469 pomników przyrody** – w tym największy udział (76%) stanowią pojedyncze drzewa, zaś w grupie pozostałych znajdują się: zespoły drzew, krzewy, źródła, wodospad, skałki, jar, aleje i głazy narzutowe**.** [145]

Rozmieszczenie form ochrony przyrody w województwie wykazuje koncentrację przestrzenną. Koncentracja gmin o wysokim udziale form ochrony w powierzchni ogółem cechuje powiaty: janowski (57,9%), opolski (44,4%), włodawski (41%), chełmski (38,4%) oraz puławski

Rysunek 60 Udział obszarów chronionych w powierzchni gmin

Źródło: Opracowanie własne DSiR UMWL na podstawie BDL GUS, Lublin 2026 r.

[144] BDL GUS: Leśnictwo i łowiectwo / Leśnictwo wszystkich form własności

[145] Na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS oprócz powierzchni użytków ekologicznych, która to wartość została ustalona na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody (crfop.gdos.gov.pl – dostęp z dnia 10.07.2026 r.).

(34,2%). W 9 gminach obszary objęte ochroną przyrodniczą obejmują ponad 80% ich ogólnej powierzchni (Chrzanów, Wojsławice, Skierbieszów, Dzierzkowice, Kraśniczyn, Radecznica, Sosnowica, Białopole oraz Kazimierz Dolny).

Uzupełnieniem obszarów objętych prawną ochroną jest **sieć obszarów NATURA 2000,** którą w województwie tworzą:

- 23 obszary specjalnej ochrony ptaków o powierzchni 335 841,3 ha (13,4% powierzchni regionu),
- 101 specjalnych obszarów ochrony siedlisk 165 544,3 ha (6,6% powierzchni regionu).

W ramach Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego[146] wyznaczono **162 krajobrazy priorytetowe**.

Zasoby biotyczne o znaczeniu międzynarodowym obejmują:

- Transgraniczny Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”,
- Transgraniczny Rezerwat Biosfery „Roztocze”,
- paneuropejskie korytarze ekologiczne doliny Wisły oraz Bugu.

W A Ż N E

- Największe kompleksy obszarów chronionych zlokalizowane są na Polesiu, Roztoczu, w dolinie Wisły oraz dolinie Bugu. Obejmują one najcenniejsze przyrodniczo ekosystemy regionu i tworzą spójny system powiązań ekologicznych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.
- W wielu gminach, zwłaszcza położonych na Roztoczu i Polesiu, obszary objęte ochroną przyrody zajmują ponad 80% powierzchni tych gmin, co stanowi istotny potencjał rozwojowy, ale wymaga rozważnego planowania inwestycji.

3.4.6. Powietrze atmosferyczne

Monitoring i ocena jakości powietrza atmosferycznego w woj. lubelskim prowadzone były przez Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Głównym **źródłem zanieczyszczenia** powietrza w województwie lubelskim jest emisja antropogeniczna z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), z transportu (emisja liniowa) oraz z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Udział w stężeniach zanieczyszczeń ma również ich napływ z obszaru Polski oraz Europy. Lokalnym głównym źródłem zanieczyszczeń jest emisja z domów ogrzewanych indywidualnie oraz komunikacja samochodowa na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z drogami o znacznym natężeniu ruchu.

W roku 2025 Aglomeracja Lubelska i strefa lubelska zaliczone zostały do klasy A ze względu na **zanieczyszczenia pyłem PM10 i PM2,5**. Natomiast ze względu na zanieczyszczenia

[146] Uchwała Nr XXIII/380/2026 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 25 czerwca 2026 roku w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego.

benzo(a)pirenu (BaP) w rocznej ocenie jakości powietrza Aglomeracja Lubelska została zaliczona do klasy A, a strefa lubelska do klasy C.

Na podstawie bilansu wielkości emisji Krajowego Ośrodka Bilansowania i Zarządzania Emisjami dominującym źródłem emisji **tlenków siarki** na terenie województwa lubelskiego jest sektor przemysłowy (emisja punktowa). Udział emisji SO_X z terenu województwa w emisji krajowej w 2025 r. wyniósł 4,1%. Udział emisji **tlenków azotu** z terenu województwa lubelskiego w emisji krajowej w roku 2025 wyniósł 5,2%. Największa ilość NO_X pochodziła z sektora transportu drogowego.

Największa emisja **pyłu zawieszonego PM10** z terenu województwa lubelskiego generowana była w roku 2025 ze źródeł komunalno-bytowych. Udział emisji pyłu zawieszonego PM10 w emisji krajowej wyniósł 6,9%. Podobnie jak w przypadku pyłu PM10, największa emisja **pyłu zawieszonego PM2,5** pochodziła ze źródeł komunalno-bytowych. Udział emisji pyłu zawieszonego PM2,5 z terenu województwa w emisji krajowej w 2025 r. wyniósł 6,9%.

Na terenie województwa lubelskiego największym emitorem zanieczyszczeń **benzo(a)pirenu (BaP)** jest sektor komunalno-bytowy. Udział emisji BaP z terenu województwa lubelskiego w emisji krajowej w 2025 r. wyniósł 6,5%. Według danych udostępnionych przez GUS, w roku 2025 z **96 zakładów szczególnie uciążliwych** działających na terenie województwa lubelskiego wyemitowano do powietrza 4 856 368 ton zanieczyszczeń, w tym 759 ton pyłów i 4 855 609 ton gazów (z uwzględnieniem CO_2). W 2025 r., w odniesieniu do 2024 r., zanotowano spadek emisji zanieczyszczeń gazowych o 4,5%, a spadek emisji pyłów o blisko 0,5%.

W A Ż N E

- Ze względu na dominujący wpływ sektora komunalno-bytowego na jakość powietrza w województwie lubelskim, niezbędna jest realizacja systemowych działań obejmujących modernizację kotłowni w budownictwie indywidualnym, rozwój i modernizację sieci ciepłowniczej, a także sukcesywną zmianę struktury produkcji ciepła ukierunkowaną na zwiększenie wykorzystania OZE, kogeneracji, ciepła odpadowego oraz rozwój magazynów ciepła.

3.4.7. Klimat akustyczny

Czynnikiem kształtującym klimat akustyczny regionu lubelskiego, oddziałującym w najszerszym zasięgu przestrzennym jest hałas komunikacyjny. Zgodnie z Programem ochrony środowiska przed hałasem dla województwa lubelskiego[147] badaniem przekroczeń dopuszczalnych wartości poziomów hałasu objęte zostały obszary sąsiadujące z drogami krajowymi oraz drogami wojewódzkimi, na których natężenie ruchu przekracza 3 000 000 pojazdów rocznie, tj. odpowiednio odcinkami dróg krajowych o łącznej długości ponad 458,1 km oraz 27 odcinkami dróg wojewódzkich o łącznej długości blisko 99,5 km[148]. Badanie

[147] Uchwała Nr III/44/2024 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 19 czerwca 2024 r.

[148] 1 odcinek drogi krajowej i 6 odcinków dróg wojewódzkich o łącznej długości 17,838 km na terenie miasta Biała Podlaska; 1 odcinek drogi krajowej i 1 odcinek drogi wojewódzkiej na terenie miasta Chełm o łącznej długości 14,854 km; 6 odcinków dróg krajowych, 1 odcinek drogi wojewódzkiej i 5 odcinków dróg powiatowych na terenie miasta Zamość o łącznej długości 15,002 km.

przeprowadzono również w największych miastach regionu (Lublin, Biała Podlaska, Chełm i Zamość).

Najbardziej niekorzystne warunki klimatu akustycznego w sąsiedztwie dróg krajowych odnotowano na odcinkach:

- DK 2 w powiecie bialskim,
- DK 12 w powiatach: chełmskim i świdnickim,
- S12 w powiatach: lubelskim, puławskim i świdnickim,
- DK 17 w powiatach: krasnostawskim, świdnickim, tomaszowskim i zamojskim,
- S17 w powiatach: lubelskim, puławskim, ryckim, świdnickim,
- DK 19 w powiatach: lubartowskim, lubelskim i radzyńskim,
- S19 w powiatach: janowskim, kraśnickim, lubelskim,
- DK 48 w powiecie ryckim,
- DK 63 w powiecie łukowskim,
- DK 74 w powiatach: janowskim, kraśnickim i zamojskim,
- DK 76 w powiecie łukowskim,
- DK 82 w powiatach: lubelskim i łęczyńskim.

Najbardziej niekorzystne warunki klimatu akustycznego **na drogach wojewódzkich** odnotowano w powiatach:

- bialskim – DW 813, DW 811,
- biłgorajskim – DW 835,
- kraśnickim – DW 833,
- lubelskim – DW 747, DW 822, DW 835,
- łęczyńskim – DW 813,
- puławskim – DW 824 oraz DW 874.

Na obszarze miasta Lublin najmniej korzystne warunki klimatu akustycznego (przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu drogowego, szynowego i przemysłowego) odnotowano:

- w kontekście hałasu drogowego - wzdłuż największych arterii komunikacyjnych miasta i największych skrzyżowaniach,
- hałasu szynowego (kolejowego) - w okolicach linii transportu kolejowego oraz w okolicach Dworca Metropolitalnego,
- w kontekście hałasu przemysłowego - w sąsiedztwie największych zakładów przemysłowych (m.in. w Podstrefie Lublin Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK Mielec).

Na terenie pozostałych miast na prawach powiatu najmniej korzystny klimat akustyczny zidentyfikowano w mieście Zamość (tereny wzdłuż DK17 i DK74, w mniejszym stopniu pozostałych dróg: ul. Prosta, ul. Sadowa, ul Peowiaków, ul. Orląt Lwowskich, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego, ul Marszałka J. Piłsudskiego). Na terenie miasta Chełm najmniej korzystny klimat akustyczny zidentyfikowana wzdłuż dróg DK 12 i DW 844. Natomiast na terenie miasta Biała Podlaska negatywnie na klimat akustyczny oddziałują drogi DK2 oraz drogi wojewódzkie nr 811 i 812.

Na obszarze miasta Lublin liczba mieszkańców zagrożonych przekroczeniami dopuszczalnych poziomów hałasu drogowego w przedziale 1-10 dB – wskaźnik LDWN[149] wynosi 3400. Na hałas szynowy (kolejowy) w przedziale 1-5 dB – wskaźnik LDWN narażone jest 100 osób, a jeśli chodzi o hałas przemysłowy w przedziale 1-5 dB – wskaźnik LDWN sytuacja jest podobna, ponieważ również liczba osób zagrożonych wynosi 100.

Na terenie pozostałych miast na prawach powiatu szacunkowa liczba osób zamieszkujących na terenach, na których występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu – wskaźnik LDWN, wynosi odpowiednio w Chełmie 140, w Białej Podlaskiej 100 a w Zamościu 79 osób.

Na obszarze wszystkich powiatów, wyłączając powyższe miasta łączna liczba mieszkańców, która jest narażona na przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu pochodzącego od dróg krajowych – wskaźnik LDWN wynosi 3500, a pochodzącego od dróg wojewódzki– wskaźnik LDWN wynosi 3300. Na tle wszystkich powiatów wyróżnia się powiat puławski, gdyż liczba osób narażona na przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu pochodzącego od dróg wojewódzkich wynosi 2700 oraz powiat lubelski z liczbą 1000 osób narażonych na przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu pochodzącego od dróg krajowych.

W A Ż N E

- Głównym źródłem ponadnormatywnego hałasu w województwie lubelskim jest drogowy ruch komunikacyjny. W związku z tym niezbędna jest kontynuacja działań obejmujących: kompleksowe planowanie zagospodarowania przestrzennego większych układów przestrzennych, realizacja układów obwodnicowych, stosowanie zieleni izolacyjnej oraz stała dbałość o właściwy stan nawierzchni dróg.

3.4.8. Gospodarka odpadami

W 2025 r. w woj. lubelskim zebrano **567,6 tys. ton odpadów komunalnych**, tj. o 14,9% więcej niż w roku 2019 (494,4 tys. ton), z czego 25,6 % przekazano do składowania (w roku 2019 było to 41,6%). Struktura pochodzenia odpadów komunalnych zebranych w województwie lubelskim jest zbliżona do ogólnokrajowej: w strumieniu odpadów komunalnych dominują odpady pochodzące z gospodarstw domowych (82,5%).

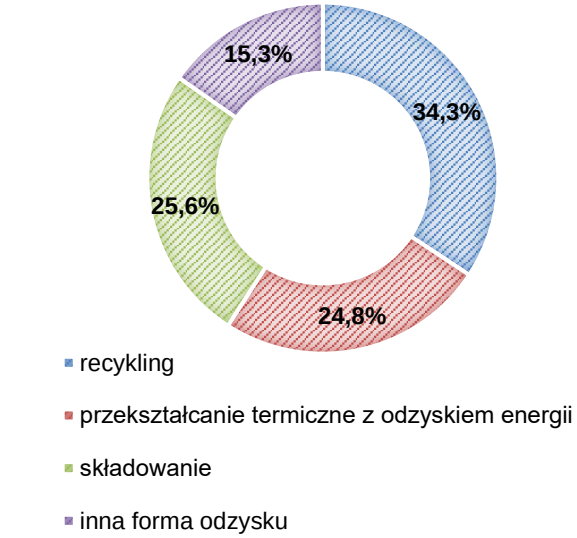
[149] LDWN - długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku kalendarzowym z uwzględnieniem pory dnia (przedział czasu od godz. 6:00 do godz. 18:00), pory wieczoru (od godz. 18:00 do godz. 22:00) oraz pory nocy (od godz. 22:00 do godz. 6:00); wskaźnik ten służy do określenia ogólnej dokuczliwości hałasu.

Ilość zmieszanych odpadów zebranych w 2025 roku na jednego mieszkańca wyniosła 135,5 kg (w kraju 212,6 kg). Województwo lubelskie należy do regionów, w których statystyczny **mieszkaniec wytwarza najmniej odpadów w skali kraju**. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogólnej ilości wytworzonych odpadów w regionie wzrósł z 39,2% w 2019 do 52,5% w 2025 r. **Województwo lubelskie jest liderem pod względem udziału zbieranych selektywnie odpadów komunalnych** w stosunku do ilości wszystkich zebranych odpadów. **Poziom recyklingu**, przygotowania do ponownego użycia i odzysku papieru, metalu, tworzyw sztucznych i szkła **stanowi 34,3%.**

W 2025 r. zlokalizowanych było **17 czynnych składowisk odpadów** o łącznej powierzchni 63,2 ha, na których unieszkodliwiane były odpady komunalne i pochodzenia komunalnego W województwie lubelskim 15 z 17 czynnych składowisk posiada **instalacje do odgazowywania zgromadzonych odpadów**. Zlokalizowane są one w 14 powiatach. Ponadto, instalacja w gminie Lubartów ma zdolność produkowania energii elektrycznej[150].

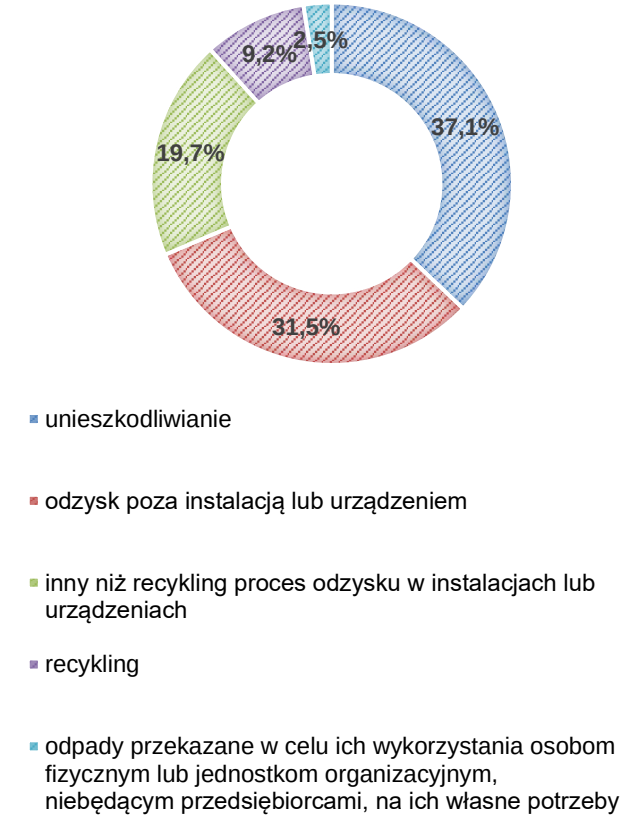
W 2025 r. wytworzono 8,05 mln Mg odpadów przemysłowych (większość, bo 60,37% - stanowiły odpady wytworzone przy poszukiwaniu, wydobywaniu, fizycznej i chemicznej przeróbce rud oraz innych kopalin, zaś odpady niebezpieczne stanowiły jedynie 0,86 % (69,35 tys. Mg)). Na terenie województwa w 2025 r. poddano przetwarzaniu: 7,62 mln Mg odpadów przemysłowych, z czego

Wykres 18 Sposób zagospodarowania odpadów komunalnych zebranych na terenie woj. lubelskiego w 2025 r.

Źródło: Opracacowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych BDL GUS, 2026.

Wykres 19 Sposób przetwarzania odpadów przemysłowych na terenie woj. lubelskiego w 2025 r.

Źródło: Opracacowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych DSiZN UMWL, 2026.

[150] BDL GUS.

najwięcej odpadów poddano unieszkodliwianiu oraz odzyskowi poza instalacją lub urządzeniem[151].

Województwo lubelskie deponuje znaczną ilość wyrobów zawierających azbest (1348,4 tys. ton) - drugie miejsce w kraju po województwie mazowieckim. Dotychczas unieszkodliwiono 232,7 tys. ton[152]. Udało się to m.in. dzięki realizowanym przez Województwo Lubelskie dużym projektom związanym z usuwaniem i unieszkodliwianiem azbestu (aktualnie realizowany jest projekt „Lubelskie bez Azbestu" w ramach którego planowane jest usunięcie ponad 115 tys. Mg azbestu).

Na terenie województwa lubelskiego funkcjonuje tylko **jedna współspalarnia odpadów**, tj. Cementownia Chełm. Nie ma natomiast instalacji termicznego przekształcania odpadów, która zabezpieczyłaby potrzeby województwa lubelskiego. Ponadto, brakuje infrastruktury **unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych**. Aktualnie odpady te są zagospodarowywane w instalacjach zlokalizowanych poza województwem.

Pomimo sukcesywnego rozwijania systemu i infrastruktury gospodarki odpadami, w regionie nadal istnieje znaczna ilość **niekontrolowanych tzw. „dzikich wysypisk śmieci"**. W 2019 r. zlikwidowano 273 nielegalne wysypiska, z których zebrano 693,8 ton odpadów komunalnych, natomiast w roku 2024 likwidacji poddano 353 nielegalne wysypiska, z których zebrano 680,2 ton ww. odpadów.

W A Ż N E

- Podejmowane działania edukacyjno-informacyjne z zakresu zapobiegania powstawaniu odpadów nie przyniosły zakładanej redukcji ilości wytwarzanych w województwie odpadów.
- Pomimo sukcesywnego rozwijania systemu i infrastruktury gospodarki odpadami, w regionie nadal istnieje znaczna ilość niekontrolowanych tzw. „dzikich wysypisk śmieci".
- Pomimo wprowadzonych systemów gospodarowania odpadami komunalnymi nadal obserwuje się niewystarczającą jakość selektywnego zbierania odpadów komunalnych, jak i zbyt słabo rozwiniętą infrastrukturę przeznaczoną do recyklingu odpadów w szczególności pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych.
- Sukcesywnie prowadzona szczegółowa inwentaryzacja ujawnia coraz większą skalę potrzeb dotyczących usuwania wyrobów zawierających azbest, pomimo prowadzonych intensywnych działań w tym zakresie.
- W województwie istnieje problem z zagospodarowaniem frakcji energetycznej odpadów z przetworzenia odpadów komunalnych, brak również możliwości unieszkodliwiania odpadów medycznych i weterynaryjnych.
- Z uwagi na znaczną ilość odpadów z przeróbki kopalin w regionie, kluczowe jest podejmowanie innowacyjnych działań w zakresie nowych technologii i produktów z przetworzenia odpadów wydobywczych.

[151] Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO) prowadzona przez Marszałka Województwa Lubelskiego.
[152] www.bazaazbestowa.gov.pl.

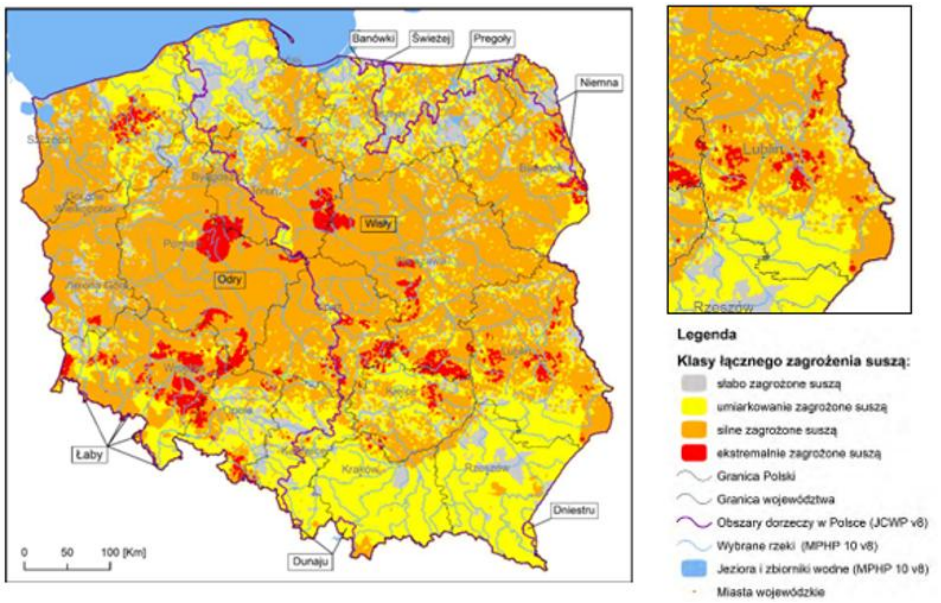
3.4.9. Zagrożenia naturalne i związane ze zmianami klimatycznymi

Zagrożeniem dla bezpieczeństwa publicznego i stabilnego rozwoju gospodarczego są m.in. zjawiska pochodzenia naturalnego, do których na terenie województwa lubelskiego zalicza się przede wszystkim powodzie, susze, pożary i osuwiska.

Pomimo relatywnie małych zasobów wód powierzchniowych w województwie lubelskim, w regionie zlokalizowane są obszary, na których obserwuje się okresowe przybory wód płynących powodujących występowanie powodzi. **Zagrożenie powodziowe** stwarzają głównie największe rzeki regionu, tj. Wisła, Bug i Wieprz. Ponadto obszary szczególnego zagrożenia powodzią zidentyfikowano na odcinkach rzek: Krzna, Świder, Wilga, Okrzeja, Bystrzyca, Tyśmienica, Piwonia, Włodawka, Uherka, Giełczewka, Chodelka, Wyżnica, Łabuńka, Huczwa, Tanew[153]. Region lubelski ze względu na położenie geograficzne i uwarunkowania naturalne należy do obszarów o bardzo dużym zagrożeniu skutkami powodzi. W miastach województwa lubelskiego jednym z problemów jest zmiana struktury opadów oraz koncentracja powierzchni szczelnych. Choć roczne sumy opadów pozostają na zbliżonym poziomie, rośnie częstotliwość występowania krótkotrwałych opadów o ekstremalnym natężeniu (tzw. deszczów nawalnych i ulewnych), podczas których w ciągu kilku godzin spada równowartość miesięcznej normy wodnej. Mając na względzie ochronę życia i zdrowia mieszkańców, a także dóbr materialnych i dziedzictwa kulturowego, jako podstawę planowania rozwoju na obszarach szczególnego zagrożenia powodziowego wskazuje się plany zarządzania ryzykiem powodziowym oraz mapy zagrożenia powodziowego.

Stan łącznego zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną w regionie określany jest na przeważającym obszarze jako silne z umiarkowanym na południowo-zachodniej części województwa. Istnieją również tereny z ekstremalnym zagrożeniem, najmniej jest natomiast obszarów słabo zagrożonych suszą.

Rysunek 61 Stan łącznego zagrożenia suszą rolniczą, hydrologiczną i hydrogeologiczną (1987-2018)

Źródło: Plan przeciwdziałania skutkom suszy, 2021 r.

[153] https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP

Konsekwencją występowania zjawiska suszy jest m.in. **zagrożenie pożarowe**. Do najbardziej zagrożonych obszarów należą duże kompleksy leśne przede wszystkim w nadleśnictwach: Łuków i Parczew, zakwalifikowane do I kategorii zagrożenia pożarowego. Pożarami zagrożone są również duże kompleksy torfowiskowe: Krowie Bagno, Bagno Serebryskie, Brzeźno, Sobowice. Nasilenie występowania zjawiska suszy przekłada się na **zwiększone potrzeby w zakresie ochrony przeciwpożarowej**.

Na terenach wyżynnych województwa lubelskiego występują **zagrożenia powierzchniowymi ruchami masowymi,** do których należą osuwiska, obrywy i spełzywania, a zwłaszcza procesy erozji wąwozowej. Do szczególnie zagrożonych obszarów zalicza się środkową i południową część regionu obejmującą powiaty: puławski, kraśnicki, janowski, biłgorajski, zamojski, lubelski, krasnostawski, tomaszowski, opolski, hrubieszowski, chełmski i łęczyński. Obszary te należy w pierwszej kolejności objąć realizacją zabezpieczeń.

Województwo realizuje działania z zakresu **wsparcia systemu ratowniczo-gaśniczego** mające na celu zwiększenie odporności regionu na skutki klęsk żywiołowych i katastrof oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców. Dane wskazują na trend zbliżony do krajowego, gdzie strażacy na Lubelszczyźnie najczęściej wyjeżdżają do likwidacji skutków wypadków, anomalii pogodowych i innych miejscowych zagrożeń (ok. 63% zdarzeń, w tym przede wszystkim związane z silnymi wiatrami) rzadziej do pożarów (ok. 29% zdarzeń)[154]. Doposażenie w nowoczesny sprzęt ratowniczo-gaśniczy znacząco podniesie gotowość operacyjną i zdolność do szybkiego reagowania na zagrożenia związane ze zmianami klimatu i klęskami żywiołowymi. To kompleksowe wsparcie sprawi, że województwo lubelskie stanie się jednym z najlepiej przygotowanych regionów w Polsce do przeciwdziałania skutkom katastrof i do ochrony życia mieszkańców.

W A Ż N E

- Do obszarów szczególnie narażonych na występowanie suszy hydrologicznej należą powiaty: łukowski, rycki, bialski, lubartowski, włodawski, łęczyński, świdnicki, chełmski, hrubieszowski i zamojski.
- Miasta województwa lubelskiego narażone są skutki występujących coraz częściej powodzi błyskawicznych, które wywołują szereg negatywnych konsekwencji w przestrzeni miejskiej.

3.5. BEZPIECZEŃSTWO I OBRONNOŚĆ

3.5.1. Bezpieczeństwo państwa

Region pełni strategiczną rolę w systemie obronności z uwagi na fakt, że wschodnia granica województwa lubelskiego, którą stanowi rzeka Bug, jest zarazem granicą państwa oraz zewnętrzną granicą UE i NATO. Województwo Lubelskie graniczące z Białorusią i z Ukrainą (łączna długość granicy wynosi 467 km, w tym z Republiką Białorusi – 171 km i z Ukrainą – 296 km) jest narażone na zagrożenie ze wschodu z uwagi na prowadzone działania wojenne

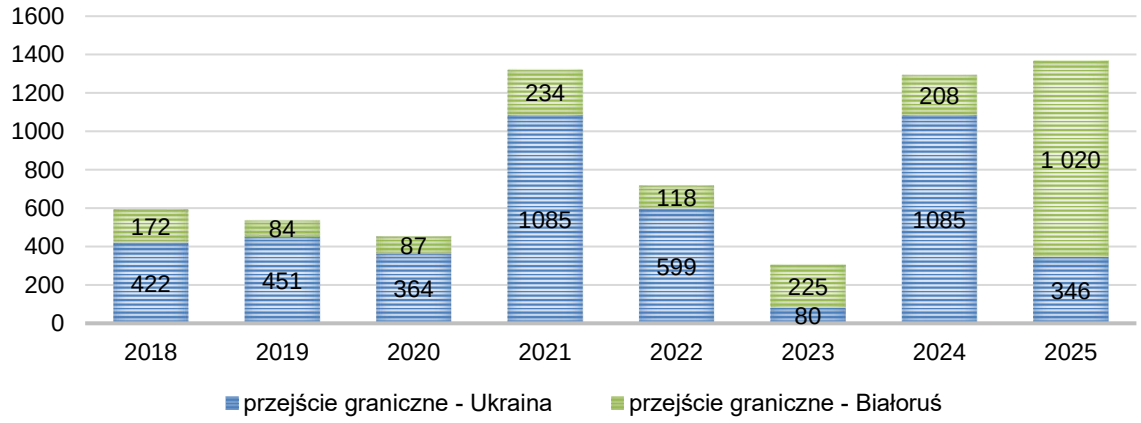
[154] BDL GUS - Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości / Działalność jednostek ochrony przeciwpożarowej, 2026.

pomiędzy Rosją a Ukrainą oraz działania hybrydowe prowadzone wspólnie przez Rosję i Białoruś na granicy z Polską.

Zapewnienie bezpieczeństwa na granicy leży w kompetencjach Nadbużańskiego Oddziału Straży Granicznej w Chełmie wspieranego przez służby celno-skarbowe oraz Wojska Obrony Terytorialnej.

Sytuacja polityczno-militarna za wschodnią granicą ma ogromny wpływ na sytuację społeczną i gospodarczą regionu. Odczuwalna jest silna **presja migracyjna**. Zmiana uwarunkowań geopolitycznych od 2021 r. ukazuje znaczny wzrost liczby incydentów nielegalnego przekraczania granicy. W 2025 r. odnotowano wyraźną przewagę zdarzeń na granicy z Białorusią, podczas których zatrzymano znaczną liczbę obywateli Afganistanu (779).

Wykres 20 Zatrzymani przez NOSG za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom w latach 2018-2025

Źródło: Statystyki zbiorcze - Ruch graniczny osób, ruch graniczny środków transportu, ujawniony przemyt towarów, a także ilość osób zatrzymanych za przekroczenie granicy państwowej wbrew przepisom. Nadbużański Oddział Straży Granicznej (dostęp 15 lipca 2026 r.).

3.5.2. Ochrona ludności i obrona cywilna

Wprowadzone regulacje w zakresie ochrony ludności i obrony cywilnej[155] zdefiniowały system ochrony ludności i obrony cywilnej, określiły zadania oraz wymagania systemu jak również organy, podmioty i zasoby służące zapewnieniu bezpieczeństwa i zdrowia ludności.

Niewątpliwie regulacje prawne wzmocniły rolę administracji publicznej, w tym samorządowej, zapewniając jej narzędzia i źródła finansowania na rzecz efektywnego i zintegrowanego podejścia do bezpieczeństwa. System ochrony ludności i obrony cywilnej w województwie lubelskim opiera się na współdziałaniu administracji publicznej, służb ratunkowych oraz innych podmiotów zaangażowanych w reagowanie na sytuacje kryzysowe i zagrożenia wywołane przez siły natury, jak i działania wywołane przez ludzi, a będące następstwem podejmowania prób dokonania zmian sytuacji geopolitycznej. Jednym z kluczowych zadań Samorządu Województwa jest zapewnienie jego zdolności do działania w każdych warunkach oraz zapewnienie ciągłości funkcjonowania infrastruktury oraz usług o kluczowym znaczeniu dla funkcjonowania i bezpieczeństwa mieszkańców. Szczególną uwagę należy zwrócić na

[155] Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności o obronie cywilnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1907).

działalność podmiotów leczniczych (szpitali i pogotowi wojewódzkich) oraz systemu transportu zbiorowego w warunkach zewnętrznego zagrożenia państwa i w czasie wojny.

Istotnym uwarunkowaniem jest dobrze rozwinięty system ratowniczy, w tym funkcjonowanie Straży Pożarnych (państwowej i ochotniczych) i ratownictwa medycznego. System ten stanowi podstawę reagowania na poziomie lokalnym. Jednocześnie obserwuje się dysproporcje w zasobach i wyposażeniu pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. W 2025 roku jednostki **ochrony przeciwpożarowej** z województwa lubelskiego interweniowały **23 298 razy** prowadząc działania przy: 6799 pożarach, 14786 miejscowych zagrożeniach, 1713 fałszywych alarmach. Liczba zdarzeń w okresie 2018-2025 była zmienna i wahała się w przedziale 21,5 – 29 tys., przy czym najniższa była w roku 2018 i 2023, a najwyższa w latach 2020-2022. W porównaniu do roku poprzedniego pozostaje na zbliżonym poziomie (spadek o 1,5%). Średnio każdego dnia jednostki ochrony przeciwpożarowej prowadziły działania 64 razy[156].

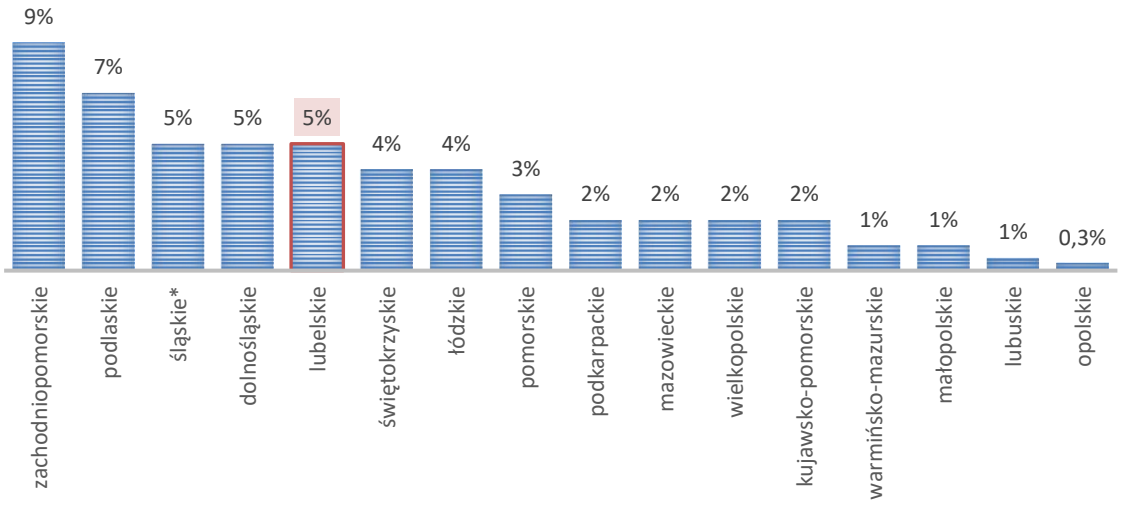
Bezpieczeństwo publiczne zapewnia sprawnie działający system organów ścigania. W 2024 r. w województwie lubelskim odnotowano 31,2 tys. przestępstw stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, co stanowiło 4,0% ogólnej liczby przestępstw w kraju. Liczba przestępstw stwierdzonych przez Policję zmniejszyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o 6,3%, natomiast w stosunku do 2015 r o 5,5%[157].

Niewątpliwie ważnym problemem pozostaje zbyt niski poziom przygotowania społeczeństwa na sytuacje kryzysowe i inne zagrożenia. Dotyczy to rozpoznawania, oceny i samej świadomości zagrożeń, a ponadto umiejętności reagowania oraz postępowania na wypadek wystąpienia sytuacji kryzysowej czy zagrożenia. Może to wpływać na zwiększenie skali negatywnych skutków zdarzeń.

Kluczowym wyzwaniem pozostaje dokończenie budowy systemu ochrony ludności i obrony cywilnej (jego proces trwa od początku 2025 r.) oraz przygotowanie organów, podmiotów i zasobów ochrony ludności i obrony cywilnej (OLiOC) do realizacji zadań nałożonych przez ustawę. Przygotowanie obejmujące ograny administracji publicznej będące organami OLiOC oraz ludności mające na celu nabycie zdolności do zachowania się i działania na wypadek różnego rodzaju sytuacji kryzysowych należy rozumieć jako proces, którego celem jest osiągnięcie i utrzymanie społecznej odporności. Przygotowanie obejmuje również utworzenie oraz dostosowanie **infrastruktury ochronnej** (obiektów zbiorowej ochrony), która w wyniku wieloletnich zaniedbań nie spełnia wymogów w zakresie technicznym i pojemnościowym. Zgodnie z Raportem NIK z marca 2024 r. na miejsce w schronach może liczyć średnio ok 4% mieszkańców w skali kraju, przy znacznym zróżnicowaniu w poszczególnych regionach (5% dla województwa lubelskiego) [158].

[156] Strona Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie https://straz.lublin.pl/2026/02/narada-roczna-kadry-kierowniczej-psp-woj-lubelskiego-polaczona-z-otwarciem-nowo-wybudowanej-komendy-powiatowej-psp-w-janowie-lubelskim/.
[157] Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego 2026, s.110, Urząd Statystyczny w Lublinie.
[158] Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025-2026, Warszawa MSWiA, 2024.

Wykres 21 Procent mieszkańców województwa, którzy mogą znaleźć miejsce w budowli ochronnej na terenie województwa

Źródło: Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025 – 2026, Warszawa MSWiA, 2024.

Pomimo iż województwo lubelskie plasuje się relatywnie wysoko w pozycji na tle wszystkich województw w Polsce, należy zaznaczyć, że poziom ten należy uznać za niewystarczający, pod względem ilości miejsc schronienia, ich warunków technicznych oraz wyposażenia, zwłaszcza w kontekście położenia regionu przy wschodniej granicy i zwiększonego ryzyka w sytuacji zagrożenia.

System ochrony ludności i obrony cywilnej należy traktować łącznie, z zastrzeżeniem określonym w ustawie, że ochrona ludności z chwilą wprowadzenia stanu wojennego oraz w czasie wojny staje się obroną cywilną, jednakże co do zasady zadania w dalszym ciągu mają na celu przede wszystkim ochronę życia i zdrowia ludzi.

3.5.3. Cyberbezpieczeństwo

Rozwój cyfryzacji oraz rosnące uzależnienie od systemów teleinformatycznych powodują wzrost znaczenia **cyberbezpieczeństwa** jako jednego z kluczowych obszarów bezpieczeństwa. Dane przedstawione przez Ministerstwo Cyfryzacji wskazują na **systematyczny wzrost liczby incydentów** cyberbezpieczeństwa w Polsce (w 2025 r. odnotowano drastyczny wzrost zarejestrowanych incydentów w cyberprzestrzeni w stosunku do 2024 r. - o ponad 144%)[159]. Liczba stwierdzonych przestępstw w regionie w 2025 r. wyniosła 2 075[160] (w I kwartale 2026 było ich 199), co stanowiło 7,5% wszystkich przestępstw stwierdzonych w województwie lubelskim. Należy wskazać także na rosnące znaczenie zagrożeń o charakterze hybrydowym, w tym działań dezinformacyjnych oraz cyberataków powiązanych z sytuacją geopolityczną. Wzrost liczby zgłoszeń oraz zarejestrowanych incydentów cyberbezpieczeństwa wynika m.in. z rosnącej świadomości społecznej w zakresie zagrożeń, a także z roli zespołu CERT Polska w monitorowaniu i analizowaniu incydentów cyberbezpieczeństwa oraz reagowaniu na nie. Ważnym czynnikiem wpływającym na

[159] Ministerstwo Cyfryzacji, Sprawozdanie o stanie cyberbezpieczeństwa Polski za 2025 r.
[160] Dane dla województwa lubelskiego dot. cyberprzestępczości dostępne są od 2025 r., BDL GUS: Organizacja państwa i wymiar sprawiedliwości/Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych, dostęp z dn. 1.09.2026 r.

świadomość społeczną są prowadzone działania informacyjne dotyczące występujących zagrożeń[161].

Rosnąca skala zagrożeń w cyberprzestrzeni oraz konieczność wprowadzenia do krajowego porządku prawnego unijnej dyrektywy NIS2[162] doprowadziły do uchwalenia nowelizacji ustawy o Krajowym Systemie Cyberbezpieczeństwa (UKSC), która weszła w życie dnia 3 kwietnia 2026 r. Znowelizowane przepisy wprowadziły m.in.: nowy podział na podmioty kluczowe i podmioty ważne, obowiązek wdrożenia w podmiotach systemu zarządzania bezpieczeństwem informacji, a także wprowadziły osobistą odpowiedzialność prawną za realizację obowiązków w zakresie cyberbezpieczeństwa dla organów zarządzających tymi podmiotami[163].

W województwie lubelskim, podobnie jak w innych regionach kraju, obserwuje się postępującą cyfryzację przedsiębiorstw oraz usług publicznych. Zjawisko to – generalnie bardzo pozytywne – przy braku równoległego wzrostu poziomu zabezpieczeń oraz świadomości społecznej w zakresie zagrożeń zwiększa podatność na cyberzagrożenia. Zwiększona zależność od działania systemów teleinformatycznych wymusza zapewnienie odporności tych usług, rozumianej jako zdolność do szybkiego wykrywania, reagowania i odtwarzania działania po wystąpieniu incydentu. Wymaga to zapewnienia odpowiednich rozwiązań infrastrukturalnych (np. kopie zapasowe), organizacyjnych (plany ciągłości działania) oraz wyszkolonych kadr.

Jednocześnie zarówno w administracji, jak i sektorze prywatnym zauważalne jest rosnące zapotrzebowanie na specjalistów w zakresie cyberbezpieczeństwa przy jednoczesnym trwałym niedoborze wykwalifikowanych pracowników[164]. Braki kadrowe w jednostkach administracji publicznej, spowodowane głównie szybkim wzrostem wynagrodzeń dla specjalistów w sektorze prywatnym, stanowczo utrudniają skuteczne wdrażanie i utrzymanie zaawansowanych systemów ochrony (w tym Systemu Zarządzania Bezpieczeństwem Informacji – SZBI). Możliwością wsparcia dla instytucji jest wdrożenie modelu centralizacji kompetencji cyberbezpieczeństwa na poziomie regionalnym, np. poprzez wyspecjalizowane centra usług wspólnych (CUW) świadczące usługi cyberbezpieczeństwa na rzecz wielu jednostek równolegle, bądź budowa centrów operacji bezpieczeństwa (Security Operations Center, SOC), zapewniających całodobowy monitoring i reagowanie na zagrożenia wielu jednostkom regionu równocześnie[165].

W A Ż N E

- Województwo lubelskie charakteryzuje się wysokim poziomem bezpieczeństwa publicznego, a mieszkańcy w większości deklarują poczucie bezpieczeństwa w codziennym funkcjonowaniu.

[161] Raport Roczny 2025 z działalności CERT Polska, Krajobraz bezpieczeństwa polskiego internetu, Państwowy Instytut Badawczy NASK, Warszawa 2026.
[162] Ang. Directive on Security of Network and Information Systems 2 - przyjęta w grudniu 2022 r., jej celem jest poprawa poziomu cyberbezpieczeństwa państw członkowskich.
[163] Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz. U. z 2026 r. poz. 20)
[164] Według szacunków ISC2 (organizacji zrzeszającej specjalistów ds. cyberbezpieczeństwa) w Polsce niedobór specjalistów cyberbezpieczeństwa szacowany jest na kilkanaście tysięcy osób, a zapotrzebowanie będzie rosło wraz z postępującym wdrażaniem NIS2 oraz upowszechnieniem AI w systemach bezpieczeństwa; Raport z badania „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa" Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, Lublin 2026.
[165] Sprawozdanie Pełnomocnika Rządu do Spraw Cyberbezpieczeństwa za 2025 rok.

- Istotnym czynnikiem ryzyka pozostaje położenie regionu przy wschodniej granicy Polski i Unii Europejskiej. W kontekście konfliktu zbrojnego w Ukrainie rośnie znaczenie zagrożeń związanych z presją migracyjną oraz koniecznością skutecznego zabezpieczenia granicy i wzmocnienie odporności systemowej. Dodatkowo wyzwaniami są zagrożenia w cyberprzestrzeni, które wymagają kompleksowego podejścia do zarządzania bezpieczeństwem.
- Kluczowe znaczenie ma rozwój zintegrowanego systemu zarządzania bezpieczeństwem, obejmującego współpracę służb, administracji publicznej oraz podmiotów odpowiedzialnych za infrastrukturę krytyczną, w celu zwiększenia odporności regionu na sytuacje kryzysowe i zagrożenia o charakterze hybrydowym.
- Utrzymujący się niedobór specjalistów cyberbezpieczeństwa, zarówno w skali kraju, jak i regionu, uzasadnia rozwój modeli scentralizowanych, takich jak regionalne centra SOC oraz wyspecjalizowane centra usług wspólnych.

4. WYMIAR TERYTORIALNY

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego określa przestrzenne ramy planowanych działań rozwojowych w regionie. Stanowi płaszczyznę koordynacji przedsięwzięć w dwóch przenikających się układach funkcjonalnych, tj. układzie naturalnym i układzie antropogenicznym. Ponadto, ze względu na potrzebę integrowania i koncentrowania działań rozwojowych na rzecz rozwijania powiązań funkcjonalnych w układach ponadlokalnych, w ramach kształtowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa lubelskiego wskazuje się Obszary Strategicznej Interwencji.

Do podstawowych założeń aktualizacji wymiaru terytorialnego Strategii należą:

- nowe uwarunkowania formalno-prawne wynikające z przepisów ustawy o samorządzie województwa, ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, a także procedowanego projektu ustawy o zrównoważonym rozwoju miast[166],
- aktualizacja krajowej polityki rozwoju regionalnego, w tym przede wszystkim zawarta w projektach dokumentów:
  - Strategii Rozwoju Polski 2035,
  - Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego,
- założenia nowej perspektywy finansowej na lata 2028-2035, w tym priorytety i instrumenty wsparcia ukierunkowane terytorialnie planowane w kolejnym okresie programowania polityki spójności,
- dotychczasowe doświadczenia wynikające z wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku na poziomie lokalnym w ramach udziału w procesie opiniowania strategii rozwoju gmin oraz strategii rozwoju ponadlokalnego,
- wnioski z Raportu monitoringowego SRWL 2030[167] obejmujące ocenę realizacji celów przyjętych dla poszczególnych obszarów strategicznej interwencji, w tym:
  - miejskich obszarów funkcjonalnych,
  - subregionalnych układów funkcjonalnych,
- wnioski wynikające z okresowego przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym obejmującego identyfikację zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz ocenę stopnia realizacji inwestycji celu publicznego.

Uwzględniając powyższe w ramach aktualizacji wymiaru terytorialnego strategii **zakłada się weryfikację modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej** traktowanego jako graficzne zobrazowanie planowanej interwencji w odniesieniu do przestrzennych uwarunkowań rozwoju.

4.1. UWARUNKOWANIA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNE

Waloryzacja funkcjonalno-przestrzenna województwa opiera się na trwałych potencjałach środowiskowych, a także horyzontalnych potrzebach związanych z kształtowaniem i wzmacnianiem funkcji określonych elementów struktury przestrzennej. W tym zakresie zakłada się zachowanie priorytetów rozwojowych obejmujących:

- wzmacnianie policentrycznego układu sieci osadniczej,

[166] Projekt z dnia 30.01.2026 r.
[167] Załącznik do Uchwały nr DLVII/9828/2024 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 29 lutego 2024 r.

- wzmacnianie powiązań transportowych,
- ochrona wartości i powiązań przyrodniczych.

Uwzględniając powyższe celowa jest **weryfikacja regionalnych struktur przestrzennych** odpowiednio:

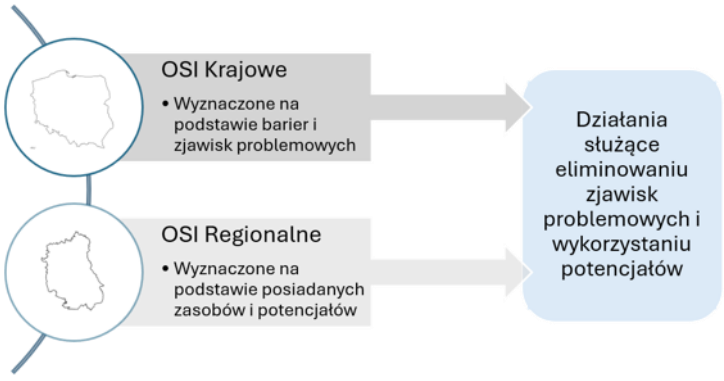
- elementów **węzłowych układu antropogenicznego** – w zakresie uwzględnienia aktualnego układu miejskiej sieci osadniczej - od 2021 r. prawa miejskie otrzymało 8 miast (Janów Podlaski, Piszczac, Turobin, Izbica, Końskowola, Kurów, Wąwolnica, Czemierniki),
- elementów **liniowych układu antropogenicznego** w zakresie aktualizacji stanu realizacji inwestycji transportowych oraz nowej systematyki powiązań komunikacyjnych w transeuropejskiej sieci transportowej,
- elementów **węzłowych układu naturalnego** w zakresie systemu obszarów chronionych województwa lubelskiego, w tym w szczególności obszarów ochrony ścisłej,
- **pasmowego układu naturalnego** w zakresie uszczegółowienia regionalnych korytarzy ekologicznych z uwzględnieniem aktualizacji systemu korytarzy przemieszczania duży ssaków.

4.2. OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI

Analiza planowanych Obszarów Strategicznej Interwencji o znaczeniu krajowym wskazuje kontynuację działań z poziomu krajowego na rzecz eliminowania barier oraz minimalizowania zjawisk o charakterze problemowym.

Ze względu na charakter **OSI krajowych** traktowanych jako interwencja ukierunkowana na **eliminowanie negatywnych zjawisk i likwidację barier rozwojowych**, **regionalne OSI** koncentrują się na **wykorzystaniu zasobów i potencjałów** poszczególnych części województwa co w konsekwencji pozwoli na wypracowanie optymalnych ścieżek rozwoju społeczno-gospodarczego właściwych dla zróżnicowanych subregionów. W tym kontekście wskazuje się zasadność kontynuacji poniższego modelu wspierania działań.

Rysunek 62 Regionalny model wspierania działań rozwojowych w kontekście krajowych i regionalnych OSI

Źródło: opracowanie własne DSiR UMWL, 2026.

Uwzględniając powyższe w odniesieniu do planowanych w projekcie Strategii Rozwoju Polski 2035 Obszarów Strategicznej Interwencji o znaczeniu krajowym zakłada się odpowiednio:

- OSI **transformacji energetycznej** – wykorzystanie potencjału Polesia oraz obszaru funkcjonalnego ośrodka wojewódzkiego dla osiągania celów transformacji energetycznej;

- OSI **odporności i rozwoju obszarów przy zewnętrznej granicy UE** – wykorzystanie potencjałów przestrzennych, środowiskowych oraz infrastrukturalnych dla wzmacniania odporności i bezpieczeństwa regionu;
- OSI **wsparcia dla policentrycznej sieci miast i ich obszarów funkcjonalnych** – wykorzystanie potencjału sieci miast województwa lubelskiego z uwzględnieniem ich znaczenia dla dostępności usług w regionie;
- OSI **wsparcia dla obszarów wiejskich** wymagających większego włączenia w procesy rozwojowe – wykorzystanie zasobów i potencjałów subregionów funkcjonalnych Roztocza, Polesia, Powiśla oraz strefy podlaskiej i żywicielskiej (wyżynnej).

Kreowanie nowej polityki rozwoju województwa lubelskiego podporządkowuje się przyjętemu modelowi wsparcia z uwzględnieniem udziału regionu w osiąganiu krajowych celów rozwoju. Dla zapewnienia komplementarności polityki rozwoju kraju i polityki rozwoju województwa lubelskiego wskazuje się Obszary Strategicznej Interwencji o znaczeniu regionalnym tj.:

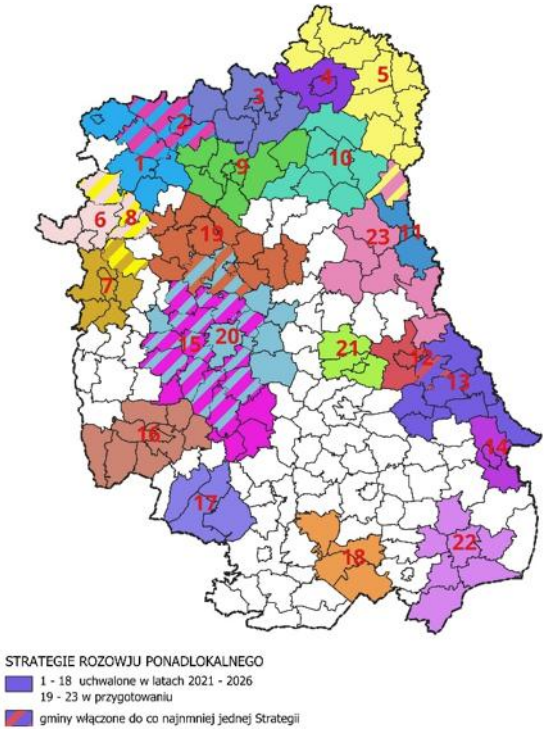
- **Miejskie Obszary Funkcjonalne** ośrodków niższego rzędu nie objęte krajowymi instrumentami wsparcia,
- **Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji** oparte o waloryzacje funkcjonalna, tj. charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami i celami rozwojowymi, na których przewiduje się współprace w układach ponadlokalnych.

Zgodnie z obowiązującą Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku szczególne znaczenie dla operacjonalizacji przyjętych celów i kierunków działań ma promowanie planowania współpracy w układach ponadlokalnych (międzygminnych) tj. w oparciu o strategie rozwoju ponadlokalnego.

W województwie lubelskim, w latach 2025 - 2026, tj. w okresie właściwym do podjęcia prac nad dokumentami strategicznymi służącymi zaplanowaniu działań na kolejną perspektywę programowania, przyjęto łącznie 4 Strategie Rozwoju Ponadlokalnego, które objęły swym zasięgiem 27 gmin. Obecnie trwają prace nad kolejnymi pięcioma strategiami rozwoju ponadlokalnego, które stanowić będą płaszczyznę podejmowania działań dla kolejnych 50 jednostek samorządu lokalnego.

Rozkład przestrzenny obszarów objętych zarządzaniem strategicznym w układach ponadlokalnych wskazuje, że istnieją strefy wyróżniające się specyfiką potencjałów rozwojowych, w obrębie których samorządy lokalne nie podjęły jeszcze współpracy międzygminnej. W tym zakresie celowe

Rysunek 63 Strategie Rozwoju Ponadlokalnego w województwie lubelskim (uchwalone i w przygotowaniu)

Źródło: Opracacowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych ze stron internetowych gmin oraz z Dziennika Urzędowego Województwa Lubelskiego, stan 20.08.2026 r.

jest, aby samorząd województwa kontynuował działania ukierunkowane na promowanie i wspieranie współpracy pomiędzy samorządami gmin na rzecz rozwoju funkcjonalnego w układach ponadlokalnych.

4.2.1. Miejskie Obszary Funkcjonalne

Ze względu na relatywnie krótki okres wdrażania Strategii, celowe jest kontynuowanie działań ukierunkowanych na rozwijanie i wzmacnianie powiązań funkcjonalnych w obszarach oddziaływania miast z uwzględnieniem zasady koncentracji zainwestowania oraz potrzeb kształtowania optymalnej dostępności do usług.

Istotnym uwarunkowaniem przyszłego programowania rozwoju województwa będą rozstrzygnięcia podejmowane na poziomie krajowym w zakresie kierunków i instrumentów wsparcia miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wyższego rzędu. W województwie lubelskim dotyczy to w szczególności MOF ośrodka wojewódzkiego, tj. Lubelskiego Obszaru Metropolitalnego (LOM), oraz MOF ośrodków subregionalnych: Puław, Białej Podlaskiej, Chełma i Zamościa. W tym kontekście istotne znaczenie mają rozwiązania przewidywane w procedowanym projekcie ustawy o zrównoważonym rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych. Zakładają one wzmocnienie krajowego wymiaru polityki miejskiej, w tym stworzenie podstaw dla bezpośredniego wsparcia miejskich obszarów funkcjonalnych, co będzie miało znaczenie dla sposobu programowania i finansowania działań rozwojowych również w województwie lubelskim.

Analiza wskaźników stanowiących podstawę delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych, przeprowadzona w ujęciu porównawczym, wskazuje na zróżnicowaną dynamikę zmian społeczno-gospodarczych oraz przestrzennych zachodzących w relacjach pomiędzy miastami rdzeniowymi, a ich otoczeniem. Zmiany wartości wskaźników obrazujących siłę i charakter tych powiązań wskazują zarówno na rozszerzanie stref oddziaływania części ośrodków miejskich, jak również na utrzymywanie się dotychczasowego zasięgu lub osłabienie relacji funkcjonalnych w innych układach. Wyniki analizy uzasadniają tym samym **potrzebę kontynuacji dotychczasowych kierunków interwencji z uwzględnieniem ich indywidualnego ukierunkowania odpowiednio do specyfiki poszczególnych MOF**.

Korzystną zmianę, wyrażającą się zwiększeniem liczby gmin spełniających przyjęte kryteria delimitacyjne, obserwuje się w przypadku MOF dwóch ośrodków subregionalnych: Białej Podlaskiej i Zamościa, a także ośrodków lokalnych: Tomaszowa Lubelskiego, Biłgoraja, Opola Lubelskiego, Ryk, Łukowa, Radzynia Podlaskiego i Parczewa. Wyniki te wskazują na wzmacnianie oddziaływania miast rdzeniowych oraz postępującą integrację społeczno-gospodarczą ich otoczenia. Jednocześnie zmiany zasięgów MOF nie mają charakteru jednokierunkowego i nie mogą być utożsamiane z powszechną ekspansją obszarów funkcjonalnych. W przypadku części ośrodków układy funkcjonalne wykazują względną stabilność. Dotyczy to w szczególności Hrubieszowa i Włodawy, gdzie aktualna analiza nie wskazuje na zasadnicze rozszerzenie strefy oddziaływania miasta rdzeniowego. Analiza pozwala również wskazać gminy, w przypadku których istnieje potrzeba dalszego wzmacniania powiązań funkcjonalnych z ośrodkami rdzeniowymi. Dotyczy to w szczególności relacji:

- gminy Żyrzyn z Puławami,
- gminy Kamień z Chełmem,

- gminy Godziszów z Janowem Lubelskim,
- gmin Urzędów i Dzierzkowice z Kraśnikiem,
- gminy Łopiennik Górny z Krasnymstawem.

Wymienione jednostki pozostają funkcjonalnie związane z ośrodkami miejskimi, jednak aktualne wartości wskaźników nie są wystarczające do osiągnięcia przyjętych celów. Wskazuje to na potrzebę ukierunkowania działań rozwojowych na wzmacnianie rzeczywistych relacji społeczno-gospodarczych i przestrzennych pomiędzy tymi gminami a miastami rdzeniowymi.

Analiza porównawcza delimitacji miejskich obszarów funkcjonalnych wskazuje zatem na postępujące wzmacnianie powiązań funkcjonalnych miast województwa lubelskiego z ich otoczeniem, choć proces ten przebiega z różną intensywnością. W wymiarze strategicznym oznacza to wzrost znaczenia MOF jako rzeczywistych układów funkcjonalnych, wykraczających poza administracyjne granice poszczególnych gmin, a zarazem wskazuje na potrzebę terytorialnego różnicowania interwencji. W przypadku **obszarów wykazujących wzrost spójności** funkcjonalnej zasadne jest **dalsze wspieranie integracji i wspólnych przedsięwzięć** rozwojowych, natomiast w **układach o słabszych powiązaniach** działania powinny koncentrować się na **wzmacnianiu relacji z ośrodkiem rdzeniowym i tworzeniu warunków dla efektywnej współpracy** ponadlokalnej.

4.2.2. Subregionalne Obszary Strategicznej Interwencji

Uwzględniając kierunkowe założenia projektowania działań strategicznych ukierunkowanych terytorialnie w odniesieniu do subregionalnych Obszarów Strategicznej Interwencji zakłada się **utrzymanie przyjętych priorytetów rozwoju, podstaw delimitacji oraz cech wiodących**, a także wyznaczonych granic. Część projekcyjna obejmująca tematyczne obszary wsparcia oraz kierunki interwencji warunkowana będzie:

- przyjętymi w Strategii celami operacyjnymi w części horyzontalnej,
- oceną stanu realizacji oraz identyfikacją nowych potrzeb rozwojowych, w tym o charakterze inwestycyjnym,
- weryfikacją przedsięwzięć flagowych,
- oceną wniosków instytucji uczestniczących w debacie i konsultacjach społecznych projektu Strategii.

Nowym elementem wymiaru terytorialnego w aspekcie subregionalnym będzie identyfikacja terenów stanowiących własność województwa, w tym przede wszystkim w zakresie zdefiniowania planowanych i potencjalnych funkcji służących rozwijaniu usług publicznych o znaczeniu regionalnym.

W odniesieniu do potrzeby zapewnienia komplementarności działań w wymiarze krajowym i regionalnym zakłada się strefowanie subregionalnych Obszarów Strategicznej Interwencji, w ramach którego paleta podejmowanych działań zostanie poddana indywidualnej priorytetyzacji.

4.3. MODEL STRUKTURY FUNKCJONALNO – PRZESTRZENNEJ

Przyjmując ciągłość procesów planowania rozwoju, trwałość naturalnych potencjałów rozwojowych, a także efektywność podejmowanych działań w regionalnych obszarach

funkcjonalnych wskazuje się podstawowe elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa, które stanowią płaszczyznę koordynacji przedsięwzięć w dwóch przenikających się układach funkcjonalnych tj. układzie naturalnym i układzie antropogenicznym.

W tym zakresie, uwzględniając potencjalną weryfikację zarówno w warstwie waloryzacji funkcjonalnej (np. regionalne powiązania przyrodnicze), a także w części obejmującej obszary interwencji, w odniesieniu do elementów modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej zostaną **uzupełnione i uszczegółowione ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej**. Strategiczne ramy dla regionalnej polityki przestrzennej powinny uwzględniać:

- znaczenie strategii rozwoju dla zarządzania przestrzenią w skali regionalnej i lokalnej,
- relację regionalnych dokumentów planistycznych z lokalnymi aktami planowania przestrzennego w aspekcie nowej systematyki dokumentów,
- potrzebę zapewnienia warunków przestrzennych dla zadań publicznych, w tym inwestycji celu publicznego o znaczeniu regionalnym i lokalnym,
- potrzebę jednoznacznego definiowania nadrzędnych funkcji poszczególnych elementów struktury przestrzennej, co zapewni minimalizowanie konfliktów przestrzennych.

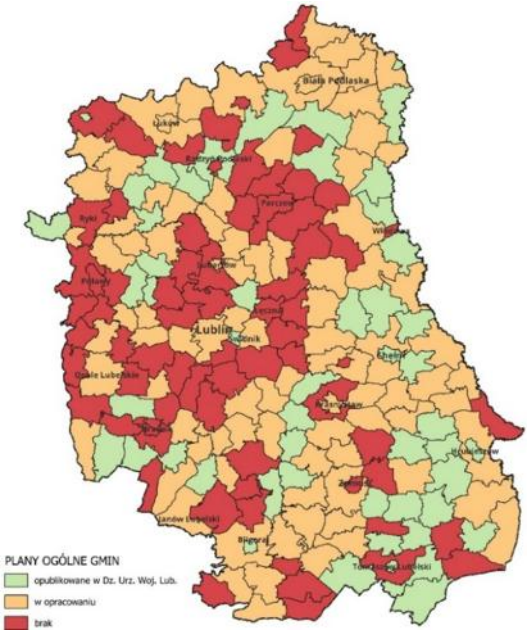
W aspekcie nowej systematyki aktów planowania lokalnego szczególne znaczenie ma strukturalna konstrukcja planu ogólnego gmin, które od 24 września 2023 roku stały się obowiązkowym aktem lokalnego planowania przestrzennego, zastępującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Plan ogólny obejmuje obszar całej gminy (z wyłączeniem terenów zamkniętych), a jego ustalenia wiążą w określonym zakresie, tj. profili funkcjonalnych przyjętych dla jednej z 13 stref planistycznych, minimalnego udziału powierzchni biologicznie czynnej i maksymalnej nadziemnej intensywności zabudowy oraz w przypadku miast – wytycznych dotyczących obszaru zabudowy śródmiejskiej.

W niespełna dwuletnim okresie prac nad sporządzaniem planów ogólnych, na dzień 07.08.2026 r. w województwie lubelskim (Rys. 62):

- 51 Rad Gmin uchwaliło plan ogólny gminy – co obejmuje ok. 22% powierzchni województwa,
- 90 planów jest w opracowaniu – ok. 46% powierzchni.

Analiza aktualnego stanu pokrycia planami ogólnymi obszaru województwa wskazuje dominujący udział przyjętych aktów planowania w gminach wiejskich. W związku z tym, kształtowana struktura przestrzenna tych części regionu definiowana jest:

Rysunek 64 Plany ogólne gmin w województwie lubelskim

Źródło: Opracacowanie własne DSiR UMWL na podstawie danych z: www.rejestrplanowogolnych.pl, stan 7.08.2026 r.

- dominującym udziałem powierzchni stref otwartych i stref produkcji rolniczej,
- relatywnie wysokim udziałem zabudowy zagrodowej w układzie stref wielofunkcyjnych wskazanych do rozwoju różnych typów zabudowy,
- nieznacznym udziałem stref właściwych do rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej i usług.
- potrzebą koncentracji zainwestowania na obszarze obejmującym blisko 50 tys. hektarów (ok. 2% pow. Województwa), tj. terenach wskazanych do uzupełniania zabudowy.

Uwzględniając perspektywiczne, pełne pokrycie planami ogólnymi obszaru województwa należy prognozować, że w wymiarze regionalnym **nastąpi wyraźna zmiana udziału poszczególnych stref funkcjonalnych kształtujących jego strukturę przestrzenną**. W tym zakresie zakłada się zmniejszenie udziału stref otwartych i stref produkcji rolniczej na rzecz przestrzeni właściwych dla rozwoju zainwestowania, w tym o charakterze mieszkaniowym, produkcyjnym i usługowym.

W ramach prac nad nową strategią województwa lubelskiego celowe jest, aby ustalenia i rekomendacje wynikające z modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz z regionalnych dokumentów planistycznych pozwalały na **czytelną korelację ze specyfiką poszczególnych stref funkcjonalnych planu ogólnego**.

5. MONITORING SRWL 2030

„Raport monitoringowy Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku" przygotowany w 2024 r., oparty był o system wskaźników uwzględnionych w SRWL 2030. Celem Raportu monitoringowego było przedstawienie wyników stanu wdrażania Strategii oraz ocena procesów rozwojowych zachodzących na terenie województwa lubelskiego w kontekście celów rozwojowych przyjętych w SRWL 2030.

Sformułowane w Raporcie wnioski, konkluzje i rekomendacje stanowią płaszczyznę do dalszej dyskusji w kontekście pojawiających się nowych wyzwań, zarówno w wymiarze wewnątrzregionalnym jak i zewnętrznym, także jako przesłanka do podejmowania działań zarówno o charakterze doraźnym, jak i horyzontalnym. W związku z przyjętym przy aktualizacji SRWL 2030 podejściem i trybem prac niniejszy dokument zawiera zestawienie podstawowych wskaźników makroekonomicznych (Wskaźniki kontekstowe – Tabela 1), a także wskaźników realizacji celów strategicznych (Celu 1,2,3 i 4 – Tabele 2,3,4,5).

Tabela 2 Wskaźniki kontekstowe realizacji SRWL 2030

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
1	PKB per capita [zł]	55 230*	37 458*	52 909	Powyżej wartości szacunkowej	↗	38 967	42 159	45 003	50 508	57 467	62 534	68 770s	bd	↗
2	PKB [mln zł]	2 121 555*	79 472*	112 633	Powyżej wartości szacunkowej	↗	81 860	88 193	89 558	99 626	114 306	123 628	135 033s	bd	↗
3	PKB per capita (PL=100%)	100,0*	67,8*	66,2	Powyżej wartości szacunkowej	↗	68,9	69,1	70,8	70,2	70,0	68,9	70,6s	bd	↗
4	Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64 lat wg BAELm [%]	68,2**	65,1**	69,6	Powyżej wartości szacunkowej	↗	63,8	63,6	64,2	67,6	69,4	70,1	70,8	70,5	↗
5	Stopa bezrobocia osób w wieku 15+ wg BAEL [%]	3,3**	5,5**	1,7	Poziom bezrobocia frykcyjnego (3-4%)	↘	6,4	5,5	5,7	5,2	4,8	3,9	3,3	5,2	↘
6	Struktura pracujących (faktyczne miejsce pracy) w poszczególnych sektorach ekonomicznych [%]:				Oczekiwana zmiana struktury, wzrost znaczenia sektorów o wyższej wartości dodanej										
	rolnictwo	15,1	35,8	32,0		↘	36,1	35,8	20,0	19,9	19,5	18,8	18,0	bd	↘
	przemysł	20,6	13,6	14,6		↗	13,4	13,6	16,8	16,8	15,7	15,6	15,6	bd	↗
	budownictwo	6,3	4,9	4,6		→	4,7	4,9	6,4	6,5	6,4	6,4	6,5	bd	↗
	usługi rynkowe	40,5	27,3	30,0		↗	27,3	27,3	33,9	33,9	34,3	34,4	34,4	bd	↗
	usługi nierynkowe	17,6**	18,4**	18,8		↘	18,5	18,4	23,0	23,0	24,1	24,8	25,4	bd	↗
7	Liczba ludności	38 382 576**	2 108 270**	1 995 800	Powyżej wartości szacunkowej Utrzymanie trendu regionalnego	→	2 117 619	2 108 270	2 056 908	2 038 299	2 024 637	2 011 047	1 996 440	1 980 772	↘

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
8	Udział energii odnawialnej w całkowitej produkcji energii [%]	15,5**	23,2**	39	Powyżej wartości szacunkowej	↗	22,9	23,2	21,9	30,4	51,6	52,9	53,8	bd	↗
9	Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę [zł/os.]	1 819,14**	1 556,76**	2 075	Powyżej wartości szacunkowej	↗	1 527,69	1 556,76	1 679,02	1 906,84	2 088,43	2 461,44	2 905,42	bd	↗
10	Struktura wartości dodanej brutto w podziale na sektory ekonomiczne [%]: rolnictwo	2,6	5,6	6,4	Oczekiwana zmiana struktury, wzrost znaczenia produktów o wyższej wartości dodanej	→	5,6	5,6	6,0	5,5	6,5	6,4	bd	bd	↗
	przemysł	25,8	20,7	23,3		↗	20,3	21,1	20,6	21,6	21,2	20,4	bd	bd	→
	budownictwo	7,9	7,5	7,5		→	8,0	7,9	7,8	7,0	6,6	7,0	bd	bd	↘
	usługi rynkowe	49,3	45,5	41,6		↗	45,5	44,8	44,0	43,8	44,9	44,5	bd	bd	↘
	usługi nierynkowe	14,4*	20,8*	21,2		↘	20,6	20,6	21,5	22,3	20,8	21,7	bd	bd	↗
11	Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem JST [%]	17,5**	20,9**	22	Powyżej średniej krajowej	↗	21,5	20,9	18,5	19,0	18,6	25,2	23,2	23,1	↗

* - z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2018 r.
** - z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2019 r.
s - wartość szacunkowa
m - od 2023 r. do uogólniania wyników Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) na populację generalną zastosowano dane o ludności rezydującej Polski pochodzące z bilansów opracowanych na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021. Prezentowane dane za lata 2019-2022 zostały przeliczone zgodnie z nową podstawą uogólniania wyników, w związku z tym nie są w pełni porównywalne z wcześniejszymi latami.

Tabela 3 Wskaźniki realizacji celu 1

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
1	Wartość dodana brutto na 1 pracującego w rolnictwie w odniesieniu do średniej krajowej [%]	100*	65,8*	70	Powyżej wartości szacunkowej	↗	65,4	66,9	68,5	69,2	65,9	66,0	bd	bd	↗
2	Produkcja rolnicza na 1 ha użytków rolnych (globalna) [zł]	7 883**	6 811**	10 115	Powyżej wartości szacunkowej	↗	7 037	6 811	8 572	7 872	9 083	13 497	11 445	bd	↗
3	Udział towarowej produkcji rolniczej w końcowej produkcji rolniczej [%]	90,8**	89,6**	94,1	Powyżej wartości szacunkowej	↗	91,9	89,6	90,0	89,3	86,7	86,3	85,0	bd	↘
4	Udział nowo zarejestrowanych podmiotów sektora przetwórstwa rolno-spożywczego w ogólnej liczbie nowo zarejestrowanych podmiotów ogółem [%]	0,51[1]**	0,58**	0,71[2]	Powyżej wartości szacunkowej	↗	0,59	0,58	0,73	0,64	0,58	0,50	0,54	0,65	↗
5	Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych [ha]	507 637**	28 829**	39 148	Powyżej wartości szacunkowej	↗	28 428	28 829	28 357	28 018	28 115	30 351	31 724	bd	↗
6	Liczba produktów tradycyjnych [szt.]	1 940**	216[3]	377	Powyżej wartości szacunkowej	↗	208	216	226	239	252	262	273	286	↗

* - z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2018 r.
** - z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2019 r.
[1] Sektor przetwórstwa rolno-spożywczego rozumiany jako sekcja C dział 01 i 02 (wg PKD 2007).
[2] Do sporządzenia prognozy przyjęto dane od 2014 r., gdyż wtedy nastąpiły zmiany metodologiczne w liczeniu wskaźnika przez GUS
[3] Dane na dzień 31.12.2019 r.

Tabela 4 Wskaźniki realizacji celu 2

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
1	Stopa bezrobocia na wsi wg BAEL [%][m]	3,4**	5,3**	1,4	Powyżej poziomu bezrobocia frykcyjnego	↘	7,0	5,2	5,8	4,9	4,4	3,7	3,0	5,5	↘
2	Udział liczby ludności zamieszkującej miejskie obszary funkcjonalne (MOF) w ogólnej liczbie mieszkańców województwa[1] [%]	-	16,1**	16,3	Powyżej wartości szacunkowej	↗	16,00	16,00	15,97	15,98	15,99	15,98	15,98	15,98	→
3	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem [%]	31,2**	56,7**	57,2	Powyżej wartości szacunkowej	↗	56,5	56,7	57,1	57,3	57,4	57,6	57,6	bd	↗
4	Przewozy pasażerskie w komunikacji miejskiej na 1 mieszkańca	100,68**	69,45**	98	Powyżej wartości szacunkowej	↗	60,71	69,45	41,79	44,13	52,01	59,03	60,22	60,01	→
5	Długość dróg o twardej nawierzchni ulepszonej na 10 tys. ludności [km]	74,3**	103,4**	121	Powyżej wartości szacunkowej	↗	105,6	103,4	110,8	113,6	112,8	115,8	117,8	bd	↗
6	Długość ścieżek rowerowych [km]	15 538,7**	912,5**	1 777	Powyżej wartości szacunkowej	↗	762,0	912,5	1 031,0	1 099,3	1 159,4	1 229,0	1 309,4	1 346,6	↗

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
7	Udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków do ludności ogółem [%]:				Powyżej wartości szacunkowej										
	w miastach	94,8	94,3	95,8		↗	93,9	94,3	94,0	93,8	94,0	94,1	94,5	94,2	↗
	na wsi	44,0**	26,5**	37,5		↗	25,6	26,5	27,1	27,3	28,1	28,5	29,0	28,9	↗
8	Odsetek ludności mieszkającej na wsi korzystającej z sieci gazowej w ludności na wsi ogółem [%]	25,2**	16,5**	21,5	Powyżej wartości szacunkowej	↗	16,2	16,5	22,4	23,6	24,3	25	25,7	bd	↗
9	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów [%]	31,2**	39,2**	57	Powyżej wartości szacunkowej	↗	32,6	39,2	47,9	50,0	48,5	49,1	50,3	52,5	↗
10 A	Emisja zanieczyszczeń pyłowych powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych [t/rok]	27 091**	1 327**	1 000	Poniżej wartości szacunkowej	↘	1 438	1 327	1 307	1 179	1 050	891	763	759	↘
10 B	Emisja zanieczyszczeń gazowych powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych [t/rok]	198 440 735**	4 986 509**	4 930 000	Poniżej wartości szacunkowej	↘	5 088 064	4 986 509	4 938 518	4 927 096	5 787 664	4 870 931	5 083 486	4 855 609	↘
11	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%]	32,3**	22,7**	22,7	Utrzymanie poziomu	→	22,7	22,7	22,7	22,7	22,7	22,7	22,5	22,5	→
12	Lesistość [%]	29,6**	23,3**	23,5	Utrzymanie poziomu	→	23,4	23,3	23,4	23,4	23,5	23,4	23,5	23,5	→

Lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
13	Dochody budżetów gmin (ogółem, gminy łącznie z miastami na prawach powiatu) [mln zł]	229 056**	11 488**	14 947	Powyżej wartości szacunkowej	↗	10 444	11 488	12 607	13 724	14 084	14 040	16 368	17 995	↗

**- z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2019 r.

[1] - Do wyznaczenia wskaźnika przyjęto następujące MOF: a) MOF Biała Podlaska: miasto Biała Podlaska, gmina Biała Podlaska; b) MOF Chełm: miasto Chełm, gminy Chełm i Kamień, c) MOF Puławy: miasto Puławy, gminy: Puławy, Końskowola, Janowiec, Kazimierz Dolny i Żyrzyn oraz d) MOF Zamość: miasto Zamość, gminy Zamość, Sitno i Łabunie. Brak danych sumarycznych dotyczących wszystkich MOF dla Polski.

Tabela 5 Wskaźniki realizacji celu 3

lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
1	Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w sektorze przedsiębiorstw (w relacji do PKB) [%]	0,80*	0,36*	0,66	Powyżej wartości szacunkowej	↗	0,36	0,4	0,41	0,35	0,43	0,55	0,30S	bd	↘
2	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności	1 175**	879**	1 014	Powyżej wartości szacunkowej	↗	854	879	937	979	1 018	1 052	1 084	bd	↗

lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
3	Kuracjusze leczeni w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych:														
	stacjonarnie	782 117	30 916	35 200	Powyżej wartości szacunkowej	↗	28 179	30 916	10 889	15 464	21 664	23 240	23 584	22 424	↘
	w trybie ambulatoryjnym	33 372**	565**	1 128[1]		↗	588	565	217	96	378	501	395	986	↗
4	Turyści korzystający z noclegów na 1 tys. ludności	929,18**	542,62**	820	Powyżej wartości szacunkowej	↗	508,69	542,62	304,24	371,40	570,63	590,34	598,07	654,54	↗
5	Przedsiębiorstwa ogółem (przedsiębiorstwa sektora niefinansowego) otrzymujące zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI) [%]	15,7*	14,1*	19,9	Powyżej wartości szacunkowej	↗	14,1	13,3	18,7	14,6	14,6	16,5	14,9	bd	↗
6	Udział zgłoszeń wynalazków z województwa lubelskiego w liczbie zgłoszeń wynalazków ogółem [%]	100*	7,2*	9,3	Powyżej wartości szacunkowej	↗	7,2	7,2	6,5	7,5	10,1	8,8	7,7	8,1	↗
7	Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych na eksport w przychodach netto ze sprzedaży ogółem w przedsiębiorstwach przemysłowych [%]	4,4*	1,5*	3,4	Powyżej wartości szacunkowej	↗	1,5	1,4	0,8	3,3	0,0x	.d	0,8	.d	↘

*- z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2018 r.
**- z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2019 r.
x - konieczność zachowania tajemnicy statystycznej
d - badanie w cyklu dwuletnim
s - wartość szacunkowa
[1] – do prognozy wykorzystano dane z lat 2013-2019

Tabela 6 Wskaźniki realizacji celu 4

lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
1	Udział fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarki narodowej [%]	3,3**	4,3**	5,6	Powyżej wartości szacunkowej	↗	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2	4,3	4,4	4,4	↗
2a	Łączna liczba osób przekraczających granicę polsko-ukraińską i polsko-białoruską [mln os.]	30,6**	12,9**	15,6	Powyżej wartości szacunkowej	↗	13,2	12,9	4,7	4,5	9,3	10,2	9,8	9,9	↘
2b	Łączna liczba samochodów ciężarowych przekraczających granicę polsko-ukraińską i polsko-białoruską [tys. szt]	1873,5**	1056,5**	1406	Powyżej wartości szacunkowej	↗	1 016,4	1 056,5	1 028,1	1 141,3	1 067,5	1 287,3	1 116,0	1 229,8	↗
3	Współczynnik aktywności zawodowej w wieku 15-89 mB [%]	56,2**	54,5**	51,5	Powyżej wartości szacunkowej	↗	54,7	53,4	53,8	56,4	57,1	56,5	56,3	57	↗
4	Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 latam [%]	24,8**	18,4**	12,9	Powyżej wartości szacunkowej	↗	18,7	18,6	19,4	19,0	24,2	24,5	25,9	26,5	↗
5	Wskaźnik osób dorosłych (w wieku 25-64) uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu [%]	4,8**	5,5**	4,6	Utrzymanie wartości	→	6,6	5,4	4,4	6,2	7,9	8,0	12,0	10,3	↗
6	Liczba lekarzy na 10 tys. mieszkańców (personel pracujący)	58,8**	63,7**	77,4	Powyżej wartości szacunkowej	↗	60,2	63,7	67,7	44,5 (m)	41,7	51,3	53,6	bd	↗ (od 2021)

lp.	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa dla Polski 2020	Wartość bazowa dla woj. lubelskiego 2020	Wartość szacowana dla woj. lubelskiego 2030	Wartość pożądana, osiągnięta w wyniku realizacji *SRWL 2030*	Trend rozwojowy wynikający z realizacji SRWL	Wartość dla woj. lubelskiego w latach								Trend w analizowanym okresie
							2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
7	Liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenia pomocy społecznej na 10 tys. ludności (pomoc pieniężna razem)	281,3**	247,2**	100[1]	Spadek	↘	266,5	247,2	238,5	224,1	197,2	190,2	175,7	176,6	↘
8	Liczba wypadków drogowych na 100 tys. ludności	78,9**	53,9**	28	Spadek	↘	57,3	53,9	45,1	43,5	38,7	39,3	42,2	41,1	↘
9	Członkowie kół/klubów/sekcji w ośrodkach kultury	575480**	33 043**	126 636	Powyżej wartości szacunkowej	↗	38 292	33 043	28 673	18 480	19 607	20 769	23 130	23 867	↘
10	Odsetek dzieci (w wieku 3-6 lat) objętych wychowaniem przedszkolnym [%]	89,50*	87,00*	95	Powyżej wartości szacunkowej	↗	87,0	87,7	85,1	87,9	91,7	93,0	94,8	bd	↗
11	Liczba absolwentów szkół wyższych ogółem	313608**	18 244**	26 204	Powyżej wartości szacunkowej	↗	18 908	18 244	17 121	17 447	17 675	17 139	17 146	bd	↘
12	Kwota 1-1,5% należnego podatku przekazana na rzecz organizacji pożytku publicznego [m1] [tys. zł]	906996**	32 371**	49 268	Powyżej wartości szacunkowej	↗	30 461	32 371	34 913	40 280	53 514	66 201	81 903	bd	↗

*- z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2018 r.
**- z uwagi dostępność danych w momencie opracowania SRWL 2030 przyjęto dane za 2019 r.
[m] - zmiana metodologii
[mB] - zmiana metodologii BAEL - zmiana wskaźnika z 15+ na 15-89
[1] - z uwzględnieniem liczby ludności prognozowanej w 2030 r.

W A Ż N E

- Sytuacja oraz stan rozwoju województwa lubelskiego są konsekwencją i wypadkową wielu czynników obiektywnych, o charakterze zewnętrznym tj. ogólnokrajowym i globalnym, mających istotny wpływ na procesy rozwojowe w regionie. W początkowym okresie realizacji SRWL 2030, polityce regionalnej województwa towarzyszyły trudne uwarunkowania, które wywoływały potrzebę podejmowania niestandardowych działań, odpowiadających na bieżące wyzwania rozwojowe.
- Należy wskazać że, najważniejszymi czynnikami i uwarunkowaniami mającymi wpływ na przebieg i stopień realizacji celów przyjętych w SRWL 2030 były:
  - procesy demograficzne,
  - skutki społeczno-gospodarcze pandemii COVID-19,
  - agresja Rosji na Ukrainę,
  - kryzys energetyczny,
  - specyficzny i przełomowy okres wdrażania Programów europejskich z dwóch perspektyw finansowych UE.

  Czynniki te znalazły swoje odbicie w danych i wskaźnikach statystycznych, stanowiących podstawę oceny procesów rozwojowych zachodzących w województwie.
- W dotychczasowej perspektywie wdrażania SRWL 2030, województwo było obszarem generowania pozytywnych impulsów rozwojowych (w latach 2018-2025), które wyrażone były m.in.:
  - zmniejszeniem poziomu bezrobocia osób w wieku 15-64 (z 6,4% do 5,3%),
  - wzrostem dochodu rozporządzalnego (z 1,5 tys. zł na 3,3 tys. zł), gdzie dynamika wzrostu w województwie (ok. 90%) znacznie przewyższała dynamikę w kraju (ok. 58%),
  - stopniowym wzrostem znaczenia przemysłu (+2,1 p. proc.), usług (+14,8 p. proc.) i budownictwa (+1,8 p. proc.) w strukturze zatrudnienia, kosztem zmniejszenia pracujących w rolnictwie (-18,8 p. proc.),
  - zbliżonym do średniej krajowej tempem rozwoju przedsiębiorczości,
  - wzrostem udziału produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych, który ponad dwukrotnie przewyższa średnie wartości dla kraju,
  - wyraźnie wyższym niż średni w kraju udziałem wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem, co świadczy o prorozwojowym charakterze podejmowanych działań.
- Analizując występujące, negatywne zjawiska demograficzne należy uznać, że samorząd województwa nie dysponuje realnymi instrumentami, które w bezpośredni sposób mogą oddziaływać na odwrócenie obserwowanych trendów. W tym kontekście zakłada się, że realizacja przyjętych w SRWL 2030 działań służących poprawie atrakcyjności życia w województwie, w dłuższym horyzoncie czasu sprzyjać będzie ograniczeniu skali negatywnych zjawisk demograficznych, a w konsekwencji minimalizowaniu ich skutków społeczno-gospodarczych.
- Wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego za lata 2018-2025 wskazują, że rejestrowane od 2020 r. spadkowe trendy rozwojowe związane z sytuacjami kryzysowymi uległy odwróceniu lub wyraźnemu zahamowaniu. Aktualne wartości wskaźników w relacji do wartości wskaźników w okresie sprzed kryzysów wskazują, że podmioty gospodarcze z terenu województwa są stosunkowo bardziej odporne dzięki czemu szybko poradziły

sobie z zaistniałą sytuacją kryzysową (w województwie lubelskim ponad 96% firm to mikroprzedsiębiorstwa).

- Analiza danych statystycznych w ujęciu ponadregionalnym wskazuje, że w województwie lubelskim są sektory i zjawiska, w których zauważa się wyraźną poprawę sytuacji, a także płaszczyzny rozwoju, które ze względu na niezadawalające wartości wskaźników wymagają kontynuacji przewidzianych w Strategii działań.
- Analiza pozycji województwa w aspekcie podstawowych wskaźników makroekonomicznych na tle pozostałych regionów, wskazuje, że ze względu na historycznie utrwaloną strukturę gospodarczą regionu, jako pozytywny efekt podejmowanych działań strategicznych należy uznać utrzymanie dynamiki rozwoju. W tym kontekście wśród najważniejszych, strategicznych wyzwań dla regionalnej polityki rozwoju pozostają:
  - minimalizowanie wpływu negatywnych zjawisk demograficznych na procesy rozwoju społeczno-gospodarczego,
  - wzmacnianie powiązań sektora badawczo-rozwojowego z sektorem przedsiębiorczości,
  - efektywne wykorzystanie położenia województwa w europejskim układzie powiązań transportowych,
  - zwiększenie udziału produktów przetworzonych w produkcji ogółem na terenie województwa,
  - zwiększenie aktywności gospodarczej w sektorach pozarolniczych (w tym wykorzystujących surowce rolne do celów nieżywnościowych) oraz utrzymanie żywotności obszarów wiejskich,
  - transformacja i bezpieczeństwo energetyczne regionu,
  - rozwój sektora turystyki stanowiącego szansę dywersyfikacji gospodarczej oraz elementu transformacji wybranych obszarów regionu.
- Przeprowadzona, na podstawie wskaźników kontekstowych oraz wskaźników cząstkowych realizacji celów, analiza wskazuje, że przyjęte w Strategii działania w różnych procesach wdrożeniowych są realizowane efektywnie. W tym kontekście należy podkreślić:
  - trafność kierunków działań wskazanych dla realizacji poszczególnych celów rozwoju,
  - skuteczność instrumentów wsparcia sprzyjających wzmacnianiu odporności podmiotów gospodarczych na sytuacje kryzysowe,
  - kompleksowość polityk sektorowych województwa w aspekcie zakresu działań przewidzianych w Strategii,
  - adekwatność wsparcia FEL 2021-2027 do zakresu interwencji określonej w SRWL 2030, w tym w ramach Instrumentów Terytorialnych,
  - aktywność samorządów w procesie wieloszczeblowego zarządzania rozwojem.

WYKAZ ŹRÓDEŁ

AKTY PRAWNE

1. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające Europejski Fundusz Spójności Gospodarczej, Społecznej i Terytorialnej, Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Rybołówstwa i Polityki Morskiej, Dobrobytu i Bezpieczeństwa na lata 2028–2034 oraz zmieniające rozporządzenie (UE) 2023/955 i rozporządzenie (UE, Euratom) 2024/2509 (projekt).
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1679 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej, zmieniające rozporządzenia (UE) 2021/1153 i (UE) nr 913/2010 oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1315/2013.
3. Uchwała Nr XVII/261/2025 z dnia 1 grudnia 2025 r. w sprawie określenia zasad, trybu i harmonogramu aktualizacji „Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku", Lublin, 2025.
4. Uchwała Nr XXIII/380/2026 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 25 czerwca 2026 roku w sprawie uchwalenia Audytu krajobrazowego województwa lubelskiego, Lublin, 2026.
5. Uchwała Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, Lublin, 2021.
6. Ustawa o zrównoważonym rozwoju miast (projekt z dnia 30.01.2026 r.)
7. Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (Dz. U. 2022 poz. 583 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 13 marca 2026 r. o zmianie ustawy – Prawo oświatowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2026 r. poz. 504).
9. Ustawa z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz.U. z 2025 r. poz. 285 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności o obronie cywilnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 1907).

DOKUMENTY STRATEGICZNE I PLANISTYCZNE

1. „Cyfrowa Dekada 2030". Komisja Europejska, Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2481 z dnia 14 grudnia 2022 r.
2. „Plan przeciwdziałania skutkom suszy", rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 1615).
3. „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego", Uchwała nr XI/162/2015 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. w sprawie w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego, Lublin, 2015.
4. „Polityka Ekologiczna Państwa 2030", Uchwała nr 67 Rady Ministrów z dnia 16 lipca 2019 r. w sprawie przyjęcia „Polityki ekologicznej państwa 2030 – strategii rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej", Warszawa, 2019.
5. „Polityka Energetyczna Polski do 2040", Obwieszczenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 marca 2021 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2040 r, Warszawa, 2021.

6. „Program Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025 – 2026”, Uchwała nr 72 Rady Ministrów z dnia 27 maja 2025 r. w sprawie zatwierdzenia Programu Ochrony Ludności i Obrony Cywilnej na lata 2025–2026, Warszawa, 2025.
7. „Program ochrony środowiska przed hałasem dla województwa lubelskiego”, Uchwała nr III/44/2024 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 19 czerwca 2024 r. w sprawie przyjęcia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla województwa lubelskiego”, Lublin, 2024.
8. „Program Prac Scaleniowych na lata 2024-2027”, Uchwała nr CLXI/3124/2025 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 9 września 2025 r., Lublin, 2025.
9. „Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku)", Uchwała nr CCXXXVIII/4762/2026 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 5 maja 2026 r. w sprawie przyjęcia „Programu Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku)” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, Lublin, 2026.
10. „Program strategiczny na lata 2024–2029”, Rada Europejska, 2024.
11. „Raport o stanie województwa lubelskiego za 2025 r.”, Uchwała nr CCXLI/4808/2026 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 12 maja 2026 r. w sprawie przyjęcia w sprawie przyjęcia „Raportu o stanie Województwa Lubelskiego. Podsumowanie działalności Zarządu Województwa Lubelskiego w 2025 roku”, Lublin, 2025.
12. „Raport roczny 2025 z działalności CERT Polska. Krajobraz bezpieczeństwa polskiego internetu”, Państwowy Instytut Badawczy NASK, Warszawa, 2026.
13. „Rządowy program budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021–2026”, Uchwała Nr 168 Rady Ministrów z dnia 4 grudnia 2025 r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustanowienia Rządowego programu budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021-2025, Warszawa, 2025.
14. „Sprawozdanie z wykonania planu realizacji Rządowego programu budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021-2026 za rok 2025”, Uchwała nr 163 Rady Ministrów z dnia 28 lipca 2026 r. w sprawie przyjęcia sprawozdania z wykonania planu realizacji Rządowego programu budowy lub modernizacji przystanków kolejowych na lata 2021-2026 za rok 2025”, Warszawa, 2026.
15. „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej”, dokument zatwierdzony w dniu 12 maja 2020 roku przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, 2020.
16. „Strategia Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej”, Uchwała nr 92 Rady Ministrów z dnia 10 marca 2026 r. w sprawie Strategii Cyberbezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 2026.
17. „Strategia Cyfryzacji Państwa”, Uchwała nr 130 Rady Ministrów z dnia 9 czerwca 2026 r. w sprawie przyjęcia strategii dotyczącej informatyzacji państwa, Warszawa, 2026.
18. „Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)”, Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Warszawa, 2017.
19. „Strategia Produktywności 2030”, Uchwała nr 154 Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie przyjęcia „Strategii produktywności 2030”, Warszawa, 2022.
20. „Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030”, Uchwała nr 184/2020 Rady Ministrów z dnia 14 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, Warszawa, 2020.

21. „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030”, Uchwała nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030”, Warszawa, 2020.
22. „Strategia Rozwoju Polski do 2035 roku” (projekt), dokument przyjęty w dniu 5 marca 2026 r. przez Stały Komitet Rady Ministrów i rekomendowany Radzie Ministrów, Warszawa, 2026.
23. „Strategia rozwoju sektora przemysłów kreatywnych w Lublinie i Lubelskim Obszarze Funkcjonalnym na lata 2020 – 2030”, Lublin, 2025.
24. „Strategia Sprawne Państwo”, Uchwała Nr 17 Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia strategii "Sprawne Państwo 2020", Warszawa, 2013.
25. „Strategia Transformacji Ciepłownictwa do 2040 r.”, projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie przyjęcia Strategii transformacji ciepłownictwa do 2040 r., Warszawa, 2026.
26. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku”, Uchwała nr 105 Rady Ministrów z dnia 24 września 2019 r. w sprawie przyjęcia „Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 roku”, Warszawa, 2019.
27. „Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030”, Uchwała nr 193 Rady Ministrów z dnia 17 października 2023 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa 2030”, Warszawa, 2023.
28. „System Zarządzania Rozwojem Polski”, uchwała nr 162/2018 Rady Ministrów z dnia 29 października 2018 roku, Warszawa, 2018.
29. „Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030”, Uchwała nr 195/2020 Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. Perspektywa uczenia się przez całe życie”, Warszawa, 2020.
30. „Zoperacjonalizowany Program Wdrożenia Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 dla Województwa Lubelskiego”, Lublin, 2025.
31. Biuro Ekspertyz i Oceny Skutków Regulacji Kancelarii Sejmu, „Wykluczenie transportowe w Polsce”, INFOS nr 4 (337), Warszawa, 2026.
32. Europejski Zielony Ład, Komisja Europejska, Bruksela, 2019.
33. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie), „Stan środowiska w województwie Lubelskim. Raport 2020”, Lublin, 2020.
34. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska Departament Monitoringu Środowiska (Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Lublinie), „Stan środowiska w województwie lubelskim. Raport 2020”, Lublin, 2020.
35. Główny Urząd Statystyczny, ”Osoby niepełnosprawne w 2024 r., Informacje sygnalne, Warszawa 2025.
36. Główny Urząd Statystyczny, „Gospodarka finansowa jednostek samorządu terytorialnego 2024”, Warszawa, 2025.
37. Główny Urząd Statystyczny, „Prognoza ludności na lata 2023-2060”, Warszawa, 2023.
38. Główny Urząd Statystyczny, „Regiony Polski 2026”, Warszawa, 2026.
39. Główny Urząd Statystyczny, „Rocznik Statystyczny Przemysłu 2025”, Warszawa, 2025.
40. Główny Urząd Statystyczny, „Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych”, Warszawa, 2025.
41. Inspekcja Ochrony Środowiska. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie, „Raport o stanie środowiska województwa lubelskiego w 2017 r.”, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Lublin 2018.
42. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, „Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski”, Gdańsk, 2017.

43. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, „Barometr Nowoczesnego Przemysłu Pomorza. Analizy cząstkowe i syntetyczne”, Gdańsk, 2024.
44. Komunikat w sprawie wschodnich regionów UE graniczących z Rosją, Białorusią i Ukrainą. Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Komunikat w sprawie wschodnich regionów UE graniczących z Rosją, Białorusią i Ukrainą Bruksela z dnia 18.02.2026 r., COM(2026) 82 final, Komisja Europejska, 2026.
45. Koncepcja Rozwoju Kraju 2050, dokument przyjęty przez Radę Ministrów 25 lipca 2025 r., Warszawa 2025.
46. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030, Uchwała nr 102 Rady Ministrów z dnia 17 września 2019 r. w sprawie przyjęcia Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Warszawa, 2019.
47. Ministerstwo Cyfryzacji, „Sprawozdanie Pełnomocnika Rządu do Spraw Cyberbezpieczeństwa za 2025 rok”, Warszawa, 2026.
48. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, „Założenia nowej polityki regionalnej i krajowej strategii rozwoju regionalnego 2035”, Warszawa, 2026.
49. Organizacja Narodów Zjednoczonych, Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. 70/1. „Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, Nowy Jork, 2015.
50. Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, „Bilans złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2025 r.”, Warszawa, 2026.
51. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, „Diagnoza usług społecznych województwa lubelskiego”, Lublin, 2025.
52. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, „Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2025 rok”, Lublin, 2026.
53. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, „Sytuacja cudzoziemców w województwie lubelskim”, Lublin, 2025.
54. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, „Wojewódzki Program na Rzecz Osób Starszych na lata 2026 – 2030”, Lublin, 2025.
55. Stanimir, A. i Roszko-Wójtowicz, E., „Sektor turystyczny w Polsce. Ocena – uwarunkowania – perspektywy”, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, 2024.
56. Urząd Statystyczny w Lublinie, „Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) w województwie lubelskim w IV kwartale 2025 r.”, Informacje sygnalne, Lublin, 2026.
57. Urząd Statystyczny w Lublinie, „Lubelski ośrodek akademicki w latach 2012-2024”, Lublin, 2025.
58. Urząd Statystyczny w Lublinie, „Rolnictwo w województwie lubelskim w 2025 r.”, Lublin, 2026.
59. Urząd Statystyczny w Lublinie, „Sytuacja demograficzna województwa lubelskiego w 2025 r.”, Lublin, 2026.
60. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Lubelskie na rynku pracy 1/2026”, Lublin, 2026.
61. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Prognozowanie zapotrzebowania na kwalifikacje i umiejętności w perspektywie roku 2035”, Lublin, 2026.
62. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Raport z badania „Analiza potencjałów branżowych w zakresie zielonych miejsc pracy”, Lublin, 2026.
63. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Raport z badania „Badanie nisz rynkowych stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej”, Lublin, 2026.

64. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Raport z badania „Rozwój branży Transport Spedycja Logistyka w województwie lubelskim do 2040 roku – analiza scenariuszowa”, Lublin, 2026.
65. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Raport z badania „Transformacje energetyczne. Perspektywa przedsiębiorców, pracodawców, pracowników i instytucji rynku pracy w województwie lubelskim”, Lublin, 2026.
66. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „Raport z badania „Zmiany demograficzne w ewolucji regionalnego rynku pracy w perspektywie roku 2040 – wyzwania dla powiatowych i regionalnego rynku pracy”, Lublin, 2026.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE:

1. „Obiekty wpisane do „Rejestru Lotnisk i Lądowisk Wojskowych” stan na: styczeń 2026 r.”, https://wlw.wp.mil.pl/pion-zeglugi-powietrznej/rejestr-lotnisk-i-ladowisk-wojskowych/, 2026.
2. „Polska ma najliczniejszą kadrę specjalistów AI, a Europa Środkowa jest gotowa na technologiczną suwerenność”, https://mycompanypolska.pl/artykul/polska-ma-najliczniejsza-kadre-specjalistow-ai-a-europa-srodkowa-jest-gotowa-na-technologiczna-suwerennosc/20804, 2026.
3. „Rejestr Lotnisk Cywilnych (aktualizacja 07.09.2026 r.)”, https://ulc.gov.pl/lotniska/rejestr-lotnisk-i-ewidencja-ladowisk, 2026.
4. „Wykaz lądowisk wpisanych do ewidencji lądowisk (na dzień 9 września 2026)”, https://ulc.gov.pl/lotniska/rejestr-lotnisk-i-ewidencja-ladowisk, 2026.
5. Badanie CEE AI Index 2026, AI Chamber, https://www.ceeindex.ai/, 2026.
6. Baza danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami prowadzona przez Marszałka Województwa Lubelskiego, https://www.lubelskie.pl/polityka-ekologiczna/gospodarka-odpadami/rejestr-bdo/.
7. Branżowe Centra Umiejętności – mapa, https://www.frse.org.pl/kpo-bcu-mapa.
8. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, https://aplikacja.ceidg.gov.pl/ceidg/ceidg.public.ui/search.aspx.
9. Centralny Ośrodek Informatyki Górnictwa S.A.., https://www.coig.pl/.
10. Europejski Urząd Statystyczny Eurostat, „Mapa dostępności usług, (https://ec.europa.eu/eurostat/web/gisco/geodata/geographic-accessibility).
11. Europejski Urząd Statystyczny Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat.
12. Generalna Dyrekcja Dróg i Autostrad, https://www.gov.pl/web/gddkia/mapa-stanu-budowy-drog4?graphicName=wojew%C3%B3dztwo+lubelskie.
13. Główny Urząd Geodezji i Kartografii, Krajowa Integracja Ewidencji Gruntów, https://integracja.gugik.gov.pl/cgi-bin/KrajowaIntegracjaEwidencjiGruntow.
14. Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych, https://bdl.stat.gov.pl/bdl/start.
15. Komenda Główna Straży Granicznej, Mapa przejść i obiektów Straży Granicznej, https://www.strazgraniczna.pl/pl/mapa-przejsc-i-obiektow/1,dok.html.
16. Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Lublinie, https://straz.lublin.pl/2026/02/narada-roczna-kadry-kierowniczej-psp-woj-lubelskiego-polaczona-z-otwarciem-nowo-wybudowanej-komendy-powiatowej-psp-w-janowie-lubelskim/.
17. Komisja Europejska, „Wieloletnie Ramy Finansowe. Komisja Europejska: Ambitny budżet z myślą o silniejszej Europie: lata 2028-2034”, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_25_1847.

18. Komisja Europejska, https://commission.europa.eu/topics/budget/eu-budget-2028-2034-explained_pl.
19. Mapa Lokalnych Grup Działania (LEADER), https://lgd.ksowplus.pl/#8.170140152837535/52.
20. Ministerstwo Edukacji Narodowej, https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/wyniki/E8/2025/j%C4%99zyk%20polski/0
21. Ministerstwo Rozwoju i Technologii, Baza Azbestowa, https://bazaazbestowa.gov.pl/pl/.
22. Ministerstwo Zdrowia, „Mapa potrzeb zdrowotnych na lata 2022-2026", https://basiw.mz.gov.pl/.
23. Ogólnopolska Sieć Zagród Edukacyjnych, https://zagrodaedukacyjna.pl/
24. Ogólnopolski System Monitorowania Ekonomicznych Losów Absolwentów szkół wyższych, https://ela.nauka.gov.pl/pl/experts/reports/graduates?graduationYear=2024&searchType=GRADUATES&levelType=NATIONAL&offset=0&limit=10
25. Otwarte Dane, https://dane.gov.pl/pl/dataset/811/resource/65516,nauczyciele-wg-wieku-pci-typu-podmiotu-i-wojewodztw-w-roku-szkolnym-20242025/table?page=1&per_page=20&q=&sort=
26. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, https://apgw.gov.pl/.
27. Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Informatyczny System Osłony Kraju, Hydroportal, https://wody.isok.gov.pl/imap_kzgw/?gpmap=gpMZP.
28. Polski Instytut Ekonomiczny, „Generatywna sztuczna inteligencja a polski rynek pracy", www.pie.wt.pl, 2026.
29. Polski Instytut Ekonomiczny, AI na polskim rynku pracy, www.pie.wt.pl, 2026.
30. Polskie Koleje Państwowe S.A. „Program Inwestycji Dworcowych w perspektywie do 2030 r.", https://zmieniamydworce.pkp.pl/
31. Polskie Koleje Państwowe S.A., „Program inwestycji dworcowych na lata 2016-2023", https://www.gov.pl/web/infrastruktura/program-inwestycji-dworcowych-na-lata-2016-2023
32. Portal Interoperacyjności i Architektury, „Kompetencje cyfrowe, innowacje i inwestycje: Jak Polska odpowiada na wyzwania Cyfrowej Dekady UE", https://www.gov.pl/web/ia/kompetencje-cyfrowe-innowacje-i-inwestycje-jak-polska-odpowiada-na-wyzwania-cyfrowej-dekady-ue.
33. Społeczna Inicjatywa Mieszkaniowa Lubelskie, https://www.simlubelskie.pl/.
34. Urząd Miasta Lublin (Biuro Rozwoju Turystyki), „Barometr Turystyczny. Raport o ruchu turystycznym 2024", https://lublin.eu/turystyka/badania/, 2026.
35. Urząd Transportu Kolejowego, Dane Kolejowe, https://dane.utk.gov.pl/.
36. Urząd Transportu Kolejowego, Dane Kolejowe, Mapa Terminali, https://dane.utk.gov.pl/sts/transport-intermodalny/mapa-terminali/23229,dane.html
37. Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie, „LifeLong Learning Lubelskie", https://zsulublin.pl/, 2026.